

staten-generaal  
**JEUGDHULP**  
18 juni 2012

Met de kracht van de jeugd!



# Inhoudsopgave

<b>Voorwoord</b> .....	<b>7</b>
<b>Voorbeschouwing</b> .....	<b>10</b>
<b>Parcours van de Staten-Generaal Jeugdhulp</b> .....	<b>14</b>
Context .....	14
Aanleiding en focus .....	15
Aanpak.....	15
<b>Staten-Generaal Jeugdhulp. Met de kracht van de jeugd!</b> .....	<b>20</b>
Visie op jeugdhulp 2020 .....	20
Strategische en operationele doelstellingen.....	24
- We gaan voor één jeugdhulp .....	24
- Het kind, de jongere, zijn context en de maatschappij staan centraal in een empowerende, krachtgerichte jeugdhulp. ....	26
- We organiseren en bieden zorg op maat aan kinderen, jongeren, hun ouders en het gezin .....	31
- We streven naar een optimaal kwaliteitsvolle jeugdhulp .....	43
- We hechten belang aan samenwerking, gedeelde verantwoordelijkheid en expertisedeling.....	45
- We geven Vlaamse antwoorden op jeugddelinquentie.....	46
- We geven aandacht aan de rechtsbescherming om kinderen en jongeren tot hun recht te laten komen. ....	48
- We maken gebruik van de mogelijkheden van de informatiemaatschappij voor een betere jeugdhulp en een geïnformeerd beleid.....	49
<b>Addenda</b> .....	<b>52</b>
Dromen van een betere jeugdhulp (Cachet vzw).....	53
Adviezen op adviesversie van visie op jeugdhulp 2020 .....	76
- Raadgevend Comité Kind & Gezin .....	77
- Raadgevend Comité Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap .....	80
- Raadgevend Comité Jongerenwelzijn.....	84
- Vlaamse Onderwijsraad .....	87
- Nederlandstalige Unie van jeugdmagistraten en de verschillende Nederlandstalige parketten-generaal binnen het expertisenetwerk jeugdbescherming.....	97
- Roppov vzw.....	105
- Gezinsbond vzw .....	107
- Zorgnet Vlaanderen vzw .....	111
- Federatie van Diensten voor Geestelijke Gezondheidszorg vzw .....	125
- Federatie Sociale Ondernemingen vzw .....	128
Reflectie en reactie op aanbevelingen uit de door het Vlaams Parlement aangenomen motie bij de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg 2011 (Jongerenwelzijn) .....	132
<b>Bijlagen</b> .....	<b>156</b>
Overzicht documenten Staten-Generaal Jeugdhulp .....	156
Woordenwolken verslaggeving rondetafels.....	156

broow100V

A photograph of a young child walking away from the camera on a sandy beach. The child is wearing green polka-dot shorts. The scene is lit from the side, creating long, dark shadows of the child and the person taking the photo on the sand. The ocean waves are visible in the background. The word 'Voorwoord' is overlaid in white text across the middle of the image.

# Voorwoord



# Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt een visie op jeugdhulp in 2020.

Een visie wordt wel eens omschreven als “een (misschien) bereikbare droom van wat een organisatie wil doen en waar ze wil komen”. Deze visie is geen visie van een organisatie, maar wel van een veelheid aan organisaties, over sectoren heen, over structuren heen, allen betrokken op jeugdhulp, allen gericht op het belang van elk kind en elke jongere, en hun ouders.

Wat voorligt is een bereikbare en ambitieuze droom voor de jeugdhulp en dit met als doel kinderen en jongeren volwaardig te laten participeren in het maatschappelijk leven. Ondanks, en ook dankzij, de complexiteit van de jeugdhulp zijn we erin geslaagd om op enkele maanden tijd samen een verhaal te schrijven. Een verhaal waarbij we het einde nog niet kennen, waarbij de ‘happy ever after’ voor velen een droom blijft, maar waarbij we vertrekken van de behoeften, de noden en vragen van het kind, de jongere en zijn ouders. Iedereen betrokken bij jeugdhulp wil meer zorg dragen voor de kinderen en jongeren.

De opmaak van deze visietekst was een uitdaging. We sluiten deze uitdaging af, met de overhandiging van deze visietekst aan de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, de heer Jo Vandeurzen. We verwachten dadelijk een nieuwe opdracht van de minister te ontvangen, namelijk de verdere concretisering van deze strategische oefening in een actieplan. Uiteraard opnieuw zullen velen (willen) meeschrijven aan dit tweede luik. Het brede, intersectorale draagvlak waarop deze strategische oefening is gesteund, vraagt ook om een breed politiek draagvlak zodat een nieuw en duidelijk perspectief wordt gecreëerd voor elkeen betrokken bij de jeugdhulp.

7

Een woord van dank is hier op zijn plaats. Dank aan iedereen die zijn bijdrage leverde aan de opmaak van deze visie: de deelnemers van de themagroepen en van de rondetafels omdat zij mee kritisch en constructief reflecteerden en omdat zij hun ervaring en expertise wilden delen; zij die een schriftelijke bijdrage leverden omdat het verrijkend is om ‘aan de zijlijn’ reacties te ontvangen; de leden van de Raadgevende Comités, bij elkaar geroepen deelsectoren en andere aangesprokenen om hun advies op deze organisch gegroeide visietekst te formuleren. Verder ook dank aan allen die hun interesse betuigden voor deze Staten-Generaal. Het doet ons plezier om ook effectief te mogen ervaren dat de jeugdhulp een dynamische, actieve, creatieve en belangrijke schakel is in de maatschappij.

Namens de stuurgroep van de Staten-Generaal Jeugdhulp,



De heer Rik Bloemen,  
Voorzitter Raadgevend Comité Jongerenwelzijn



De heer Stefaan Van Mulders,  
Administrateur-Generaal Jongerenwelzijn

Voorbespreking



Voorbeschouwing



# Voorbeschouwing

Is er wat aan de hand met onze jeugd? Ogenschijnlijk wel. We lezen en horen een somber beeld over de Vlaamse jeugd: van “Vlaamse jeugd eet minder fruit en drinkt meer bier” en “Vlaamse jeugd voelt zich dik, alleen en schoolmoe”; over “één kind in elke klas in Vlaanderen wordt ernstig gepest” en “zelfmoord onder jongeren steeds belangrijker doodsoorzaak”; naar “politie gaat hangjongeren wegpesten” en “ook boefjes worden gladiatoren”.

Ook over de jeugdhulp wordt een somber beeld opgehangen: wachtlijsten, kindercarrousel en schuldig verzuim zijn maar enkele voorbeelden. Incidenten en vaak te beperkte informatie kleuren het maatschappelijke debat en vullen de gesproken en geschreven media. Jeugdhulp is ook een klein woord voor een omvangrijk geheel. De organisatie is complex, de wetgeving ingewikkeld.

Jeugdhulp is geen exacte wetenschap. Kinderen, jongeren en hun ouders ervaren in het samen opgroeien (en dat lijkt logisch) problemen met zichzelf en met elkaar. Met deze problemen wenden ze zich tot hulpverleners hopen op een pasklare oplossing, een antwoord. Is dit een realistische verwachting?

Wat doet een jeugdhulpverlener dan? Telkens opnieuw probeert de jeugdhulpverlener zo goed mogelijk een inschatting te maken over de situatie, over het probleem dat hem/haar wordt voorgelegd. Elke inschatting beoordeelt een mogelijk risicovolle situatie. Het niet willen aangaan of uitstellen van deze risico-inschatting door de jeugdhulpverlener zal voor gevolg hebben dat de hulpverlening zwaarder wordt, ingrijpender is, dat instemming met de hulpverlening sneller wordt overgeslagen, dat de hulpverlener zelf overneemt, dat de hulpverlening dringender of dwingender wordt. Het zekere voor het onzekere nemen betekent een risico op te snel ingrijpen. “Help ik word geholpen!”

10

De jeugdhulp kan onmogelijk teruggebracht worden tot voorspelbare resultaten. Elk individu is verschillend en er zijn veel omstandigheden die een invloed uit kunnen oefenen op een jeugdige en een situatie. Het causale verband tussen de aangeboden/aangereikte/ingebrachte hulpverlening en een gewijzigde leefsituatie is vaak niet met zekerheid te bepalen. Er bestaat geen methodiek die zeker ‘werkt’ in een bepaalde situatie en die garant staat voor succes, wat ‘succes’ ook moge betekenen. Gebruik maken van wetenschappelijk onderbouwde methodieken of inspiratiebronnen kan helpen, maar werken in jeugdhulp en werken met jeugd betekent aanvaarden van onvoorspelbare resultaten. Dat zijn de grenzen van de ‘maakbaarheid van de mens en zijn context’...

Incidenten kleuren het beeld dat we hebben over de jeugdhulp. Het is een feit dat het aantal jongeren dat een delict pleegde, een grote minderheid in de jeugdhulp is, maar als slachtoffer heeft men geen boodschap aan dergelijke statistieken. Toch moeten incidenten incidenteel blijven en niet het imago en nog minder het beleid van de jeugdhulp bepalen.

De jeugdhulp is enthousiast en dynamisch, schuwt niet om de moeilijke zorgopdracht op te nemen en boekt ook vaak goede resultaten. Het bijzondere van jeugdhulp is natuurlijk dat het om mensen gaat. Iedere interventie staat op zich. Zij is niet reproduceerbaar en vermenigvuldigbaar. Ieder kind, iedere jongere is uniek, en iedere vraag vereist een uniek antwoord. Het beeld over jeugdhulp is te ongenueanceerd. En die ongenueanceerde beeldvorming wordt mee bepaald door – overigens terechte – wettelijke en deontologische beperkingen (strafwetboek, privacywetgeving, beroepsgeheim...), die vaak een scherp beeld van de jeugdhulpverlening, van een minderjarige en zijn verhaal, van de zorg en de bezorgdheid om de minderjarige in de weg staan.

Dat het maatschappelijke kader sterk verandert, is wel duidelijk. De complexe maatschappij, de geïndividualiseerde maatschappij, de informatiemaatschappij, de consumptiemaatschappij creëert meer behoeften, zo ook bij kinderen, bij jongeren, bij ouders en opvoedingsverantwoordelijken.

Hierbij ondersteuning vragen zou vanzelfsprekend moeten zijn. Maar zo ziet de publieke opinie het niet. Hulp vragen bij de opvoeding en begeleiding van minderjarigen, ouders of begeleiders die hun grenzen en onmacht vaststellen: het is verre van evident en het wordt vaak niet zo begrepen. Bijgevolg is het positief benaderen van jeugdhulp en opkomen voor de jeugdhulp niet vanzelfsprekend.

We komen dus terdege op voor de jeugdhulp. Een visie, een gedragen visie met het oog op 2020 is daartoe een eerste stap.

De jeugd is de moeite waard om zorg voor te dragen, zij zijn 'morgen' de volwassenen die onze samenleving mee zullen dragen. Zorgen voor onze jeugd, zorgen voor jeugdhulp is een opdracht van iedereen.

Partners van de  
Staten-Generaal  
Jugendplan

# Parcours van de Staten-Generaal Jeugdhulp



# Parcours van de Staten-Generaal Jeugdhulp

## Context

Op 9 juli 1998 besliste het Vlaams Parlement een themadebat te houden over de bijzondere jeugdzorg. Het beleidskader werd tot dan toe nog erg bepaald door de wet op de jeugdbescherming van 1965 en de decreten inzake de bijzondere jeugdzorg van 1985 en 1990, gecoördineerd in 1990. Het parlement vond dat beleidskader niet langer voldoen. Het themadebat werd voorbereid in een commissie ad hoc bijzondere jeugdzorg. De maatschappelijke beleidsnota bijzondere jeugdzorg was het resultaat, en meteen de startbasis voor de vernieuwing van de jeugdzorg in de volgende jaren: het realiseren van een integrale jeugdhulp, waarbij verschillende sectoren uit twee beleidsdomeinen zijn betrokken (centra voor integrale gezinszorg, de sector kind & gezin, sector voor personen met een handicap, centra voor leerlingenbegeleiding, algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg en bijzondere jeugdzorg). Deze realisatie is een beleidsproces dat de Vlaamse jeugdhulp wil optimaliseren. De uitdagingen voor integrale jeugdhulp zijn meervoudig. Niet alleen gaat het om het laten samenwerken van diverse hulpverlenende organisaties in het kader van de best mogelijke zorg voor de jongere, het gaat ook om het overstijgen van de structuur van de sector. Elk van de betrokken sectoren heeft een eigen taal ontwikkeld om over diezelfde cliënt te praten. Vanuit die sectorspecifieke taal geven ze hun eigen hulpverleningsrealiteit kleur en vormen ze hun eigen vraagstelling. Integrale jeugdhulp streeft niet alleen samenwerking tussen organisaties na, maar ook afstemming op betekeniveau. Een goed functionerende jeugdhulp moet immers in staat zijn het kind, de jongere en zijn ouders de ondersteuning of begeleiding te bieden die ze nodig hebben. Geen jeugdhulp dus waarin het kind en de jongere zijn vragen en noden maar moet aanpassen aan het schuifje of het vakje waarin het is terechtgekomen. De integrale jeugdhulp is in volle operationalisering.

Een aantal bewegingen en trajecten, aangestuurd vanuit verschillende agentschappen, worden, tegelijk en parallel daarmee, intersectoraal en multifunctioneel uitgewerkt. Pleegzorg, momenteel georganiseerd vanuit vier sectoren (Kind & Gezin, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, Zorg & Gezondheid en Jongerenwelzijn), zal vanaf 2014 worden aangestuurd vanuit één intersectoraal decreet. Het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap werkt, evenals het agentschap Jongerenwelzijn, aan het concept van multifunctionele centra. Binnen het algemeen welzijnswerk vindt een gelijkaardige migratie naar polyvalente centra plaats. En het decreet opvoedingsondersteuning werd geëvalueerd en zal in een nieuw decreet voor preventieve gezinsondersteuning overgaan, preventie wordt daarmee intersectoraal benaderd.

In 2011 werd in de schoot van het Vlaams Parlement opnieuw een tijdelijke ad-hoccommissie Jeugdzorg in het leven geroepen. Zij kreeg de opdracht zich te buigen over de stijgende instroom in de bijzondere jeugdzorg en de geestelijke gezondheidszorg. Verscheidene hoorzittingen verbreedden al gauw de scope van de ad-hoccommissie. De daaruit voortvloeiende, door het Vlaams Parlement aangenomen aanbevelingen bestrijken, behalve de jeugdhulpverlening, meer het algemene gezinsbeleid, preventie, opvoedingsondersteuning, de materiële levensomstandigheden van kinderen en hun gezinnen, het onderwijsbeleid, het jeugdbeleid, sport en recreatie, de opbouw van het sociale weefsel en het sociale kapitaal van de gezinnen.

## Aanleiding en focus

Bij de installatie van het Raadgevend Comité van Jongerenwelzijn vraagt de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Jo Vandeurzen aan dit comité en tegelijk aan de brede jeugdhulpsector, om samen met Jongerenwelzijn een antwoord te formuleren op deze motie van aanbeveling. Aangezien deze aanbevelingen de bijzondere jeugdzorg en zelfs de jeugdhulpverlening overstijgen, is dit geen evidente opdracht.

De motie van aanbeveling kwam er op basis van verschillende hoorzittingen in het Vlaams Parlement. Deze hoorzittingen brachten, ondanks en dankzij de ontwikkelingen binnen integrale jeugdhulp, allerlei aspecten aan bod die de jeugdzorg bewegen. De veelheid en breedheid aan aanbevelingen maakt een stroomlijning ervan moeilijk maar een kader errond noodzakelijk.

Elk kwaliteitssysteem benadrukt het belang van de doelstellingencascade: vanuit een visie moeten eerst strategische en dan operationele doelstellingen geformuleerd worden. Deze leiden op hun beurt tot acties. De aanbevelingen van het Vlaams Parlement kunnen als voorgestelde acties begrepen worden. Een visie maakt duidelijk waar we voor gaan, geeft een houvast en maakt een meerjarenplanning mogelijk. De opmaak van deze visietekst werd de opdracht en doelstellingen van de Staten-Generaal.

Tegelijk blijven we ook de aanbevelingen van het Vlaamse parlement beantwoorden, zowel vanuit de visietekst, maar ook vanuit beleid van Jongerenwelzijn (cf. addendum).

Rekening houdend met de ontwikkelingen van de jeugdzorg werden, uiteraard, andere sectoren aangesproken om deel te nemen aan deze Staten-Generaal om hun expertise en hun ervaring vanuit hun vakgebied, vanuit hun sector te delen. Al gauw kwamen verschillende expertengroepen, los van elkaar, tot de bevinding dat we tegen 2020 niet meer zullen spreken van de bijzondere jeugdzorg, deze zal opgaan in jeugdzorg. Deze vaststelling werd bevestigd en onderschreven bij de brede consultatie. Begripsafbakening en noodzakelijk geachte definiëring dwingt ons, na de adviesronde, tot het herformuleren van het proces in de Staten-Generaal 'Jeugdhulp' en niet 'jeugdzorg'.

## Aanpak

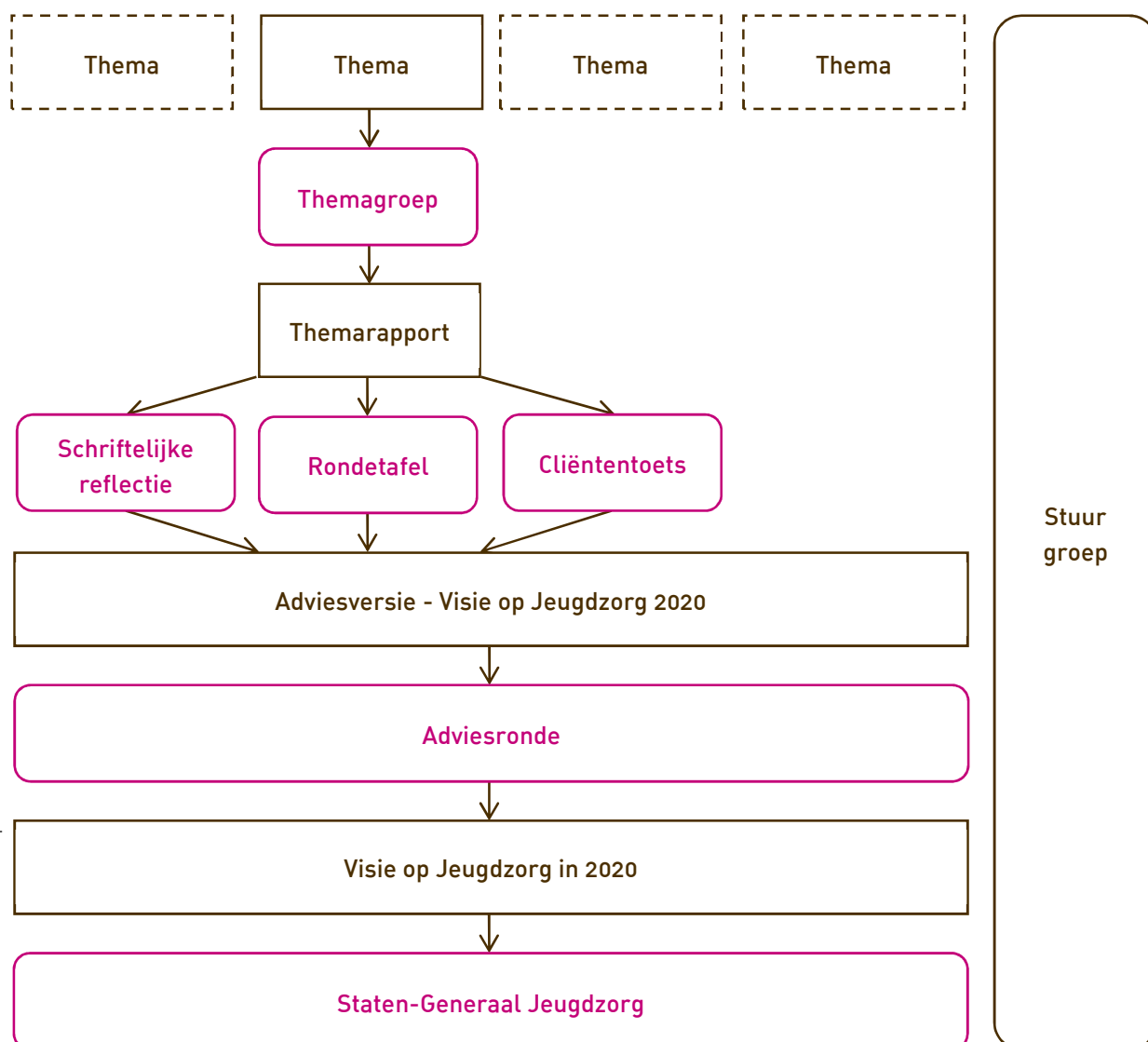
De opmaak van een visietekst moet gebeuren samen met zij die de jeugdhulp maken wat ze is: praktijkwerkers, middelveldorganisaties, onderzoekers, beleidsmensen, gebruikers en dat vanuit alle relevante sectoren en met relevante actoren.

Aangezien een resultaat wordt verwacht na ruim zes maanden opteren we ervoor om aan de hand van verschillende thema's dit rapport op te bouwen. De geselecteerde themata weerspiegelen een reeks kernvragen voor de verdere ontwikkeling van de jeugdhulp, die vervat zitten in het regeerakkoord, in de beleidsnota van de minister en in de door het Vlaams Parlement aangenomen motie op de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg.

De thema's worden:

- Positie van de bijzondere jeugdzorg binnen Integrale Jeugdhulpverlening en samenwerking
- Zorg op maat in het private hulpaanbod
- Zorg op maat in de beveiligde opvang
- Kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie en participatie

De thema's worden aangestuurd door leden van het Raadgevend Comité van Jongerenwelzijn, respectievelijk de heren Rik Bloemen, Jan Bosmans, Prof. Dr. Johan Put en Wim Taels.



Per thema worden, op basis van expertise, themagroepen samengesteld vanuit verschillende sectoren en verschillende geledingen (tussen 14 en 19 deelnemers, een totaal van 66). Zowel de private voorzieningen als vertegenwoordigers van gebruikers, academici en de Vlaamse, andere betrokken overheden en andere belanghebbenden gaan een gestructureerde dialoog aan (in drie of vier vergaderingen van november 2011 tot februari 2012). De opdracht van een themagroep is een strategische visie uit te werken alsook een aantal doelstellingen en mogelijke acties te distilleren.

Om de themagroepen te stofferen en om hen vanuit een vergelijkbaar startpunt de gesprekken te kunnen laten aanvragen, wordt een startnota opgesteld die de contouren van het thema aflijnt. Elk thema resulteert in een themarapport.

Een stuurgroep wordt, met het oog op het bewaren van het overzicht, op de hoogte gehouden van de werkzaamheden van de themagroepen, kan desgevallend de themagroepen bijsturen en neemt beslissingen. Behalve de voorzitters van de themagroepen zijn ook het kabinet Welzijn, het agentschap Jongerenwelzijn vertegenwoordigd, een externe expert sluit de rangen.



De themarapporten worden, na consolidatie door de stuurgroep, ter consultatie voorgelegd aan het brede werk- en middenveld. Er is de mogelijkheid om schriftelijk te reageren. Voor elk thema wordt ook een rondetafel georganiseerd (in maart 2012). Daarin spreekt elke rondetafel zich uit over verschillende stellingen die voortkomen uit het desbetreffende themarapport. Per stelling liggen twee vragen voor: 'kan je je vinden in deze stelling' en 'hoe zou je dit operationaliseren'.

Aangezien elke deelnemer drie maal doorschuift, betekent dit dat een deelnemer uitspraken doet over ongeveer twaalf stellingen. Om de werkbaarheid van de methodiek te behouden zijn per rondetafel maximaal 35 deelnemers toegelaten. 143 geïnteresseerden nemen uiteindelijk deel.

Aansluitend wordt een overleg georganiseerd met jongeren en jongvolwassenen met jeugdhulpervaring. Op twee denkvondten, georganiseerd samen met Cachet vzw, staat men stil bij thema's die door de vzw werden geselecteerd op basis van de themarapporten, de daaruit voortvloeiende stellingen en de startnota's. Volgende thema's liggen op tafel: ouders, context, de ideale begeleider, de minst ingrijpende maatregel voor de kortst mogelijke duur, participatie in de voorziening, participatie aan het beleid en dossier. Deze denkvondten resulteren in een tekst opgebouwd met quotes van de jongeren en jongvolwassenen en gegroepeerd volgens de thema's: participatie aan het beleid, de begeleider, de context, participatie in de voorziening en het dossier. Deze tekst is integraal bij de addenda terug te vinden. Quotes van deze jongeren en jongvolwassen zijn tevens ingevoegd in de visietekst.

Van in het begin van het traject wordt een nieuwsbrief verstuurd die geïnteresseerden op de hoogte houdt van het verloop van het traject (150 mensen zijn hierop ingeschreven). Tevens wordt de voortgang van het traject, de bediscussieerde topics in de themagroepen, de stellingen van de rondetafels en alle documenten op internet gepubliceerd.

Op basis van driehonderd pagina's verslaggeving van de rondetafels, de themarapporten, de startnota's, de schriftelijke reacties en de verslaggeving van de denkvondten met jongeren en jongvolwassenen uit de jeugdhulp begeleid werd een voorlopige visie op jeugdhulp in 2020 en strategische doelstellingen opgesteld. De bedoeling is dat deze tekst een strategisch karakter behoudt. Deze tekst wordt voor advies voorgelegd op de Raadgevend Comité van Kind & Gezin, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap en Jongerenwelzijn, op de Vlaams onderwijsraad, aan jeugdmagistratuur, algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, de Gezinsbond en Roppov (een vzw die ouders van kinderen en jongeren uit de bijzondere jeugdzorg groepeerde). Op basis van deze adviezen worden de visietekst en de strategische doelstellingen aangepast. De adviezen zijn allen integraal terug te vinden als addendum en zullen dienen in de verdere operationalisering en concretisering.

De uiteindelijke visie op jeugdhulp in 2020 wordt op de Staten-Generaal voor de Jeugdhulp op maandag 18 juni 2012 voorgesteld en overhandigd aan de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, de heer Jo Vandeuren.

Staten-Generaal

Jongeren

Met de kracht

van de jeugd!

A photograph of three people jumping joyfully on a beach at sunset. The sun is low on the horizon, creating a bright glow and silhouettes of the people. The water is calm, reflecting the scene. The text is overlaid on the image in a large, white, sans-serif font.

**Staten-Generaal  
Jeugdhulp  
Met de kracht  
van de jeugd!**

# Staten-Generaal Jeugdhulp. Met de kracht van de jeugd!

## Visie op jeugdhulp 2020

Verschillende hoorzittingen in het Vlaams Parlement resulteerden in 2011 tot een maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg waarbij cijfergegevens, een wetenschappelijk debat, getuigenissen uit het werkveld en krachtlijnen een plaats krijgen. Twee decennia na het maatschappelijk debat dat resulteerde in de integrale jeugdhulp worden nieuwe initiatieven en ontwikkelingen tegen het licht van de jeugdzorg gehouden.

Het lijkt misschien vreemd om op de vooravond van de installatie van de intersectorale toegangspoort, te beschouwen als scharniermoment binnen het verhaal van integrale jeugdhulp, een Staten-Generaal voor de Jeugdhulp te organiseren. Maar het is wenselijk om anno 2012 even stil te staan en nu al verder te kijken dan 2014. Het is belangrijk om te blijven vernieuwen, te blijven evolueren aangezien de maatschappij, de problematieken en de inzichten ook evolueren.

De wenselijkheid bevordert evenwel niet de evidentie. We kijken naar de jeugdhulp in 2020 en moeten ons onthechten uit en reflecteren over een situatie die we nog niet kennen. Dan komt alles neer op "waar vaart het kind en de jongere wel bij?" en dat staat voorop. De kinderen, jongeren en hun ouders vragen zorg die ze verstaan en die duidelijk is. Ze willen hulp die ze nodig hebben wanneer ze die nodig hebben. Ze vragen respect voor hun eigenheid en waarden en aandacht voor de mogelijkheden van het gezin. Ze willen hulpverlening die niet alles overneemt, ook niet wanneer deze opgelegd is.

20

De vraag is hoe we de jeugdhulp in de 21e eeuw kunnen vorm geven en uitbouwen, zodat kinderen, jongeren en ouders die nood hebben aan zorg en ondersteuning kunnen rekenen op een kwaliteitsvolle, deskundige en efficiënte ondersteuning en begeleiding waarbij ze zoveel als mogelijk in hun eigen verantwoordelijkheid en draagkracht gerespecteerd worden. Hoe kunnen we zo participatief als mogelijk, zelfs wanneer opgelegde hulp nodig is, hulp en ondersteuning aanbieden? Hoe kunnen we dit zorgstelsel zo begrijpelijk en eenduidig mogelijk maken en organiseren zodat jeugdhulpaanbieders, jeugdmagistraten en de overheid samen in een partnerschap, en elk vanuit hun eigen positie, daadwerkelijk bijdragen tot welzijnsbevordering en het verhogen van de levenskwaliteit van kinderen, jongeren, gezinnen en samenleving?

De visie, hier gepresenteerd, onderschrijft de uitgangspunten van integrale jeugdhulp, en gaat een stap verder.

Een poging om de bijzondere jeugdzorg te positioneren binnen integrale jeugdhulp botste al gauw op de noodzaak om de sectoren te overstijgen. Wat voorop staat, is het antwoord bieden op de zorgvragen van het kind en de jongere, niet de positionering van een sector. Bovendien belemmert het laatste het eerste, dit heeft de ervaring ons geleerd. **Anno 2020 spreken we niet meer van bijzondere jeugdzorg, wel van dé jeugdhulp.**

Een goed begrip van deze visietekst veronderstelt een begrippenkader. Uit ervaring blijkt dat actoren betrokken op jeugdhulp dezelfde termen hanteren maar vanuit hun referentiekaders en disciplines daar niet noodzakelijk hetzelfde onder begrijpen. We geven hierbij geen aanzet van een allesomvattende thesaurus en pretenderen ook niet dat deze definiëring dé correcte is, ze dient om eenduidigheid te scheppen.

- ✘ Jeugdhulp: jeugdhulp wordt begrepen vanuit een welzijnsbenadering van zorg voor jeugd die vertrekt van ieders zorgbehoefte. In deze visietekst ligt de focus op de vraag, niet op het aanbod. Het gaat over de kinderen en de jongeren, de zorg voor de kinderen en jongeren en een visie daarop. We aarzelen om jeugdhulp te definiëren omwille van het fundament van deze tekst. Het is duidelijk dat we de contouren van de integrale jeugdhulp erkennen zonder de deur te sluiten voor andere actoren. Onder jeugdhulpaanbieders begrijpen we in deze visietekst minimaal de verschillende sectoren van integrale jeugdhulp (algemeen welzijnswerk, centra voor integrale gezinszorg, sector kind & gezin, centra voor leerlingenbegeleiding, sector voor personen met een handicap, geestelijke gezondheidszorg en bijzondere jeugdzorg). Deze visietekst laat toe dat andere sectoren en/of actoren die betrokken zijn op de zorg voor kinderen en jongeren zich aangesproken voelen.
- ✘ Kinderen en jongeren: de jeugdhulp, zoals beschreven in deze visietekst, richt zich tot kinderen en jongeren. Vanaf het moment dat er een zorgbehoefte is (al dan niet op eigen vraag) tot deze er niet meer is of tot dat ondersteuning en hulp kan worden aangeboden door andere actoren (al dan niet in de hulpverlening aan volwassenen).
- ✘ Ouders, opvoedingsverantwoordelijken: onder 'ouders' worden in deze tekst in één beweging ook andere opvoedingsverantwoordelijken (dit kunnen bijvoorbeeld grootouders of pleegouders zijn) bedoeld. 'Opvoedingsverantwoordelijken' zijn personen, andere dan de ouders, die het kind en de jongere op duurzame wijze in feite onder hun bewaring hebben of bij wie de minderjarige geplaatst is door bemiddeling of ten laste van een openbare overheid;
- ✘ Context, leefomgeving: de 'leefomgeving' omvat de personen, met uitzondering van de ouders en de opvoedingsverantwoordelijken, die bij het kind en de jongere inwonen of met het kind en de jongere een bijzondere affectieve band hebben, evenals de natuurlijke personen die in de buurt van het kind of de jongere wonen of met wie het kind of de jongere geregeld contact heeft, onder meer bij het schoolgaan of tijdens de vrijetijdsbesteding. Als 'context' definiëren we het kind, de jongere, de ouders, de opvoedingsverantwoordelijken en de leefomgeving.
- ✘ Netwerk: een functioneel en professioneel samenwerkingsverband van actoren in de jeugdhulp.
- ✘ Zorgbehoefte: de zorg- en hulpvraag is het uitgangspunt voor jeugdhulp. Een zorgbehoefte heeft eveneens de concrete zorg- of hulpvraag als vertrekpunt maar kan na verheldering door professionals en betrokkenheid van de context rond de kinderen en jongeren verschillen van de initieel gestelde zorg- en hulpvraag. Het is belangrijk om rekening te houden met het feit dat niet alle zorg- en hulpvragen geuit worden. Het begrip zorgbehoefte biedt ook de ruimte voor aanklappende, outreachende en omvattende zorg. Het antwoord overstijgt de al dan niet gestelde vraag en kijkt naar de werkelijke nood en behoefte.
- ✘ Jeugdhulpaanbieders: hieronder begrijpen we elke organisatie die jeugdhulp aanbiedt, zowel vzw's in de jeugdhulp als de dienstverlenende overheid.
- ✘ Overheid: de overheid heeft een regisserende rol (erkennen, subsidiëren en aansturen), een toezichthoudende rol en een dienstverlenende rol (met name de consultants van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdbijstand, medewerkers van intersectorale toegangspoort en ondersteuningscentra jeugdzorg en gemeenschapsinstellingen). Onder jeugdhulpaanbieders wordt in deze visietekst ook de dienstverlenende overheid begrepen.

{ **We streven naar één transparante jeugdhulp op maat** }

De voorliggende visie op de jeugdhulp in 2020 loopt parallel met en bouwt voort op het traject van integrale jeugdhulp. Daarbij gaan we niet voorbij aan de issues die binnen integrale jeugdhulp nog moeten uitgeklaard worden maar voeren we deze discussies niet op deze plaats. Vanuit een constructieve houding blijft iedereen meewerken aan het realiseren van een integrale jeugdhulp.

De jeugdhulp gaat verder dan het op elkaar afstemmen van de bestaande sectoren, het integreert de werking en organisatie van verschillende actoren.

Eén jeugdhulp veronderstelt een transparant en eenduidig kader. In 2020 moet het voor elk kind, elke jongere en elke ouder duidelijk zijn waar men terecht kan met vragen. En elke vraag moet tijdig een gepast antwoord krijgen. De jeugdhulp moet vertrekken van gezamenlijke werkprincipes en een gemeenschappelijk kwaliteitskader.

We willen zorg op maat van het kind, de jongere en zijn context en/of van het gezin aanbieden. Om zorg op maat voor kinderen, jongeren en hun ouders te organiseren moduleren we het aanbod en bieden het aan in een multifunctionele setting zodat combinaties van zorg mogelijk zijn. Het traject van het kind en de jongere en de zorgcontinuïteit staan centraal. Dit heeft zeker organisatorische en andere consequenties. Het is aan elke betrokkene in de jeugdhulp om hieraan tegemoet te komen.

Een gewijzigde rol tussen de jeugdhulpaanbieders en de overheid in een sociaal ondernemend klimaat faciliteert dit. De overheid speelt een centrale rol en creëert de nodige kaders, sociale ondernemers en regio's worden verregaand geresponsabiliseerd (onder meer op vlak van begeleidingsengagement, voorzien in zorgaanbod) om samen een gepast antwoord te kunnen geven op de zorgvragen die zich aandienen.

Financieringsstromen (zowel de financiering voor jeugdhulpaanbieders als de door de gebruikers afgedragen kinderbijslag en ouderbijdragen) zijn compatibel.

De jeugdhulp beroept zich eveneens op andere partners om kwaliteitsvolle zorg op maat te kunnen aanbieden. Samenwerking en expertisedeling blijven belangrijke pijlers in de jeugdhulp. Gezamenlijke verantwoordelijkheid is een sleutelbegrip.

We streven naar één **empowerende** jeugdhulp met het kind en de jongere als actor en coproducent

De empowerende jeugdhulp ziet het kind en de jongere als actor in het traject en als coproducent van zijn zorgtraject. De betrokkenheid van het kind en de jongere en zijn ouders is immers de meest werkzame factor in de jeugdhulp. Het kind, de jongere en zijn ouders nemen een actieve rol op in het formuleren van hun zorgbehoefte en in het te doorlopen zorgtraject. Dit veronderstelt een ondersteuning van de kinderen en jongeren en een bijzondere aandacht voor kleine kinderen en kwetsbare kinderen en jongeren (bijvoorbeeld kinderen en jongeren met een handicap of toegeleid vanuit justitie). Het is de jeugdhulpaanbieder die het kind en de jongere en zijn ouders hierin moet ondersteunen. De jeugdhulpaanbieder versterkt het kind, de jongere en zijn ouders zodat ze greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving: jeugdhulp als een werkwoord. Elke zorgbehoefte wordt onmiddellijk en samen met het kind, de jongere en zijn ouders opgenomen. Het spreekt voor zich dat de relatie tussen de zorgvrager en de zorgverlener, tussen cliënt en hulpverlener, van cruciaal belang is. In partnerschap wordt de vraag bekeken en (her)benoemd. Een constante vraagverheldering van elke vraag is noodzakelijk en waar nodig wordt verdere inschatting gemaakt. Deze diagnostiek, met daaruit voortvloeiend indicatiestelling en toewijzing, geldt voor elke vraag die zich aandient en waar het aangewezen is, maar heeft een expliciete rol bij zeer complexe zorgvragen die een ingrijpend en duur aanbod vereisen en bij situaties waarbij een jeugdrechter oordeelt dat de problematiek van die aard is dat een interventie noodzakelijk is, desnoods met (enige) dwang.

De jeugdhulp zoekt zoveel mogelijk aansluiting bij de eigen kracht van het gezin en/of de context rond het kind en de jongere. Men doet een beroep op de eigen krachten en wanneer het nodig is wordt zo vlug mogelijk goede zorg aangeboden. Specialisaties worden desgewenst aangewend.

Dit veronderstelt dat alle actoren in de jeugdhulp, en in het bijzonder zij die vaak als eerste worden aangesproken door kinderen, jongeren en ouders met een hulpvraag (scholen, centra voor leerlingenbegeleiding, algemeen welzijnswerk, JAC's, centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning, straathoekwerk en zo meer), hun verantwoordelijkheid opnemen en activerend en krachtgericht met elke zorgbehoefte aan de slag gaan.

We verwachten van elke jeugdhulpaanbieder een dergelijke activerende, empowerende en krachtgerichte basishouding. Dit verdient aandacht in vorming, training en opleiding van elke jeugdhulpaanbieder maar moet ook een plaats krijgen in de opleidingen van toekomstige jeugdhulpaanbieders.

Deze activerende houding wordt verwacht ten aanzien van kinderen, jongeren en hun ouders maar ook op organisatieniveau. Een sociaal ondernemend klimaat moet de jeugdhulpaanbieder in staat stellen om deze empowerende manier van zorg aan te bieden.

{ We streven naar één jeugdhulp binnen de ruimere **samenleving**. }

Elk kind, elke jongere heeft het recht om kansrijk mee te groeien in de samenleving. Kinderen en jongeren moeten kansen krijgen (en nemen) om te kunnen opgroeien tot evenwichtige, sociale en zelfstandig handelende volwassenen, tot democratische en actieve burgers.

Opvoeders, verzorgers en (professionele) mede-opvoeders zijn verantwoordelijk, samen met de overheid, organisaties en instellingen. Dit begint al op zeer jonge leeftijd in het gezin, in de buurt, in de kinderopvang, op school, in de vrije tijd, in de gezondheidszorg en in de jeugdhulp.

Een volwaardige participatie van kinderen en jongeren in de maatschappij realiseren is het uiteindelijke doel, maar geen exclusieve opdracht van de jeugdhulp. De samenwerking met andere organisaties is noodzakelijk, niet vrijblijvend en laagdrempelig.

Alle actoren die met het welzijn van kinderen en jongeren begaan zijn moeten zich aangesproken voelen. Daarmee bedoelen we centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning, centra voor leerlingenbegeleiding, het algemeen welzijnswerk, de sector van de personen met een handicap, de geestelijke gezondheidszorg (in de term 'geestelijke gezondheidszorg' zit tevens de kinder- en jeugdpsychiatrie' vervat), de bijzondere jeugdzorg, de kinderopvang, consultatiebureaus, scholen, jeugdmagistratuur, het jeugdverenigingsleven, het jeugdbeleid.

Ook andere actoren spelen (on)rechtstreeks een rol. Zonder volledig te willen zijn benoemen we het algemene gezinsbeleid, de sport en recreatie, de opbouw van het sociaal weefsel en het lokaal sociaal beleid. We leggen de nadruk op de vermaatschappelijking van de (jeugd)zorg. Zodoende kunnen bruggen gebouwd en verbanden gelegd worden met de samenleving en kan de zorg effectief 'integraal' worden.

**Elk kind en elke jongere krijgt in 2020 zorg op maat van één jeugdhulp die transparant en kwaliteitsvol is, empowerend, kracht- en toekomstgericht, die gericht is op zijn vraag en die van zijn context en die ingebed is in de samenleving.**

Daartoe realiseren we volgende strategische doelstellingen:

1. We gaan voor één jeugdhulp
2. Het kind, de jongere, zijn context en de maatschappij staan centraal in een empowerende, krachtgerichte jeugdhulp
3. We organiseren en bieden zorg op maat aan kinderen, jongeren, hun ouders en het gezin
4. We streven naar een optimaal kwaliteitsvolle jeugdhulp
5. We hechten belang aan samenwerking, gedeelde verantwoordelijkheid en expertise-deling
6. We geven Vlaamse antwoorden op jeugddelinquentie
7. We geven aandacht aan de rechtsbescherming om kinderen en jongeren tot hun recht te laten komen
8. We maken gebruik van de mogelijkheden van de informatiemaatschappij voor een betere jeugdhulp en een geïnformeerd beleid

## **Strategische en operationele doelstellingen**

### **Strategische doelstelling 1. We gaan voor één jeugdhulp**

Om zorg op maat te kunnen aanbieden aan kinderen, jongeren en hun ouders en in de overtuiging dat dit op lange termijn ook het zorgaanbod ten goede komt, kiezen we resoluut voor één jeugdhulp.

Kinderen, jongeren of hun ouders die vragen hebben en/of problemen ervaren en die geen antwoord kunnen vinden in de brede maatschappelijke ruimte (school, kinderopvang, huisarts, buurtwerk, jeugdbeleid, preventieve gezinsondersteuning) richten zich tot de jeugdhulp. Ook kinderen en jongeren waarbij een zorgbehoefte/hulpverleningsnood - al dan niet groter dan de zorgvraag - aanwezig is, zijn aangewezen op de jeugdhulp. De jeugdhulp treedt dus op in een vrijwillig en een gedwongen kader. De beoogde doelgroep is heel verscheiden en verschilt inzake vragen en problemen naargelang intensiteit, finaliteit, persoon, situatie of delict.

De afgrenzing tussen preventie, opvoedingsondersteuning en hulpverlening is niet zuiver te maken. Hoe we de jeugdhulp ook definiëren, ze is verweven met algemene preventie, preventieve gezinsondersteuning, volwassenenhulpverlening en acties of aanbod van andere actoren betrokken op de jeugd. Bij de terdege uitwerking van één jeugdhulp moet er een transversale samenwerking zijn met die actoren die de jeugdhulp flankeren en er mee verbonden zijn.



Hoewel de uitwerking van de algemene preventie buiten de scope van deze visie ligt willen we toch wijzen op het belang van een sterkere inzet op preventief werken, op gezinsondersteuning en op de uitbouw van lokale netwerken om zo vroeg mogelijk een ondersteunend, positief aanbod te kunnen formuleren. Preventief werken staat voor een algemene preventie, die is ingebed in een breed sociaal beleid en dat niet dwingend of interveniërend maar wel krachtenversterkend wordt ingezet. Binnen de jeugdhulp worden signalen opgevangen en trends opgemerkt die vertaald kunnen worden in gerichte preventieve acties. Jeugdhulpaanbieders hebben wel een signaalfunctie.

*“Signaleren en goed kanaliseren zou een basisattitude moeten zijn, het is een maatschappelijke verwachting, een logische attitude van een geëngageerde hulpaanbieder.”*

*“Maar preventie is ruimer dan preventieve gezinsondersteuning, ook bijvoorbeeld huisvesting ... Het mag niet afgegrensd worden op de bevoegdheid minister maar moet ruimer worden bekeken, het is een opdracht van de hele Vlaamse regering!”*

*Uit verslag rondetafel 1*

Ook de volwassenenhulpverlening moet bekeken worden ten opzichte van de jeugdhulp. De volwassenenhulpverlening komt in beeld bij de overgang van hulp voor kinderen en jongeren naar hulp voor volwassenen maar moet ook begrepen worden vanuit de invalshoek van hulpverlening aan ouders (en hun kinderen).

*“Zet in op de volwassenheid van de jongere: bekijk hij zijn traject terug op het juiste pad kan krijgen. Het gebeurt al vaak informeel, er moet evenwicht zijn tussen het regelgevend karakter hiervan en de vrijblijvendheid.”* Uit verslag rondetafel 1

De jeugdhulp is transparant met duidelijke procedures en eenvoudige processen. Dit veronderstelt het gebruik van een begrijpelijke taal en een vergelijkbare omschrijving van het aanbod.

Om samen voor één verhaal te gaan, namelijk het streven naar volwaardige participatie van kinderen en jongeren in het maatschappelijk leven, is het logisch dat alle betrokken actoren samen een langetermijnperspectief opbouwen. Er wordt een noodzakelijk engagement verwacht om volgens dezelfde visie te werken. Vanuit die visie worden werkprincipes geformuleerd die voor de hele jeugdhulp gelden maar die verschillend kunnen ingevuld worden. Zo betekent toegankelijkheid als mogelijk werkprincipe voor een centrum voor kindercare en gezinsondersteuning iets anders dan voor een gemeenschapsinstelling. En subsidiariteit of vraaggerichtheid in een gedwongen kader krijgt een andere invulling dan in een vrijwillig kader.

*“De werkingsprincipes moeten een bepaalde maatschappelijke visie op hulpverlening weerspiegelen. Dit wordt gevoed door een maatschappelijk debat. Het debat is veel waard: men leert elkaar beter kennen door eigen vertaling. Zo worden de verschillen/accenten duidelijk in de invulling van de algemene principes.”* Uit verslag rondetafel 1

*“Belangrijk hierbij is dat de werkingsprincipes aftoetsbaar zijn. Het doel daarbij is minstens nagedacht hebben over hoe je iets doet. Zo is bijvoorbeeld het aantal begeleiders een slechte indicator voor contextgericht werken.”* Uit verslag rondetafel 2

*“Er wordt gesteld dat flexibiliteit en multifunctionaliteit wel belangrijk zijn maar het moet voor de cliënt vooral duidelijk zijn hoe het hulpverleningsaanbod eruit ziet.”* Uit verslag rondetafel 4

#### **Operationele doelstelling 1.1**

**We bepalen in overleg welke actoren vervat zitten onder “één jeugdhulp”**

#### **Operationele doelstelling 1.2**

**We formuleren in overleg werkprincipes die gelden voor de volledige jeugdhulp**

De jeugdhulp die kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening aanbiedt op maat, heeft gedeelde kwaliteitscriteria (cf. doelstelling ‘we streven naar een optimale kwaliteitsvolle jeugdhulp’) en een gelijke (of compatibele) manier van erkennen en financieren (cf. doelstelling ‘we organiseren en bieden zorg op maat aan’).

Aangezien flexibiliteit op organisatieniveau noodzakelijk is om flexibiliteit op casusniveau te installeren, veronderstelt één jeugdhulp een nieuwe verhouding met niet meer regels dan nodig en niet minder dan noodzakelijk. De uitdaging om tot een optimale zorg op maat te komen vereist een daadkrachtige, creatieve en innovatieve aanpak. We willen de jeugdhulp kaderen in een sociaal ondernemerschap, met de overheid in een meer faciliterende en ondersteunende rol. Het is belangrijk dat de jeugdhulpaanbieders en de overheid een gemeenschappelijke visie hebben op sociaal ondernemerschap (cf. doelstelling ‘we organiseren en bieden zorg op maat aan’).

#### Operationele doelstelling 1.3

We formuleren in overleg kwaliteitscriteria die gelden voor de volledige jeugdhulp

#### Operationele doelstelling 1.4

We stemmen in overleg de financieringsstromen binnen de jeugdhulp op elkaar af en harmoniseren programmatie, erkenningsvoorwaarden en subsidiëring

### Strategische doelstelling 2. Het kind, de jongere, zijn context en de maatschappij staan centraal in een empowerende, krachtgerichte jeugdhulp

26

De jeugdhulp is **empowerend en krachtgericht**. Zowel de zorgvrager als de zorg- en/of jeugdhulpaanbieder spreken elkaars krachten actief aan. In constant overleg wordt de vraag benoemd, geherformuleerd, aangepakt en desgewenst bijgestuurd. De focus van het krachtgericht werken ligt niet op de tekortkomingen en pathologie, maar op potentieel en krachten bij de betrokkenen. Vanuit een fundamenteel geloof in capaciteiten heeft een empowermentbenadering als doel om bronnen te mobiliseren en dit zowel bij het individu als in zijn omgeving (zoals de familie, de buurt, de gemeenschap). De krachtenbenadering appelleert en stimuleert de processen van veerkracht die steeds sluimerend aanwezig zijn. Ze gaat er tevens vanuit dat alle mensen en omgevingen een inherente capaciteit tot leren, groeien en veranderen in zich hebben. De omgeving dient niet enkel te geloven in de krachten van de betrokkene en zijn omgeving, maar er ook expliciet appel op te doen.

Dat we uitgaan van het activeren van de (al dan niet latent aanwezige) krachten en mogelijkheden bij alle betrokkenen wil evenwel niet zeggen dat er niet wordt ingegrepen wanneer dat nodig is en wil evenmin zeggen dat diagnostiek niet kan worden aangewend. In beide gevallen blijven we de empowerende benadering hanteren. De diagnostische informatie wordt zeer respectvol en omzichtig en binnen dat brede kader gehanteerd. Het werken met krachten gaat gepaard met het krachtgericht omgaan met tekortkomingen (beperkingen inzake ontwikkeling, pathologie en handicap).

*“Je zit altijd op je problemen en als je zinvol bezig bent dan vergeet je al je problemen. Als je samen werkt aan iets dan creëer je een andere sfeer, dan gaat het niet per sé over wat je allemaal hebt meegemaakt maar dan ben je samen aan iets aan het werken dat een meerwaarde heeft. Dan leer je samenwerken, leer je naar elkaar luisteren. Dan is het niet dat je een gemeenschappelijke band hebt omwille van problemen, maar omdat je samen met iets positiefs bezig bent.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

Een empowerende jeugdhulp heeft bijzondere aandacht voor de context van personen, probeert bestaande context te versterken of te herstellen, boort nieuwe contexten aan en creëert waar nodig ook zelf maatschappelijke steunsystemen.

Het fundament van een krachtgerichte benadering is de relatie tussen zorgvrager en zorgverlener. Jeugdhulpaanbieders stellen zich hierbij op als facilitatoren die het versterkingsproces bij de betrokkenen en hun omgeving stimuleren. Dit vraagt om een positieve basisattitude gebaseerd op onder andere respect, betrokkenheid en reciprociteit. Empowerment houdt voor de jeugdhulp ook een verschuiving in naar partnerschap. De zorgvrager wordt hierbij een volwaardige kennisbron en actor in het zorgproces. Dit partnerschap krijgt uiting door verschillende aspecten in de relatie: betrokkenheid, gelijkwaardigheid, verbinding en wederkerigheid.

*“Als ik een Eigen kracht Conferentie had gehad, had ik evengoed in een voorziening beland, maar had ik ook het gevoel gehad dat ik een netwerk had gehad waar ik op kon terug vallen, niet alleen begeleiders die betaald worden in hun professioneel zijn.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Het gaat om het zoeken naar een andere manier om een antwoord te geven op de vragen die er (blijven) liggen.” “Als eerste met je cliënten aan de slag gaan en niet fixeren op de hulpverlening. Een basishouding creëren bij de hulpverleners.” “Hulpverleners zijn niet de redders; we moeten afstappen van onze reddersfilosofie, want alle redders krijgen een burnout. Krachtgericht werken moet meer toegelaten worden door de hulpverlening, want dit zal veel last van de schouders van de hulpverleners nemen.” Uit verslag rondetafel 1*

#### Operationele doelstelling 2.1

We voorzien dat alle actoren van en betrokken op jeugdhulp de empowerende en krachtgerichte basishouding zich eigen maken zowel in het relationele aspect met de zorgvrager als op vlak van het versterken, herstellen en opbouwen van een context. Het omgaan met verontrustende situaties vraagt bijzondere aandacht.

27

#### Operationele doelstelling 2.2

We verhogen de bekendheid, de herkenbaarheid en de zichtbaarheid van de brede instap

De krachtgerichte en empowerende benadering is onlosmakelijk verbonden met **participatie**. Kinderen en jongeren voelen zich pas aangesproken en worden pas geactiveerd wanneer ze echt beluisterd en gehoord worden. Kinderen en jongeren zijn, gradueel toenemend met hun leeftijd competent om een aantal rechten zelfstandig uit te oefenen. Het spreekt voor zich dat voor kleine kinderen het begrip ‘participatie’ een andere invulling krijgt dan voor jongeren. Het zich veilig voelen is een voorwaarde tot actieve betrokkenheid.

*“Voor mij is een voorziening een vervanggezin. Een oplossing voor een gezin dat misloopt. En in de meeste ‘normale’ gezinnen denk ik toch dat je ook mag mee beslissen over zaken zoals wat er op uw bord komt, naar welk televisieprogramma er gekeken wordt, hoe laat je gaat slapen, of je mag uitgaan...” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

Naast de participatie van het kind en de jongere is ook de participatie van de ouders (of opvoedingsverantwoordelijke, steunfiguur) meer aan invloed gaan winnen. Om zorg op maat aan te kunnen bieden, moet de vraag goed begrepen worden. Dit impliceert de nood aan een sterk participatief jeugdhulplandschap. Participatie kan daarom gezien worden als een kritische toets van kwaliteitsvolle hulp- en dienstverlening.

*“Het is ook een traject dat mensen moeten gaan. Mensen moeten het woord willen en durven nemen. Vaak speelt ook sociale wenselijkheid.” “Het vraagt veel van hulpverleners om cultuur van feedback te creëren op alle niveaus bij alle betrokkenen. Het is niet eenvoudig, maar er moet wel werk gemaakt worden van een participatieve basishouding bij elke handeling die je als hulpverlener onderneemt. Het vraagt ook dat de hulpvrager versterkt wordt. Het vraagt zekere vaardigheden en een reflectieve houding van de hulpverlener. Stilstaan bij wat cliënt werkelijk zegt, is niet makkelijk. Het kan zelfs bedreigend zijn: je moet je kwetsbaar tonen, je comfortzone verlaten.” Uit verslag rondetafel 4*

Participatie houdt mee weten, mee denken, mee beslissen, mee uitvoeren en mee evalueren in en moet zich achtereenvolgens situeren op het niveau van de individuele relatie en de verhouding tussen zorgvrager en zorgaanbieder, op het niveau van gebruikersparticipatie binnen een organisatie en op het beleidsniveau. Via overleg en uitwisseling rond participatief werken tussen jeugdhulpaanbieders wordt het kind- en ouderperspectief ingebracht. Beleidsparticipatie wordt mogelijk via deelname aan structureel overleg. Hierbij moet onder meer aandacht zijn voor vertaalwerk van de inbreng als tussenstap bij het overbrengen van signalen voor de sector en het beleid.

Daadwerkelijk zorg op maat (meegekleurd vanuit gebruikersperspectief) organiseren veronderstelt een structurele gebruikerstoets. Het volwaardig valoriseren van het gebruikersperspectief begint op het niveau van de (beheersstructuren van de) jeugdhulpaanbieders.

*“Een Cachet of Nevermind, zo’n dingen zoals wij nu doen... in elk dorp, in elke stad... zo een groepje van jongeren die net uit een voorziening zijn die een paar jaar mee draaien in zo’n werking, en mee kunnen beslissen over hoe de dingen er zouden moeten uitzien. Zo’n groep moet zichzelf ook vernieuwen, met altijd nieuwe mensen die aansluiten.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

28

*“Een ervaringsdeskundige in het beleid. Zowel op regionaal als op Vlaams vlak, ingebed in het bestaande beleid. Eventueel gedetacheerd (uit ervaringsdeskundigen die vandaag al aan de slag zijn in bijvoorbeeld de voorzieningen).” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Voorzieningen zouden gebaat zijn met een instrument waarmee stakeholders mee toezicht zouden kunnen houden. Ook hier zit een link met participatie en kwaliteitsbeleid. (...) Voorzieningen willen ook verantwoording afleggen aan de cliënten. Cliënten horen en zien andere dingen dan de overheid. Cliënten mogen ook toezien op inhoudelijk vlak.” Uit verslag rondetafel 4*

### Operationele doelstelling 2.3

**We bevestigen en installeren op structureel niveau gebruikersparticipatie van zowel kinderen en jongeren als ouders en andere opvoedingsverantwoordelijken binnen de jeugdhulp en installeren een structurele gebruikerstoets bij het beoordelen van de kwaliteit van de verleende hulp**

Bovenstaande uitgangspunten stipuleren het belang van het kind, de jongere, zijn context en de samenleving.

We vertrekken van **het kind, de jongere** en zijn vraag. De jeugdhulp appelleert op de verantwoordelijkheid, op de krachten van het kind en de jongere. Ook in die situaties waar het kind of de jongere zelf geen vraag stelt (gerechtelijke kader vanuit maatschappelijke noodzaak of vanuit delictgedrag) of waar de vraag van het kind of de jongere niet strookt met wat maatschappelijk aanvaard is, wordt ook zoveel als mogelijk en wenselijk de vraag (of het ontbreken ervan) en het verhaal van het kind en de jongere ernstig genomen.

*“Sta stevig in je schoenen. Maar ook: zet de stap naar de overkant. Met je voeten moet je ook letterlijk naar de jongere toe gaan. Je moet de interactie durven aangaan, naar de overkant gaan en je proberen in te leven in die wereld (van de jongere). Maar weet ook wanneer je terug moet stappen, wanneer het te veel is, wanneer de jongere ruimte nodig heeft.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Ik vind dat begeleiders jongeren niet perse tot het uiterste moeten drijven, maar ook niet te snel content moeten zijn. Vaak zien ze veel te weinig, hebben jongeren veel meer potentieel dan wat er van hen verwacht wordt.” “Hij benadrukt wat de jongere wél kan. (bv. verder studeren).” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

#### **Operationele doelstelling 2.4**

#### **We bestendigen het belang van en de focus op het kind en de jongere in de jeugdhulp**

We vertrekken eveneens van het kind, de jongere en **zijn context**. Het belang van de context binnen de jeugdhulp staat buiten kijf. Gezinsgericht werken is ingeburgerd, evenals de noodzaak om in elke situatie zoveel als mogelijk contextgericht te werken. Het kind, de jongere en zijn gezin moeten immers beiden de nodige ondersteuning en/of instrumenten krijgen om op een goede manier te kunnen verderleven. Jeugdhulp moet jong leven richting geven door het kind en de jongere steeds weer naar zijn context binnen de maatschappij te oriënteren. Of, wanneer deze context ontbreekt, samen aan de slag te gaan om een nieuwe, betekenisvolle context buiten de jeugdhulp te creëren.

Elke vorm van zorg veronderstelt dat er met de context wordt gewerkt. Waar geen context (meer) voorhanden is, creëren we een context (bijvoorbeeld pleegzorg) of installeren we er één. Contextgericht werken is casusspecifiek en het verschilt naargelang intensiteit, finaliteit en vorm. Contextgericht werken houdt niet in dat er altijd terug naar de bestaande context wordt gewerkt. Echter, ook bij het werken naar zelfstandigheid of wanneer gezinsvervangende jeugdhulp zich aandient, krijgt de context (of het ontbreken ervan) en het opbouwen en/of ervan versterken een prominente plaats. Wanneer de context niet in staat is om, al dan niet tijdelijk, de zorg op zich te nemen, blijft hij betrokken.

De jeugdhulp richt zich op kinderen en jongeren maar neemt de context mee in het vizier. Evenwel heeft de jeugdhulp niet de legitimiteit om op te treden naar de ouders en dit wordt zowel in de vrijwillige als in de gedwongen jeugdhulp als een probleem ervaren. De jeugdhulp moet de mogelijkheid krijgen om, wanneer de kansen van het kind of de jongere in het gedrang komen door gedrag of problematiek van de ouders, op te treden naar de ouders en de context. Niet ‘het kind, de jongere en zijn ouders’ maar ‘het volledige gezin’ moet de klant zijn van de jeugdhulp.

*“Ik vind niet dat ik geplaatst had moeten worden. Er wordt zoveel geld gepompt in die instellingen en de uitbreiding daarvan. Ik vind dat een deel van dat geld moet worden besteed aan het begeleiden van ouders.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Wat ik spontaan wel bedenk is dat men in een voorziening gewoon moet vragen welke mensen je in je context belangrijk vindt. Vaak hebben ze het wel over uw context en je weet dan dat ze het hebben over vrienden en familie.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Men moet met enig realisme het netwerk van de jongere de plaats geven die het moet krijgen, aangepast aan de eigen middelen en mogelijkheden. (...) Er moet actief op zoek gegaan worden naar wie de betekenisvolle personen zijn die een bijdrage kunnen leveren en welk engagement ze kunnen opnemen.” Uit verslag rondetafel 3*

*“Als de ouders een belemmerende factor zijn voor de ontwikkeling van het kind, moet hier toch mee gewerkt worden. “Zelfs met ouders die overleden zijn, moet je nog werken.” “Door te werken met ouders/context, werk je ten voordele van kinderen”, vertrek je vanuit de visie dat ouders opvoedingsverantwoordelijken zijn en blijven. Ouders moeten voor hun kinderen zorgen, niet wij. Als je ouders zo ziet, kan je meestal wel relaties met hen aangaan en is dwingen bijna niet nodig.” Uit verslag rondetafel 1*

#### **Operationele doelstelling 2.5**

**We organiseren een jeugdhulp waarbij de contextbegeleiding, in zijn verscheidenheid, de basis vormt**

#### **Operationele doelstelling 2.6**

**We creëren de mogelijkheid om binnen de jeugdhulp op te treden naar het gezin**

Niet enkel wordt de relationele omgeving van het kind of de jongere betrokken, verbindingen slaan met de **samenleving** is noodzakelijk. De oorzaak (en oplossing) van zorgbehoeften is soms te vinden op andere maatschappelijke domeinen dan de jeugdhulp waarbij jeugdhulp niet over hefboomen beschikt om effectief in te grijpen. In het bijzonder socio-economische factoren (kansarmoede, huisvesting en draagkracht) en/of ouderproblematieken (psychiatrische, verslavingsproblematiek, mentale beperkingen) zijn door de versnippering van bevoegdheden en de diversiteit van actoren te weinig grijpbaar binnen het aanklampende begeleidingswerk van de jeugdhulp. Dit mag niet leiden tot berusting, maar moet leiden tot actie. Gezinnen moeten kunnen rekenen op een leefbaar inkomen, een betaalbare woning in een veilige omgeving, ondersteuning in de zorg en opvoeding, arbeidsomstandigheden die rekening houden met het gezinsleven, onderwijs dat kansen creëert, .... Linken naar sociaal beleid, algemene preventie en volwassenhulp zijn noodzakelijk in een krachtige (her-)invulling van de jeugdhulp.

30

*“Ook gaan opvoedingsproblemen niet per sé over opvoeding. Jeugdhulp alleen mag niet de oplossing zijn. Soms is drang tot overleven zo groot, dat ouders niet in eerste instantie denken aan opvoeding. In veel kansarme gezinnen gebeurt het dat het kind uit de context wordt gehaald omdat het geen onderdak heeft. Zo wordt de band met de context verbroken. Als hulpverlener heb je geen oplossing voor een aantal structurele problemen.” Uit verslag rondetafel 1*

*“Bij kleine vergrijpen moet de doorverwijzing naar de politie of het parket zoveel mogelijk vermeden worden, gezien de impact hiervan. Eerst moet er nagegaan worden of er niet vroeger kan ingegrepen worden binnen buurtwerking, scholen, wijkwerkingsgroepen, ... In deze context kunnen HCA – diensten een heel belangrijke rol spelen.” uit verslag rondetafel 3*

#### **Operationele doelstelling 2.7**

**De jeugdhulp bouwt bruggen zodat andere actoren en sectoren die (on)rechtstreeks een invloed hebben op de jeugdhulp zich aangesproken voelen en de verantwoordelijkheid vanuit hun discipline opnemen**

Ook de jeugdhulp moet zich profileren binnen en beroepen op de maatschappij. **Vermaatschappelijking van de (jeugd)zorg** is meer dan een modefenomeen. Vermaatschappelijking veronderstelt een actieve benadering vanuit de jeugdhulp, met structurele acties, hechte samenwerkingsverbanden en systematische projecten van algemene preventie. De jeugdhulp en de dagelijkse samenleving kunnen

zich meer en sterker met elkaar verbinden. Zorg wordt versterkt als ze ankerpunten vindt in de brede gemeenschap. Omgekeerd betekent het zich openstellen voor onze zorg een verrijking voor onze maatschappij. Kinderen, jongeren en hun gezinnen moeten ten volle kunnen deelnemen aan de maatschappij. Vermaatschappelijking moet leiden tot een zorgzamere maatschappij.

De toeleiding en vooral de rol van steunfiguren moet sterk worden aangemoedigd. In verschillende sectoren zijn voorbeelden terug te vinden. Leerkrachten en leerlingbegeleiders zijn vaak een steun- of referentiefiguur voor kinderen en jongeren. De brussenwerking (broers en zussen) en de inclusieve jeugdbewegingen richten zich tot personen met een handicap. Binnen de geestelijke gezondheidszorg doet Buddywerking Vlaanderen een beroep op vrijwilligers. Initiatieven als positieve heroriëntering, signs of safety en het herstelgericht groepsoverleg (hergo) leren dat het samenbrengen van een brede en diverse groep mensen rondom kinderen en jongeren werkt. Ook pleegzorg, STOP4-7 en triple P bieden mogelijkheden inzake de vermaatschappelijking van onze zorg. Actief binnen de omgeving van de kinderen en jongeren werken en het motiveren en mogelijk maken van een engagement van een brede groep vrijwilligers zorgt voor tastbare aanknopingspunten en maken herstel en nieuwe kansen mogelijk. Een dergelijke aanpak is net bij kinderen en jongeren op de drempel van de volwassenheid cruciaal. Emancipatorisch werken met duidelijke keuzes voor het aanbieden van zelfstandigheid aan gezinnen, het ondersteunen van initiatieven inzake steun en zorg uit de eigen omgeving (vrijwilligerswerk, coaching, buddies, mantelzorg, ...) en vooral het stimuleren van solidariteit moeten die duidelijke status als kernwaarde voor de jeugdhulp ook behouden.

*“Vaak gaat het over het netwerk. Ouders hebben vaak ook maar een klein netwerk en weinig steunfiguren.”  
Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Steunfiguren, volwassenen die je op een of andere manier steunen of helpen, waar je een babbel mee kan doen als je verder ergens mee zit.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

*“Vermaatschappelijking is geen kwestie van luxeprobleem maar bittere noodzaak: desector stelt al jaren vast dat wachtlijsten niet opgelost geraken, als sector is men niet in staat om de vraag te beantwoorden met de reguliere hulp in de sector.” Uit verslag rondetafel 2*

#### **Operationele doelstelling 2.8**

**We ondersteunen en stimuleren initiatieven die de beschikbare steun en zorg in de eigen omgeving mobiliseren (vrijwilligers, coaches, mantelzorg, ...)**

### **Strategische doelstelling 3. We organiseren en bieden zorg op maat aan kinderen, jongeren, hun ouders en het gezin**

Elk kind, elke jongere en elk gezin in de jeugdhulp heeft recht op gepaste jeugdhulp: “De overheid moet passende bijstand verlenen aan ouders bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden door middel van instellingen, voorzieningen, en diensten voor kindercare” (artikel 18.2 Kinderrechtenverdrag). Flexibilisering, differentiatie, modulering, zorgtrajecten en samenwerking binnen één jeugdhulp bieden een antwoord op zorgaanbod en hulp- en dienstverlening in functie van de vraag. In het regeerakkoord Vlaanderen 2009 – 2014 ‘Een daadkrachtig Vlaanderen in beslissende tijden. Voor een vernieuwende, duurzame en warme samenleving’ en de beleidsnota 2009 – 2014 Welzijn, Volksgezondheid en Gezin gaat terecht veel aandacht naar het zoeken van een gepast antwoord - hetzij residentieel, hetzij mobiel, hetzij gecombineerd maar alleszins gedifferentieerd - op vragen van kinderen en jongeren met (bijzondere en vaak complexe) vragen en behoeften.

## **Zorg op maat**

Alle reeds aangehaalde principes van jeugdhulp maken het aanbieden van zorg op maat mogelijk. Zorg aanbieden op maat van het kind of de jongere veronderstelt dat de jeugdhulp vraaggericht werkt met een focus op het kind, de jongere en zijn ouders. In de jeugdhulp werken we gezins- en contextgericht (in al zijn mogelijke vormen). Behalve vraaggericht en contextueel werken impliceert zorg op maat ook dat de gepaste zorg tijdig wordt aangeboden, mee evoluerend naargelang de situatie wijzigt (traject) en met oog voor continuïteit van de zorg.

## **Vraaggericht**

Vanuit het krachtgericht ideeëngoed zal het kind, de jongere en/of zijn ouders en bij uitbreiding de context een vraag stellen. De jeugdhulp zal ondersteunend, begeleidend en faciliterend samen met het kind of de jongere een weg afleggen om een gepast aanbod te creëren zodat het kind of de jongere volwaardig kan participeren aan de steeds veranderende maatschappij. Dit impliceert een beroep doen op de krachten maar ook op de verantwoordelijkheid van het kind of de jongere zelf, van de ouders, en de context.

*“Vragen of de personen waarmee je werkt wel hersteld en verbonden willen worden. Men moet mensen zelf raadplegen en respecteren... respect opbrengen voor de persoon. Vraaggestuurd werken, daar moet je goed over nadenken, dat vergt wel wat.” Uit verslag rondetafel 2*

De vraag kan ook gesteld worden door de maatschappij. Ingeval van verontrustende situaties kan het volgens maatschappelijke normen noodzakelijk zijn om in te grijpen. In deze situaties zal een medewerker van de gemandateerde voorziening toezien of desgevallend ingrijpen. De zorg kan vrijwillig zijn maar is alleszins niet meer vrijblijvend. In deze situaties is er voornamelijk sprake van een discrepantie tussen de zorgvraag en de zorgbehoefte. De maatschappij kan ook de vraag stellen (lees: opleggen) via de vordering van een openbaar ministerie en de beslissing van een jeugdrechter in moeilijke levenssituaties of wanneer een jongere verdacht wordt van het plegen van een jeugddelict.

Uiteraard zal ook in deze (gedwongen) situaties samen met de jongere, de ouders en de context gekeken worden hoe verder aan de slag te gaan en zal ook zorg op maat aangeboden worden. Maar de maatschappij dwingt de zorg, zoals zij die nodig acht, af.

Van elke jeugdhulpaanbieder verwachten we zowel in een vrijwillig als in een gedwongen kader, dat hij de vraag continu verheldert en desgevallend in samenspraak de zorg bijstuurt. Wanneer uit de vraag(verheldering) de nood aan een geïndiceerde jeugdhulp blijkt, kan in een vrijwillig kader een multidisciplinair team (van bijvoorbeeld de intersectorale toegangspoort of een onthaal- oriëntatie- en observatiecentrum, of een oriëntatie- en observatiecentrum) een diagnostisch onderzoek verrichten. In een gedwongen kader doet men desgevallend beroep op een multidisciplinair team, desgevallend bijgestaan door externe experts, van een gesloten oriëntatiecentrum (cf. gerechtelijke jeugdzorg). Deze diagnostiek moet aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden voldoen.

*“Jongeren evolueren, dus hopelijk ook de diagnose, die moet dynamisch en op maat van de jongere zijn. Je mag niet overdiagnosticeren. Liefst systematisch en gefundeerd laten verlopen. Bijv. een risicotaxatie het resultaat bezorgen aan jeugdrechter, zo heeft deze een meer geobjectiveerde invulling van de risico's.” Uit verslag rondetafel 3*

### **Operationele doelstelling 3.1**

**We installeren een gesloten oriëntatiecentrum waar een gespecialiseerd interdisciplinair team, desgevallend bijgestaan door externe experts, diagnostisch onderzoek verricht**



## Traject, zorgcontinuïteit en regie

We vertrekken van één vraag en één traject in de jeugdhulp. De bedoeling van een traject is dat het zorgaanbod naadloos aan het kind of de jongere wordt aangeboden. Dit impliceert niet dat er geen overgangen zijn, dit vraagt wel dat de overgangen geen breuken zijn in het traject van het kind, de jongere en zijn ouders. Deze mogelijke breuken moeten vermeden worden door de zorgaanbieders de tools en de mogelijkheden te geven om de kinderen en jongeren voor te bereiden op een volgende stap in het traject en de actoren die verder mee in beeld komen vroeger te betrekken (toekomstgericht werken) alsook het organiseren van nazorg. Ook moet binnen de organisatie rekening gehouden worden met het reeds doorlopen traject van het kind of de jongere. Het is van belang om samen te lopen en desgevallend in te spelen op lopende trajecten binnen andere domeinen zoals bijvoorbeeld bij een OCMW.

*“Er moet meer naar complementariteit gestreefd worden tussen verschillende actoren zodat trajecten in de hulpverlening kunnen.” Uit verslag rondetafel 3*

*“Er moet zwaar ingezet worden op een gezamenlijk traject. Niet in aparte unit zetten. Je moet de competenties op elkaar afstemmen. Verschillende expertise moet aanwezig zijn. Zorgen dat iedereen zich verantwoordelijk voelt. Het gaat ook over de begeleiders die dienen te ervaren op de werkvloer dat ze ‘de gast’ aankunnen.” Uit verslag rondetafel 3*

Flexibele trajecten impliceren niet zomaar een loutere aaneenschakeling van (kortdurende) interventies. Er moet aandacht zijn voor continuïteit en stabiliteit ten behoeve van het kind en de jongere en binnen een perspectief van interne samenwerking.

Met het oog op deze wenselijke continuïteit, moet men komen tot goed functionerende netwerken van actoren in de jeugdhulp uit de omgeving van het kind, de jongere en het gezin, die samen en van in het begin de verantwoordelijkheid opnemen voor de zorg aan het kind of de jongere. Deze netwerken moeten ook rechtstreekse contacten leggen met andere disciplines teneinde een gepast traject te kunnen ontwikkelen. Geen zorg op maat zonder samenwerking en expertisedeling.

*“Wat ik verwacht is dat men de basic dingen naleest en verder vooral gesprekken aangaat met de jongeren. Hun verhaal is belangrijk. Als men een dossier helemaal leest kan men nooit meer onbevangen naar de jongere kijken. Dan kan men niet zonder te oordelen naar die jongere stappen. Zo verlies je het menselijke, dan ben je gewoon een dossierke met een nummer.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

Om het traject van het kind, de jongere en zijn ouders te begeleiden en om continuïteit in de jeugdhulp te verzekeren, is een vorm van regie noodzakelijk. Deze regie voorziet in het ondersteunen van kinderen, jongeren en hun ouders in hun individueel traject. Het systeem van zorgregie moet versterkt worden door de mogelijkheid van een flexibel te activeren functie. Deze functie kan vervuld worden door een betrokken jeugdhulpaanbieder en in een beperkt aantal situaties door een ‘derde’. In het merendeel van de jeugdhulp zal dit een samenspel zijn van het kind, de jongere, zijn ouders, en de jeugdhulpaanbieder. Beslissingen omtrent opstart, het verloop en een mogelijke afronding van het zorgtraject ligt in hun gezamenlijke verantwoordelijkheid. Ook in het geval van vrijwilligheid en zonder de aanwezigheid van enige vorm van verontrusting zal men in een beperkt aantal situaties een beroep kunnen doen op een ‘derde’ persoon. Wanneer het maatschappelijk noodzakelijk wordt geacht, zal een medewerker van de gemandateerde voorziening toezien of zelfs ingrijpen. Ingeval van een gerechtelijke tussenkomst worden dit zelfs het kind of de jongere,

*“Waarover de meesten het wel eens zijn, is het feit dat de jongeren gedurende hun begeleiding nood hebben aan een vertrouwenspersoon, waar ze ten allen tijde terecht kunnen. Je kan deze persoon aanzien als een soort “ersatz-ouder”.” Uit verslag rondetafel 1*

diens context en de jeugdadvocaat, de jeugdrechter, een consulent van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdbijstand, en de jeugdhulpaanbieder.

*“Een vertegenwoordiger hebben is niet simpel want de jongeren die moeten daar echt vertrouwen in hebben. Voor jongeren is dat niet altijd gemakkelijk om dat vertrouwen te geven. Toen ik geplaatst was heb ik de eerste 3 maanden geen woord gezegd, met niemand gesproken, ik vertrouwde niemand. Je kan niet één persoon aanduiden als referentiepersoon. Er moeten zeker meerdere vertrouwenspersonen zijn, zodat jongeren iemand kunnen uitkiezen die hen ligt.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

We schenken aandacht aan de jeugdhulpaanbieders die deze regiefunctie zullen opnemen. Zij moeten ten behoeve van de kinderen, jongeren en hun ouders immers de competenties hebben om dit te kunnen doen.

*“Men maakt de vergelijking met een huisarts en het globaal medisch dossier. De huisarts hoort vanalles, ziet veel mensen, vertrouwelijk karakter van informatie, doet aanbeveling van - aanmelding bij specialisten, volgt verder op (vanop afstand) maar blijft wel steeds aanspreekbaar indien nog. Hier is dus ook sprake van een vorm van traject. Dit veronderstelt echter een zeer brede expertise.” Uit verslag rondetafel 1*

We garanderen ook zorgcontinuïteit voor ieder kind en iedere jongere in de jeugdhulp wanneer andere zorg geïndiceerd wordt. Wanneer een kind of jongere om welke reden dan ook niet onmiddellijk terecht kan bij het zorgaanbod of de begeleiding die best gepast is, blijft de huidige jeugdhulpaanbieder contact houden en naast hem staan. Het kind of de jongere wordt op geen enkel moment losgelaten, tot men de garantie heeft dat het kind of de jongere niet alleen zal komen te staan. Dit gaat ook op voor jongvolwassenen die nood hebben aan een eventuele verdere begeleiding in de volwassenhulpverlening. De krachtgerichte basishouding moet hier opnieuw vermeld worden.

*“Er is zeker nood aan een vorm van klantvriendelijkheid waarbij er iemand is die de jongere ondersteunt.” Uit verslag rondetafel 2*

34

#### Operationele doelstelling 3.2

We versterken het systeem van jeugdzorgregie door de mogelijkheid te voorzien van een flexibel te activeren functie die deel uitmaakt van de jeugdhulp, ook in die situaties waarin hulp opgelegd wordt of waarin het kind of de jongere niet onmiddellijk terecht kan bij het best passende hulpaanbod

#### Tijdige zorg en wachten op zorg

De capaciteit moet dicht aansluiten bij de maatschappelijke behoefte. Zelfs een goed opgebouwd systeem van gedifferentieerde en gemoduleerde jeugdhulp is ontoereikend wanneer het aanbod niet voorhanden is. Een zekere **wachttijd** is onvermijdelijk maar deze wachttijd moet tot een minimum beperkt worden. Het wenselijk aanbod moet binnen een aanvaardbare periode aangeboden worden wil het nog zinvol en effectief zijn.

*“Te lange wachttijden maken een indicatiestelling soms achterhaald. Wachttijden moeten ‘zo kort als mogelijk maar zo lang als noodzakelijk’ duren. Dit moet gedragen worden door iedereen binnen de sector. Algemeen wordt gepleit voor redelijkheid en duidelijkheid.”*  
*“Het installeren van een maximale wachttijd daagt uit om concreet naar casusgerichte oplossingen te werken.” Uit verslag rondetafel 2*

#### Operationele doelstelling 3.3

We voorzien voldoende jeugdhulpaanbod

#### Operationele doelstelling 3.4

We bepalen in overleg een aanvaardbare wachttijd

Bovendien mag een **wachtperiode** geen moratorium zijn, er moet ook ondersteuning aangeboden worden en men mag nooit “werkloos” staan. Een wachttijd kan een overgangperiode betekenen waarin geleidelijk stappen worden gezet. De jeugdhulpaanbieder die een traject start met het kind, de jongere en zijn ouders moet hiervoor kunnen rekenen op ondersteuning. Deze ondersteuning moet breed gezocht en geboden kunnen worden, en kan zich situeren binnen de context van het kind of de jongere en/of binnen én buiten het netwerk van de jeugdhulp. Dit betekent dat er een opdracht weggelegd kan zijn voor belendende sectoren (familiehulp, OCMW), of voor het aanbod van de preventieve gezinsondersteuning, om extra overbruggende zorg aan te bieden tijdens de wachtperiode. Ook het zorgaanbod waarop men wacht, wordt tijdens de wachttijd aangesproken en betrokken. Het is wenselijk om in die fase ook een duidelijk ondersteuningstraject uit te werken, afspraken te maken over het perspectief waar iedereen naartoe werkt, en de context en het netwerk (onderwijs, welzijn, jeugdbeleid) rond het kind en de jongere te versterken.

#### Operationele doelstelling 3.5

We appelleren op de verantwoordelijkheid van de actoren van de jeugdhulp én de belendende sectoren inzake (de mogelijkheden voor) overbruggende zorg in een wachtperiode

### **Organisatie van de zorg**

Jeugdhulp op maat aanbieden impliceert een hertekening van de organisatie van het zorgaanbod. Om de eerder aangehaalde omschrijving van zorg op maat mogelijk te maken moeten we het gedifferentieerde aanbod kunnen combineren (vraaggericht) en flexibel inzetten (traject). De contextbegeleiding vormt de basis (gezins- en contextgericht).

35

#### Operationele doelstelling 3.6

We organiseren het hulpaanbod zodanig dat het mogelijk is om zorg op maat aan te bieden

### **Modulering**

Om vraaggericht te kunnen werken, is het zorgaanbod gedifferentieerd zodat de individuele zorgbehoefte effectief het uitgangspunt is voor de inzet van zorgaanbod. Het aanbod van de jeugdhulp moet in duidelijke en vergelijkbare termen (zogenaamde modules) beschreven zijn.

Modulering is een instrument om zorg op maat mogelijk te maken. Het is een basis om de jeugdhulp anders te gaan organiseren. Modulering vertrekt vanuit een kerngedachte van vereenvoudiging (gemeenschappelijke taal en opfrissen van gedateerde regelgeving en terminologie) en zorgt voor een brede(re) afdekking van de diversiteit aan doelgroepen.

De modulaire hulp- en dienstverlening is vraaggestuurd en wordt niet (meer) gehinderd door regelgeving of het beschikbare aanbod. We bewaken hierbij wel dat een noodzakelijke modulaire hertekening niet leidt tot een

*“Van belang hierbij is hoe je een module omschrijft: de bewegingsruimte die je laat aan de jeugdhulpaanbieders. Door de nodige bewegingsruimte te geven aan de jeugdhulpaanbieders, wordt het meer dan aanbodgestuurd. Het laat dan toe ‘meer op maat’ werken. Het aspect bij wie de cliënt allemaal terecht kan met zijn vragen is belangrijk.” “Module denken dwingt de hulpverlener door continue na te denken of de aangeboden hulpverlening wel de juiste is. Het dwingt je tot reflectie.” Uit verslag rondetafel 2*

versnippering (te veel modules) van het jeugdhulplandschap. We bewaken eveneens dat het moduleren de eigenheid van het zorgaanbod garandeert en dat er geen kwaliteitsverlies of verlaging van de zichtbaarheid optreedt.

Een flexibele inzet en het combineren van modules is essentieel om verbinding en samenwerking daadwerkelijk mogelijk te maken en om kinderen en jongeren in een naadloos traject zorg (lees: één of meerdere modules) aan te bieden die op dat moment aangewezen en/of nodig is.

Zelfs met goede modulering moeten we, om goede zorg aan te bieden, bij elke individuele vraag de module opnieuw op-die-maat snijden.

#### **Operationele doelstelling 3.7**

**We vereenvoudigen, differentiëren en flexibiliseren het hulpaanbod door het in combineerbare modules te gieten**

#### **Multifunctioneel organisatiemodel**

Het aanbod van de jeugdhulp migreert naar een multifunctionele organisatievorm waarin het gemoduleerde aanbod flexibel wordt ingezet naargelang de wijzigende noden van het kind, de jongere en de context. Een multifunctioneel organisatiemodel biedt mogelijkheden tot samenwerking, innovatie en meer vraaggerichte zorg. Een multifunctionele inzet veronderstelt zorgkoppeling binnen een voorziening maar eveneens overheen voorzieningen en sectoren.

*“Een MFC maakt dat je als voorziening minder gebonden bent door een specifiek aanbod. Via de permanente vraagverheldering kan het hulpverleningsperspectief en –aanbod steeds bijgesteld worden en soms anders zijn dan het initiële aanbod.” Uit verslag rondetafel 2*

36

Binnen dit model staat contextbegeleiding met een variërende intensiteit, vorm en finaliteit (bijvoorbeeld in functie van autonomie van het kind en de jongere of meer in functie van doelstellingen van meerdere gezinsleden) centraal. Daarbovenop kunnen, indien nodig en in overleg, andere modaliteiten, zoals dagbegeleiding en verblijf, flexibel ingezet worden. Ook deze verblijfsfunctie is een weerspiegeling van de diversiteit aan zorgtrajecten: soms langdurig (perspectiefbiedend), soms als backup bij herval (contextondersteunende). De inzet van de verblijfsfunctie koppelen we onlosmakelijk aan een actuele (bijvoorbeeld de ontwikkelingen binnen pleegzorg) en activerende invulling van het residentiële werken met kinderen en jongeren. Inhoudelijk komen een versterkte interne regie en een constante vraagverheldering expliciet op de voorgrond.

Uiteraard blijven langdurige (residentiële) trajecten ook binnen deze multifunctionaliteit mogelijk (bijvoorbeeld pleegzorg in al zijn facetten).

#### **Operationele doelstelling 3.8**

**We zorgen ervoor dat jeugdhulpaanbieders de concrete inhoud van het hulptraject kunnen aanpassen aan de wisselende en individuele omstandigheden, desgevallend binnen de bandbreedte bepaald door de jeugdrechter. Dit gebeurt in samenspraak met het kind, de jongere en zijn ouders en desgevallend de consulent voor gerechtelijke jeugdbijstand die op zijn beurt de jeugdrechter informeert**

#### **Gerechtelijke jeugdhulp**

Het is eigen aan de jeugdhulp dat het kind, de jongere en/of zijn ouders niet noodzakelijk een behoefte ervaren of een vraag hebben en toch aangewezen zijn op jeugdhulp. Bij de gerechtelijke jeugdhulp richt men zich tot kinderen en jongeren in moeilijke leefsituaties maar eveneens tot jongeren die een

jeugddelict pleegden. Zorg op maat, vraag-, krachtgericht en empowerend werken krijgt een andere inkleuring maar wordt alleszins niet opzij geschoven.

Vanuit de principes van zorg op maat en vraaggericht werken moet de jeugdrechter een helder spoor hebben waarbij er de keuzemogelijkheid is tussen meerdere maatregelen. Indien een jongere een jeugddelict pleegde met een achterliggende moeilijke leefsituatie, moet het mogelijk zijn dat er twee kwalificaties aan de vordering worden gegeven waarbij bijvoorbeeld eerst delict- en herstelgericht wordt gewerkt en daarna, of complementair daarmee, aan de moeilijke leefsituatie. Het optreden ten behoeve van de moeilijke leefsituatie gebeurt bij voorkeur vrijwillig, ook wanneer gerechtelijk wordt opgetreden naar aanleiding van het jeugddelict. Pas wanneer de vrijwilligheid is aangesproken en ontoereikend is bevonden, zal men gerechtelijk optreden en de hulp afdwingen.

De gerechtelijke jeugdhulp handelt volgens een getrappt systeem. Eerst wordt nagegaan of er sprake is van een situatie waarin gerechtelijke interventie mogelijk is ('kwalificatie'). Vervolgens wordt beoordeeld welke interventie nodig en geschikt is. Een laatste stap is het bepalen of gesloten opvang nodig is. Daarbij wordt gekeken naar criteria van maatschappelijke beveiliging of beveiliging van de persoon. Deze nood aan beveiliging is dus een bijkomend criterium om geslotenheid te rechtvaardigen.

*"Da's een goeie zaak! Dan worden alle jongeren (ongeacht POS of MOF) voor een korte periode geplaatst waarna er een advies wordt uitgebracht over de wenselijkheid van een verdere plaatsing. Als dat gewenst is dan kan de minderjarige terecht in een specifieke module. Zolang ze ook maar luisteren naar wat de minderjarigen ervan denken." Uit verslag rondetafel 3*

Een degelijke diagnostiek moet uiteindelijk leiden tot een trajectadvies waarbij gekeken wordt naar het beveiligingsniveau, de problematiek en/of het delict en het behandelplan. Hierbij kan een zekere laagheid onderscheiden worden: diagnostiek kan gezien worden als het maatschappelijk onderzoek door de consulent, het psychologische en psychiatrische beeld, in voorkomend geval de criminogenese met risicotaxatie, de mentale mogelijkheden en beperkingen en het identificeren van de sociale en schoolse vaardigheden. Men moet zich er evenwel voor behoeden te gaan over-diagnosticeren. In het continuüm van vraagverheldering tot diagnostiek moet de proportionaliteit gerespecteerd worden. In dit kader mag men er niet zo maar van uitgaan dat jongeren die jeugddelicten plegen bijvoorbeeld een zware psychiatrische problematiek hebben. Bij het plegen van delicten spelen vaak gewone psychologische, sociale en maatschappelijke processen. Het is verder belangrijk om te beseffen dat diagnostiek op verschillende manieren en momenten kan en moet gevoerd en geïnterpreteerd worden.

37

De jeugdrechter, zoals steeds bijgestaan door de consulent van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdbijstand, beslist of gesloten opvang noodzakelijk is. Wanneer het maatschappelijk onderzoek van de consulent niet voldoende antwoord biedt, wordt bekeken of verdere vraagverheldering en diagnostiek opportuun is om tot een onderbouwde beslissing te komen.

Ingeval van nood aan beveiligde opvang wordt de jongere toegewezen aan een (gesloten) oriëntatiecentrum. Een gespecialiseerd en interdisciplinair team gaat na in welke mate een plaatsing in beveiligde opvang vereist is en welke naar inhoud en in tijd afgebakende zorgmodules het meest geschikt zijn. Waar nodig wordt voor deze analyse een beroep gedaan op externe experts. Hierbij kan een basale maar grondige probleemanalyse aangevuld worden met risicotaxatie en criminogenese.

Wanneer er geen nood is tot beveiligde opvang wordt de verdere vraagverheldering of diagnostiek aangevraagd bij een open onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum. Nadat de jeugdrechter een beslissing neemt waarbij hij de voorgestelde bandbreedte in de indicatiestelling al dan niet volgt, zal de jeugdhulpregie van de intersectorale toegangspoort de toewijzing aan de modules opnemen.

De maatregelen ten aanzien van een jeugddelict zijn herstel- en delictgericht, een onderdeel van een individueel traject en duidelijk afgebakend in tijd. Het is hierbij belangrijk dat de jongere de oorsprong (oorzaken) en de impact van zijn delicten begrijpt en dat hij concreet weet waar hij aan moet werken. Het is een maatschappelijke verwachting dat er een reactie volgt na een delict.

*“Het is hierbij belangrijk dat de jongere de impact van zijn delicten begrijpt en dat hij concreet weet waar hij aan moet werken. Iedereen is ervan overtuigd dat het belangrijk is dat de MOF – feiten steeds in rekening worden gebracht, ook al speelt zich dit af binnen een problematische opvoedingssituatie.” Uit verslag rondetafel 3*

Aanvullend, of op zichzelf staand, zijn de maatregelen bij moeilijke leefsituaties. In een multifunctionele jeugdhulp in 2020 zal de jeugdrechter een flexibele maatregel nemen. Hij bepaalt de potentiële inhoud en het traject (in termen van gedifferentieerde en desgewenst gecombineerde modules). De concrete inhoud wordt in enige mate door de uitvoerder aangepast aan de wisselende, individuele omstandigheden. Dit gebeurt steeds binnen het vooraf bepaalde kader dat de jeugdrechter oplegde en met participatie van het kind en de jongere – indien deze dat wenst, bijgestaan door zijn jeugdadvocaat – en in permanent overleg met de consulent van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdbijstand. Substantiële schakelingen kunnen slechts mits akkoord van de jeugdrechter. De jeugdrechter kan steeds, met kennis van zaken, beslissingen nemen en desgevallend tussenkomen in een lopend traject zonder dat er sprake hoeft te zijn van een substantiële schakeling.

Met de activerende jeugdhulp, het aanspreken van verantwoordelijkheden van kinderen, jongeren, ouders, context en maatschappij veronderstellen we dat het gerechtelijk optreden in pedagogische situaties de uitzondering is. Wanneer die situaties zich dan toch aandienen bij de jeugdrechter moet deze rechterlijke macht de tools krijgen om onmiddellijk (en dus prioritair) te kunnen interveniëren.

38

#### Operationele doelstelling 3.9

We voorzien de keuzemogelijkheid voor de jeugdrechter tussen (een combinatie van) meerdere maatregelen zodoende hulpverlenend en/of sanctionerend en delict- en herstelgericht te kunnen werken

#### Modulaire financiering

Om vraaggericht en op maat te kunnen werken zetten we het jeugdhulpaanbod, na differentiatie, in als modules. De verbinding tussen deze modules geschiedt volgens de spelregels en de modaliteiten geïnspireerd door het experiment inzake de multifunctionele centra. In een dergelijk multifunctioneel centrum wordt het aanbod vertaald in zorgmodaliteiten, te begrijpen als kleine eenheden van zorg, die geactiveerd en gedeactiveerd worden naargelang de wijzigende nood van het kind, de jongere en zijn context. Vlot en snel kunnen schakelen vormt een cruciale toets waaraan een hernieuwde regelgeving moet voldoen. Met andere woorden het combineren van modules is een essentiële succesfactor.

*“Een modulair aanbod vraagt een (goede) modulaire financiering. Een modulair financieringsmodel laat toe om bepaalde keuzes te maken en in te zetten op regionale noden. (...) Een modulair financieringsmodel laat toe om combinaties te maken waardoor een voorziening beter kan inspelen op de vraag van haar cliënten. Bij de uitwerking ervan is wel aandacht voor de financiële gezondheid van een voorziening nodig.” Uit verslag rondetafel 4*

Het inhoudelijk opschuiven naar de organisatie van zorgtrajecten door het mogelijk maken van flexibel in te zetten en te combineren modules, betekent de introductie van een transparante en aangepaste

financiering. Logischerwijze impliceert dit organisatiemodel een financieringsmodel dat responsabilisering en flexibiliteit mogelijk maakt.

Het financieringsmodel is gebaseerd op een transparant en vergelijkbaar aanbod en maakt een intermodulaire en intersectorale schakeling van en tussen modules mogelijk. Afhankelijk van de finaliteit van de jeugdhulp, de doelgroep en de specificiteit van het aanbod kan dit een modulaire of personeelsvolgende financiering zijn. Deze verschillende financieringsmechanismen moeten op elkaar kunnen aansluiten.

*“Flexibele en creatieve inzet van bestaande capaciteit vraagt een ander financieringsmodel en een vereenvoudiging van de bestaande procedures.” Uit verslag rondetafel 2*

Een modulaire financiering faciliteert groei en creativiteit op organisatieniveau en op niveau van de hulp- en dienstverlening in concrete casussen. Vanuit een gedifferentieerde zorg wordt onderscheid gemaakt tussen meer en minder intensieve (naar bijvoorbeeld personeelsinput) interventies. Het is evident dat dit financieringsmodel continu en in nauw overleg met de jeugdhulpaanbieders wordt opgevolgd waarbij een financiering op basis van prestaties in het vizier komt.

We stemmen andere financieringsbronnen hierop af: de kinderbijslag bij residentiële plaatsingen en de gebruikersbijdragen. Het federale regeerakkoord en de erin opgenomen overdracht van bevoegdheden op een aantal terreinen bieden hierbij zeker een opportuniteit.

Het belang van een correcte financiering en de betaalbaarheid van de zorg voor iedereen wordt onderstreept.

#### Operationele doelstelling 3.10

We voeren een systeem van modulaire erkenning en financiering in

39

#### Operationele doelstelling 3.11

We harmoniseren de financieringsstromen binnen de jeugdhulp

### **Sociaal ondernemerschap**

Dit organisatiemodel met het daaraan gekoppelde financieringsmechanisme krijgt vorm binnen een klimaat van sociaal ondernemerschap. De modulaire financiering laat toe dat initiatiefnemers een grotere bewegingsruimte krijgen bij het inzetten van hun zorgaanbod en het voeren van een modern personeels- en middelenbeleid.

*“Een sociaal ondernemer is een positief begrip: alles wordt flexibeler, geen vast stramien van erkenningscategorieën. (...) maar verwachtingen van overheid en ook van de sector moeten verduidelijkt worden want je verliest schijnbaar enkele zekerheden.”  
Uit verslag rondetafel 2*

Sociale ondernemers, en dus elke jeugdhulpaanbieder, zijn organisaties die volgende kenmerken vertonen:

- Ze hebben een sociaal doel en de doelstelling van de ondernemer is het aanpakken van een sociaal probleem.
- Ze willen een maatschappelijke meerwaarde genereren.
- Ze hebben een vitale, innovatieve en transformerende rol. De focus van hun werk ligt op de ontwikkeling van gezondheid, educatie, omgeving, arbeidsomstandigheden en mensenrechten.

- Ze distilleren kansen uit de veranderende omgeving en kenmerken zich door hun kunde om deze veranderingen waar te nemen.
- Ze tonen grote verantwoordelijkheid aan de stakeholders met continue adaptatie, innovatie en lerend gedrag.
- Ze laten sociaal nut primeren boven winst. Winst als doelstelling naar voor schuiven kan niet.
- Ze herinvesteren overschotten om het maatschappelijke doel te bereiken.
- Ze trachten een innovatief antwoord te bieden bij financieringsproblemen (werven van donaties, overheidssubsidies of subsidies van fondsen).
- Ze zijn kostenbewust, aangezien ze met maatschappelijke middelen werken.
- Ze gaan om met toenemende flexibiliteit.
- Sociaal ondernemende activiteiten trekken weinig grenzen tussen de publieke, private en non-profit sector.
- Er wordt een netwerk gemaakt en het belang van samenwerking wordt onderstreept. Sociale ondernemers zijn partners van elkaar en treden in dialoog met elkaar.
- Ze zijn klantgericht door bijvoorbeeld voldoende bereikbaar te zijn.

Sociaal ondernemerschap is enkel mogelijk bij een gewijzigde rol van jeugdhulpaanbieders en overheid. Sociale ondernemers worden geresponsabiliseerd en krijgen voldoende managementruimte om zelf accenten te leggen en opportuniteiten te benutten en om intersectoraal te werken. De overheid creëert de kaders maar stuurt niet te veel aan.

Uiteraard zal een goede dialoog met andere actoren en aangrenzende sectoren de eventuele nieuwe (gezamenlijke) werkterreinen blootleggen. Ondernemerschap met voldoende ontwikkelruimte moet in dezen aangemoedigd worden.

#### Operationele doelstelling 3.12

We ontwikkelen in overleg een gemeenschappelijke visie op sociaal ondernemerschap

#### Belang van personeel

Mensen maken de organisatie. In onderlinge relatie maken mensen de jeugdhulp. Respect, empowerment, dialoog en een veilige en gezonde omgeving zijn fundamenteel om het engagement en de participatie van medewerkers te verzekeren op weg naar een goede organisatie en een goede jeugdhulp.

Flexibiliteit in de besteding van middelen, aanbod (modules) en verhoogde autonomie leiden tot opportuniteiten inzake innovatie, maar ook tot (be)zorg(dheid) inzake personeel, continuïteit en stabiliteit. Zorg op maat, vraaggestuurd werken, flexibiliteit, empowerend werken en andere vooropgeschoven principes vergen extra inspanningen vanwege het personeel. We spreken onder meer de bereikbaarheid, de beschikbaarheid en het engagement van het personeel aan en dat vraagt de nodige ondersteuning. Opleiding en vorming zijn essentiële bouwstenen. De kwaliteit van de zorg moet natuurlijk blijvend zo hoog mogelijk gehouden worden. We moeten zorgzaam omgaan met het personeel en rekening houden met hun noden en behoeften op de werkvloer en op de verhouding tussen het professionele en het gezinsleven.

*“Iedereen is het er wel mee eens dat zorg voor het personeel nodig is, wil het personeel zorgzaam kunnen zijn voor hun cliënten en willen ze gemotiveerd blijven werken.” Uit verslag rondetafel 2*

*“Ook talent management wordt naar voor geschoven: door flexibel te zijn kan men zorgen dat niemand op een plek terecht komt waar hij niet wil. Flexibiliteit moet daarom binnen het personeelsbeleid gezien worden als een hefboom en niet alleen als een last.” Uit verslag rondetafel 4*



*“Wat dat betreft mogen ze van mij heel kritisch zijn als het over de stage gaat, of de vraag om iemand te laten afstuderen of niet. Ja je bent met zijn toekomst bezig, maar ook met die van de mensen met wie hij gaat werken! Ik vind dat de lat best wel hoog gelegd mag worden.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

### Operationele doelstelling 3.13

#### We voorzien in de ondersteuning van de medewerkers in de jeugdhulp

##### Regio

De regio heeft in 2020 een grote verantwoordelijkheid, zowel op niveau van samenwerking als op niveau van programmatie, begeleidingsengagementen en afstemming van vraag en aanbod. Het ‘regionale’ betekent, afhankelijk van het topic, een niveau gelijk aan of lager dan de provincie. Er is aandacht voor de grootstedelijke component.

*“Sommige zaken kunnen op provinciaal niveau gebeuren, soms zelfs beter op Vlaams niveau maar op andere terreinen is het juist aangewezen om wijkgebonden te werken. Overheid moet blijven sturen en een basiskader aanreiken voor organisatie van hulpaanbod.” Uit verslag rondetafel 1*

Een gedifferentieerde en flexibele jeugdhulp gedijt het best binnen een regionale organisatiecultuur. Regionale actoren treden op de voorgrond. Programmatie op regionaal niveau maakt een betere matching (zowel door nabijheid als gericht cijfermateriaal) mogelijk van de regionale zorgbehoeften met het aanbod. Zo gaat meer autonomie in de afstemming en inzet van het zorgaanbod naar de regio. Evenwel blijft een centrale (Vlaamse) aansturing behouden.

Door de flexibele en gedifferentieerde inzet van het zorgaanbod is het mogelijk om snel in te spelen op regionale zorgbehoeften. Vooral de organisatie van verblijven is een belangrijke factor. Op regionaal vlak moet hierbij aandachtig gekeken worden naar infrastructuur, personeel en grootte. Flexibele en gedifferentieerde inzet van het zorgaanbod betekent immers ook dat initiatief niet meer gebetonneerd is naar finaliteit of doelgroep (cf. erkenning). Zo is het mogelijk om snel in te spelen op die wijzigende regionale zorgbehoeften.

De overheid stelt middelen ter beschikking en creëert een regionaal kader. De invulling van dat kader gebeurt op regionaal niveau binnen een netwerk met alle partners en op basis van een behoefteanalyse. Er kan dynamisch geschoven worden met modules binnen het kader en op basis van het overleg. Toch sluit dit niet de mogelijkheid uit van een Vlaamse sturing om een bepaalde visie te implementeren.

Een goede registratie van de zorgvragen in de jeugdhulp is een basisconditie voor een goede behoefteanalyse. Voor de registratie van zorgvragen kan niet geput worden uit de registratie van verleende zorg. Die geeft immers niet noodzakelijk een beeld van de vragen, maar wel van de geboden jeugdhulp. Zo komt de kloof tussen wat echt gevraagd werd en wat uiteindelijk werd geboden, niet in beeld. Belendende actoren, jeugdraad, buurtwerking kunnen hier ook relevante informatie aanleveren. Dit alles impliceert dat de behoefteanalyse voldoende door het operationeel niveau moet worden gevoed.

*“Responsabiliseren van regio’s: niet enkel hulpaanbod afstemmen op behoefteanalyse van de jeugdhulp; ook ander cijfermateriaal is van belang (bijvoorbeeld psychiatrie, straathoekwerk).”  
Uit verslag rondetafel 1*

### Operationele doelstelling 3.14

#### We installeren een dynamische programmatie op basis van de regionale zorgbehoeften waarbij de regionale verantwoordelijkheid en de Vlaamse aansturing geëxpliciteerd worden

De jeugdhulp wil een antwoord bieden op de vraag van élk kind, élke jongere en zijn ouders. De huidige realiteit is dat een kleine groep van kinderen en jongeren met complexe behoeften vaak geen gepaste zorg vindt. Een regionaal begeleidingsengagement biedt hier een antwoord op. Hiertoe moeten de verschillende actoren in een bepaalde regio hun expertise delen en op elkaar afstemmen. Deze samenwerking wordt aangestuurd en gestroomlijnd binnen een goed opgezette, optimaal werkende organisatiestructuur. Elke zorgaanbieder zou hierbij een engagement moeten opnemen en de draaglast moet verdeeld worden onder de verschillende partners. De geestelijke gezondheidszorg mag hierbij zeker niet ontbreken. Wanneer de regio niet zelf tot een oplossing kan komen, is een tussenkomst van overheidswege aangewezen.

Financiële of logistieke ondersteuning kan gebeuren op regio- of voorzieningenniveau.

Er moet wel een link zijn naar incentives en erkenning door de overheid. De overheid moet de bevoegdheid hebben om te controleren of elke regio zijn verantwoordelijkheid opneemt voor de aangeelde zorgvragen.

Een begeleidingsengagement moet niet alleen worden verzekerd op het einde van het continuüm van jeugdhulp, maar ook bij de start van het zorgtraject. Men kijkt erg naar de zeer intensieve en dure vormen van zorg om een engagement op te nemen. Bepaalde groepen kinderen en jongeren krijgen echter aan de start van een zorgtraject te weinig kansen, niemand wil met hen echt aan de slag, waardoor ze sneller in de dure en intensieve vormen van zorg terechtkomen. In een netwerk en in de begeleiding van kinderen en jongeren moeten alle actoren worden betrokken: de context van het kind en de jongere maar ook het netwerk van voorzieningen en instanties buiten de jeugdhulp.

*“Men kan op regionaal niveau kijken wat nodig is, maar er is wel een scheidsrechter(overheid) nodig om dit te regelen. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid om de middelen te voorzien. Maar ook sociale ondernemers moeten hun verantwoordelijkheid nemen wanneer de middelen ter beschikking worden gesteld.” Uit verslag rondetafel 4*

42

#### Operationele doelstelling 3.15

We voorzien de mogelijkheden om als regio een begeleidingsengagement te verzekeren

Deskundigheid in krachtgerichte methodieken moet voorhanden zijn in elke voorziening. Omdat niet elke methodiek geschikt is voor elke situatie, kan hier ook via regionale samenwerking in een voldoende uitgebouwd aanbod voorzien worden. Wanneer men dan inschat dat men zelf niet de expertise voor de gepaste methodiek heeft, kan men beroep doen op de deskundigheid van de andere voorzieningen in het netwerk. Ook hier is wederkerigheid het sleutelwoord. Dergelijk regionaal krachtgericht aanbod maakt het gebruik ervan, op elk moment binnen het zorgtraject, toegankelijker.

*“Er zou in elke regio een expertisecentrum opgericht kunnen worden waar nieuwe projecten kansen krijgen of een speciale cel die methodieken bedenkt en de regio die ze tot uitvoering brengt.” Uit verslag rondetafel 3*

#### Operationele doelstelling 3.16

We voorzien de mogelijkheden om als regio deskundigheid in krachtgerichte methodieken aan te bieden

## Strategische doelstelling 4. We streven naar een optimale kwaliteitsvolle jeugdhulp

De finaliteit van jeugdhulp is het organiseren en aanbieden van een kwaliteitsvolle jeugdhulp want elk kind, elke jongere heeft het recht om kansrijk mee te groeien. Elk kind, elke jongere en zijn context verwacht een goed antwoord op de juiste vraag. Behalve het flexibel, gedifferentieerd en waar nodig gecombineerd kunnen inzetten van zorgmodules impliceert een goed antwoord ook dat men kwaliteitsvolle zorg krijgt die gekenmerkt wordt door effectiviteit, efficiëntie en participatie. De participatie van het kind, de jongere en zijn context geeft mee invulling aan een vraaggericht antwoord in de zorgrelatie en laat tevens toe te reflecteren over het zorgaanbod op andere niveaus.

Eén **integraal kwaliteitssysteem** voor alle actoren in de jeugdhulp wordt vooropgezet. In dialoog worden kwaliteitseisen en normen bepaald en vertaald in kwaliteitsthema's en groeiveaus. De jeugdhulpaanbieders formuleren eigen indicatoren die hun groeiveau aantonen. Deze laatste moeten hun uitwerking krijgen in praktische en relevante kwaliteitshandboeken. Daarbij staat het principe van zelfevaluatie, als basis voor benchmarking en benchlearning, voorop. De concretisering en implementatie van kwaliteitsvolle basisnormen voor de jeugdhulp zal de afstemming verhogen. Het belang van zelfevaluatie voor kwaliteitszorg impliceert het toezicht door de overheid op de toepassing ervan. Dit toezicht spruit niet voort vanuit een wantrouwen jegens de zorgaanbieders maar vanuit het belang van een kwaliteitsvolle jeugdhulp en een voortdurende kwaliteitsverbetering ervan.

Er wordt door de overheid toezicht gehouden op de erkenningsnormen en op de zelfevaluatie. Van belang is het proces dat de zorgaanbieder doorloopt om de organisatie zowel beleidsmatig als op hulp- en dienstverleningsniveau verder te optimaliseren. Indien er nood is aan ondersteuning om de output/outcome te laten groeien, wordt in dialoog de input mee in rekening gebracht.

*“Het toezichtsorgaan zelf moet onafhankelijk kunnen werken en het belang van de minderjarige vooropstellen. Daarom moet toezicht een exclusieve overheidsopdracht blijven. Uitbesteding is geen goed idee. Het principe van toezicht door cliënten kan opengetrokken worden naar een kwaliteitszorgsysteem waarin cliëntparticipatie is opgenomen.” Uit verslag rondetafel 4*

### Operationele doelstelling 4.1

**We ontwikkelen in overleg een kwaliteitssysteem voor de jeugdhulp dat zich baseert op de zelfevaluatie met bijzondere aandacht voor het proces dat de jeugdhulpaanbieder doorloopt**

Met een beperkt zorgaanbod en een stijgende zorgbehoefte dringt de vraag naar **effectiviteit en efficiëntie** van de begeleiding zich op. We willen weten welke resultaten de jeugdhulp behaalt, hoe deze aan de samenleving getoond kunnen worden en hoe de resultaten verbeterd kunnen worden in het belang van het kind, de jongere en zijn ouders. Effectiviteit gaat men na door het meten van kwantitatieve en kwalitatieve resultaatsindicatoren. Even belangrijk is de interpretatie van deze indicatoren. Om de mate van efficiëntie te bekijken moet een verbinding gemaakt worden tussen de middelen die ingezet worden (input) en de resultaten die bereikt worden (output/outcome).

De wijze waarop de effectiviteit en efficiëntie worden onderzocht, is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van jeugdhulpaanbieders, academici en overheid. De resultaten dienen voor reflectie, dialoog en desgevallend actie op het hulpverlenings-, organisatie- en beleidsniveau.

*“Van elke interventie moet de effectiviteit en efficiëntie gedocumenteerd worden maar er moet wel een groeiproces voor de voorzieningen voorzien zijn. (...) Er wordt aangegeven dat er veel gekeken wordt naar effectieve methodieken, maar de effectiviteit staat of valt daar niet mee.” Uit verslag rondetafel 4*

Effectiviteit en efficiëntie impliceert registratie. **Registreren en reflecteren** is een opdracht voor iedereen in de jeugdhulp. De registratiegegevens worden onderwerp van gesprek en worden opengesteld voor wetenschappelijk onderzoek. De overheid voorziet in een terugkoppeling van de door haar gegenereerde bevindingen en faciliteert en organiseert fora waar diverse actoren (beleid, onderzoek en praktijk) reflecterend in dialoog gaan. De interpretatie van gegevens en resultaten van de dialoog geven voeding aan en dragen bij tot het brede maatschappelijke debat en faciliteren de organisatie van gemeenschappelijke zorgtrajecten. Benchmarking en benchlearning indachtig, maar eveneens met het oog op beleidsbeslissingen, is er één afgestemd systeem van elektronische registratie, gegevensverzameling en gegevensuitwisseling.

*“Argumenteren over, reflecteren over, bijsturen van, evalueren van en terugkoppelen van beleid, organisatie, hulpverlening van een voorziening kan via registratie. Registreren ‘biedt kansen’ tot leren.” “Hulpverleners hebben nog veelal de neiging om registratie puur als administratie te zien, terwijl je het in principe ook als een onderdeel van het hulpverleningsplan kunt beschouwen.”*  
Uit verslag rondetafel 4

#### Operationele doelstelling 4.2

We organiseren een forum voor reflectie, dialoog en desgevallend actie betreffende onder meer effectiviteit en efficiëntie in de jeugdhulp

#### Operationele doelstelling 4.3

We installeren één afgestemd systeem van elektronische registratie, gegevensverzameling en gegevensuitwisseling

44 Via **wetenschappelijk onderzoek** willen we in de jeugdhulp garanties inbouwen voor een kwaliteitsvol jeugdhulpaanbod.

#### Operationele doelstelling 4.4

We initiëren en faciliteren de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek in de jeugdhulp

Elke voorziening staat voor de uitdaging om zijn werking blijvend in vraag te stellen en te **innoveren**. Er worden een aantal instrumenten aangeboden om die innovatie te faciliteren: een platform waar werkveld, onderzoeks- en academische wereld en overheid reflecteren over hulp- en dienstverlening, het naar voor schuiven van het sociaal ondernemerschap, een financieringssysteem waarin ruimte is voor innovatie en een onderzoekscoëfficiënt wordt geïnstalleerd die de budgettaire reserves bepaalt voor wetenschappelijk onderzoek.

*“Iemand vat innovatie op als het steeds aanpassen van bepaalde initiatieven tot het werkzaam is. Een verbetering van aanbod ligt in deze lijn, het hoeft niet per sé gloednieuw te zijn.”* Uit verslag rondetafel 4

#### Operationele doelstelling 4.5

We ontwikkelen instrumenten om innovatie in de jeugdhulp te faciliteren

## Strategische doelstelling 5. We hechten belang aan samenwerking, gedeelde verantwoordelijkheid en expertisedeling

Het is niet alleen van belang om binnen de jeugdhulp samen te werken, ook samenwerking met andere sectoren is noodzakelijk. Gepaste zorg vraagt om samen te komen tot de nodige organische verbindingen en overgangen waardoor breuken in het zorgtraject worden voorkomen en er vlotte schakelingen mogelijk zijn tussen en binnen een geheel van modules. Aan de grenzen van de jeugdhulp zijn intensieve coproducties en gemeenschappelijke trajecten nodig. Eenieder moet een beroep doen op de expertise en het engagement van jeugdhulpaanbieders binnen en buiten het domein van Welzijn voor elk kind of jongere. Vanuit (sub)sectoren en hun administraties moet ook ingezet worden op de zorgdoorsneden, in structuur en in regelgeving.

De jeugdhulp is en blijft een generalistisch aanbod. Maar door een actieve bundeling van expertise (in expertisecentra/-fora en functionele samenwerkingsverbanden) worden trajecten waar nodig versterkt (bijvoorbeeld inzake geestelijke gezondheidszorg, diversiteitsvraagstukken, druggerelateerde problematieken, etc.).

Deze samenwerking speelt op verschillende domeinen. Niet enkel om een beroep te doen op anderen expertise, eveneens in de ondersteuning door het aanbieden van time-outmogelijkheden, of in het samen installeren van vervolghulpverlening, of het overgaan naar minder ingrijpende vormen van begeleiding.

Jeugdhulp, cultuur, onderwijs, arbeidsmarktbeleid, armoedebeleid, asielbeleid, de openbare orde en veiligheid dragen op lokaal, regionaal en Vlaams niveau een verantwoordelijkheid voor de zorgsector.

Binnen de jeugdhulp neemt de **geestelijke gezondheidszorg** een particuliere plaats in. Het programmadenken van de geestelijke gezondheidszorg is, conform het advies van de nationale raad voor ziekenhuisvoorzieningen aangaande de hervorming van geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren naar zorgcircuits en netwerken, getrapd: het zorgprogramma uitwerken, verbindingpunten zoeken met andere actoren en sectoren en op maat zorgtrajecten overheen sectoren naadloos laten verlopen.

De jeugdhulp heeft een verantwoordelijkheid voor de kinderen en jongeren met een complexe en meervoudige problematiek die een moeilijke leefsituatie combineren met psychische en psychiatrische problematiek. Dit wordt vertaald in verschillende gedifferentieerde instrumenten: van outreachend werken, over ondersteuning geven aan teams en in dossiers, over expertisedeling, over time-outmogelijkheden aanbieden, tot (kortdurende) residentiële opname. Het blijft hoe dan ook een gedeeld verhaal waarbij beide actoren een meer of minder uitgesproken rol opnemen.

Kinderen en jongeren moeten ondersteuning krijgen in al hun noden, zowel de pedagogische als de onderwijskundige. Voor kinderen en jongeren in de jeugdhulp is ook afstemming tussen beide nodig. **Onderwijs** en Welzijn moeten elkaar daarin vinden.

De rol van Onderwijs is meer dan het leerrecht voor kinderen en jongeren die uit de boot vallen. Onderwijs voorziet een breed palet aan ondersteuning.

Onderwijs speelt een rol door de uitbouw van zorgbeleid en leerlingbegeleiding. Door goed onderwijs, adequate ondersteuningstrajecten en een gelijke kansenbeleid krijgen jongeren brede ontwikkelingskansen. Goed onderwijs op zich vormt al een belangrijke bijdrage voor de huidige en de toekomstige maatschappelijke integratie van mensen. Daarnaast werkt onderwijs actief aan ondersteuning en basiszorg voor kinderen en jongeren.

*“Onderwijs moet op zoek gaan naar aangepaste leervormen, (specifiek) aangepast aan de noden van de jeugdzorg.” Uit verslag rondetafel 1*

Welbevinden van kinderen, zorgbeleid en leerlingbegeleiding maken deel uit van een goed onderwijsconcept.

Een duidelijke en transparante communicatie, met aandacht voor de eigen rol en betrokkenheid en respect voor ieders professionaliteit en competentie, tussen de school, het centrum voor leerlingenbegeleiding en de jeugdhulpaanbieders krijgt hierin een plaats.

Een gezamenlijke strategie van Welzijn en Onderwijs, gericht op een optimale integratie van de kinderen en jongeren in de jeugdhulp en een naadloze overgang tussen onderwijs en welzijn, is noodzakelijk. In overleg bieden we adequate onderwijsleertrajecten aan voor kinderen en jongeren die uit de boot vallen. Dit creëert garanties van het recht op leren in het regulier onderwijs (zowel gewoon als buitengewoon onderwijs) en vermijdt dat jongeren die op een of andere manier in de problemen kwamen, uitvallen of ongekwalificeerd de school verlaten. Dit leerrecht staat in functie van een actief kwalificerend beleid. Onderwijs en Welzijn bieden een continuüm aan trajecten aan voor jongeren die tijdelijk toch dreigen uit te vallen op school. We werken actief om opnieuw aanknopingspunten te vinden bij reguliere trajecten op school of minstens een educatief traject op te starten.

*“Er zit muziek in het concept leerrecht.” Uit verslag rondetafel 3*

Een regiefunctie moet voorzien zijn. De centra voor leerlingenbegeleiding hebben een draaischijffunctie naar het bredere welzijns- en gezondheidsveld. Tegelijk ontstaan op verschillende plaatsen netwerken die de schoolvervangende trajecten in een regio in kaart moeten brengen en die hierin dan ‘dispatchen’.

Onderwijs komt ook in beeld bij het opleidings- en competentiebeleid. Het toekomstige personeel, zij die jeugdhulpaanbieders in wording zijn en dus nu opleidingen volgen, moeten goed voorbereid het werk kunnen aanvangen. In de opleiding moet daarom veel aandacht gaan naar de noodzakelijke, op werkprincipes gebaseerde basishouding van jeugdhulpaanbieders, naar een krachtgerichte, activerende basishouding en naar de flexibele en gedifferentieerde aanpak van jeugdhulp (en bijgevolg ook gedifferentieerde verwachtingen van het personeel). Deze aandachtspunten liggen in het verlengde van de ontwikkelingen van de jeugdhulp: het is een professionele sector die permanent behoefte heeft aan vorming en competentieontwikkeling.

#### Operationele doelstelling 5.1

We stimuleren het brede maatschappelijke veld om verantwoordelijkheid op te nemen in de zorg voor kinderen en jongeren

#### Operationele doelstelling 5.2

We ontwikkelen samen met Onderwijs een strategie gericht op de optimale integratie van kinderen en jongeren in de jeugdhulp en een naadloze overgang tussen onderwijs en welzijn

### Strategische doelstelling 6. We geven Vlaamse antwoorden op jeugddelinquentie

Het vlinderakkoord van de federale regering van 2011, het institutioneel akkoord voor de **zesde staatshervorming** beschrijft de overheveling van het jeugdsanctierecht.

Dit betekent een communautarisering van de volgende materies:

- het bepalen van de aard van de maatregelen ten aanzien van de minderjarigen die een als strafbaar omschreven feit hebben gepleegd;
- de regels inzake de uithandengeving;

- de regels inzake de plaatsing in een gesloten instelling;
- de gesloten instellingen, volgens nader te bepalen uitvoeringsregels.

Deze ontwikkeling biedt de Vlaamse Gemeenschap de mogelijkheid om een eigen jeugd(sanctie)recht uit te schrijven en te organiseren. Een dergelijke hervorming van het jeugdrecht vereist een breed maatschappelijk debat. Naast de gevoeligheden van de publieke opinie moet dit debat gevoed worden met de resultaten van wetenschappelijke studies en met de ervaringen die onder meer op basis van vele experimentele benaderingen op het terrein werden opgedaan. Bovendien kan voortgebouwd worden op realisaties uit het vorige decennium.

*“Jeugdsanctie moet je zien binnen een spectrum van maatregelen. Binnen dat spectrum is er groter aandeel voor hulpverlening.” Uit verslag rondetafel 3*

Om ons hierop voor te bereiden grijpen we terug naar de **vijf krachtlijnen** die de **Vlaamse Regering** in **2004** vastlegde in het kader van het overleg tussen federale overheid en de gemeenschappen over de noodzakelijke hervormingen in de wet betreffende de jeugdbescherming ten aanzien van minderjarige delictplegers:

- Een nieuw jeugdrecht biedt gedifferentieerde antwoorden op delinquentie van 'alle' minderjarigen in plaats van uitsluitend antwoorden voor enkel de zwaarste jeugddelinquenten.
- In het nieuwe jeugdrecht wordt de exclusief jeugdbeschermende finaliteit van de wet van '65 vervangen door een sui generis benadering waarbij herstellende, pedagogische, responsabiliserende, sanctionerende en maatschappijbeveiligende finaliteiten worden nagestreefd.
- Het nieuwe jeugdrecht voorziet in verhoogde rechtswaarborgen, wat impliceert dat de rechtswaarborgen in het algemeen en in het bijzonder bij 'opsluiting' worden verbeterd.
- Het nieuwe jeugdrecht moet een wettelijke basis bieden voor de diverse door de Vlaamse gemeenschap gesubsidieerde constructieve reacties op jeugddelinquentie, zowel voor wat betreft de verschillende afhandelingsvormen als de daarbij geldende procedures
- Het nieuwe jeugdrecht leidt tot coherente bevoegdheden wat er toe strekt dat de uitvoeringsbevoegdheid van antwoorden op jeugddelinquentie bij de gemeenschappen worden behouden in functie van een maximale homogeniteit bij de uitvoering.

Met de hervorming van de jeugdwet in 2006 en de nakende bevoegdheidsoverdracht zijn deze krachtlijnen (deels) gerealiseerd. Dat belet niet dat de nodige aandacht moet gaan naar de inhoudsbepaling van het toekomstig jeugd(sanctie)recht. Hierbij beroepen we ons op de **principes** verwoord in de **platformtekst jeugdsanctierecht** (G. Decock en J. Put, Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen, 2012):

- De verantwoordelijkheden van de jongeren
- Rechtswaarborgen voor jongeren
- Constructief sanctioneren
- Complementariteit herstel, welzijn en justitie
- Opsluiting als ultimum remedium

#### Operationele doelstelling 6.1

We inventariseren en documenteren het maatschappelijk debat over jeugddelinquentie

#### Operationele doelstelling 6.2

We formuleren, met betrekking tot de aanpak van jeugddelinquentie, een ontwerp van bijdrage tot het Vlaams regeerakkoord 2014 - 2019

## Strategische doelstelling 7. We geven aandacht aan de rechtsbescherming om kinderen en jongeren tot hun recht te laten komen.

Het begrip 'rechtspositie' biedt een ruimer kader dan enkel de rechtswaarborgen (in de procedures). Het decreet rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp geeft een duidelijk kader. De bekendheid van de rechten en rechtspositie van en voor de kinderen en jongeren verdient nog aandacht. Het is nodig met kinderen, jongeren en ouders te bespreken wat wenselijk en nuttig is op dit vlak. In se geeft een uitgewerkte rechtspositie voor kinderen en jongeren bovendien meer houvast aan het personeel. De rechtspositie van ouders ten opzichte van hun kinderen en jongeren vraagt verduidelijking.

Regels moeten relevant zijn en mogen het pedagogische werk niet verstikken. Er moet gezocht worden naar werkwijzen en systemen om de kwaliteit van de zorg te verzekeren waarbij er voldoende ruimte blijft voor een geïndividualiseerde en situatiegevoelige aanpak. Regelmatige bevraging van kinderen en jongeren en hun ouders is hierbij noodzakelijk.

Kwaliteitscriteria in voorzieningen die laten zien hoe rechten van kinderen en jongeren er geoperationaliseerd worden, kunnen jeugdhulpaanbieders op weg zetten om de kwaliteit van hun werk te verbeteren. Door het inzagerecht denken jeugdhulpaanbieders ook meer na over wat ze neerschrijven in een dossier. Het recht op inspraak en participatie zet jeugdhulpaanbieders aan om meer in dialoog te gaan met het kind, de jongere en hun ouders en hen mee verantwoordelijk te maken. In de praktijk blijft het dikwijls een delicaat evenwicht zoeken tussen rechtswaarborgen voor kinderen en jongeren, veiligheidsoverwegingen en pedagogische handelingsvrijheid.

*"Ik heb de indruk dat er nog veel te weinig over het dossier wordt gecommuniceerd met ons. Het zegt toch veel dat wij niet weten waar het dossier wordt bewaard, wat er wordt doorgegeven, wat erin staat... We hebben het ook allemaal nooit gezien."*  
*Uit 'dromen van een betere jeugdhulp', Cachet vzw*

48

Het garanderen van rechten van kinderen en jongeren veronderstelt naast een duidelijk omschreven rechtspositie (en doorvertaling naar neergeschreven afspraken) ook een goede selectie, ondersteuning en opleiding van personeel. Supervisie, intervisie en externe procesbegeleiding bij het zoeken naar geschikte praktijkvertalingen zijn nog onvoldoende aanwezig.

Onafhankelijke inspecties - niet alleen met een juridische bril maar ook vanuit organisatorisch standpunt - en opvolging van geplande acties zijn belangrijk.

*"Hulpverleners zijn geholpen door de rechtspositie. (...) Door rechtspositie zijn we toch wel op een andere manier gaan samenwerken. Het wordt ook niet gezien als beknottend. Het moet wel aansluiten op je visie. Het zet hulpverleners aan om in dialoog te gaan met cliënt."* Uit verslag rondetafel 3

De specificiteit van de context van vrijheidsbeneming en beveiliging vraagt bijzondere aandacht en een aangepaste rechtspositie. Men kan in dit verband uitgaan van een schadebeperkingsbeginsel: hoe meer je ingrijpt in het leven van iemand, hoe groter de behoefte aan rechtswaarborgen. Vanuit die optiek moet de wetgever de nodige instrumenten voorzien om een gelijkwaardige en proportionele toepassing van maatregelen in een beveiligde omgeving te garanderen. Het kan daarbij gaan om minimale normen die overal en altijd moeten gerespecteerd worden.

*"Beveiliging beperkt de mogelijkheden van de cliënt, dus de cliënt moet daartegenover ook een stem hebben. Hoe meer beveiliging, hoe meer aandacht voor rechtspositie. Maar moet ze aangepast zijn? Moet je verschillende soorten hebben? Neen, maar meer waarborgen (...) Je hebt kwaliteitscriteria in voorzieningen nodig die laten zien hoe ze die rechten operationaliseren, anders zijn ze niks met algemene regels."* Uit verslag rondetafel 3



De installatie van een oriëntatiecentrum in de gemeenschapsinstellingen verhoogt de rechtszekerheid. In dit centrum worden alle kinderen en jongeren in een eerste fase voor een korte periode geplaatst in een aparte afdeling waarna er advies wordt uitgebracht aan de jeugdrechter over de noodzaak van een verdere plaatsing. Indien blijkt dat dit noodzakelijk is, kan de jongere terecht in een specifieke module (observatie, begeleiding, behandeling...) voor een duidelijk afgebakende termijn.

Het multifunctioneel werken binnen de gemeenschapsinstellingen geeft – binnen een door de jeugdrechter vooraf bepaalde bandbreedte – meer pedagogische mogelijkheden aan de jeugdhulpaanbieders. Tegenover deze grotere handelingsruimte voor de voorzieningen moet een versterkte rechtsbescherming staan voor het kind, de jongere en de ouders: een aangepaste rechtspositie en een rechtstreekse beroepsmogelijkheid bij de jeugdrechter.

**Operationele doelstelling 7.1**

**We maken de rechten en rechtspositie van en voor kinderen en jongeren beter bekend**

**Operationele doelstelling 7.2**

**We verduidelijken de rechtspositie van ouders ten opzichte van hun kinderen en jongeren**

**Operationele doelstelling 7.3**

**We voorzien ondersteuning van personeel bij het zoeken naar geschikte praktijkvertalingen van het decreet rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp**

**Operationele doelstelling 7.4**

**We expliciteren bijzondere regels zodat bij een plaatsing in het kader van vrijheidsbeneming de rechtspositie van de jongere gevrijwaard blijft**

## **Strategische doelstelling 8. We maken gebruik van de mogelijkheden van de informatiemaatschappij voor een betere jeugdhulp en een geïnformeerd beleid**

Om kwaliteitsvolle jeugdhulp aan te bieden, is registreren en reflecteren van belang. Er is nood aan één afgestemd systeem van elektronische registratie, gegevensverzameling en gegevensuitwisseling. Hierbij is waakzaamheid geboden omdat het gaat over informatie van het kind, de jongere en zijn context die vaak wordt gedekt door de regels van het beroepsgeheim, de regels van de Wet Verwerking Persoonsgegevens, het algemeen beginsel van privacybescherming, discretieplicht...

Vanzelfsprekend is er behoefte aan informatiedeling en doorstroming, maar een bewust uitgewerkt beleid, met respect voor de huidige regelgeving en het kind, de jongere en zijn ouders in de eerste plaats is opportuun.

*“Niet iedereen mag alles lezen. Als een dossier wordt doorgegeven, bv. van voorziening naar voorziening, dan moeten enkel de relevante dingen worden doorgegeven.” Uit ‘dromen van een betere jeugdhulp’, Cachet vzw*

Het objectiveren, registreren en uitwisselen van informatie moet, mede door het zoeken van een evenwicht tussen het belang van het beroepsgeheim, de vertrouwelijkheid van de hulpverleningsrelatie en de noodzakelijke informatie voor het verloop van een zorgtraject, transparant gebeuren.

De jeugdhulp integreert in haar dagelijkse werking de door de informatiemaatschappij gecreëerde mogelijkheden.

Ze doet dit in functie van de visie dat elk kind en elke jongere recht heeft op een kwalitatieve, effectieve en efficiënte zorg. Informatisering of digitalisering is een hulpmiddel voor een betere en efficiëntere hulpverlening en organisatie van de hulpverlening. Informatisering is geen doel op zichzelf.

De integratie gebeurt op verschillende vlakken waaronder het gebruik van (technieken van de) sociale media, het digitaal delen van gegevens op niveau van individuele hulp- en dienstverlening en op het organisatieniveau (erkenningen en subsidies) en, waar de draagkracht van het kind of de jongere dit toelaat, het realiseren van inzage- en verbeterrecht van de over zichzelf geregistreerde gegevens en verdere gebruikersparticipatie.

Wanneer verschillende jeugdhulpaanbieders betrokken zijn, kan het digitaal delen van gegevens zorgen voor een betere onderlinge afstemming. Gegevensdeling over individuele hulp- en dienstverlening kan alleen in het belang van het kind en de jongere én met inspraak van het kind en de jongere, zo schrijft het wettelijk kader van Gewin voor. Om één en ander te faciliteren en waarborgen in te bouwen wat betreft de vertrouwelijkheid van de gegevens (privacy), stelt de (Vlaamse en federale) overheid basisdiensten (e-Health) ter beschikking als bouwstenen voor de verschillende informatiesystemen.

De overheid stelt via haar eigen informatiesysteem een basisdossier met de objectieve gegevens van de bij haar gekende kinderen en jongeren ter beschikking van de op dat ogenblik betrokken jeugdhulpaanbieders. Ze speelt een faciliterende en ondersteunende rol bij het ontwikkelen van de uitgebreidere elektronische opvolgingsdossiers in de organisaties.

Dit alles kan maar gebeuren als alle jeugdhulpaanbieders toegang hebben tot een eigen informatiesysteem dat op een vlotte manier kan communiceren met de informatiesystemen van de andere actoren.

*"ICT: hoe de elektronische dossierhuishouding in elkaar zit stuurt de houding naar de cliënten (welke vragen gesteld worden, bvb hoe kijkt de cliënt er zelf naar, wat zijn krachten, wat zijn protectieve factoren, niet enkel kijken naar dysfuncties)." Uit verslag rondetafel 1*

*"Delen van informatie gebeurt altijd in overleg met cliënt. Toch heel veel vragen en situaties waar dit niet evident is. Je moet telkens de afweging maken. Het is geen wiskunde. Je moet het onderscheid maken tussen need to know en nice to know. Je kan dit niet zwart/wit zien. Bijv. traumatische ervaring in familiegeschiedenis." Uit verslag rondetafel 4*

#### **Operationele doelstelling 8.1**

**De overheid stelt basisdiensten (e-Health) ter beschikking als bouwstenen voor de verschillende informatiesystemen**

# Addenda



## Addenda

Deze visie op jeugdhulp in 2020 is tot stand gekomen na een brede consultatieronde, zoals eerder werd toegelicht. Ten behoeve van transparantie stellen we alle informatie beschikbaar.

De besprekingen in themagroepen en rondetafels en de toets met de gebruikers vormden de input voor een eerste versie van de visietekst. De documenten ter inspiratie voor de themagroepen (startnota's) en het resultaat ervan (themarapporten) zijn online te consulteren ([www.jongerenwelzijn.be](http://www.jongerenwelzijn.be)). Ook de daaruit geselecteerde stellingen die werden besproken op de rondetafels zijn daar terug te vinden. Dat jongeren en jongvolwassenen die de jeugdhulp zelf beleven of beleefd hebben een mening hebben over hoe de jeugdhulp er in 2020 moet uit zien staat vast. We gaven ook hen een forum om deze visie te expliciteren en mee te geven aan het beleid. Cachet vzw, een netwerk van mensen met jeugdhulpervaring, organiseerde samen met Jongerenwelzijn twee denkavonden met jongeren en jongvolwassenen die begeleid werden of worden door de jeugdzorg over hun visie op jeugdhulp. Het resultaat, *'Dromen van een betere jeugdhulp. Een verslag van twee Cachet-donderdagdagen in het teken van de Staten-Generaal'*, is terug te vinden in deze addenda.

Bovenstaande informatie leidde tot een eerste versie van de visietekst op jeugdhulp in 2020. Verschillende instellingen en organisaties formuleerden op vraag een advies. Dit advies werd zo veel als mogelijk verwerkt in de visietekst die hier voorligt. Het is immers van belang om de mening van de verschillende (deel)sectoren te kennen. De adviezen zijn terug te vinden in deze addenda.

De aanleiding van de Staten-Generaal was de vraag van de minister om een antwoord te geven op het resultaat van een reeks hoorzittingen betreffende de jeugdhulp, zijnde een maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg waarop het Vlaams Parlement een reeks aanbevelingen formuleerde (2011). De voorliggende visietekst geeft mee een antwoord. Andere (meer concrete) antwoorden zijn ook te vinden in het (lopend en gepland) beleid van Jongerenwelzijn. Hierbij beperkt Jongerenwelzijn zich tot het eigen agentschap. Per aanbeveling formuleert Jongerenwelzijn welke link er is met de visietekst en wat het actuele beleid is. Deze reflectie en reactie op de motie van aanbeveling is terug te vinden in deze addenda.

Dit geeft volgende documenten in deze addenda:

- ✘ Dromen van een betere jeugdhulp – visie op jeugdhulp in 2020 door jongeren uit de jeugdzorg – ondersteund door Cachet vzw
- ✘ Adviezen op adviesversie van visie op jeugdhulp 2020
  - \* Raadgevend Comité Kind & Gezin
  - \* Raadgevend Comité Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
  - \* Raadgevend Comité Jongerenwelzijn
  - \* Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
  - \* Nederlandstalige Unie van jeugdmagistraten en de verschillende Nederlandstalige parketten-generaal binnen het expertisenetwerk jeugdbescherming
  - \* Roppov vzw
  - \* Gezinsbond vzw
  - \* Zorgnet Vlaanderen vzw
  - \* Federatie van Diensten voor Geestelijke Gezondheidszorg vzw (FDGG)
  - \* Federatie Sociale Ondernemingen vzw (FSO)
- ✘ Reflectie en reactie op aanbevelingen uit de door het Vlaams Parlement aangenomen motie bij de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg 2011 – door Jongerenwelzijn

## Dromen van een betere jeugdhulp (Cachet vzw)

Er werd een overleg georganiseerd met jongeren en jongvolwassenen met jeugdhulpervaring. Samen met Cachet vzw werden twee denkavonden georganiseerd waarbij werd stilgestaan bij thema's die door de vzw werden geselecteerd op basis van de themarapporten, de daaruit voortvloeiende stellingen en de startnota's. Volgende thema's werden besproken: ouders, context, de ideale begeleider, de minst ingrijpende maatregel voor de kortst mogelijke duur, participatie in de voorziening, participatie aan het beleid en het dossier.

Deze denkavonden resulteerden in een tekst opgebouwd met quotes van de jongeren en jongvolwassenen en gegroepeerd volgens de thema's: participatie aan het beleid, de begeleider, de context, participatie in de voorziening en het dossier. Het resultaat gaat onder de titel *"Dromen van een betere jeugdhulp. Een verslag van twee Cachet-donderdagdagen in het teken van de Staten-Generaal"* en is hierna terug te vinden.



## **DROMEN VAN EEN BETERE JEUGDHULP**

Een verslag van twee Cachet-donderdagdagen in het teken van de Staten-Generaal

# INHOUDSTAFEL

<b><u>Inleiding</u></b> .....	<b>56</b>
<b><u>I. Ervaringskennis is inspirerend, ook voor het beleid</u></b> .....	<b>57</b>
1. <u>Wij vinden het belangrijk dat we ook op beleidsvlak kunnen participeren!</u> .....	57
2. <u>Welke taken kunnen ervaringsdeskundigen op beleidsniveau opnemen?</u> .....	57
3. <u>I have a dream...</u> .....	58
4. <u>Waar wachten we op?</u> .....	59
5. <u>Wie vertegenwoordigt de stem van de jongeren?</u> .....	59
<b><u>II. De ideale begeleider</u></b> .....	<b>60</b>
1. <u>Leefwerelden die botsen of elkaar ontmoeten?</u> .....	60
2. <u>Gelijkwaardigheid/wederkerigheid/nabijheid</u> .....	61
3. <u>Leg de lat hoog genoeg: stimuleer, motiveer, ondersteun, coach!</u> .....	62
4. <u>Wees niet enkel gefocust op de problemen, maar ook op de krachten</u> .....	62
5. <u>Luister naar de jongere en laat hem mee beslissen</u> .....	62
7. <u>Opleiding versus ervaringsdeskundigheid</u> .....	63
<b><u>III. Hoe omgaan met onze context?</u></b> .....	<b>63</b>
1. <u>Welke context betrekken?</u> .....	63
2. <u>Betrek de context op tijd: preventief werken!</u> .....	64
3. <u>Waarom de context betrekken?</u> .....	65
4. <u>Rust en ruimte bieden</u> .....	66
5. <u>Eigen kracht conferentie als instrument om het netwerk op te bouwen, aan te spreken, te versterken.</u> .....	66
6. <u>Communicatie</u> .....	67
7. <u>Discretie ten aanzien van de ruimere context</u> .....	68
<b><u>IV. Participatie in de voorziening</u></b> .....	<b>68</b>
1. <u>Waarom vinden we dit belangrijk?</u> .....	68
2. <u>Mee weten (informereren)</u> .....	69
3. <u>Mee denken</u> .....	69
4. <u>Mee beslissen en de beslissingen mee uitvoeren</u> .....	70
5. <u>Mee evalueren</u> .....	71
<b><u>V. Het dossier...</u></b> .....	<b>71</b>
1. <u>Het dossier roept vele vragen op</u> .....	71
2. <u>Wat staat er in het dossier?</u> .....	72
3. <u>Wie schrijft er in het dossier?</u> .....	72
4. <u>Waarvoor wordt het dossier gebruikt?</u> .....	73
5. <u>Wie mag (of moet?) wat lezen?</u> .....	73
6. <u>Bewaren van het dossier na het beëindigen van de jeugdhulp</u> .....	74
7. <u>Het dossier en privacy</u> .....	75

## Inleiding

---

Wanneer experts uit de sector (werkers, academici, beleidsmensen...) strategisch vooruitblikken naar de jeugdhulpverlening in 2020, dan dromen jongeren graag mee. Cachet vzw, een netwerk van mensen met jeugdhulpervaring, was in voorbereiding van de Staten-Generaal vertegenwoordigd in themagroep vier<sup>1</sup>. Toen aan het einde van dat traject de vraag werd gesteld of we een mogelijkheid zagen om meer mensen die de jeugdhulp zelf hebben beleefd, te betrekken, moesten we daar niet lang over nadenken.

Hoe we dit op korte tijd op een zinvolle manier konden organiseren, lag minder voor de hand. Vertrekkende vanuit al het materiaal dat door het Agentschap Jongerenwelzijn al verzameld was in het kader van de Staten-Generaal<sup>2</sup> zochten we naar aanknopingspunten en thema's die mensen 'met ervaring' konden aanspreken. We bedachten een variatie aan methodieken om ervoor te zorgen dat iedereen zijn plek kon krijgen in de groep en zoveel mogelijk uitgedaagd zou worden om zijn ervaringen, ideeën en dromen te delen. We nodigden ons netwerk uit, spraken via via nog extra mensen aan, creëerden een facebook-event en hoopten dat het allemaal zou lukken...

En het lukte. Tijdens twee bijeenkomsten in april en mei 2012 kwamen in totaal een twintigtal jongeren en volwassenen samen die in een voorziening van Bijzondere Jeugdzorg verblijven/verbleven. Het gaat over een heel diverse groep deelnemers tussen 16 en 41 jaar, komende vanuit Brussel, Leuven, Antwerpen, Sint-Niklaas, Gent en Hasselt. Hoe verschillend de verhalen, de motivatie van al de deelnemers was groot en identiek: de eigen ervaringen gebruiken om bij te dragen tot positieve verandering.

De tekst die voor u ligt, is een weergave van wat er tijdens deze bijeenkomsten werd besproken. We blijven zo dicht mogelijk bij de uitspraken van de deelnemers en maken gebruik van hun letterlijke citaten. We presenteren geen analyses, modellen of oplossingen. We geloven dat ons materiaal evenzeer tot inzichten leidt, en complementair is aan de input die door andere deskundigen aan de Staten-Generaal werd geleverd.

56

We zijn fier op het resultaat. Er werd hard gewerkt, met veel enthousiasme en gedrevenheid en dat vertaalt zich ook in de rijkdom aan reflecties en ideeën. Maar ons verhaal is niet af. De krappe timing waarin deze tekst tot stand moest komen, maakte het niet mogelijk om alle thema's in de diepte te behandelen. En ook over heel andere thema's hebben we een mening die we graag willen delen. We zijn met andere woorden bijlange niet uitgepraat. Deze vaststelling is meteen ook een uitnodiging: We hopen, en hier spreken we in naam van iedereen die dit traject met ons heeft doorlopen, dat met dit materiaal verder aan de slag wordt gegaan. Dat deze tekst geen eindpunt is, maar wel een vertrekpunt.

We willen graag alle deelnemers aan ons overleg bedanken voor hun aanwezigheid, hun engagement en het delen van hun ervaringen en ideeën: Najila, Saskia, Tessa, Kansso, Barbara, Wendy, Magali, Lis, Fran, Claire, Noëlla, Annick, Kevin, Saskia, July, Béné, Marie-Ange, An-Sofie, Tessa: een superdikke merci! Ook Brecht van Nevermind: bedankt voor je betrokkenheid in de voorbereiding en het begeleiden en verslagen van een van de thema's. Het Agentschap Jongerenwelzijn willen we bedanken voor de fijne samenwerking. De aanwezigheid en betrokkenheid tijdens de bijeenkomsten van een aantal personen vanuit het Agentschap was aanvankelijk wat onwennig, maar werd al snel ontzettend gewaardeerd door de deelnemers.

---

<sup>1</sup> Deze groep had als thema 'kwaliteit, effectiviteit, efficiëntie en participatie'.

<sup>2</sup> De slotteksten van de verschillende themagroepen en de stellingen die voor de ronde tafelgesprekken werden gebruikt



# I. Ervaringskennis is inspirerend, ook voor het beleid

---

*“De inbreng en feedback van cliënten en ex-clieënten is een cadeau voor begeleiders, voorzieningen en beleids- mensen, want maakt het mogelijk de hulp en de structuren af te stemmen zodat ze beter tegemoet komen aan de reële noden.”<sup>3</sup>*

Een bijdrage leveren aan een instrument als de Staten-Generaal, is een heel concreet voorbeeld van hoe mensen met ervaring in de jeugdhulp kunnen participeren op beleidsniveau. Participatie: mee weten, denken, beslissen, uitvoeren en evalueren is belangrijk op alle niveaus: micro (eigen hulpverleningsproces), meso (niveau van de voorziening) en ook macro (beleidsniveau), dat vinden ook de deelnemers van ons overleg.

Cliëntparticipatie op beleidsniveau is nochtans geen evident thema om te bespreken. Zoals de meeste burgers hebben ook de deelnemers aan onze bijeenkomsten niet allemaal kaas gegeten van wat met het beleid te maken heeft. Aan de andere kant maakt het feit dat op korte tijd twintig ‘ervaringsdeskundigen’ bereid werden gevonden om hier mee hun schouders onder te zetten, duidelijk dat het thema niet zo ver van ons bed staat als we dachten. In de gesprekken werd de motivatie duidelijk en kwamen heel wat concrete ideeën aan de oppervlakte.

## 1. Wij vinden het belangrijk dat we ook op beleidsvlak kunnen participeren!

*“Participatie moet ook een beetje ‘naar beneden sijpelen’: van het beleid naar de andere niveaus tot op het werkveld. Nu zie je dat er op het werkveld wel heel wat gebeurt, maar dat komt dan weer niet naar boven. Het is logischer dat het op alle niveaus zit, dat het zo ook wat wordt gestroomlijnd. Het beleid kan dan ook logische lijnen uitzetten en ondersteuning bieden, maar dan moeten ze er eerst wel zelf werk van durven maken. Het beleid moet het goede voorbeeld geven.”*

Mensen met een jeugdhulpervaring willen dat hun stem ook het beleid bereikt en dat ermee aan de slag wordt gegaan op dit niveau. Ze geven daarvoor heel wat redenen aan:

1. Het beleid heeft een grote impact op hoe de jeugdhulp is gestructureerd, op hoe voorzieningen functioneren en op hoe de hulp wordt georganiseerd. Op die manier beïnvloedt het beleid het leven van heel wat kinderen en jongeren.
2. Beslissingen worden te vaak vanuit een eenzijdig perspectief genomen: vanuit het kader van hulpverlening, voorzieningen, academici en beleid. Het cliëntperspectief is minstens evenwaardig, onmisbaar en complementair.
3. Het beleid heeft een voorbeeldfunctie als het gaat over participatief werken.
4. Participatie mag niet vrijblijvend zijn. Op beleidsniveau kan men ervoor zorgen dat er ook iets gebeurt met de inbreng van cliënten. Er zijn structuren nodig die ervoor zorgen dat de stem van jongeren serieus wordt genomen.
5. Het betrekken van mensen met een jeugdhulpervaring maakt beslissingen meer legitiem en aanvaardbaar, ook voor cliënten.

## 2. Welke taken kunnen ervaringsdeskundigen op beleidsniveau opnemen?

*“Hun taken? Jongeren bijeen brengen, luisteren naar hun mening en dit vertalen naar het beleid!”*

In het zoeken naar antwoorden op de vraag welke concrete taken ervaringsdeskundigen op beleidsvlak kunnen opnemen, komen we tot een uitgebreid takenpakket:

---

<sup>3</sup> De cursief geschreven stukken zijn citaten van de deelnemers van de twee bijeenkomsten die in voorbereiding van deze tekst werden georganiseerd. Hun namen laten we weg omwille van privacy-redenen. Ook de namen van de voorzieningen die in de uitspraken aan bod komen, werden in de tekst weggelaten.

1. Cliënten en ex-cliënten bijeen brengen, luisteren naar hun verhaal en dit vertalen naar het beleid.
2. Ook los van ontmoetingsplekken waar (ex)cliënten samen komen, het oor te luisteren leggen bij jongeren via samenwerkingsverbanden met bijvoorbeeld het straathoekwerk, buurt- en jeugdhuizen. Ook hier zijn zeker jongeren met jeugdhulpervaring aanwezig en ook hun stem moet het beleid bereiken.
3. Het opnemen voor de belangen van jongeren wanneer ze dat zelf niet kunnen, of wanneer ze niet gehoord worden: onrecht en ‘scheve situaties’ aankaarten en ermee aan de slag gaan.
4. Op die manier continu het cliëntperspectief binnen brengen in beleidsstructuren.
5. Het maken van een cliënt-toets bij iedere nieuwe maatregel. Steeds met de vraag voor ogen: ‘Is dit wel in het belang van cliënten?’.
6. Zelf maatregelen voorstellen en uitwerken, op maat van concrete en reële noden: zo mee werken aan structurele verandering.
7. Ondersteuning bieden op vlak van participatief werken op het terrein (vorming, tools...).
8. Mee werken aan een eerlijkere beeldvorming over jongeren in de jeugdzorg: het taboe hieromtrent doorbreken.

### 3. I have a dream...

Wanneer we zonder beperkingen kunnen dromen van hoe cliëntparticipatie op beleidsvlak vorm kan krijgen, dan komen er uiteenlopende ideeën naar boven. Het inzetten van ervaringsdeskundigen vormt een rode draad. Ervaringsdeskundigen kunnen op lokaal, regionaal en Vlaams niveau worden ingezet. In zowel nieuwe als bestaande structuren.

*“Een ervaringsdeskundige in het beleid. Zowel op regionaal als op Vlaams vlak, ingebed in het bestaande beleid. Eventueel gedetacheerd (uit ervaringsdeskundigen die vandaag al aan de slag zijn in bijvoorbeeld de voorzieningen).”*

*“Als ik zelf mag dromen, dan droom ik dat er in elke regio een Cachetgroep zou zijn en dat in elke regio jongeren die in een instelling zitten dus de kans krijgen om andere mensen met die ervaring te ontmoeten. En dat er in elke regio ook met die ervaringen naar het beleid kan worden gestapt. Dat is een beetje mijn droom. En dat je dan daarboven op Vlaams niveau ook nog een soort Cachet-groep hebt waar alles naar terug gaat en die ook die lokale groepen ondersteunt, er vorming aan geeft, mensen helpt bij het vertellen van hun verhaal.”*

*“Een Cachet of Nevermind, zo’n dingen zoals wij nu doen... in elk dorp, in elke stad... zo een groepje van jongeren die net uit een voorziening zijn die een paar jaar mee draaien in zo’n werking, en mee kunnen beslissen over hoe de dingen er zouden moeten uitzien. Zo’n groep moet zichzelf ook vernieuwen, met altijd nieuwe mensen die aansluiten.”*

*“En ik vind dat je ook bij die para-parlementaire groepen (of hoe heet dat?) een ervaringsdeskundige zou moeten hebben, zoals in het Kinderrechtencommissariaat bv. Ook bij de Commissie Welzijn zou er een ervaringsdeskundige moeten zijn die dan in naam van de jongeren gaat spreken, die daar bijeen brengt wat er allemaal gezegd is. Ik weet het niet, maar dat aanwezig zijn, dat is belangrijk.”*

Vandaag zijn er al een aantal kanalen waarlangs jongeren hun ei kwijt kunnen. Denk maar aan de Jolijn. Dit soort instrumenten heeft blijkbaar nog een hoge drempel, en het is niet altijd even duidelijk wat er gebeurt met de klachten en suggesties. Er zijn nog andere manieren denkbaar waarop de verzochtingen van jongeren het beleid rechtstreeks kunnen bereiken. Enkele voorstellen:

*“Er moeten heel wat meer toegankelijke aanspreekpunten zijn waarlangs jongeren met klachten of ideeën of dergelijke naar het beleid kunnen stappen, maar dan heel laagdrempelig. Bij wijze van spreken een groene brievenbus op elke hoek van de straat. Maar dat moet rechtstreeks naar het beleid gaan, dat die mensen dat ook effectief lezen. Of dat je gewoon een mail naar de minister kunt sturen... Het moet rechtstreeks en niet via een*

*omslachtig parcours. En ook de Jo-lijn, wie belt daar uiteindelijk naar? Ik denk niet super veel jongeren. Het is niet toegankelijk genoeg, er zouden andere dingen moeten zijn.*”

*“Een portaalsite, waar jongeren hun mening kwijt kunnen, en waar ervaringsdeskundigen achter zitten die de belangrijke dingen eruit filteren en meenemen op beleidsniveau.”*

Er wordt tenslotte ook voorgesteld dat beleidsmensen wat vaker een kijkje moeten nemen op het terrein. Niet gewoon op bezoek in een voorziening, een rondleiding en een babbel met de directie, maar een echte onderdompeling en vooral contact met de jongeren.

*“Iemand van het beleid mag ook wel eens in een instelling komen. Zodat die ziet hoe je hier leeft, wat je hier doet... En dan kunnen de jongeren die daar zitten ook direct hun eigen mening geven. Want ze begrijpen denk ik niet hoe het eigenlijk echt werkt. Misschien komen ze wel eens zien, voor een rondleiding ofzo, maar echt een volledige dag... Om te zien hoe jongeren met hun begeleiders omgaan en hoe het eigenlijk ineen zit?”*

#### **4. Waar wachten we op?**

We stellen ons de vraag waarom onze stem vandaag nog maar zo weinig het beleid bereikt. Uit de bedenkingen blijkt dat er nog heel wat hindernissen zijn die cliëntparticipatie op dit niveau moeilijk maken.

Wordt het belang van de mening van mensen met ervaring wel voldoende gezien en erkend door beleidsmensen? Soms lijkt het beleid vastgeroest en verandering botst vaak op weerstand.

*“Sommige beleidsmensen vinden participatie blijkbaar nog niet belangrijk genoeg.”*

*“Men is het zo gewoon om over de hoofden van de jongeren te kijken, men weet niet anders. Dat moet gewoon veranderen. Ik denk dat dat langzaam wel aan het veranderen is. We zitten hier toch vandaag met het beleid aan tafel.”*

Anderzijds kost het tijd, geld en een hoop energie en betrokkenheid om participatie op beleidsniveau te realiseren. Het gaat niet snel, het gaat niet vanzelf. Kan het beleid het geduld opbrengen om te investeren in zoiets kwetsbaars?

59

Iemand haalt aan dat cliënten zich moeten kunnen organiseren vooraleer beleidsparticipatie mogelijk is. Ontmoetingsplekken zijn belangrijk als vorm van steun en herkenning, maar men staat ook sterker als men samen dingen kan aankaarten op beleidsvlak. Vandaag wordt er amper geïnvesteerd in dergelijke ontmoetingsplekken.

*“Soms denk je wel van: ‘Ik wil iets veranderen, ik ga een punt maken!’ maar dat is moeilijk als je alleen staat. Ze nemen je misschien niet serieus. Ze denken: ‘De ene dag zegt ze zo, de andere dag zegt ze iets anders.’, terwijl het wel over belangrijke dingen gaat.”*

*“Door andere jongeren te leren kennen die in een instelling zitten, weet je ook hoe het op andere plekken werkt en kan je daar over nadenken. Begeleiders kunnen ook wel vertellen over hoe het ergens anders is, als ze daar gewerkt hebben bijvoorbeeld, maar dat is toch anders dan jongeren die daar leven.”*

#### **5. Wie vertegenwoordigt de stem van de jongeren?**

Wie moet zijn stem laten klinken op beleidsniveau? Zijn dat de jongeren die vandaag in een voorziening verblijven of op een andere manier te maken hebben met jeugdhulp? Of zijn het mensen met een vroegere jeugdhulpervaring, die iets verder staan van hun verhaal? Of kan de stem van cliënten ook vertegenwoordigd worden door personen die de ervaring niet hebben maar wel veel voeling hebben met de doelgroep? Moeten deze mensen een bepaalde opleiding, vorming of ondersteuning krijgen?

Men is het erover eens dat de uiteindelijke input best gebeurt door mensen die nog dicht staan bij hun eigen ervaring: jongeren die nog in de jeugdhulp zitten, of er net uit zijn. De vertegenwoordiging op beleidsvlak gebeurt beter door ex-clieënten die breder kunnen kijken dan hun eigen verhaal.

*“Er moet zeker geluisterd worden naar de jongeren die er vandaag inzitten, maar mensen die vroeger in de jeugdhulp zaten, kunnen hun verhaal objectiever maken. Zij hebben dat allemaal vroeger meegemaakt en kunnen*

*er van op een afstand naar kijken. Zij begrijpen misschien dingen die wij vandaag nog niet kunnen begrijpen omdat we er midden in zitten.”*

*“In principe moeten al deze personen hun stem laten klinken. Hoe meer hoe beter. Maar op dit niveau wordt de vertaalslag naar het beleid best gemaakt door iemand die erover kán praten, die mondig genoeg is, die klaar is met zijn eigen verhaal.”*

*“Wij zitten erin, wij ervaren het allemaal. Maar dat is niet altijd objectief. Het is daarom belangrijk dat de ex-cliënten hun mening kunnen geven. Zij hebben het helemaal beleefd en zijn daar klaar mee. Ze kunnen het misschien allemaal ook beter begrijpen en verwoorden dan degenen die er nog helemaal in zitten. Misschien zijn er ook ex-cliënten die vroeger iets hadden willen zeggen maar dat toen nog niet konden, en die het nu wel kunnen. En die nu ook de kans hebben om andere jongeren te helpen hiermee. Misschien hebben ze ook betere ideeën hierover die wij nu nog niet hebben.”*

Sommigen zijn van mening dat rol van vertegenwoordiger in bepaalde gevallen ook door een hulpverlener kan worden vervuld, maar die hulpverlener moet dan wel echt een vertrouwensband hebben met de jongeren die hij vertegenwoordigt.

*“Een vertegenwoordiger hebben is niet simpel want de jongeren die moeten daar echt vertrouwen in hebben. Voor jongeren is dat niet altijd gemakkelijk om dat vertrouwen te geven. Toen ik geplaatst was heb ik de eerste 3 maanden geen woord gezegd, met niemand gesproken, ik vertrouwde niemand. Je kan niet één persoon aanduiden als referentiepersoon. Er moeten zeker meerdere vertrouwenspersonen zijn, zodat jongeren iemand kunnen uitkiezen die hen ligt.”*

En deze opmerking geldt uiteraard niet enkel als hulpverleners de stem van jongeren vertegenwoordigen, maar ook als ervaringsdeskundigen dit doen. Voor hen is het in zekere zin makkelijker het vertrouwen te winnen, maar ook hier moet het natuurlijk ‘klikken’.

Iedereen is het erover eens dat de vertegenwoordiger geen bepaald diploma nodig heeft, het gaat meer over de persoonlijkheid, openheid en de juiste intenties en vaardigheden. Maar dat er ondersteuning nodig is, wordt door iedereen erkend.

60 *“Die persoon moet geen opleiding krijgen, het diploma is van geen belang. Maar dat er ondersteuning nodig is, dat spreekt voor zich.”*

## **II. De ideale begeleider**

---

*“Je moet als begeleider alle posities die er zijn kunnen innemen: je moet met een introverte jongere even goed kunnen omgaan als met een extraverte jongere, ... je moet met alle soorten mensen goed kunnen omgaan. Dat maakt het een hel om opvoeder te zijn, maar het zal wel moeten. Maar dat leer je ook gewoon, niemand kan alles van in het begin.”*

De ideale begeleider bestaat niet natuurlijk. Ook cliënten verwachten geen perfectie. Wel zijn er een heel aantal kwaliteiten die maken dat jongeren de begeleider respecteren, die maken dat vroegere cliënten met veel dankbaarheid terugdenken aan een bepaalde begeleider, die maken dat je als begeleider hét verschil kan maken voor de toekomst van de kinderen en jongeren waar je mee werkt. Over wat cliënten verwachten van de begeleiding, hoe ze een ‘goede begeleider’ omschrijven, is in het verleden al heel wat ervaringsmateriaal verzameld<sup>4</sup>. Het loont zeker de moeite om ook die rapporten eens door te nemen. Opvallend is hoe dezelfde kwaliteiten steeds opnieuw worden vernoemd.

### **1. Leefwerelden die botsen of elkaar ontmoeten?**

Als begeleider komt je vaak uit een heel andere context dan de jongeren waarmee je werkt. Geen enkel diploma bereidt hierop voor. Het gaat dan ook niet over kennis, theorieën, modellen. Het heeft wel alles te maken met openheid, authenticiteit en confrontaties durven aangaan.

---

<sup>4</sup> Bijvoorbeeld door Nevermind: Nevermind (2010). *Van over naar met. Een participatief proces met jongeren over hulpverlening in Leuven*, Riso.

*“Natuurlijk heb je van alles geleerd in je opleiding. Het is toch helemaal anders om, zeker vanuit de schoolloopbaan, om dan in de praktijk te staan, echt in die leefwereld, een op een en in groep.”*

*“Wees daarop voorbereid als begeleider, dat je met je neus tegen de muur kunt lopen. Dat je bij jezelf nadenkt van: ‘Oei het is toch helemaal anders dan ik dacht dat het ging zijn’. Maar loop daar dan ook niet voor weg. Probeer je eigen stijl en je eigen manier daarin te vinden.”*

*“Sta stevig in je schoenen. Maar ook : zet de stap naar de overkant. Met je voeten moet je ook letterlijk naar de jongere toe gaan. Je moet de interactie durven aangaan, naar de overkant gaan en je proberen in te leven in die wereld (van de jongere). Maar weet ook wanneer je terug moet stappen, wanneer het te veel is, wanneer de jongere ruimte nodig heeft.”*

*“De rugzak: durf te kijken naar je eigen verleden, je eigen waarden en normen. Durf ook te kijken naar waar je zelf vandaan komt, naar wat jij meedraagt, naar wat jij belangrijk vindt. Je moet dat niet van je afschuiven.”*

*“Verschillende begeleiders hebben een verschillende aanpak door wie ze zijn. Je moet de jongeren daarvan bewust maken: iedereen is nu eenmaal anders.”*

## **2. Gelijkwaardigheid/wederkerigheid/nabijheid**

Begeleiders hebben een machtspositie. Uiteindelijk maken ze, samen met het team, met consultants... heel wat beslissingen die een impact hebben op het leven van het kind/de jongere. Cliënten vinden dat begeleiders, ondanks deze macht die inherent is aan hun functie, de jongeren als gelijkwaardig moeten zien en behandelen.

*“Wie heeft de macht? Als er geen jongeren zijn, hebben opvoeders geen job. Dus zij moeten óók luisteren naar wat jongeren willen.”*

*“De begeleider zit in een machtspositie, maar hij moet dat niet altijd tonen.”*

Dat houdt in dat de relatie ook wederkerig is. De begeleider staat als mens voor de jongere, en mag best ook iets delen uit zijn leven in plaats van zich achter zijn functie te verschuilen. Hij vertelt hoe hij er die dag bij is, wat er scheelt als hij een slechte dag heeft. Hij deelt zijn emoties zonder zijn privéleven te grabbel te gooien. Voor jongeren maakt dat hun begeleider menselijker: iedereen is kwetsbaar, iedereen is op zijn manier getekend door het leven. Elke mens heeft mindere dagen en dat mag. Jongeren vragen dat begeleiders die kwetsbaarheid ook durven tonen. Ze kunnen dat doen zonder uit hun positie te vallen. Het draagt enkel bij tot het vertrouwen.

*“Ik zou begeleiders veel menselijker vinden als ze zouden zeggen: ‘Kijk dat is er gaande’ in plaats van zich af te reageren of zich af te sluiten en te zeggen: ‘Ok, vandaag niet’. Ik zou dat zoveel leuker vinden als ze zeggen: ‘Kijk vandaag scheelt er iets, het gaat mij niet af’ zonder dat ze hun privé leven moeten vertellen, want dat is de bedoeling niet. Anders blijft die afstand zo aanwezig.”*

*“Dat is een rolmodel om te horen: ‘Jij kunt het dus ook moeilijk hebben en daar uit geraken en het nog eens moeilijk hebben en daaruit geraken’. Dat geeft minder afstand, dat maakt het menselijker en normaler. Dit moet je doen vanuit je eigen stijl.”*

*“Hij moet niet alles uit zijn privé leven zeggen. Voor mij is dat de basis van elke relatie die je aangaat: voor wat hoort wat... Het gaat over basisdingen van: ‘Ik heb vandaag een rottag, sorry, want ik heb ruzie met mijn vrouw.’”*

Jongeren geven daarnaast ook aan dat het hen deugd doet ‘gewone’ dingen te kunnen doen met hun begeleider. Om gesprekken bijvoorbeeld ook eens los van het bureau te voeren. Het maakt de afstand kleiner en vergroot de nabijheid. Sommige jongeren zijn op zoek naar een vriend in hun begeleider, anderen hebben andere verwachtingen. Jongeren hebben oog voor het feit dat dit een spanningsveld is voor werkers. Ze vragen dat hierover gesproken kan worden.

*“Altijd als wij een belangrijk gesprek hadden, dan gingen wij naar de cinema of iets gaan eten... wij deden altijd iets plezants. Ze heeft meer macht dan mij, maar ze maakte er altijd iets plezants van. Zodat dat niet iets officieels was, dat dat niet was om mij in de grond te boren of om te zeggen: ‘Ik sta boven u.’ Dan heb je zo die begeleider-vriend-band.”*

*“Voor elke jongere is dat anders: de ene wil geen vriend, de andere wel. Je moet dat een beetje aanvoelen hoe dicht en hoe ver je van een jongere moet gaan staan. Dat is net de kunst van opvoeder zijn.”*

### 3. Leg de lat hoog genoeg: stimuleer, motiveer, ondersteun, coach!

Jongeren vragen niet om zomaar hun goesting te mogen doen. Ze vragen respect voor hun verhaal. Dit sluit de kritische kijk van de begeleider niet uit. Jongeren verwachten ook weerwerk. Ze zien dat als een meerwaarde. De ‘ideale begeleider’ drijft de jongere niet tot het uiterste maar hij is ook niet te snel tevreden.<sup>5</sup>

*“Die durfden ook zo weerwoord bieden... Dat maakt voor mij de basis van vertrouwen. Ze praatten mij niet naar de mond. Ze waren niet compleet tegen mij, maar ze zochten wel, ze pushten mij om na te denken en tegelijkertijd weet ik dat ik ook iets veranderde bij hen als ik mijn gedacht zei.”*

*“Mijn IB was de papa van de voorziening: iedereen kon daar naartoe gaan, die was strikt en kordaat, streng en rechtvaardig. Je wist wat je daaraan had, dat was ‘nen helen duidelijke’, die stond er ook. Dat was goed voor mij want ik wist wat ik daaraan had.”*

*“Ik vind dat begeleiders jongeren niet perse tot het uiterste moeten drijven, maar ook niet te snel content zijn. Vaak zien ze veel te weinig, hebben jongeren veel meer potentieel dan wat er van hen verwacht wordt.”*

*“De begeleider als coach: hij vraagt naar wat de jongere wil en hoe. De jongere leert zelf de doelen en de weg te bepalen. De coach helpt de doelen te formuleren en ondersteunt de jongere.”*

*“Een goede begeleider durft een constructieve ‘schot onder de kont’ te geven.”*

### 4. Wees niet enkel gefocust op de problemen, maar ook op de krachten

De deelnemers vragen om door hun begeleiders vertrouwd te worden. Dat is de basis om in de jongere te kunnen geloven. Het moet niet altijd over de problemen gaan. Positieve aanknopingspunten werken vaak veel beter.

*“Hij benadrukt wat de jongere wél kan. (bv. verder studeren).”*

*“Jongeren moeten zelf dingen kunnen leren.”*

*“Je zit altijd op je problemen en als je zinvol bezig bent dan vergeet je al je problemen. Als je samen werkt aan iets dan creëer je een andere sfeer, dan gaat het niet perse over wat je allemaal hebt meegemaakt maar dan ben je samen aan iets aan het werken dat een meerwaarde heeft. Dan leer je samenwerken, leer je naar elkaar luisteren. Dan is het niet dat je een gemeenschappelijke band hebt omwille van problemen, maar omdat je samen met iets positiefs bezig bent.”*

*“Het moet niet altijd over de problemen gaan. Je kan ook samen leuke dingen doen, iets interessants, iets dat je kunt leren.”*

### 5. Luister naar de jongere en laat hem mee beslissen

Luisteren naar jongeren is meer dan letterlijk luisteren. Het betekent ook signalen interpreteren, op zoek gaan naar de motivatie achter bepaald gedrag, en aan de slag gaan met wat je hoort/ziet. Men geeft aan dat begeleiders er in de eerste plaats moeten zijn voor de jongeren, voor hun belangen moeten opkomen en zich niet mogen verschuilen achter hun team.

*“Gepaste hulp is zo dicht mogelijk aansluiten bij mijn leefwereld en me daarbij op mijn gemak stellen. Aan de andere kant heeft niemand me ooit gevraagd wat ik nodig had. Niemand.”*

*“Laat een jongere zijn ding doen: als hij niet aan zinloze groepsactiviteiten wil meedoen, geef hem dan die keuze.”*

---

<sup>5</sup> Tijdens het overleg werd verwezen naar Youth at Risk (YAR) als goed praktijkvoorbeeld. Hier werkt men aangepast aan de interesse van de jongere en aansluitend bij diens eigenheid en hobby's. De jongere gaat op voorhand een duidelijk engagement aan. Hij leert doelen bepalen, ervoor gaan en niet op te geven.

*“De ideale begeleider kijkt verder dan zijn neus lang is. Hij kijkt verder dan het gedrag van de jongere. Hij gaat op zoek naar wat achter het gedrag zit, en zoekt samen met de jongere naar zijn motieven.”*

*“Hij kan goed luisteren. Hij vraagt de jongere wat hij wil en wat hij belangrijk vindt.”*

*“Hij vangt de jongere op als deze daar echt nood aan heeft. Hij staat echt klaar, en doet meer dan intikken en uittikken.”*

*“Hij laat de jongere ruimte. Hij loopt niet over de jongere.”*

*“Wij hebben ook een mening over ons eigen traject en over wanneer dat traject moet stoppen bijvoorbeeld.”*

*“Niet alles kan wachten tot de volgende teamvergadering. Begeleiders moeten zich ook niet voor elke beslissing verschuilen achter het team.”*

## **6. Doelgericht werken**

Bij alle maatregelen, maar dit geldt des te meer voor residentiële, kan samen met de jongere en zijn context een duidelijk plan van aanpak worden opgesteld, doelgericht. Hoe kan je anders de hulpverlening evalueren en bijsturen? De hulp moet een richting hebben, en die moet door iedereen gekend zijn.

*“Het was niet altijd duidelijk wat het doel was van de hulpverlening.”*

*“Ik heb eigenlijk nooit het gevoel gehad dat het de bedoeling was dat ik nog terug naar huis zou gaan. Ook tijdens de intake ging het daar niet over, dat men dat zou proberen. Neen, ik was 16, 17 dus werd er direct gezegd: BZW.”*

*“Wat zijn de doelen? Waar willen we naartoe? Hoe gaan we daaraan werken? Die vragen worden nog te weinig gesteld in de hulpverlening.”*

## **7. Opleiding versus ervaringsdeskundigheid**

De deelnemers aan het overleg voelen aan dat niet alle begeleiders geschikt zijn voor hun job. In dat opzicht vragen ze dat onderwijsinstellingen en stagebegeleiders wat strenger zouden zijn.

*“Wat dat betreft mogen ze van mij heel kritisch zijn als het over de stage gaat, of de vraag om iemand te laten afstuderen of niet. Ja je bent met zijn toekomst bezig, maar ook met die van de mensen met wie hij gaat werken! Ik vind dat de lat best wel hoog gelegd mag worden.”*

Daarnaast geven ze aan dat ervaringsdeskundigheid een meerwaarde kan zijn in de job van begeleider. Enkelen hebben de ervaring dat hun eigen parcours in de jeugdhulp soms tegen hen gebruikt wordt in het werkveld. Anderen hebben ervaren dat sommige organisaties het wel waarderen. De deelnemers aan het overleg geloven in ieder geval in de meerwaarde van ervaringsdeskundigen in het werkveld.

*“Elke voorziening zou een ervaringsdeskundige in dienst moeten hebben.”*

## **III. Hoe omgaan met onze context?**

---

Het kind/de jongere is geen eiland, maar heeft steeds ook een eigen context. Met die contexten gaat men in de hulpverlening ook aan de slag, gelukkig maar. Want op een dag valt de hulp weg, maar de context, die blijft.

### **1. Welke context betrekken?**

Wanneer de vraag wordt gesteld naar wie de context is, wordt hier ruim op geantwoord: de school, de ouders, familie, vrienden, het lief... Maar niet iedereen in de context wordt meegenomen in de begeleiding. Men vraagt ook niet altijd aan de jongere in kwestie wie hij belangrijk vindt in zijn context.

*“Wat ik spontaan wel bedenkt is dat men in een voorziening gewoon moet vragen welke mensen je in je context belangrijk vindt. Vaak hebben ze het wel over uw context en je weet dan dat ze het hebben over vrienden en familie.”*

En natuurlijk is die context uniek voor iedere jongere. Het moet echt samen met de persoon worden bekeken. Vandaag vertrekt men vaak van de klassieke formule: gezinsbegeleiding voor de ouders. Daardoor blijven heel wat kansen onbenut.

*“Voor mij is het betrekken van mijn familie minder belangrijk. Ik heb niet zo’n goede band met mijn familie, voor mij is mijn vriendje belangrijker.”*

*“Ik had het gevoel dat mijn grootouders veel bepalender voor mijn leven zijn geweest dan mijn moeder en toch zijn ze niet betrokken geweest bij de hulpverlening.”*

*“Verlies andere zorgrelaties niet uit het oog.” “Sluit je ogen niet voor andere gezinsleden.”*

*“Steunfiguren, volwassenen die je op een of andere manier steunen of helpen, waar je een babbel mee kan doen als je verder ergens mee zit.”*

*“In mijn tijd deden ze niets met vrienden. Enkel het klassieke: mijn ouders in de thuisbegeleiding en ikzelf in de voorziening. Dat was het. Terwijl ik mensen heb gehad in mijn omgeving die me hadden kunnen steunen en waar men niets mee heeft gedaan.”*

*“In 2020 moet de jeugdzorg met de jongere gaan kijken: wie is voor u belangrijk, en dat ze daar ook gesprekken mee houden.”*

## **2. Betrek de context op tijd: preventief werken!**

Vanaf de eerste signalen dat er iets mis zit in een opvoedingssituatie, kan men volop inzetten op ondersteuning en responsabilisering van de context. Als men problemen tijdig herkent en ermee aan de slag gaat, kan men voorkomen dat ze escaleren. Op die manier kunnen soms meer ingrijpende maatregelen worden voorkomen. Spijtig genoeg is bijvoorbeeld intensieve thuisbegeleiding vandaag nog te weinig uitgebouwd.

*“Men moet andere, preventieve diensten meer gaan uitbouwen, enkel zo kan je minder ingrijpende maatregelen gaan nemen. Het loopt eigenlijk mis bij de ouders die niet capabel zijn hun kind op te voeden. Veel bestaat er daar niet voor...”*

*“Ik vind niet dat ik geplaatst had moeten worden. Er wordt zoveel geld gepompt in die instellingen en de uitbreiding daarvan. Ik vind dat een deel van dat geld moet worden besteed aan het begeleiden van ouders.”*

*“Bestaat dat wel: ingrijpende thuisbegeleiding? Geplaatst worden is sowieso ingrijpend, maar is er voor de ouders ook ingrijpende begeleiding? Ik heb de indruk dat dat altijd maar voor een paar uurtjes wekelijks is, maximum. Het kost nog altijd minder dan geplaatst worden denk ik hé, zelfs als iemand drie keer in de week langs zou komen in het gezin.”*

*“Ik denk dat de impact van de deur thuis dicht te trekken, ik denk dat je die dan niet meer zo snel kan openen. Er moet inderdaad worden bekeken is dat wel nodig, gaan we dat wel doen?”*

Werken met de context kan ook een preventieve rol hebben voor de thuisgebleven zussen/broers.

*“Ik had geen spijt dat ik daar zat maar ik was wel bezorgd voor mijn zussen en broer die nog thuis waren terwijl daar om de paar weken maar iemand eens een gesprekje ging doen. Men had door een goede thuisbegeleiding kunnen voorkomen dat zij ook geplaatst zouden worden, want jammer genoeg zijn ze stuk voor stuk in de jaren nadat ik thuis ben weggegaan, ook in de residentiële opvang beland.”*

Men zoekt te snel hulp binnen de gekende en afgebakende kaders van de hulpverlening. Durft men ook daarbuiten te kijken en andere oplossingen te zoeken, methodes toe te passen? In dit kader wordt ook het voorbeeld van Eigen Kracht Conferenties als preventieve methodiek gegeven. Het versterken en benutten van het netwerk van mensen staat daarbij centraal en kan zeker een preventieve rol spelen. (EKC komt ook verder in deze tekst aan bod als waardevolle methodiek in alle fasen van de hulpverlening.)



*“Eigenlijk zou het goed zijn op scharnierenmomenten, dus ook vooraleer je de hulpverlening opstart, eens te kijken of er geen Eigen Kracht Conferentie mogelijk is. Soms is er niet noodzakelijk nood aan hulpverlening maar wel aan mensen die naast je staan. EKC kan dan helpen in het versterken van het eigen netwerk.”*

*“Ze gaan heel weinig kijken naar de context. Ik had misschien ook wel andere familieleden die me hadden kunnen opvangen maar dat is nooit ter sprake gekomen.”*

*“Vaak gaat het over het netwerk. Ouders hebben vaak ook maar een klein netwerk en weinig steunfiguren.”*

Maar soms is ingrijpende hulp toch nodig, en is er geen tijd om nog aan het netwerk te werken vooraleer er maatregelen worden genomen. Iedereen aan de tafel heeft (onder andere) residentiële hulp gekregen. Dat is zowat de meest ingrijpende vorm van hulpverlening. Sommigen vinden dat dit niet nodig was geweest als men op andere fronten hulp had ingezet. Anderen erkennen wel de noodzaak van de maatregel. Soms zijn er zeker alternatieven en moet daar volop op worden ingezet, maar het gebeurt en zal blijven gebeuren dat residentiële opvang op dat moment noodzakelijk is, en soms voor een lange periode.

### 3. Waarom de context betrekken?

De preventieve functie kwam hierboven ruimschoots aan bod. Maar ook wanneer er toch een plaatsing noodzakelijk is, blijft het betrekken van de context een ontzettend belangrijke rol spelen. Hiervoor worden verschillende redenen aangehaald.

1. De context betrekken draagt ertoe bij dat mensen die belangrijk zijn in het leven van de jongeren, hun verwachtingen kunnen uiten en een band behouden (of weer opbouwen) met het kind/de jongere.

*“Raadpleeg hen bij belangrijke beslissingen. Het is belangrijk dat je het gezin wat aanvoelt om te weten welke onderwerpen ze belangrijk vinden. Tegelijk moet je de jongere ook zijn eigenheid laten behouden.”*

2. Betrokkenheid is ook een bevestiging van de rol die deze personen hebben in het leven van het kind/de jongere en kan mensen responsabiliseren.
3. Aan de andere kant kan kennis van de context de hulpverlener ook helpen bij het beter begrijpen van de jongere en zijn situatie. De hulpverlening zou ideaal gezien rekening houden met de context waar cliënten vandaan komen, en in die zin flexibiliteit mogelijk maken in de leefgroep (bv. op vlak van regels).

*“Wat ik het moeilijkst vond aan de hulpverlening is dat je in een soort klinische omgeving komt waar je geborgenheid en warmte zeker niet vindt. Voor hen ben je het probleem waarmee ze aan de slag gaan, in een context die niet natuurlijk is. Ze moeten ook energie steken in de vraag ‘hoe was het bij je thuis? Hoe kunnen we aansluiten bij wat er nodig is?’.”*

*“Als je bv. thuis altijd ging slapen hoe laat je wilde en dan kom je in een voorziening en is daar zo’n begeleidster die gaat bepalen dat je altijd om 11u je bed in moet omdat dat de regels zijn... Men kan zich niet inbeelden hoe de context thuis was.”*

4. Jongeren geven de opmerking dat men de context nog te weinig ziet als een netwerk ter ondersteuning, en hier mist men een kans. Het netwerk speelt aanvullend bij de hulpverlening een grote rol (of is het omgekeerd) en is soms zelfs tot meer in staat dan de hulpverlening.

*“Iemand die dicht bij je staat kan ook makkelijker zeggen: ‘Je bent niet goed bezig’ dan een hulpverlener. De betrokkenheid is anders. Je kan heel veel willen op poten zetten maar dat kan je niet veranderen. Het blijven hulpverleners die na hun werk naar huis gaan en geen idee hebben welke impact dit verblijf op je leven gaat hebben.”*

5. In die zin is het werken aan de context/het netwerk van de jongere ook een voorbereiding op het wegvallen van de hulp. Want de hulp stopt ooit, maar je netwerk is iets dat blijft.

*“Toen ik op BZW ging, stond ik daar zonder netwerk en dan is het tanden bijten om nog stappen te zetten. Dan is het eigenlijk al te laat om nog aan die context te beginnen bouwen en zonder die context is het heel moeilijk. De overgang van een instelling naar alleen wonen is dan heel moeilijk. De hulpverlening valt dan weg en als er niets anders is...is dat bijna niet te doen. Op dergelijke scharniermomenten kan EKC heel nuttig zijn. Bijvoorbeeld in het begin van de begeleiding, bij de overgang van residentieel naar ambulante begeleiding, wanneer je BZW gaat doen...”*

#### **4. Rust en ruimte bieden**

De deelnemers aan het overleg vragen om ruimte en rust, wanneer hun context ter sprake komt. Contact forceren werkt vaak contraproductief. Het kan soms zijn dat er een periode minder contact nodig is, om daarna terug iets op te kunnen bouwen. Soms is contact zelfs onmogelijk.

*“Ik denk dat elke jongere zowel als de ouders de tijd nodig hebben om aan het idee te wennen dat ze niet meer in hetzelfde huis wonen. En dat die een beetje ruimte en rust nodig hebben om dan terug die band te willen opbouwen. En zelfs als ze dat dan nog niet willen... Want ik had helemaal niet de behoefte om die band met mijn mama op te bouwen. Ik dacht toen: ‘Als dat er ooit van komt, is dat goed maar nu heb ik dat nog niet nodig’. Maar de begeleiding heeft dat achteraf nooit meer gestimuleerd of gevraagd aan mij of ik dat wou.”*

*“Iedereen is op zo’n moment gekwetst. Het vraagt al heel wat tijd om die kwetsuur alleen al te begrijpen laat staan dat je er dan iets aan zou veranderen.”*

*“Verplicht jongeren niet tot contact met de ouders maar stimuleer hen wel om het te onderhouden.”*

Hier komt ook het thema van het ‘sluitingsweekend’ aan bod. Heel wat voorzieningen sluiten geregeld de deuren in het weekend. Sommige jongeren kunnen dan naar huis, soms wordt dit zelfs wat ‘geforceerd’. Als ze bij de ouders niet terecht kunnen, vinden jongeren het bovendien niet evident steeds beroep te doen op andere mensen uit hun netwerk voor opvang. Ze ervaren hierdoor heel wat druk.

*“Sluit de voorziening niet om jongeren verplicht naar huis te sturen.” / “Vind alternatieven voor jongeren die in het weekend niet naar hun ouders kunnen maar verplichte hen niet om hier gebruik van te maken.”*

66

#### **5. Eigen kracht conferentie als instrument om het netwerk op te bouwen, aan te spreken, te versterken.**

De context in de zin van door wie men zich omgeven en ondersteund voelt, blijkt vaak cruciaal. Er wordt geopperd dat het kennen en inschakelen van dit netwerk soms zelfs bepaalde maatregelen zoals een residentiële plaatsing zou kunnen voorkomen. Maar ook als men toch geplaatst wordt, kan het netwerk ervoor zorgen dat men zich minder alleen voelt staan.

Een van de deelnemers van het overleg zegt: *“Ik had geen netwerk. Ik stond er alleen voor. Er was geen context.”* Iemand reageert als volgt *“Ik werk als vrijwilliger voor Eigen Kracht Conferenties. Een Eigen Kracht Conferentie is eigenlijk dat je met de jongere en zijn context gaat samen zitten om te kijken wat de ondersteuningsvraag is en wie erbij kan helpen los van hulpverleners. Zo wordt er heel ver gekeken. Het kan dan ook gaan over de buurvrouw en eventueel een leraar waar je goed mee kan opschieten... Het hele netwerk wordt aangesproken. Soms zeggen mensen dat ze niemand hebben in hun omgeving. Maar dan merk je steeds dat als je erop doorvraagt, er toch wel iemand is waar je soms wel eens een babbel mee doet. En die best wel mee rond de rafel wil gaan zitten om samen te bekijken hoe hij je mee kan ondersteunen. Voor mij is dat teruggaan naar de maatschappij zoals ze vroeger was. Zet u gewoon samen, je moet daar geen hulpverleners voor hebben, laat ons dat samen oplossen. In Nederland is er een stad waar men zegt: ‘Voor je in de hulpverlening komt, starten we sowieso met een Eigen Kracht Conferentie.’”*

Door Eigen Kracht Conferenties<sup>6</sup> en andere, vergelijkbare methodieken (bijvoorbeeld Persoonlijke Toekomst Planning<sup>7</sup>), wordt de context samengebracht en op heel concrete vlakken ingezet ter ondersteuning..

<sup>6</sup> <http://www.eigen-kracht.be/r/EKC>

<sup>7</sup> <http://www.planvzw.be/>

*“Er wordt een plan voor ondersteuning gemaakt. Een voorbeeld: een jongere die zegt: ‘School ik heb daar geen goesting meer in. Ik weet dat dat belangrijk is maar ik kan me niet motiveren. Wie belt me s’ morgens uit mijn bed of staat effectief naast me...?’ Daarmee wordt dan effectief een plan opgemaakt. Alle dingen die jongeren en hun ouders nodig hebben, kunnen aan bod komen. Dan gaat het vaak over eenvoudige hulp.. Dat aanspreken is heel belangrijk. Bewust zijn van het feit dat er een omgeving is die echt wel veel wil en kan doen. Dan blijven we dicht bij de jongere en zijn omgeving.”*

*“Als ik een Eigen kracht Conferentie had gehad, had ik evengoed in een voorziening beland, maar had ik ook het gevoel gehad dat ik een netwerk had gehad waar ik op kon terug vallen, niet alleen begeleiders die betaald worden in hun professioneel zijn.”*

Iemand merkt op dat EKC ook een goede voorbereiding biedt op de afronding van de hulp. Maar men moet er wel tijdig mee starten. Als men op 17-jarige leeftijd constateert dat men amper een netwerk heeft om op terug te vallen, is dat een groot probleem, en is het betrekkelijk laat om hier nog iets aan te kunnen veranderen.

*“Toen ik op BZW ging, stond ik daar zonder netwerk en dan is het tanden bijten om nog stappen te zetten. Dan is het eigenlijk al te laat om nog aan die context te beginnen bouwen en zonder die context is het heel moeilijk.”*

## 6. Communicatie

Er wordt een voorbeeld aangehaald van een zeer contraire vader waar de begeleiders niet mee konden omgaan waardoor de gezinsbegeleiding werd stop gezet. Een andere jongere vult daar op aan. Ze zegt tijdens haar verblijf in de voorziening geen idee te hebben gehad wanneer haar gezinsbegeleidster naar haar thuis ging. Ook wist ze niet wat er daar besproken werd. Ze zat met veel vragen: ‘Zijn er al vorderingen in het gezin ? Hoe denkt mama over dit of dat ? Wat vindt ze van het feit dat ik nu in een voorziening verblijf?’ Deze vragen werden echter nooit beantwoord. Op het moment waarop het meisje de voorziening verliet waren deze dingen nog steeds niet helder. Er was helemaal geen familieband en ze stelde zich vragen over hoe het nu verder moest.

De deelnemers van het overleg vragen om open te communiceren over contacten met de context.

*“Hou de kinderen en jongeren op de hoogte van wat er gebeurt in de gezinsbegeleiding.”*

*“Alles draait rond de jongere en de ouders zijn dan bijkomstig. Wat ik bij ons zeer vreemd vond: die maatschappelijk werkster kreeg ik te zien als er bij ons thuis iets verteld was geweest dat ze toch eens moesten checken. En dan dacht ik al: ‘Aiai wat is er nu weer aan de hand?’. Zij moest maar verder gaan op wat ze op de teamvergadering over me hoorde, en dat ging ze dan bij ons thuis vertellen. Ik had er ook geen idee van wat er werd verteld of hoe het stond. Ik weet dat twee maatschappelijk werkers bij ons thuis zijn buiten gesmeten omdat mijn moeder het er niet mee kon vinden en daardoor is dat deel van de hulpverlening dan maar afgesloten. Daar hadden we het mee gehad.”*

Ook het omgekeerde is waar natuurlijk: ook de context moet op de hoogte worden gehouden van de situatie van de jongere of het kind. En in het ideale geval wordt directe communicatie tussen het kind/de jongere en personen uit zijn context gestimuleerd en ondersteund.

Aan de andere kant wil men dat sommige zaken vertrouwelijk blijven. Jongeren weten dat begeleiders een meldingsplicht hebben mbt bepaalde informatie die ze krijgen. Ze willen er wel mee aan werken dat de situatie verbetert, maar zitten soms gewrongen in een loyaliteitsconflict tussen kiezen voor ouders of kiezen voor de begeleiding. Ze zullen niet rap gevoelige dingen gaan ‘klikken’ over hun ouders.

*“Het moet maar eens gebeuren dat het in een verslag wordt geschreven en dat mijn moeder in de problemen komt.”*

*“Vertrouwelijke informatie mag in geen enkel geval doorleken naar andere instanties.”*

In deze context zeggen jongeren ook dat situaties waarin ze gedwongen worden samen met hun ouders aan tafel te zitten, bijvoorbeeld bij het intakegesprek, vaak remmend werken. Men durft in het bijzijn van de ouders niet altijd eerlijk te zijn, bijvoorbeeld omdat men hen niet wil kwetsen, of juist omdat

men schrik heeft voor hun reactie. Waarom kan het intakegesprek geen moment bevatten dat met de ouders en de jongere apart verloopt?

*“Ik had er moeite mee mijn verhaal te doen terwijl mijn ouders erbij zaten. Het voelde alsof er verschillende kampen waren die alleen hun eigen belang verdedigden. Het zou beter zijn geweest als ze naar elk gezinslid apart hadden geluisterd.”*

Verder vraagt men dat moeilijke confrontaties en gesprekken met de ouders, sowieso goed voorbereid worden met de jongere.

*“Geef alle partijen de kans om hun versie van het verhaal te doen.”*

## 7. Discretie ten aanzien van de ruimere context

Jongeren geven aan dat niet iedereen moet weten dat ze in een voorziening verblijven. Steeds die stempel opgeplakt krijgen, is kwetsend. En spijtig genoeg hebben heel wat mensen ook echt nog vooroordelen over jongeren die te maken krijgen met jeugdzorg. Dat merken ook de deelnemers aan ons overleg. Als voorzieningen zich hier beter van bewust zijn, kunnen ze mee vermijden dat er onnodig ‘etiketten op mensen worden geplakt’.

*“Ik zou niet willen dat mijn IB ook gesprekken zou voeren met mijn vrienden, dat ze daarmee zouden worden lastig gevallen. Ik wil ze helemaal niet betrekken in mijn verhaal. Dan krijg je zo’n plakker opgekleefd: ‘het dutske’.”*

*“Als onze begeleiders onze agenda tekenen, dan staat daar altijd bij ‘Begeleider voorziening X’. Dat is kwetsend en voor niets nodig. De school weet toch al dat je in dat begeleidingstehuis zit?”*

*“Het gevoel van: ‘Ik ben anders.’ had ik hard op school. Ik zeg soms tegen mijn vrienden dat mijn IB mijn grote zus is, als ze haar bv zien op een oudercontact.”*

*“Toen onze instelling verhuisde, werd er een bordje met de naam aan de deur gehangen, maar niemand wilde dat. Vreselijk dat je daar dan niet zomaar kan binnen lopen zonder dat iedereen ziet: ‘Ha die zit daar!’ Dat is kwetsend.”*

68

We zouden willen dat in 2020 meer rekening wordt gehouden met dergelijke gevoeligheden. Dat kan bijvoorbeeld door ze bespreekbaar te maken, individueel en in de (leef)groep.

## IV. Participatie in de voorziening

---

*“Aan de regels die het meest verbroken worden, daaraan zie je wat de noden zijn van de groep.”*

Dit deel gaat over participatie op meso-niveau, op het niveau van de voorziening. Cliënten willen goed geïnformeerd worden door hun begeleiders, mee nadenken over het leven binnen de voorziening, mee beslissen over zaken die hen aanbelangen, beslissingen mee uitvoeren en betrokken worden in de evaluatie.

### 1. Waarom vinden we dit belangrijk?

De deelnemers aan ons overleg vinden het van belang het leven binnen de voorziening mee vorm te geven omdat deze plek voor een korte of lange periode de ‘thuis’ is van wie er verblijft. De bewoners betrekken bij hoe het leven in de voorziening wordt georganiseerd, toont dat ze niet enkel het lijdend voorwerp zijn in hun situatie, maar dat ze worden gezien als individuen met eigen ideeën en wensen die een invloed kunnen en mogen uitoefenen op hun directe omgeving. Als de voorziening in de mate van het mogelijke rekening houdt met de eigenheid van de bewoners, zullen ze zich er ook beter voelen. Een aangepaste omgeving en het gevoel dat je mening er toe doet, kan volgens ons de hulpverlening enkel ten goede komen.

*“Voor mij is een voorziening een vervanggezin. Een oplossing voor een gezin dat misloopt. En in de meeste ‘normale’ gezinnen denk ik toch dat je ook mag mee beslissen over zaken zoals wat er op uw bord komt, naar welk televisieprogramma er gekeken wordt, hoe laat je gaat slapen, of je mag uitgaan...”*

*“Als je samenleeft met anderen moet jij ook akkoord zijn met de dingen. Samen leven is samen beslissen.”*

Regels kunnen worden aangepast aan wie er verblijft, aan hun eigenheid en hun noden. Regels eenzijdig opleggen, werkt niet. Jongeren willen duidelijke argumenten over waarom bepaalde dingen kunnen en niet kunnen en ze vragen een marge voor onderhandeling.

*“Als je regels niet begrijpt sta je er ook niet achter.”*

*“Grenzen zijn voor iedereen anders.”*

*“Een groep jongeren verandert voortdurend. Mensen komen en gaan de hele tijd. Dus het zou kunnen dat een regel die voor een bepaalde groep van kracht was en ook van nut was, voor een nieuwe groep helemaal geen meerwaarde heeft.”*

Het leren onderhandelen, een mening vormen en uiten, compromissen zoeken, is een leerschool die ook in het latere leven van pas komt. In een voorziening leeft men tijdelijk samen met uiteenlopende mensen waar men zelf niet voor gekozen heeft. Dat zorgt soms voor conflicten of moeilijkheden maar is ook een uitdagende omgeving om voor jezelf te leren opkomen, met respect voor de anderen.

*“Ik denk dat dat nodig is om te leren, omdat je anders niet leert hoe dat je samen moet werken met anderen en dat je dat anders op latere leeftijd niet gaat kunnen.”*

*“Als je niets zegt dan gebeurt er niets. Je moet voor jezelf opkomen want het gaat niet voor u gedaan worden.”*

## **2. Mee weten (informereren)**

Jongeren vragen bij aankomst goed geïnformeerd te worden over de gang van zaken in de voorziening en over de manieren waarop inspraak mogelijk is. De begeleider kan dit samen met de jongere overlopen. Maar ook tijdens het verdere verloop van de hulpverlening blijft informatie belangrijk. Wekelijkse vergaderingen bieden een mogelijkheid tot informeren, maar men merkt op dat dit niet volstaat. De individuele begeleider heeft de taak om sommige dingen ook individueel te herhalen, er dieper op in te gaan...

Informatieoverdracht gebeurt best op een levendige manier. Er zijn wel wat inspirerender methodes denkbaar dan het geven van een folder of informeren tijdens een vergadering. Het gaat erover creatief te zijn in het bedenken van manieren waarop informatie het best wordt begrepen en blijft hangen.

De deelnemers van het overleg geven ook mee dat het meestal de begeleiding is die beslist waarover informatie wordt gegeven. Jongeren willen misschien ook andere zaken weten. Als voorbeeld komt het budget van de voorziening aan bod. Waarom worden jongeren daar bijvoorbeeld niet over geïnformeerd? Kennis van het budget zou zelfs kunnen bijdragen tot realistischere verwachtingen op vlak van menu, activiteiten...

## **3. Mee denken**

Er zijn heel wat instrumenten denkbaar die het mogelijk maken dat kinderen/jongeren mee kunnen nadenken over het leven in hun voorziening en hun ideeën hieromtrent kunnen uiten.

In vele voorzieningen wordt met een ideeënbus gewerkt. Uit de gesprekken blijkt dat er voor- en nadelen aan verbonden zijn. Sommige jongeren vinden de ideeënbus als participatie-instrument achterhaald en ontoereikend. Niet in alle voorzieningen wordt de bus bijvoorbeeld regelmatig gelicht...

*“Ik heb vorige week een klacht in de bus gestopt en ik weet niet of die al gelezen is. Het zou kunnen dat die daar maanden blijft in liggen.”*

Anderzijds garandeert een ideeënbus wel dat opmerkingen ook anoniem kunnen gebeuren, en daar blijkt soms nood aan. Jongeren zijn bang om mensen op de tenen te trappen. In die zin wordt voorge-

steld om een soort ombudsbegeleider aan te stellen waar jongeren neutraal hun gedacht bij kwijt kunnen.

De deelnemers aan het overleg geven ook aan dat jongeren soms schrik hebben voor de gevolgen van hun mening, klacht of idee. De begeleider speelt hier een belangrijke rol. Er moet een open houding zijn waarin men het gevoel krijgt dat het goed is om een eigen mening te hebben en dat men zeker niet op die mening zal worden afgerekend.

*“De begeleiding moet je behandelen als een volwaardig en gelijkwaardig persoon en je serieus nemen. Men moet de jongeren laten weten dat het OK is om iets te willen.”*

Tot slot geeft men ook aan dat het niet altijd makkelijk en zeker niet evident is om je mening te geven, om mee te denken. Sommige jongeren is nooit gevraagd of geleerd om mee te denken. Als begeleider kan je er dan ook niet vanuit gaan dat als je de gelegenheid biedt, die dan ook wordt benut. Jongeren hebben hier wat begeleiding in nodig, want hoe doe je dat, op een respectvolle manier opkomen voor je wensen? Vaak hebben jongeren niet de tools om zich assertief op te stellen. Participatie is ook voor hen een leerproces.

*“Het ligt aan de jongere op zich om sterk genoeg in zijn schoenen te staan om met dat idee naar begeleiders te kunnen stappen. En hoe wordt een jongere sterk genoeg? Als die fatsoenlijk begeleid wordt. Als die fatsoenlijk wordt begeleid dan leert die in zijn eigen kracht te staan.”*

Naast een ideeënbus, individuele gesprekken waarin het leven in de voorziening aan bod komt en groepsgesprekken, worden de voorzieningen vooral uitgenodigd om zelf creatief te zoeken naar de manier waarop inspraak het best wordt georganiseerd. Er is geen vast recept en veel hangt ook af van de groep die er op dat ogenblik verblijft. Flexibiliteit en experimenteer ruimte zijn misschien nog het belangrijkste. Durf eens van de platgetreden padjes afwijken!

Men geeft een mooi voorbeeld van een ‘omgekeerde dag’ die ze in voorziening X organiseren. Tijdens zo’n omgekeerde dag leer je in elkaars schoenen kruipen. Hieruit ontstaan sowieso nieuwe ideeën en het zet poorten open om tot gesprek te komen. Het is een goede inleefoefening om elkaar aan te voelen en een zicht te krijgen op wat er allemaal wringt, ook binnen de voorziening. Iedereen heeft dan inspraak, zowel begeleiders als jongeren, en dat is het voornaamste. Er bestaan zeker en vast nog andere goede praktijken binnen de voorzieningen. We denken dat ze ook van elkaars ideeën en experimenten kunnen leren.

Het gaat steeds over ruimte om mee te denken en suggesties te kunnen doen en daar ook mee aan te werken. Spontaneïteit moet daarin ook een plek kunnen krijgen, het kan niet allemaal worden georganiseerd en gestructureerd.

#### **4. Mee beslissen en de beslissingen mee uitvoeren**

Jongeren willen niet alleen goed geïnformeerd worden en hun mening kwijt kunnen, ze willen ook dat hun mening serieus wordt genomen, dat er iets mee wordt gedaan, dat ze weegt op de beslissingen. Het gevoel dat er niets mee wordt gedaan, stimuleert niet om in de toekomst nog eens je gedacht te zeggen. *“Participeren om te participeren’ brengt niemand verder, integendeel.”* Het werkt eerder demotiverend. Dat betekent niet dat jongeren alles zelf moeten kunnen beslissen. Men vraagt wel dat hun stem mee bepalend is en dat als bepaalde zaken binnen een voorziening echt niet kunnen, dit op een goede manier wordt gemotiveerd.

Het is zeker een interessante oefening voor voorzieningen om bij het organiseren van inspraak op voorhand ook duidelijk te maken wat er zal gebeuren met de inbreng van de jongeren. Vaak verhinderen rigide regels, schrik of een gebrek aan flexibiliteit van begeleiders, dat er met de inbreng van jongeren daadwerkelijk aan de slag wordt gegaan. Dat vinden de deelnemers van het overleg geen eerlijke redenen.

Heel concreet kwamen tijdens het gesprek een aantal zaken aan bod waarover men graag mee zou willen beslissen. Het menu, keuze van de individuele begeleider, de activiteiten, de eigen vrijetijdsvulling, jongeren willen niet dat de voorziening sluit in het weekend, men wil mee de regels

en de straf bij overtreding bepalen, eigen school en studierichting kiezen, dagen ‘verlof’ kunnen nemen van de instellingsverplichtingen, uitgaansregels mee bepalen, mee nadenken over regels in verband met huisdieren in de voorziening... Dit zijn maar enkele voorbeelden: de lijst is niet eindig.

Mee beslissingen nemen betekent dat je in zekere zin ook mee verantwoordelijk bent voor de uitvoering. Het was niet makkelijk om dit deel te bespreken tijdens onze bijeenkomst, omdat er maar weinig voorbeelden zijn waarin jongeren het gevoel hadden in hun voorziening echt mee te kunnen beslissen, laat staan die beslissingen mee uit te voeren.

Er wordt gesproken over het mee invullen van de kampactiviteiten, mee zorgen voor een leukere inrichting van de ruimtes (bijvoorbeeld mee de muren verven), zelf een evaluatiemethode uitwerken, winkelen, koken,... Ook hier is de lijst eindeloos en afhankelijk van de concrete groep en de ideeën en voorstellen die er leven.

## 5. Mee evalueren

Op vlak van evaluatie van de voorziening leven er heel wat ideeën. De uitvoering van de evaluatie zou kunnen gebeuren door ervaringsdeskundigen. Er wordt luidop gedroomd van een ‘inspectiegroep’ of zelfs van een vakbond. Een dergelijk orgaan zou de structuren van jeugdhulp mee kunnen controleren en evalueren. In overleg kan dan ook samen een plan met suggesties voor aanpassingen worden opge maakt.

Los van wie ze uitvoert, vinden de deelnemers aan het overleg het sowieso nodig dat er op regelmatige basis een grondige evaluatie wordt georganiseerd van de voorzieningen. Daarbij moet ook aan de bewoners worden gevraagd of ze tevreden zijn, wat ze anders zouden willen en waarom.

Vandaag zijn er al heel wat voorzieningen die een evaluatieformulier meegeven als jongeren de voorziening verlaten. Maar is dat wel een goede manier om echt hun mening te weten te komen? Kan dat niet beter in een gesprek met een onafhankelijk iemand? Door tijdsgebrek konden we hier niet dieper op in gaan. Er blijft zeker nog veel stof om verder over na te denken.

---

## V. Het dossier...

### 1. Het dossier roept vele vragen op

Wat meteen opviel in het gesprek over het dossier, is dat het dossier voor vele vraagtekens zorgt. Wij blijken maar weinig te weten over het dossier in het algemeen en over ons eigen dossier in het bijzonder. Dat is spijtig want het dossier is toch een belangrijk instrument, niet enkel voor de hulpverleners, maar potentieel ook voor jongeren zelf. ‘Dossier’ klinkt alsof er ergens een dik boek over ons ligt. In werkelijkheid wordt/werd er informatie bijgehouden op verschillende plekken (voorziening, sociale dienst jeugdrechtbank, Comité voor Bijzondere Jeugdzorg...).

*“Ik heb de indruk dat er nog veel te weinig over het dossier wordt gecommuniceerd met ons. Het zegt toch veel dat wij niet weten waar het dossier wordt bewaard, wat er wordt doorgegeven, wat erin staat... We hebben het ook allemaal nooit gezien.”*

*“Het wordt inderdaad ook niet gemeld of gevraagd of je je dossier wilt hebben als je 18 bent. En daarvoor ook niet. Enfin, ik ken wel mensen die wel hun dossier hebben gekregen maar ik niet en jullie ook niet. En ik ben nog maar 21 dus het recht op inzage zal toch al wel bestaan hebben toen ik daar zat.”*

*“Ik vraag mij af, mijn dossier, is dat een boek of zijn dat tien bladzijden? Ik vraag me dat echt af wat daarin wordt geschreven. Ik wil dat echt opvragen. Maar waar? Bij de jeugdrechtbank? Bij de consulent? Of in de voorziening? En heeft de jeugdrechtbank dan ook de papieren van mijn instelling?”*

Wij hopen dat in de toekomst opener kan worden gecommuniceerd met jongeren over hun dossier. Zodat ze weten wat er wel/niet in wordt geschreven, dat ze het recht hebben op inzage, waar ze hun dossier kunnen vinden enzovoort.

## 2. Wat staat er in het dossier?

De deelnemers van het overleg weten het niet, want ze hebben nog nooit een dossier van dichtbij gezien. Maar wat vinden ze dat in het dossier zou moeten staan? En wat niet?

Men is het erover eens dat in het dossier geen ‘geheimen’ mogen staan. Jongeren moeten met andere woorden weten wat erin staat. Vandaag blijft het dossier voor velen nog een mysterieus document. Als je het dan later toch opvraagt en kan inkijken, dan kan het serieus confronterend zijn als er dingen in staan die je niet wist.

We vragen ons zeker af wat er allemaal over ons is geschreven. Sommige jongeren keken vroeger stiekem hun dossier in en werden daarvoor gestraft. We hopen dat er vandaag meer openheid is want het lijkt ons heel logisch (en relevant!) dat men wil weten wat er over zichzelf wordt geschreven. Het dossier zou moeten evolueren naar een open document. Dit heeft ook gevolgen voor de inhoud: verslaggeving over cliënten en hun situatie moet in een begrijpbare taal worden opgesteld, en best ook besproken met de cliënt om te voorkomen dat dingen anders worden geïnterpreteerd of onnodig kwetsend overkomen. Als een cliënt zijn dossier inkijkt, zou hij in principe niets nieuws mogen lezen.

Door de ‘geheimzinnigheid’ heeft men soms ook schrik voor wat er allemaal in het dossier staat, en zou men het niet eens hebben durven inkijken als men die mogelijkheid had gehad.

*“Aan een kant ben ik wel curieus naar wat erin staat maar aan de andere kant wil ik het niet weten. Het zal wel niet veel goeds zijn!”*

De deelnemers aan het overleg hopen dat het dossier vooral feiten bevat, maar ze vrezen dat het vol staat met interpretaties. Daarop aansluitend komt de opmerking dat het dossier ook het eigen verhaal, in de eigen woorden zou moeten bevatten. Zo is er minder kans op vertekeningen en interpretaties, en krijgt het verhaal van de jongere de volwaardige plaats die het verdient.

72 *“Ik vind dat ik ook mijn verhaal had moeten kunnen doen tegen de jeugdrechter, en dat dat ook in het dossier had moeten worden geschreven.”*

En ook het verloop van de hulpverlening kan een plek krijgen in het dossier. De cliënten en ex-clieënten die deelnamen aan onze denk-avonden vinden bovendien dat je als jongere de doelen die worden gesteld en de weg die je aflegt, mee moet kunnen opstellen en opvolgen.

*“Het handelingsplan moet in het dossier! Mag ik daarbij zeggen: samen met de jongere opgesteld?”*

*“Ik vraag mij af: ‘Zien jongeren hun handelingsplan wel?’ Ik vraag me dat af want ik heb dat nooit van mezelf gezien.”*

Men doet ook de suggestie om meer positieve dingen neer te schrijven en niet enkel te focussen op de problemen en tekortkomingen.

*“Er moet ook instaan wat er beter gaat en waar je inspanningen voor levert.”*

## 3. Wie schrijft er in het dossier?

Wordt het dossier enkel door begeleiders/opvoeders/consulenten/... opgesteld? Dat de deelnemers van het overleg van mening zijn dat dossiervorming in samenspraak moet gebeuren, bleek ook al uit het vorige punt.

*“Ik denk dat een jongere niet altijd de waarheid zou schrijven, en dingen zou achter houden. Ik denk dat een begeleider, of iemand die dicht bij u staat, toch ook moet schrijven, want die kan objectiever de dingen beschrijven. Er zijn dingen die ik op de leeftijd dat ik geplaatst was nooit zelf zou schrijven uit schaamte of uit weet ik veel wat. Over andere onderwerpen had ik wel graag zelf willen schrijven.”*

Iemand suggereert dat het nuttig kan zijn dat jongeren tijdens hun hulpverleningstraject een soort dagboek zouden bijhouden. Niet met de grootste geheimen, maar wel met hun visie op het traject, bedenkingen bij beslissingen, inzichten, enzovoort. Dit kan mogelijk aan het dossier worden toegevoegd.



Uiteraard worden er ook verslagen gemaakt door consulenten, magistraten, dokters... En waarom zouden ook ouders niet dichter worden betrokken bij de verslaggeving? Spijtig genoeg zijn we hier niet dieper op kunnen ingaan.

Wel kwam nog de volgende opmerking.

*“Ieder schrijft zijn stuk, maar er moet ook over worden gecommuniceerd, het is niet voldoende dat het op papier staat.”*

#### **4. Waarvoor wordt het dossier gebruikt?**

Er is veel onduidelijkheid over het gebruik van dossiers. Men is het er wel over eens dat het dossier gebruikt zou moeten worden om goede maatregelen te kunnen nemen. Dat lijkt de essentie. Het dossier is ook een nuttig instrument bij de overgang van een bepaalde voorziening of dienst naar een andere, zodat niet steeds het hele verhaal opnieuw moet worden gedaan. Men klaagt er anderzijds over dat het dossier soms teveel macht heeft en zelfs vooroordelen in de hand kan werken. Men benadrukt dat een dossier geen persoonlijk gesprek of intake kan vervangen.

*“Ik heb twee keer een aanvraag gedaan om naar een MPI te gaan en ik ben twee keer afgewezen door mijn dossier, niet door mij als persoon want ze hadden mij niet eens gezien.”*

*“Het dossier is maar een instrument, je bent nog een mens ook natuurlijk.”*

*“Wat ik verwacht is dat men de basic dingen naleest en verder vooral gesprekken aangaat met de jongeren. Hun verhaal is belangrijk. Als men een dossier helemaal leest kan men nooit meer onbevangen naar de jongere kijken. Dan kan men niet zonder te oordelen naar die jongere stappen. Zo verlies je het menselijke, dan ben je gewoon een dossierke met een nummer.”*

*“Dat je niet gelabeld wordt... Je krijgt een etiket nog voor je iemand leert kennen. Ik werd omschreven als iemand die manipulatief is. Mijn begeleiders zeiden dat ze dat nog niet gezien hadden in mij, maar toch zitten die in hun achterhoofd met: ‘We moeten daarop letten.’”*

*“Mensen veranderen, de info in het dossier blijft er voor altijd instaan. Het is niet fijn steeds te worden afgerekend op zaken uit het verleden. Want op die manier werkt het dossier vooroordelen in de hand!”*

73

Er wordt ook aangehaald dat het dossier kan gebruikt worden om de eigen situatie beter te kunnen begrijpen en plaatsen (tijdens de hulpverlening en achteraf).

*“Als het allemaal op papier staat, helpt dat ook om de situatie te begrijpen. Je moet het eigenlijk daarvoor al begrijpen natuurlijk, maar achteraf helpt het toch om de dingen een plek te geven. Dat je weet: het was niet mijn schuld.”*

#### **5. Wie mag (of moet?) wat lezen?**

Jongeren verwachten dat hun begeleiders hun dossier goed lezen. Ze worden verwacht de feiten te kennen zodat ze geen vragen stelen waarvan het antwoord terug te vinden is in het dossier. Daar hoort vanzelfsprekend wel bij dat begeleiders zien dat een jongere meer is dan zijn dossier.

*“Een begeleider moet het dossier goed inlezen vooraleer hij foute dingen zegt. Bij mij gaat het erover: ‘Lees het dossier, ken de feiten en niet de stempel die erop geplakt wordt.’”*

Bij het doorgeven van het dossier aan hulpverleners, consulenten enzovoort, vinden jongeren dat enkel de relevante stukken moeten worden doorgegeven.

*“Niet iedereen mag alles lezen. Als een dossier wordt doorgegeven, bv. van voorziening naar voorziening, dan moeten enkel de relevante dingen worden doorgegeven.”*

Men is het erover eens dat ook jongeren hun dossier moeten kunnen lezen.

*“Ik vind dat jongeren het recht mogen hebben om de dossiers in te kijken na en tijdens de jeugdhulp.”*

Het Decreet betreffende de Rechtspositie van de Minderjarige in de Jeugdhulp (2004) zorgt voor inzage-recht (onder een aantal voorwaarden) maar jongeren weten dit vaak niet en begeleiders interpreteren dit recht soms op hun eigen manier.

Iemand uit het groepje had onlangs een gesprek met een begeleidster van een voorziening waar zij een paar jaar geleden heeft verbleven. De begeleidster vond dat het dossier beter niet door jongeren wordt ingekeken.

*“Die begeleidster haar opvatting was: ‘Als ik nu denk dat een jongere schizofreen is ofzo, en ik schrijf dat in mijn dossier, dan is dat niet plezant voor die jongere om te lezen.’”*

Iemand reageert hierop als volgt: *“Ik vind dat als je als hulpverlener denkt dat een jongere schizofreen is, dat je dan het gesprek daarover moet durven aangaan. Want wat heb je aan een situatie waarin iedereen dingen over je denkt, maar je weet niet eens wat ze over je denken? En wat als je het later leest in je dossier terwijl je dit helemaal niet wist? Dat is toch nog veel erger!”*

In het dossier zouden geen verrassingen mogen staan. Als men het inkijkt, zou men eigenlijk niets nieuws mogen lezen. Het werd in een vorig punt al eens aangehaald maar kan niet voldoende worden benadrukt. Als er eensgezindheid is over het belang van kennis van het eigen dossier, dan heeft dit ook gevolgen voor de manier (taal, bewoording, openheid,...) waarin het wordt opgesteld!

Al vinden we kennis van het eigen dossier belangrijk en hebben we hier wettelijk ook recht op, toch heeft niemand van ons groepje ooit zijn dossier in handen gehad. Sommigen van ons hebben wel geprobeerd om het dossier na het beëindigen van de hulp op te vragen, maar tot vandaag zonder succes.

*“Ik heb nog geen een dossier van mezelf gelezen. Niemand heeft me ook gezegd dat dat mocht of kon.”*

Mogen de ouders het dossier ook inkijken? We hebben hier onvoldoende bij stil gestaan tijdens het gesprek. Iemand zegt wel dat hij vindt van niet, toch zeker niet na de meerderjarigheid. Wanneer het kind/ de jongere minderjarig is, ligt dat natuurlijk anders. Bepaalde stukken moeten sowieso vertrouwelijk blijven.

## **6. Bewaren van het dossier na het beëindigen van de jeugdhulp**

Moet het dossier worden bewaard na het beëindigen van de jeugdhulp? Waarom, hoe lang en onder welke condities?

Sommige jongeren willen na het beëindigen van de jeugdhulp niets meer weten van die periode.

*“Ik wil mijn verleden achter laten dus heb ik zoiets van dat dossier mag voor mij direct vernietigd worden. Als ik het zou inlezen, dan komen er misschien andere dingen weer naar boven...”*

Anderen voelen, soms jaren later, toch de behoefte om het dossier te lezen. Daarom moet het worden bewaard. En liefst op een plaats die garandeert dat niemand anders er toegang toe heeft.

*“Voor mij zouden ze het heel mijn leven mogen bewaren, maar wel zo dat enkel ik het kan inkijken.”*

Het is moeilijk te bepalen hoe lang dossiers moeten worden bewaard. Iemand oppert tot de leeftijd van 25 jaar. Anderen vinden dat het nooit mag worden vernietigd.

*“Ik vind dat ze dat niet mogen wegdoen... Want stel als ik er pas klaar voor ben om dat te lezen op mijn 50 jaar dan moet dat toch kunnen. Laat dat dan toch liggen.”*

Er wordt voorgesteld om iedereen die de jeugdhulp verlaat het dossier sowieso mee te geven. Dat kiest men zelf of en wanneer men erin leest. Het dwingt de hulpverleners ook om bij het opstellen van het dossier er rekening mee te houden dat dit ook voor de cliënt leesbaar, begrijpbaar en verteerbaar moet zijn. Het dossier hoeft dan ook niet op een andere plek te blijven bestaan.

## 7. Het dossier en privacy

Het dossier bevat informatie uit een doorgaans moeilijke periode uit iemands leven. Daarmee moet vertrouwelijk worden omgegaan. Tijdens de hulpverlening maar ook daarna! Wie kan ons dit echter garanderen? We hebben schrik dat mensen die er niets mee te maken hebben, makkelijk ons dossier kunnen inkijken. Die schrik blijkt ook niet volledig onterecht.

*“Ik ga stage doen in het OOC waar ik heb gezeten. Een van de begeleiders zei: ‘uw dossier ligt hier op zolder. Ik heb het niet ingekeken omdat ik niet wil weten wat uw situatie was’. Maar dat betekent wel dat ze het makkelijk had kunnen inkijken als ze had gewild. Iedereen die daar werkt kan dat gewoon inkijken, want het ligt boven op de zolder. Die vrouw heeft mij nooit gekend. Als ze het in haar hoofd krijgt en wil weten wat is er gebeurd, waarom heeft zijn hier gezeten? Wat is haar verleden? Dan gaat ze gewoon de trap op en ze leest heel mijn dossier.”*

*“X heeft haar dossier meegekregen, en daar zaten brieven in van een ander meisje. Kan je je dat inbeelden? Dat betekent dan dat er evengoed stukken uit uw dossier in andermans dossier zijn beland. Dat was een klein foutje waarschijnlijk maar dat geeft direct wel een heel grote schrik.”*

*“Zo’n dossier, is dat eigenlijk wel geheim? We zouden ons daar geen zorgen over willen maken.”*

[www.cachetvzw.be](http://www.cachetvzw.be)

[www.facebook.com/cachetvzw](https://www.facebook.com/cachetvzw)

[ann.cle@cachetvzw.be](mailto:ann.cle@cachetvzw.be)

## Adviezen op adviesversie van visie op jeugdhulp 2020

Een adviesversie van de visietekst en de strategische doelstellingen wordt voor advies voorgelegd op de Raadgevend Comité van Kind & Gezin, Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap en Jongerenwelzijn, op de Vlaamse onderwijsraad, en aan volgende relevante actoren en (deel)sectoren: jeugdmagistratuur, algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, de Gezinsbond en Roppov (een vzw die ouders van kinderen en jongeren uit de bijzondere jeugdzorg groepeert). Op basis van deze adviezen wordt de tekst aangepast. De adviezen zijn hier allen integraal terug te vinden en zullen dienen in de verdere operationalisering en concretisering.

- Raadgevend Comité Kind & Gezin
- Raadgevend Comité Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap
- Raadgevend Comité Jongerenwelzijn
- Vlaamse Onderwijsraad
- Nederlandstalige Unie van jeugdmagistraten en de verschillende Nederlandstalige parketten-generaal binnen het expertisenetwerk jeugdbescherming
- Roppov vzw
- Gezinsbond vzw
- Zorgnet Vlaanderen vzw
- Federatie van Diensten voor Geestelijke Gezondheidszorg vzw
- Federatie Sociale Ondernemingen vzw



## Advies Raadgevend Comité

datum vergadering: 23 mei 2012

documentnummer: RC/2012/0523/DOC.020

agendapunt: **Visie en doelstellingen op jeugdzorg in 2020 in het kader van de Staten-Generaal Jeugdzorg**

adviesnummer **RC/2012/0523/Advies.009**

1. Advies op vraag van het agentschap Jongerenwelzijn

2. Gronden voor het advies

Het gevraagde advies heeft betrekking op de opdracht van het agentschap Jongerenwelzijn.

3. Behandeling

- Het Raadgevend Comité behandelde het advies in zijn vergadering van 23 mei 2012
- Stukken die daarbij in bespreking werden genomen waren RC/2012/0523/DOC.020

4. Advies

Het Raadgevend Comité vindt dit een sterke visietekst, en staat volledig achter de **principes van vraaggericht werken en zorg op maat van jongeren**. Het is belangrijk om een zo groot mogelijk maatschappelijk draagvlak te creëren hiervoor.

Wat betreft **operationalisering** zal er echter nog heel veel uitgeklaard moeten worden. Het wordt een uitdaging om dit te halen tegen een met rasse schreden naderend 2020.

Minder **jargon** zou de tekst meer leesbaar maken voor een ruimer publiek met een beperkte vaktechnische kennis.

Het Raadgevend Comité formuleert volgende bedenkingen en aanbevelingen met betrekking tot de visie en doelstellingen van Jeugdzorg:

- Het Raadgevend Comité vraagt meer duidelijkheid omtrent de **financiering** van het ambitieuze plan. Om het plan te realiseren zal er immers voldoende aanbod moeten zijn en dit kan enkel door voldoende middelen te voorzien.
- Financiële middelen zijn niet enkel belangrijk om voldoende kwantiteit te voorzien maar even belangrijk om te voorzien in een goede kwaliteit van het aanbod. Het Raadgevend Comité mist afspraken rond **personeelsinzet**. Zorg op maat, vraaggestuurd werken en flexibiliteit, dit zijn allemaal prijzenswaardige principes, maar ze vergen wel extra inspanningen vanwege het personeel, in een sector waar de werkdruk nu al heel hoog is. En de kwaliteit van de zorg moet natuurlijk blijvend zo hoog

mogelijk gehouden worden. Het Raadgevend Comité vraagt om ook tegenover een kwaliteitsvolle personeelsinzet extra investeringen te zetten.

- Inzake financiering wordt ook gevraagd voorzichtig om te gaan met **output-financiering**, aangezien de complexiteit van de probleemsituaties niet altijd toelaat concrete output te meten.
- Het Raadgevend Comité vraagt om correct om te gaan met het garanderen van het **zorgcontinuüm** (p.10 van de visietekst). Het is een goed principe om de jongere die een hulpvraag stelde, zeker niet te lossen maar bij te blijven staan. De vraag dient echter gesteld of dit wel een goede piste is wanneer de aangesproken jeugdzorgaanbieder niet over de noodzakelijke competenties of ruimte beschikt om een krachtige basishouding aan te nemen.  
Dit is een duidelijke, expliciete vraag naar een voortdurend **voldoende aanbod zonder lange wachtlijsten**. Het garanderen van het zorgcontinuüm mag er niet toe leiden dat de toegang tot de 'juiste' zorgaanbieder dichtslibt voor andere hulpzoekers noch dat de zorgaanbieder in situaties verzeild geraakt waar hij de nodige vaardigheden niet onder de knie heeft. Beide partijen zouden wel eens voor frustraties komen te staan.
- Het Raadgevend Comité vraagt om de **doelgroep** van Jeugdzorg te definiëren en wil speciaal de kleinste kinderen van de leeftijd van 0 tot 6 jaar onder de aandacht brengen.
- Het Raadgevend Comité pleit ervoor om de **regie** op niveau van de jongere en zijn ouders te ondersteunen, en voldoende aandacht te schenken aan hulpverleners/mensen die dit kunnen opnemen.
- **Diagnostiek** is een belangrijk gegeven in de tekst, en het Raadgevend Comité uit zijn bezorgdheid dat jongeren gestigmatiseerd en te snel zouden worden gelabeld hierdoor. De leden waarschuwen voor over-diagnosticeren.
- Het Raadgevend Comité pleit ervoor om in de **communicatie** een positieve kijk op jongeren te laten primeren en zich te hoeden voor een negatieve beeldvorming door een al te grote nadruk op problematische situaties.
- Het Raadgevend Comité mist in de visietekst het benoemen van laagdrempeligheid, vanuit het oogpunt van de **betaalbaarheid** voor de zorgaanvrager.
- Het Raadgevend Comité vraagt om in de tekst meer aandacht te schenken aan het zoeken naar een oplossing om **kansarmoede** te doorbreken, zodat dezelfde families niet meer generaties na mekaar in de Bijzondere Jeugdzorg terechtkomen.
- Het Raadgevend Comité mist een zekere ruimte voor 'twijfel' in de tekst, omdat er toch spanningen bestaan tussen bepaalde doelstellingen, zoals modulering en het sterk vraaggericht werken. Er moet ruimte blijven om nadien bepaalde zaken opnieuw in vraag te stellen. De sector moet constant evalueren en blijven reflecteren, en dient hiertoe te worden ondersteund. Er is nood aan **evaluatieve processen** van de implementatie.

- Het Raadgevend Comité pleit voor een **transversale samenwerking** tussen de betrokken agentschappen. Afstemming is een belangrijk aandachtspunt. Dit moet verder gaan dan het werken met een zelfde transparant begrippenkader, er wordt een serieus engagement verwacht om ook volgens dezelfde visie te werken. Er moet nog uitgeklaard worden hoe dit kan verwezenlijkt worden, en wie dit eventueel kan trekken, maar het Raadgevend Comité opteert alleszins niet voor een nieuwe overkoeplende structuur hiervoor.

De secretaris,

Sofie Leurs

De voorzitter van het  
Raadgevend Comité,

L. v.

  
Martine Lemonnier

Aan de Stuurgroep van de Staten-Generaal  
Jeugdzorg  
De heer Stefaan Van Mulders  
Administrateur-generaal Jongerenwelzijn  
Koning Albert II-laan 35, bus 32  
1030 BRUSSEL

UW KENMERK  
Mail dd 09-05-2012

CONTACTPERSOON  
Gerrit Pearce

E-MAIL  
gerrit.pearce@vaph.be

ONS KENMERK  
1100/RC/MD/gp/12/AdvRCVJZ

TELEFOON  
(02)225 84 66

BIJLAGEN

1 juni 2012

Advies van het Raadgevend Comité VAPH d.d. 29-05-2012 inzake het ontwerp van visietekst op Jeugdzorg 2020 i.f.v. de Staten-Generaal Jeugdzorg.

Geachte heer administrateur-generaal

Op 9 mei heeft U via een mailbericht van mevrouw Inge Debel, het Raadgevend Comité bij het VAPH verzocht een advies te formuleren m.b.t. de ontwerp tekst Visie op Jeugdzorg 2020 (versie 09-05-2012).

De visietekst werd eerst besproken op de vergadering van 25 mei 2012 van de Permanente Werkgroep Integrale Jeugdhulp ( een subcommissie van het Raadgevend Comité).

Op de zitting van het Raadgevend Comité van 29 mei 2012 heeft mevrouw Debel het proces van totstandkoming en de inhoud van de visietekst toegelicht.

Het Raadgevend Comité vindt de ontwikkelingen in de jeugdzorg uitermate belangrijk en heeft dan ook veel aandacht besteed aan de bespreking van de voorgedragen visietekst.

Deze bespreking heeft geleid tot volgend advies:

1. Het Raadgevend Comité **onderschrijft de basisprincipes** die in de visietekst geformuleerd zijn en wijst erop dat deze ook uitgangspunt zijn van 'Perspectief 2020, nieuw ondersteuningsbeleid voor personen met een handicap' (zoals goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 17 februari 2012). In die zin zijn deze principes voor het Raadgevend comité niet nieuw maar enkel **een bevestiging van de visie die ook tav personen met een handicap geldt**. Het gaat hier vooral om vraggestuurde zorg, een zorg die empowerend werkt, transparant is, binnen een redelijke termijn wordt verstrekt, zorg op maat, vertrekkend van de persoon en zijn omgeving, gedifferentieerd, gekenmerkt door een goede intersectorale afstemming, een financieringssysteem dat coherent is met de uitgangspunten



ten en flexibiliteit en sectoroverschrijdend werken faciliteert, een zorg die ingebed is in de brede samenleving...

2. In de mate dat bovengenoemde principes en visie niet of onvoldoende zijn geëxpliciteerd in het kader van de Integrale Jeugdhulp, kan de visietekst een **meerwaarde** bieden en inhoudelijk verdere oriëntering aan de jeugdzorg/jeugdhulp geven.
3. Opvallend is dat het begrip **Jeugdzorg** in de tekst **niet wordt omschreven**. Hierdoor blijft onduidelijk hoe breed jeugdzorg moet worden begrepen. Ook onduidelijk is en blijft, ook na de toelichting, **de uiteindelijke finaliteit van deze visietekst**. Hoe verhoudt de tekst zich tot de ontwikkelingen inzake IJH? Is het de bedoeling naar één sector Jeugdzorg te evolueren, en bijgevolg de ‘bloemstructuur’ van intersectorale samenwerking, waarvoor oorspronkelijk was geopteerd in het kader van IJH, te verlaten? Of is het toch de bedoeling om de doelen via verregaande intersectorale afstemming te bereiken? Behelst de finaliteit van ‘Jeugdzorg 2020’ uiteindelijk ook de finaliteit van IJH? (dwz: zijn deze identiek?)
4. Het Raadgevend Comité stelt vast dat de tekst veelomvattend is: verschillende paradigma’s komen aan bod, die elk hun eigen uitwerking vereisen. Het zal noodzakelijk zijn hierin **duidelijke keuzes** te maken en deze **keuzes consequent uit te werken**. Bijvoorbeeld: vraaggestuurd werken, of meer verantwoordelijkheid leggen bij de zorgaanbieder kan in contradictie komen met modulair werken of met bepaalde financieringswijzen...
5. De visietekst is ook **zeer algemeen**. De maatschappelijke beleidsnota van de **Ad Hoc Commissie Jeugdzorg van het Vlaams Parlement**<sup>8</sup> bevat wel een hele reeks concrete aanbevelingen. Het Raadgevend Comité is van mening dat het **nuttig zou zijn deze aanbevelingen te toetsen** aan en te verwerken in de visietekst.
6. Het Raadgevend Comité vraagt zich ook af hoe de visietekst zich verhoudt tot de **K(inderpsychiatrische)-diensten, de OOC’s**<sup>9</sup> en de **revalidatiecentra** (waarvan de bevoegdheid naar het Vlaamse niveau zal worden overgeheveld). Het Raadgevend Comité wenst ook uitdrukkelijk te verwijzen naar het **advies van de Strategische Adviesraad WGG mbt het Vlaamse Actieplan Armoedebestrijding 2010-14**, waaruit blijkt dat een verbetering van de materiële omstandigheden van een (arm) gezin via selectieve toewijzing van kindpremies residentiële opvang kan voorkomen. In een visie op jeugdzorg kan deze vaststelling mbt de zorg voor kinderen en jongeren die in armoede leven, niet ontbreken.

---

<sup>8</sup> Cf. de nota ‘maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg’ als resultante van de werkzaamheden van deze commissie Jeugdzorg, ingediend in het Vlaams Parlement op 11-06-2011.


<sup>9</sup> Onthaal-, oriëntatie- en observatiecentra

7. In het geheel van de jeugdzorg blijft het erg belangrijk aandacht te hebben voor de **handicapspecifieke kennis en vaardigheden**. Deze handicapspecifieke competenties waarborgen is een noodzakelijke voorwaarde om ten aanzien van jongeren met een handicap te kunnen spreken van vraaggestuurde zorg en zorg op maat.  
Het Raadgevend Comité is dan ook van oordeel dat het waarborgen van deze handicapspecifieke competenties in de visietekst moet worden opgenomen. Het Raadgevend Comité wijst er tevens op dat ook de overgang naar de volwassenenzorg bijzondere aandacht vereist.
8. Mbt de financiering mist het Raadgevend Comité in de tekst **een link met de persoonsvolgende financiering** die overeenkomstig 'Perspectief 2020' voor personen met een handicap veralgemeend zal worden uitgewerkt. Deze persoonsvolgende financiering kan de vorm aannemen van hetzij een voucher hetzij een cashbudget. Vraag is hoe deze financiering zich zal verhouden tot de financiering waarvan sprake in de visietekst. Ook het debat mbt **rechtstreeks toegankelijke en niet rechtstreeks toegankelijke hulpverlening** komt niet aan bod in de visietekst.
9. De visietekst benadrukt terecht het belang van een kwaliteitsvolle jeugdzorg en van Sociaal Ondernemerschap. Maar de tekst spreekt nergens over diegenen die deze kwaliteit, de flexibiliteit en de kennis en kunde zullen moeten bieden, met name **de werknemers**.  
Het Raadgevend Comité meent dat de visietekst de fundamentele inbreng van de werknemers op het vlak van kwaliteit moet benoemen en erkennen.  
Ook bij de operationalisering is aandacht nodig voor ondersteuning/vorming van personeel en werkdruk. Het Raadgevend Comité verwijst in dit verband ook naar het VIA-akkoord waarbij afgesproken is dat elke wijziging qua regelgeving in de VIA-sectoren moet worden **gescreend op de impact ervan op de werkdruk voor het personeel**.
10. Het Raadgevend Comité stelt vast dat de visietekst één jeugdzorg beoogt, maar tot stand gekomen is vanuit één specifieke sector, Jongerenwelzijn. Het Raadgevend Comité benadrukt het belang van een **gezamenlijke visie** van alle betrokkenen en meent dat de verdere uitwerking best in een **gezamenlijk initiatief** gebeurt.

11. Tenslotte merkt het Raadgevend Comité op dat de verbeterde ondersteuning van kinderen en jongeren het **vrijmaken van voldoende financiële middelen** zal vereisen, ongeacht de aard van de uiteindelijk gemaakte beleidskeuzes.

Het Raadgevend Comité vraagt met haar bekommernissen en aandachtspunten rekening te houden.

Met de meeste hoogachting



Marleen Durnez  
Voorzitter van het Raadgevend Comité

# Raadgevend Comité

## Advies 2012/02

Het Raadgevend Comité brengt m.b.t. **de visietekst 2020 van de Staten-Generaal Jeugdzorg van 9 mei 2012** in vergadering van 30 mei 2012 het volgende advies uit:

84

Het Raadgevend Comité verleent een positief advies aan de visietekst, die globaal gezien als ambitieus en veelbelovend kan omschreven worden. Het is een boeiende en krachtige tekst, met mooi uitgewerkte principes en met een duidelijke keuze in toekomstvisie op de jeugdzorg in Vlaanderen.

De tekst getuigt van herkenbaarheid en transparantie van het traject dat werd doorlopen.

Het Raadgevend Comité vindt het belangrijk iedereen te bedanken die aan het proces van totstandkoming een bijdrage heeft geleverd en drukt zijn appreciatie uit voor het werk dat werd geleverd om alle teksten, meningen en bijdragen te integreren tot één geheel.

Uiteraard moet de tekst geconcretiseerd worden. Het Raadgevend Comité wenst formeel betrokken te blijven bij de operationalisering van de visie. Bij alle vertegenwoordigers binnen het Raadgevend Comité is het engagement aanwezig om mee richting te geven aan de verdere uitwerking.

De volgende vragen, bezorgdheden en aanbevelingen van het Raadgevend Comité moeten dan ook worden gelezen vanuit een positieve en constructieve houding in het proces om te komen tot een evenwichtige, krachtige en gedragen visie.

1. Het Raadgevend Comité is van mening dat de visietekst het belang van de algemene preventie moet benoemen. De uitwerking ervan ligt buiten de scope van deze visie maar het wijzen op een sterkere inzet op preventief werken, op gezinsonder-

steuning, op de uitbouw van lokale netwerken om zo vroeg mogelijk een ondersteunend, positief aanbod te kunnen formuleren is op zijn plaats. Preventief werken staat voor een algemene preventie, die is ingebed in een breed sociaal beleid en die niet dwingend of interveniërend maar wel krachtenversterkend wordt ingezet.

2. Het Raadgevend Comité stelt vast dat het begrip jeugdzorg in de visietekst niet wordt gedefinieerd. Misschien heeft dit te maken met een zekere schroom van het Agentschap Jongerenwelzijn om ambities en visies rond samenwerking en inhoud te formuleren voor andere actoren en sectoren. Wellicht worden daarom met betrekking tot definiëring van jeugdzorg, tot afbakening en doelgroepen daarvan, en tot bestuurlijke organisatie weinig uitspraken gedaan.

In de visie en doelstellingen worden duidelijk verwachtingen gecreëerd naar jeugdzorgaanbieders, jongeren en hun context, de maatschappij. Daartegenover mag ook een appel gedaan worden aan de sectoren en de bestuurlijke organisatie. Daarom is het aan te bevelen de tekst aan te vullen met een oproep tot positieve reactie vanwege de andere sectoren, met hun organisaties en hun overheidsinstanties, om samen op een proactieve en constructieve manier de weg naar één jeugdzorg te gaan.

3. Het Raadgevend Comité uit zijn bezorgdheid over de impact van de operationalisering op de aspecten 'budget' en 'personeel' en vraagt dat bij de verdere uitwerking de nodige aandacht besteed wordt aan personeelondersteuning. Een belangrijk element voor de effectieve realisatie van de in de visietekst genoemde principes is immers de kwalitatieve inzet die het personeel kan bieden.

85

4. Het Raadgevend Comité vraagt dat de aspecten 'omgaan met vertrouwelijke informatie' en het 'belang van beroepsgeheim' sterker in de verf worden gezet. Deze facetten vormen nl. basisvoorwaarden om tot een kwaliteitsvolle hulpverlening te komen.

De tekst breekt een lans voor meer registratie, een uniform registratiesysteem, voor open systemen, voor informatiedeling. Hierbij is waakzaamheid geboden omdat het gaat over informatie van de cliënt, de jongere en zijn context die vaak wordt gedekt door de regels van het beroepsgeheim, de regels van de Wet Verwerking Persoonsgegevens, het algemeen beginsel van privacybescherming, discretieplicht...

Vanzelfsprekend is er behoefte aan informatiedeling en doorstroming, maar het Raadgevend Comité pleit voor een bewust uitgewerkt beleid, met respect voor de huidige regelgeving en de cliënt in de eerste plaats. Het onderdeel m.b.t. informatiedeling kan in zijn huidige formulering aanleiding geven tot verkeerde interpretatie.

5. Het Raadgevend Comité vraagt dat een aantal begrippen (bv. responsabilisering, preventie, tijdige zorg...) worden uitgezuiverd, terwijl andere begrippen (bv. m.b.t. POS en varianten als moeilijke leefsituaties, problematische leefsituaties...) consistent moeten worden geformuleerd.

6. Het Raadgevend Comité benadrukt het belang van de integratie van het jeugd-sanctierecht en de aanpak van jeugddelinquentie in een welzijnsbenadering.

Volgens de principes van het jeugdsanctierecht moet bij het geven van een constructief sanctionerende reactie aan jongeren, tegelijkertijd de welzijnsbenadering naar die jongeren toe kansen krijgen.

Vandaar dat de tekst terecht de gerechtelijke jeugdzorginterventies in geval van jeugddelinquentie onderbrengt in de doelstelling 'zorg op maat'.

7. Gelet op het belang van wetenschappelijk onderzoek in het kader van jeugdzorg vraagt het Raadgevend Comité om daaraan de nodige aandacht te besteden. Innovatie en expertise uitwisseling krijgen in de tekst wel een plaats.

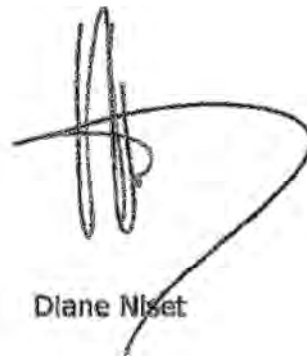
8. Het Raadgevend Comité doet tenslotte een oproep om er bij de verdere operationalisering van de visietekst over te waken dat zaken, die doorheen de jaren met zorg werden opgebouwd, niet verloren gaan. De tekst focust sterk op zorg op maat. Die zorg op maat doet evenwel geen afbreuk aan de collectieve maatschappelijke verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat iedereen aan zijn trekken komt, wat ook de vraag is.

De voorzitter,



Rik Bloemen

De secretaris,



Diane Niset

## **Advies over de visietekst jeugdzorg**

## Advies over de visietekst jeugdzorg

---

<b>1</b>	<b><u>SITUERING</u></b> .....	<b>89</b>
<b>2</b>	<b><u>ALGEMENE BEDENKINGEN OVER DE VERNIEUWING VAN DE VLAAMSE JEUGDZORG</u></b> .....	<b>89</b>
2.1	<u>EEN VEELBELOVEND DENKKADER</u> .....	89
2.2	<u>HET BELANG VAN OVERLEG EN SAMENWERKING TUSSEN ONDERWIJS EN WELZIJN</u> .....	90
2.3	<u>GEEN GLOBALE VISIE OP EEN CONTINUÛM IN JEUGDHULP EN JEUGDZORG DIE VERTREKT VANUIT PREVENTIE</u> .	90
2.4	<u>GEEN DIAGNOSTISCH KADER DAT VERTREKT VANUIT ONTWIKKELINGSKANSEN VOOR DE JONGERE</u> .....	92
2.5	<u>GEEN VISIE OP KWALITEITZORG ALS PROCES</u> .....	92
2.6	<u>RECHTSBESCHERMING</u> .....	92
<b>3</b>	<b><u>WELKE BIJDRAGE LEVERT ONDERWIJS TOT EEN VERNIEUWDE JEUGDZORG IN 2020?</u></b> .....	<b>92</b>
3.1	<u>EEN BREDE DOELGROEP</u> .....	93
3.2	<u>PREVENTIE</u> .....	93
3.3	<u>SIGNAALFUNCTIE EN PROBLEEMDETECTIE</u> .....	93
3.4	<u>JEUGDZORGCONTINUÛTEIT, BEGELEIDINGSENGAGEMENT EN REGIE VAN JEUGDZORGTRAJECTEN</u> .....	94
3.5	<u>TIJDIGE ZORG EN WACHTEN OP BEGELEIDING BINNEN AMBULANTE OF RESIDENTIËLE HULPVERLENING</u> .....	94
3.6	<u>ONDERWIJS BIEDT VOOR SOMMIGE KINDEREN EEN EIGEN SETTING AAN</u> .....	94
3.7	<u>ADEQUATE ONDERWIJSLEERTRAJECTEN VOOR JONGEREN DIE UIT DE BOOT VALLEN</u> .....	95
3.8	<u>OPLEIDING VAN PERSONEELSLEDEN</u> .....	96

---



## 1 Situering

Op vraag van Jo Vandeurzen, Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, organiseert het agentschap Jongerenwelzijn op 18 juni 2012 in nauwe samenwerking met zijn Raadgevend Comité een Staten-Generaal voor de jeugdzorg. Ter voorbereiding hiervan ontwikkelde het agentschap tijdens een breed participatief proces een visietekst. Die schetst de uitdagingen en de perspectieven voor (bijzondere) jeugdzorg anno 2020. De tekst is ook een antwoord op de motie van aanbeveling over jeugdzorg van het Vlaams Parlement van 16 juni 2011. De visietekst moet na de Staten-Generaal de basis vormen voor een nieuw strategisch meerjarenplan.

Bij de voorbereiding van de visietekst kwam onderwijs mee in het vizier. Het gaat dan enerzijds over de organisatie en het aanbod van onderwijs in de jeugdzorg en anderzijds over de opleiding van hulpverleners. Daarom vroeg Stefaan Van Mulders, administrateur-generaal van het agentschap Jongerenwelzijn, de Vlor om een advies. Ook andere organen en sectoren brengen advies uit over de visietekst: de beleidsraad Welzijn, het Raadgevend Comité van Kind & Gezin, de Strategische Adviesraad Welzijn-Gezondheid-Gezin, het Raadgevend Comité van het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH), het Raadgevend Comité Jongerenwelzijn, de sector algemeen welzijnswerk, de sector geestelijke gezondheidszorg en de jeugdmagistratuur.

Omdat de Staten-Generaal al plaatsvindt op 18 juni 2012 verwacht het agentschap een advies van de Vlor voor eind mei. Het advies werd voorbereid door een ad-hocwerkgroep onder het voorzitterschap van Sonja Buts.

De Algemene Raad van 24 mei 2012 keurde dit advies goed met eenparigheid van stemmen.

## 2 Algemene bedenkingen over de vernieuwing van de Vlaamse jeugdzorg

### 2.1. Een veelbelovend denkkader

De visietekst schetst een strategisch kader voor de vernieuwing van de jeugdzorg. De Vlor vindt het positief dat het agentschap het debat over een optimalisering van de (bijzondere) jeugdzorg in een *brede context van jeugdzorg* plaatst.

De raad heeft ook veel waardering voor het brede participatieve proces dat hieraan voorafging en er op volgt.

De visietekst promoot enkele erg belangrijke uitgangspunten die de Vlor zeker onderschrijft:

- Een pleidooi voor een vermaatschappelijking van de jeugdzorg die de samenhang en de banden met diverse maatschappelijke sectoren zoals het onderwijs versterkt.
- De benadering van kwetsbare jongeren vanuit een ontwikkelingsperspectief en vanuit een activerende en emancipatorische visie:  
De impact van de ondersteuning door welzijnswerkers op de jongere en het functioneren van zijn gezin moet inderdaad zo min mogelijk ingrijpend zijn en - indien mogelijk - aansluiting zoeken op de eigen beleving en perspectieven van een jongere. De jeugdhulp moet zoveel mogelijk de jongere en zijn brede leefomgeving responsabiliseren. Dit sluit echter niet uit dat in bepaalde situaties een verbreding van zelfconcept en van de huidige en toekomstige perspectieven noodzakelijk kunnen zijn.

## **2.2. Het belang van overleg en samenwerking tussen onderwijs en welzijn**

De visietekst verwijst naar de interdepartementale samenwerking tussen onderwijs en welzijn via een overleggroep die overlappende dossiers tussen onderwijs en welzijnsbeleid probeert af te stemmen.

Voor veel dossiers in het raakvlak onderwijs en welzijn is er nood aan een gemeenschappelijk beleidskader. Het is dan ook belangrijk dat dit overleg verder concreet vorm krijgt en bestendig wordt. Voor 2020 is dit een prioritaire doelstelling. De Vlor pleit ervoor om creatieve en flexibele manieren te zoeken om de afstemming beter te maken. We verwijzen ook naar het punt 2.3. waar blijkt dat alleen al over het gebruikte vocabularium veel onduidelijkheid bestaat doordat verschillende sectoren bepaalde termen ieder vanuit een ander referentiekader en een andere professionaliteit invullen.

Samenwerking veronderstelt dat de beide beleidsdomeinen hun verantwoordelijkheid opnemen zowel op het vlak van aansturing als op het vlak van de probleemomschrijving, de oplossingen en de financiering. Door de verschillende aansturing van de twee beleidsdomeinen pleit de Vlor voor respect voor ieders eigenheid en beleidscultuur. Verplichtingen voor onderwijsinstellingen of clb moeten steeds in onderling overleg worden opgenomen.

De Vlor dringt ook aan op regelmatige terugkoppeling over belangrijke dossiers met impact op het functioneren van scholen en clb binnen de betrokken commissies in de Vlor. Bij wijze van voorbeeld verwijst de raad naar de non-paper over leerrecht. Die bevat, zoals blijkt uit bovenstaande reflecties, waardevolle uitgangspunten die de Vlor onderschrijft. Hij betreurt wel dat er over dit dossier geen informatie of terugkoppeling is geweest.

Tot slot vraagt de raad aandacht voor de rol van andere departementen zoals Tewerkstelling, Jeugd, Armoede en Stedenbeleid in de maatschappelijke integratie van kwetsbare jongeren.

## **2.3 Geen globale visie op een continuüm in jeugdhulp en jeugdzorg die vertrekt vanuit preventie**

De Vlor waardeert dat het agentschap de visietekst hem ter advies voorlegt zodat alle onderwijsbetrokkenen een inbreng konden doen. De onderwijspartners stellen vast dat een gesprek tussen onderwijs en welzijn absoluut noodzakelijk is. Daarom zouden de leden van de Vlor graag deelnemen aan de Staten-Generaal die hierover zal plaatsvinden.

De visietekst schetst een perspectief op middellange termijn tot 2020. Hierdoor ontstaat er een spanning tussen beleid wat nu is, beleid dat nu in ontwikkeling is en het beleidsperspectief voor 2020.

De spanning tussen de visietekst en beleid dat in ontwikkeling is, blijkt het duidelijkst in de overlap met de aan de gang zijnde discussies over de nieuwe contouren voor integrale jeugdhulpverlening en de intersectorale toegangspoort. Maar er is duidelijk ook een afstemming nodig met de strategische oefening Perspectief 2020 die momenteel loopt binnen het VAPH.

Als de visietekst toekomstperspectieven wil schetsen, zouden de voorstellen verder en breder moeten gaan. De Vlor vraagt om het maatschappelijk debat over de vernieuwde (bijzondere) jeugdzorg nog sterker te kaderen in een bredere reflectie over de zorg voor kwetsbare jongeren en kwetsbare gezinnen. Dit kan door een continuüm aan ondersteuning te beschrijven waarin de

jeugdzorg een plaats krijgt als een van de meest ingrijpende en intense manieren om kwetsbare jongeren te ondersteunen. De Vlor erkent dat de opsplitsing van bevoegdheden tussen het federale en het Vlaamse beleidsniveau de volwaardige integratie van het jeugdrecht in dit continuüm bemoeilijkt. Andere aspecten zoals de comités voor bijzondere jeugdbijstand en de jeugdinstellingen behoren echter wel tot de Vlaamse bevoegdheden.

Het continuüm start bij preventie gekoppeld aan laagdrempelige en rechtstreeks toegankelijke, laagintensieve ondersteuning. In de vermaatschappelijking van zorg is onderwijs zonder enige twijfel een partner, zeker via de centra voor leerlingbegeleiding (clb). Investerings in de laagdrempelige en rechtstreeks toegankelijke en multifunctionele basisondersteuning zou een uitgangspunt moeten zijn om meer ingrijpende vormen van ondersteuning te vermijden. De visietekst gaat ten dele in die richting maar benoemt dit streven niet uitdrukkelijk. Dat leidt tot onduidelijkheid, vooral op het niveau van het begrippenkader.

De Vlor wil ook dat de visietekst duidelijker zijn toepassingsgebied omschrijft. Over welke aspecten van jongerenwelzijn, jeugdhulp en jeugdzorg gaat het? Hoe verhouden ze zich tot elkaar? De tekst schetst geen verbanden tussen de jeugdzorg en de brede jeugdhulpverlening (met inbegrip van de evaluatie integrale jeugdhulpverlening en het nieuwe decreet hierover). De visie wil voortbouwen op integrale jeugdhulp, maar die sector is nu net volop aan het veranderen. Zo zijn de uitspraken over differentiatie en modulering voorafnamen op de hervorming van integrale jeugdhulpverlening. Omdat de precieze contouren hiervan nog niet bekend zijn, kan de Vlor daarover nu geen uitspraken doen. De raad verwijst in elk geval naar de zeer kritische bedenkingen van het werkveld bij de beleidsnota modulering.<sup>10</sup> Hij stelt ook vast dat innoverende preventieve initiatieven zoals STOP 4-7 niet vermeld worden.

Het zou de dialoog met andere maatschappelijke sectoren en dus de vermaatschappelijking versterken als de tekst de definities uit het beleidsdomein welzijn ook voor andere maatschappelijke sectoren zoals onderwijs zou verduidelijken.

- Wie bedoelt de tekst met de ‘actoren’? Gaat het om alle actoren van integrale jeugdhulpverlening, samen met de kinder- en jeugdpsychiatrie? Gaat het om de niet-rechtstreeks toegankelijke hulpverlening? Wat is de plaats van de Centra voor Geestelijke Gezondheidszorg, van Kind en Gezin, van de huisartsgeneeskunde? De visietekst omschrijft een erg breed kader<sup>11</sup>, maar dat wordt niet volgehouden in de verdere uitwerking. In andere passages van de tekst gaat het dan weer enkel over (bijzondere) jeugdzorg. Het zou in elk geval moeten duidelijk zijn welke passage over welke actor handelt.
- Wat bedoelt de visietekst met de ‘context van de jongere’? In de ogen van de Vlor gaat dit over meer dan de jongere en zijn gezin (in de brede betekenis van het woord). De context moet zeker ook het onderwijstraject, de peergroep, het jeugdwerk en de bredere omgeving waarin de jongere zich beweegt, omvatten. De omschrijving van de module contextbegeleiding<sup>12</sup> gaat zeker uit van een te enge omschrijving van de notie ‘context’.
- Wat bedoelt de tekst met ‘diagnostiek’? Gaat het hier om een handelingsgericht traject of om classificerende diagnostiek? Op welke finaliteit mikt de diagnostiek die de visietekst

---

<sup>10</sup> [http://wyg.vlaanderen.be/jeugdhulp/03\\_organisatie/ar\\_advies/Advies%2023%20beleidsnota%20modulering%20DEF.pdf](http://wyg.vlaanderen.be/jeugdhulp/03_organisatie/ar_advies/Advies%2023%20beleidsnota%20modulering%20DEF.pdf)

<sup>11</sup> Pagina 3 van de visietekst

<sup>12</sup> Pagina 6 van de visietekst

beschrijft? Onderwijs wil voor de onderwijssetting in elk geval uitgaan van een breed kader van diagnostiek waarin ook de context wordt meegenomen.

- Wie of welke organisaties beschouwt de tekst als 'zorgvrager' en 'zorgverlener'?
- Wat beschouwt de visietekst als 'preventie'? Daarom zou het wenselijk zijn om de gehanteerde uitgangspunten te benoemen. Onderwijs wil in elk geval dat de onderwijstrajecten, relaties met de peergroep en andere kenmerken van de brede leefomgeving van een jongere een plaats krijgen in preventieve acties.
- De visietekst bedoelt met het 'netwerk' rond de jongere de rechtstreeks toegankelijke hulp uit integrale jeugdhulp. Dit woordgebruik is verwarrend en roept structurele consequenties op die door de auteurs niet bedoeld zijn.
- De visietekst omschrijft integrale jeugdhulp als een zevende sector terwijl het een samenwerkingsverband model is tussen zes sectoren.

## **2.4 Geen diagnostisch kader dat vertrekt vanuit ontwikkelingskansen voor de jongere**

De visietekst vertrekt van een diagnostiek vanuit medische en gerechtelijke labels. De tekst raakt niet aan die denkkaders omdat ze buiten het bestek van de bevoegdheden van het agentschap liggen. Een strategische visie op jeugdzorg anno 2020 zou echter meer de klemtoon moeten leggen op een interactioneel model. Zoniet dreigt de context te sterk verengd te worden. Een bredere diagnostiek biedt niet alleen meer kansen om herstelgericht te werken, maar ook om binnen onderwijs preventief en aanvullend te werken.

92

## **2.5 Geen visie op kwaliteitszorg als proces**

De Vlor verwondert zich over de stelling dat de financiering wordt afgestemd op 'prestaties en resultaten'. Dit is een uitermate economische visie op een sector die werkt met kwetsbare mensen. De visietekst preciseert niet exact wat hiermee bedoeld wordt maar de vraag rijst toch of een systeem van interne en externe kwaliteitszorg en procesevaluatie<sup>13</sup> niet effectiever is om processen in de jeugdzorg te sturen dan resultaatsfinanciering.<sup>14</sup>

## **2.6 Rechtsbescherming**

De tekst maakt geen melding van het debat over de rechtstreekse toegang van een jongere tot de jeugdrechter zoals in de Franstalige Gemeenschap. Het is minstens de moeite waard om het debat te voeren over een gelijkaardige maatregel in Vlaanderen.

# **3 Welke bijdrage levert onderwijs tot een vernieuwde jeugdzorg in 2020?**

De Vlor vindt het moeilijk om de consequenties van de visietekst voor het onderwijs in te schatten. Indien hij betrekking heeft op alle actoren van integrale jeugdhulpverlening samen met

---

<sup>13</sup> Pagina 14 van de visietekst

<sup>14</sup> Pagina 12 van de visietekst

de kinder- en jeugdpsychiatrie, dan zijn niet de scholen, maar de clb een actor. Als de tekst in eerste instantie slaat op (bijzondere) jeugdzorg, is de positie van het onderwijs in het algemeen en de clb in het bijzonder, helemaal anders.

De Vlor pleit ervoor om de samenwerking tussen jeugdzorg en onderwijs anders te beschrijven. De tekst moet meer inspelen op de relevante en actuele ontwikkelingen in onderwijs. Maar nog belangrijker is dat onderwijs en welzijn de recente engagementen over leren voor jongeren die uit de boot vallen, concretiseren en verder uitwerken. De Vlor staat erop dat alle partners bij het dossier over leerrecht voor deze jongeren geconsulteerd worden. Zeker de vertegenwoordigers van opvangcentra en gemeenschapsinternaten moeten een inbreng kunnen doen.

De raad doet een voorzet en formuleert de elementen die de visietekst zeker moet opnemen voor onderwijs. Het gaat om specifieke en autonome functies die niet bedoeld zijn als een trajectbeschrijving. De term 'onderwijs' verwijst zowel naar onderwijsinstellingen als naar clb.

### **3.1 Een brede doelgroep**

Niet enkel jongeren die ondersteuning krijgen in de residentiële hulpverlening, maar ook jongeren (en gezinnen) die ambulante hulpverlening krijgen, moeten tot de doelgroep behoren. Onderwijs wil ondersteuning geven aan jongeren met probleemgedrag én aan jongeren die opgroeien in moeilijk maatschappelijke omstandigheden.

### **3.2 Preventie**

Door de uitbouw van zorgbeleid en leerlingenbegeleiding speelt onderwijs een belangrijke rol in preventie. Door goed onderwijs, adequate ondersteuningstrajecten en een gelijke kansenbeleid krijgen jongeren brede ontwikkelingskansen. De Vlor vindt het belangrijk om nog eens het principe te onderstrepen dat goed onderwijs op zich al een belangrijke preventieve bijdrage vormt voor de huidige en de toekomstige maatschappelijke integratie van mensen.

Maar daarnaast werkt onderwijs actief aan ondersteuning en basiszorg voor kinderen en jongeren. Welbevinden van kinderen, zorgbeleid en leerlingbegeleiding maken deel uit van een goed onderwijsconcept.

De Vlor vindt het cruciaal dat duidelijke en transparante communicatie tussen de school, het clb en de welzijnspartners hierin een plaats krijgt. In dit overleg moet de eigen rol en betrokkenheid van de verschillende partijen duidelijk zijn. Dit veronderstelt respect voor ieders professionaliteit en competentie. Het clb kan de rol opnemen van een bemiddelaar tussen de noden van een kind en de ervaringsdeskundigheid van ouders, het pedagogisch handelen van de school en de inzichten van de welzijnswerkers.

### **3.3 Signaalfunctie en probleemdetectie**

De Vlor is van oordeel dat scholen en clb een signaalfunctie opnemen voor kwetsbare kinderen in problematische situaties. Sommige leerkrachten, leerlingenbegeleiders of andere leden van een schoolteam vervullen daarnaast een rol als steun- en referentiefiguur voor bepaalde leerlingen.

Toch vermeldt de visietekst onderwijs niet wanneer het over die functie gaat. De visietekst richt zich op die manier te eng op de welzijnssector.<sup>15</sup>

### **3.4 Jeugdzorgcontinuïteit, begeleidingsengagement en regie van jeugdzorgtrajecten**

Omdat de visietekst niet duidelijk is over het toepassingsgebied, zijn ook de verwachtingen t.a.v. scholen en clb onduidelijk. De Vlor onderschrijft wel het principe van een zorgcontinuïteit, maar heeft er vragen bij als dit ook zou gelden voor onderwijsinstellingen, clb en internaten. De visietekst bedeeft het clb niet enkel een 'verbindingsrol, maar ook een regiefunctie' toe. Dat gaat verder dan de draaischijffunctie die nu in het decreet is ingeschreven. Als een clb of een school een probleemsituatie aanmeldt, blijven deze instellingen dan ook de verantwoordelijkheid houden voor de regie van alle zorg? Geldt dit ook voor de opvangcentra en gemeenschapsinstellingen waar sommige jongeren geplaatst worden (zie punt 3.5.)? Dat alles overstijgt de mogelijkheden van een pedagogische setting.

### **3.5 Tijdige zorg en wachten op begeleiding binnen ambulante of residentiële hulpverlening**

De visietekst pleit ervoor om de wachttijd tot een minimum te beperken maar vraagt wel om realisme. Een verlichting van de druk op wachtlijsten is absoluut noodzakelijk voor de betrokkenen maar ook voor het onderwijs.

94

Tegelijk moet er binnen die wachttijd ondersteuning worden geboden. Het moet een overgangsperiode zijn waarin toch al een aantal stappen worden gezet.

De Vlor wijst erop dat jongeren, vaak met ernstige problemen, tijdens die periode blijven functioneren in het onderwijs. Ze stellen de begeleidingscapaciteit van de school en van het clb op de proef. Het is wenselijk om in die fase toch al:

- een duidelijke ondersteuningstraject uit te werken met de welzijnswerkers;
- afspraken te maken over het perspectief waar iedereen naartoe werkt;
- het netwerk (onderwijs, welzijn, jeugdbeleid) rond de jongere te versterken.

### **3.6 Onderwijs biedt voor sommige kinderen een eigen setting aan**

Onderwijs wordt geconfronteerd met capaciteitsproblemen in opvangcentra en internaten. Oorzaak is dat ze jongeren opvangen die nood hebben aan een setting binnen jeugdzorg en tegelijk opvang bieden aan mensen met specifieke noden die er blijven wonen na hun meerderjarigheid. Beide fenomenen vloeien voort uit capaciteitsproblemen in de voorzieningen van welzijn.

De visietekst gaat voorbij aan die realiteit. Hij geeft geen perspectief over wat er met deze opvangplaatsen kan en moet gebeuren en geeft ook geen garanties voor een verbetering van de randvoorwaarden. Voor de opvang, de verzorging en de administratieve ondersteuning van deze

---

<sup>15</sup> Pagina 7 van de visietekst

'geplaatste' kinderen en jongeren zijn geen specifieke voorzieningen, competenties en middelen voorhanden in het onderwijs. Zo zijn er geen personeelsleden voor een nachtbewaking van leerlingen.

Bovendien leidt het fenomeen dan weer tot het ontstaan van capaciteitsproblemen binnen onderwijs. Sommige leerlingen met specifieke noden kunnen daardoor hun recht op buitengewoon onderwijs niet laten gelden. Een gezamenlijke strategie van welzijn en onderwijs, gericht op een optimale integratie van deze mensen en een naadloze overgang tussen onderwijs en welzijn, is noodzakelijk.

### **3.7 Adequate onderwijsleertrajecten voor jongeren die uit de boot vallen**

Een van de elementen in deze aanpak is het recente akkoord tussen welzijn en onderwijs over de rechten op onderwijs van jongeren die dreigen uit de boot te vallen. Hier wordt gewerkt rond drie actielijnen:

- Het garanderen van het recht op leren in het regulier onderwijs (zowel gewoon als buitengewoon onderwijs). In elk geval moet zoveel als mogelijk vermeden worden dat jongeren die op een of andere manier in de problemen kwamen, uitvallen of ongekwalificeerd de school verlaten.  
Voor de Vlor staat dit leerrecht in functie van een actief kwalificerend beleid.<sup>16</sup> Naast het leerrecht vindt de raad het cruciaal zoveel mogelijk te garanderen dat:
  - iedere jongere (en volwassene) zich maatschappelijk kan integreren vanuit een duurzame geletterdheid (in de brede omschrijving uit het plan geletterdheid). Dit is een noodzakelijke basis voor verdere competentieontwikkeling.
  - jongeren (en volwassenen) beschikken over een relevante kwalificatie voor de arbeidsmarkt.
- Er wordt een continuüm aan trajecten uitgewerkt voor jongeren die tijdelijk toch dreigen uit te vallen op school.  
De Vlor vindt het belangrijk dat deze principes worden geconcretiseerd en verder vorm krijgen. Met een groot gedeelte van jongeren die (tijdelijk) uitvallen, time-out nodig hebben of persoonlijke trajecten volgen, wordt nu al actief gewerkt om opnieuw aanknopingspunten te vinden bij reguliere trajecten op school of minstens een educatief traject op te starten. De Vlor wil dat dit beter in de visietekst wordt verankerd en uitgebouwd. Er is op dit vlak ook een interferentie met capaciteitsproblemen in scholen die het zoeken naar een nieuwe onderwijssetting voor een jongere bemoeilijken. De Vlor wijst er ook op dat er nieuwe initiatieven werden genomen zoals 'netwerkfiches' die relevante informatie over een bepaalde jongere ter beschikking stellen van de school die in ondersteuning voorziet. Toch moet deze praktijk nog verder ingeburgerd geraken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid.
- De overheid zal uitklaren wie in het verhaal de regiefunctie kan/moet opnemen.  
De clb hebben een draaischijffunctie naar het bredere welzijns- en gezondheidsveld. Tegelijk ontstaan op verschillende plaatsen netwerken die de school ververvangende trajecten in een regio in kaart moeten brengen en die hierin dan 'dispatchen'. De Vlor wijst er echter

---

<sup>16</sup> Vlaamse Onderwijsraad, Algemene Raad. [Advies over een actief kwalificerend beleid](#), 26 januari 2012.

op dat de rol van onderwijs zeker niet mag worden verengd tot een leerrecht voor jongeren die uit de boot vallen. Zoals aangegeven, is de doelgroep voor onderwijs breder en is er een breed palet aan ondersteuning zowel op het vlak van preventie als op het vlak van specifieke ondersteuning en hulpverlening.

### **3.8 Opleiding van personeelsleden**

De Vlor vindt het nu te vroeg om te discussiëren over de competenties en de structuur van de opleidingen. De raad verwijst naar de ontwikkeling van kwalificatiedossiers en de uitrol van de Vlaamse kwalificatiestructuur. Als de jeugdzorg van oordeel is dat de competenties van welzijnswerkers in de jeugdzorg moeten worden versterkt of als er andere klemtonen dienen gelegd, moet dit vorm krijgen in een beroepskwalificatiedossier. Dit maakt het mogelijk om adequate opleidingen of nieuwe curricula te ontwikkelen binnen de daartoe geschikte onderwijsniveaus van het leerplichtonderwijs, het hoger onderwijs, het levenslang en levensbreed leren of de volwasseneneducatie. Ingevolge de nieuwe kaders voor de ontwikkeling van kwalificaties ligt het initiatief hiervoor bij de sociale partners van de welzijnssector zelf.



Mieke Bevilacqua  
Directrice Jeugdzorg



Jan Bevelander  
Directeur



# Kritische kijk vanuit het gerechtelijke landschap op de visietekst 2020

29/05/2012

## Algemeen

In de visietekst van 9 mei 2012 wordt de verwondering over het tijdstip van het organiseren van een staten-generaal aan de vooravond van de invoegetreiding van de intersectorale toegangspoort zelf naar voor gebracht.

Het is evident dat een overheid met een bepaalde visie naar de toekomst toe werkt. De vraag is of toekomstige evoluties, maatschappelijke debatten en ingrepen in de regelgeving geen roet in het eten zullen gooien. De visietekst 2020 houdt mogelijks onvoldoende rekening met de maatschappelijke evoluties die zich gelijktijdig zullen voordoen, en zou in die zin wel eens niet realistisch genoeg kunnen zijn. Het is geen evidentie om opmerkingen te formuleren op een visionair idee dat voortbouwt op een systeem dat nu nog niet in voege is, waarover het moeilijk is om zich een concreet beeld te maken en waarbij nog niet geweten is hoe dit alles precies zal functioneren.

Maar zonder visie, geen beleid en zonder beleid geen daadkrachtige aanpak van de problemen.

## Specifieke opmerkingen betreffende de aangehaalde doelstellingen 2020

Het is een lastige taak om specifieke opmerkingen te geven betreffende bepaalde deelaspecten omdat alles met elkaar verweven is. Toch werd getracht om opmerkingen op te hangen aan een aantal topics

97

### **1. Eén transparante jeugdzorg**

Er wordt gestreefd naar één transparante jeugdzorg, waarbij er ingezet wordt op sociaal ondernemerschap. Sociaal ondernemerschap wordt volgens Crijns, Verzele en Vermeulen gedefinieerd als innovatieve, sociale waarde creërende activiteiten die plaats vinden in verschillende omgevingen zowel in een niet winstgedreven als in een winstgedreven omgeving.

Als knelpunten in de ontwikkeling van sociaal ondernemerschap worden het “gebrek aan middelen” en “wetten en regelgevingen” naar voor geschoven.

Innoveren, het steeds op zoek gaan naar nieuwe manieren om een antwoord te geven op de (nieuwe) hulpvragen is nodig, maar is er geen risico dat dit zal leiden tot een versnippering van activiteiten? Op dit moment is het al moeilijk om de verschillende initiatieven in Vlaanderen op te lijsten. Een VZW werkzaam op een bepaalde problematiek in een bepaalde regio/arrondissement, is bv. totaal niet gekend in een andere regio/arrondissement en wil er mogelijks ook niet aan de slag gaan, wegens te ver, te kleinschalig. In de visietekst wordt gesteld dat regio's een gepast antwoord dienen te geven op de zorgvragen die zich aandienen, doch deze kunnen zo specifiek zijn dat één voorziening voor gans Vlaanderen voldoende zou kunnen zijn. Mogelijks is het niet nodig dat alle regio's op alle vragen een antwoord geven, maar het zichtbare aanbod moet er wel zijn.

Vraag is of dit een realistisch financieel haalbare kaart is?

Het is ook enigszins verontrustend dat hoewel het sociaal ondernemerschap enerzijds wordt ingebed in een financieringsmechanisme er anderzijds ook gesteld wordt dat deze ondernemingen ook innovatief dienen te zijn betreffende het bieden van een antwoord op hun financieringsproblemen. Er

klinkt tevens een pleidooi om de overheidsmiddelen efficiënter te gebruiken: te veel geld gaat nu naar coördinatie in plaats van naar de hulpverlening zelf.

Ten slotte dient er ook over gewaakt te worden dat er geen wildgroei aan activiteiten ontstaan die nog moeilijk beheersbaar worden, waardoor sommigen een loopje zouden kunnen nemen met kwaliteitseisen of de rechten van de kinderen en hun ouders. Controle door de overheid, maar ook door de gerechtelijke instanties is in deze aangewezen.

## **2. De visie op de jongere, zijn context en de maatschappij**

De visietekst vertrekt vanuit een bepaalde visie op de jongere, de context en de samenleving/maatschappij. Er wordt getracht om een positief verhaal te brengen, het vertrekpunt is dan ook steeds de positieve krachten zowel binnen de jongere, de context als de maatschappij. Doch dit is slechts één zijde van de medaille. Zonder te vervallen in negativisme of pessimisme is het wel nodig realistisch te blijven.

Het is een visie die vertrekt vanuit de idee dat jongeren en hun context het nodige probleeminzicht hebben om te komen tot het formuleren van een vraag en het bijsturen van de hulp die ze nodig hebben. Het vertrekpunt is terecht. Er mag niet over de hoofden heen gepraat worden of aangestuurd worden, de vraag is echter in welke mate elke jongere en zijn context ook een effectieve, gelijkwaardige partner kan zijn in het proces. Het gebruik van een “begrijpelijke taal en een gelijke omschrijving van het aanbod” moet daarom de actoren van de jeugdzorg overstijgen en ook leiden tot het induceren van een begrijpbare taal voor de jongeren en zijn context.

Bovendien is het spreken van een dezelfde taal tussen de hulpverleners en magistratuur niet alleen belangrijk voor het bevorderen van de samenwerking, maar kan dit alleen maar ten goede komen aan de jongere en zijn context. In het verlengde hiervan worden alle Nederlandstalige jeugdmagistraten uitgenodigd om een uiteenzetting te volgen rond het oplossingsgerichte werkmodel ‘signalen van welzijn en veiligheid’ dat door alle consulenten van de verschillende sociale diensten zal toegepast worden in het kader hun verslaggeving.

In de tekst wordt de relatie tussen de zorgvrager en de zorgverlener aangehaald als het fundament van een krachtgerichte benadering. Vervolgens wordt gesteld dat dit partnerschap uiting krijgt door “betrokkenheid en verbinding”. Vraag is of de vele personeelwissels binnen de jeugdzorgsector geen te zwakke schakel zal zijn om dit partnerschap effectief tot stand te brengen en in stand te houden.

In de visietekst wordt er vanuit gegaan dat er al dan niet een context aanwezig is. Wat deze context precies is, hoe deze context (familiaal) eventueel wordt geconcipieerd is niet duidelijk. Gaat het ruimer dan de ouders? Hoe ruim dan wel?

In de tekst wordt ook aangehaald dat jeugdzorg ook “op de ouders” moet kunnen werken. *“De jeugdzorg richt zich op de jongeren maar neemt de context mee in het vizier. Evenwel heeft de jeugdzorg niet de legitimiteit om op te treden naar de ouders en dit wordt zowel in de vrijwillige als in de gerechtelijke jeugdzorg als een probleem ervaren. De jeugdzorg moet de mogelijkheid krijgen om, wanneer de kansen van de jongere in gedrang komen door gedrag of problematiek van de ouders, op te treden naar de ouders en de context. Niet ‘de jongere en zijn ouders’ maar ‘het gezin’ moet de klant zijn van de jeugdzorg.”*

Uiteraard is het terecht dat er niet enkel met de jongere dient gewerkt te worden maar met het ganse systeem/ouders. Maar de aangehaalde passage roept ook veel vragen op. De door de wet van 2006 geïntroduceerde ouderstages hebben niet geleid tot het verhoopte resultaat. Er werd hiervoor steeds de wettelijke verankering “onverschillig zijn t.a.v. het gedrag van de jongere” en het feit dat

een jeugdrechter bij voorkeur samen met de ouders op weg gaat dan een ouderstage als straf op te leggen, aangehaald.

Stel dat de jeugdzorg de legitimiteit zou krijgen om op te treden naar de ouders en de context toe, wat zou dit dan betekenen? Gaat het om een vrijwillig aanbod, een niet-vrijblijvend aanbod of een dwingend aanbod? In het organiseren van dwangmaatregelen naar de context dient de jeugdrechter mee opgenomen te worden.

De jeugdzorg wil zich richten naar elke jongere, doch de context van niet alle jongeren zijn hetzelfde. Er valt te verwachten, gelet op de diversiteit in de samenleving, dat men meer en meer zal geconfronteerd worden met contexten/ouders/families die de visie op een goed functioneren van een gezin/familie niet zullen delen met onze visies.

Dit kan aanzetten tot reflectie betreffende wat een goed functionerend gezinsleven is, maar kan ook aanleiding geven tot het zoeken naar oplossingen waarbij de context (tijdelijk) noodgedwongen opzij dient geschoven te worden ter beveiliging en bescherming van het kind/de jongere. Ook hierop dient jeugdzorg voorbereid te zijn: mogelijks zal niet elke vorm van zorg veronderstellen dat er ook gewerkt wordt of kan worden met de context.

Er zou een standpunt moeten ingenomen worden naar minderjarigen in een onregelmatige verblijfs-toestand (MOF of POS) en gezinnen met het statuut van staatloze of asielzoeker waarvan de kinderen omwille van multiproblematiek (financieel, hygiëne, spijbelen..) sowieso als POS kunnen bestempeld worden maar tegelijk een zware belasting van de Jeugdzorg vormen.

In de tekst wordt verwezen naar de positieve krachten in de maatschappij, de samenleving. Het inzetten op steunfiguren wordt positief ervaren. Ook hier is het van belang realistisch te zijn: het is onvoldoende om uit te gaan van de positieve kracht van enkelen indien aan de andere kant aan de verharding in en van de maatschappij niet wordt gewerkt.

In dat geval riskeert men inderdaad dat de vermaatschappelijking van de (jeugd)zorg een modefenomeen blijft.

In het punt 6 betreffende samenwerking wordt er verwezen naar andere bevoegdheidsdomeinen, in die zin dat zij ook een verantwoordelijkheid hebben t.a.v. de zorgsector. Daar wordt ook openbare orde en veiligheid vernoemd. Het is enigszins eigenaardig dat hoewel het veiligheidsdenken en het handhaven van de openbare orde een invloed heeft op de aanpak van jongeren die als misdrijf omschreven feiten plegen, er in een visietekst niet verder wordt over nagedacht. Een sterk (rechts) veiligheidsdenken, een zerotolerance, een sterk handhavingsbeleid,.....heeft een impact op de instroom bij het openbaar ministerie en op de verdere aanpak van deze problematiek.

Nochtans zijn er bevoegdheidsdomeinen binnen de Vlaamse Gemeenschap die (on)rechtstreeks op het veiligheidsdenken kunnen inspelen.

In de tekst staat dat in gedwongen situaties de maatschappij, bij monde van de jeugdrechter, de jeugdzorg zal dwingen zoals die maatschappij dat nodig acht. In die zin is de visie op maatschappelijke evoluties toch wel zeer belangrijk voor een bevoegdheidsdomein dat garant staat voor "zorg".

Naast de voornoemde bevoegdheidsdomeinen, zou ook asielbeleid moeten betrokken worden.

### **3. Zorg op maat**

Een zorg op maat, een gedifferentieerd modulair aanbod, het flexibel omgaan met deze modules, het kunnen schakelen tussen de modules is zeker een meerwaarde voor de minderjarige en laat toe mee te evolueren met de hulpvraag, met het opnieuw in eigen handen nemen van het leven door de jongere.

In de oriëntatienota betreffende de Gemeenschapsinstellingen wordt betreffende modulering het volgende gesteld: *“Het globale aanbod wordt omschreven in (een combinatie van) duidelijk afgelijnde eenheden van hulp. Door het expliciteren van deze modules, ontstaan de vooropgezette inhoudelijke verbindingen en wordt intersectorale samenwerking vanuit de concrete praktijk duidelijk. Tegelijk zal elke hulpverlener meer zicht krijgen op de eigen expertise en knowhow, de mogelijkheden en de grenzen ervan. Dit alles zal het verloop van de hulpverlening voor de cliënt veel doorzichtiger maken.*

*Bij het beschrijven van een module geeft men de duur, de intensiteit en de frequentie van de hulp aan. Elke module krijgt op basis van deze criteria een bepaald gewicht dat, indien dit boven een bepaalde grens valt, de module per definitie niet rechtstreeks toegankelijk maakt.”*

Modules als eenheden van hulp met een bepaalde duur, intensiteit, enz. De visietekst wil duidelijk komaf maken met verkokering van de sectoren, er moet echter over gewaakt worden dat het werken met modules niet leidt tot een andere soort verkokering, ook al wordt er gezegd dat er flexibel moet kunnen geschakeld worden.

Zorg op maat mag geen afbreuk doen aan het subsidiariteitsbeginsel dat stelt dat vrijwilligheid de voorkeur moet blijven hebben op dwang.

Hulpverlening op maat is per definitie gericht op tijdelijkheid en evolueert zo snel mogelijk naar de minst ingrijpende hulp.

Dit impliceert evenwel **niet** dat er **steeds bij aanvang ambulante hulpverlening** dient overwogen te worden. In de dossier hangende op de jeugdrechtbank is het in veel gevallen noodzakelijk om residentiële hulpverlening op te starten in de beginfase en vervolgens terug te werken naar het ‘thuismilieu’ waarbij ambulante hulpverlening ondersteunend kan werken.

Omgekeerd werken (hetgeen veelal het geval is wegens plaatsgebrek) blijkt achteraf een zeer dure en zinloze aangelegenheid te zijn geweest vermits de ambulante hulpverlening onvoldoende draagkracht heeft gehad om de vereiste residentiële hulpverlening te vervangen.

**Starten met een residentiële hulpverlening is niet a priori in strijd met het beginsel dat steeds moet teruggegrepen worden naar de minst ingrijpende hulp.**

Gelet op het actuele plaatsgebrek is het **onontbeerlijk** dat **bijkomende residentiële plaatsen** worden gecreëerd. Hoe sneller men residentieel kan plaatsen waar nodig, hoe groter de kans dat de latere ambulante hulpverlening (indien mogelijk) succesvol zal zijn.

Het aantal plaatsingen van kinderen onder de 12 jaar in een CKG neemt onrustwekkend toe. We gaan niet akkoord met het feit dat de pleegzorg hierbij de eerste keus moet zijn.

Een plaatsing op lange termijn zal steeds moeten bekeken worden in zijn context. Een pleegplaatsing kan zeker zijn voordelen hebben als de minderjarige dreigt een hechtingsstoornis op te lopen. Dit is echter niet steeds het geval. In veel gevallen is een uithuisplaatsing noodzakelijk maar slechts tijdelijk.

Een kind plaatsen in een CKG heeft als voordeel dat de ouders van dichtbij betrokken blijven bij hun kind (emotioneel welzijn van de minderjarige). Vanuit een CKG kunnen ouders ook veel beter opgevangen worden. Het personeel van de CKG zijn professionele hulpverleners.

Bij een pleegplaatsing zal de band tussen het kind en zijn ouders meer verbroken worden door het minder frequente contact.

Daarenboven is een pleegplaatsing voor veel ouders moeilijker te aanvaarden (ouders voelen zich bedreigd door pleegouders) hetgeen zijn weerslag kan hebben op de minderjarige (loyauteitsconflicten).

De taal en culturele achtergrond van de ouders kan een grote hindernis zijn om kinderen te plaatsen in een pleeggezin, de mentale en fysieke achterstand van een minderjarige kan een belemmering zijn. Veel pleegouders zijn niet bereid om al deze kinderen op te vangen.

Zorg op maat dient ook te betekenen dat de residentiële plaatsen binnen de CKG's niet afgeschaft worden. Deze plaatsen zijn noodzakelijk en momenteel overbevroegd, wat nogmaals de noodzaak van residentiële plaatsen aangeeft.

Al te lang werd de zorg geënt op het mogelijke aanbod. Een zorg op maat veronderstelt dus terecht een verschuiving van een aanbodgestuurde aanpak naar een vraaggerichte aanpak. Deze verschuiving zal een ingrijpende wijziging teweegbrengen in de organisatie van het aanbod. In de tekst wordt aangegeven dat er dan wel zal gewaakt worden over het feit dat een modulaire hertekening niet mag leiden tot een versnippering, doch tegelijkertijd dient op elke hulpvraag een antwoord gegeven te worden en zet men in op sociaal ondernemerschap. Valt dit alles wel samen te rijmen?

Bij de zorg op maat idee dient terecht ook gedacht te worden aan dwang en beveiliging, waarbij voor iedereen dient duidelijk te zijn dat beveiliging van de jongere nodig kan zijn omdat hij voor zich zelf een gevaar is of omdat er schadelijke invloeden binnen de maatschappij zijn waartegen de jongere dient beveiligd te worden. Dit moet ook kunnen voor relatief jonge kinderen: meisjes van 12 jaar die terecht komen in de prostitutie is geen uitzondering in grootsteden. Deze minderjarigen moeten beschermd worden tegen zichzelf en hun omgeving. In veel gevallen is een gesloten plaatsing het enige werkzame alternatief.

Een andere vorm van beveiliging betreft de maatschappijbeveiliging: de jongere wordt geacht te gevaarlijk te zijn binnen de maatschappij en dient tijdelijk uit de maatschappij verwijderd te worden. Bij jongeren die feiten hebben gepleegd hebben zal de maatschappijbeveiliging ook geïnterpreteerd worden als het stellen van een grens naar de jongere toe of als een sanctionerend optreden.

Door binnen het beschreven traject betreffende beveiligde opvang geen duidelijk onderscheid te maken betreffende de POS en MOF situaties komt dit enigszins verwarrend over. Terwijl dit eenvoudig zou kunnen uitgelegd worden: wanneer beveiligde opvang noodzakelijk wordt geacht door het parket en de jeugdrechter wordt de jongere toevertrouwd aan een gesloten oriëntatiecentrum, waarbij een gespecialiseerd team een advies zal verstrekken aan de jeugdrechter betreffende de noden van de jongere en de module die het meest geschikt is voor die jongere in die specifieke situatie, waarna de jeugdrechter een beslissing kan nemen.

Terwijl bij POS situaties de nadruk zal komen te liggen op de hulpverlening ten aanzien van de jongere, waarbij eventuele gepleegde feiten mee in de begeleiding worden opgenomen, zal bij de MOF er sterk gestart worden vanuit het delict waardoor er herstelgericht kan gewerkt worden (slachtoffer in beeld) en er gewerkt kan worden op de modus operandi van de gepleegde feiten.

Hoewel in de beveiligde behandelpraktijk het verschil tussen een POS en MOF jongere klein is, is het toch belangrijk een onderscheid te blijven maken tussen beiden.

#### **4. Het antwoord op jeugddelinquentie**

In de visietekst worden 5 krachtlijnen voorop gesteld. De eerste betreft het geven van gedifferentieerde antwoorden op delinquentie van alle minderjarigen. De hervormingen van 2006 hebben hierop al een antwoord trachten te geven. Meermaals wordt echter binnen de jeugdzorg betreurd dat bepaalde maatregelen niet meer vanuit het parket kunnen worden gelanceerd. Vanuit de rechtswaarborgen van de jongere is het geen optie om terug te keren

naar de vroegere situatie, bovendien is het utopisch om 'alle' minderjarigen aan te pakken. Noch het gerechtelijk systeem, noch de jeugdzorg kan dit dragen.

Dit betekent echter niet dat bij de communautarisering er niet verder kan gedacht worden betreffende de responsabilisering van de jongeren, het constructief sanctioneren, enz. Bij de communautarisering zou er bovendien ook aandacht kunnen gegeven worden aan het hierboven vernoemde spanningsveld tussen het niet kunnen initiëren van bepaalde maatregelen vanuit het parket en het toelaten, zelfs promoten van bepaalde projecten op het terrein op dit moment. Zonder aan de rechtswaarborgen van de minderjarigen te tornen, zou er kunnen over nagedacht worden om, op legale basis, toch educatieve projecten (bv. verkeerslessen, vormingsprojecten,) op parketniveau te kunnen initiëren.

## **5. Rechtswaarborgen voor de jongere**

Het decreet rechtspositie van de minderjarige in de jeugdzorg geeft een duidelijk kader. Het garanderen van rechtswaarborgen ten aanzien van de jongeren is echter een moeilijke evenwichtsoefening. Terecht wordt gezegd dat deze regels het pedagogische werk niet mogen verstikken, maar ze mogen evenmin aanleiding geven tot het omzeilen van rechterlijke beslissingen. Bovendien zou een te verre gaande verzelfstandiging bij de jeugdzorgaanbieders, zonder dat hierbij een rechterlijke toetsing gebeurt, kunnen leiden tot het in gedrang komen van de rechten van de jongeren.

## **6. De parketmagistraat, de grote afwezige**

De parketmagistraat komt in de visietekst niet naar voor alhoewel de rol van het parket in dringende Pos-zaken en uiteraard in Mof dossiers toch niet onbelangrijk is.

Het is het openbare ministerie dat het monopolie heeft betreffende het saisinerecht: alleen de parketmagistraat oordeelt over de opportuniteit om jeugdbeschermingsmaatregelen uit te lokken. Het is dus enkel de parketmagistraat die in deze delicate materies een gerechtelijke tussenkomst kan vragen. De dwang die de jeugdrechter kan opleggen, zal er alleen maar komen als de parketmagistraat geoordeeld heeft dat dwang aangewezen is.

## **7. De positie en beslissingsruimte van de jeugdrechter binnen deze visie**

Indien er sprake is van niet-vrijwillige jeugdbijstandsinterventies of maatregelen die volgen op delinquent gedrag, komt de beslissing voor het opleggen van een maatregel en het bepalen van de aard van de maatregel toe aan de rechterlijke macht. De jeugdrechter heeft de autonomie, legitimiteit en onafhankelijkheid om beslissingen te nemen.

Betreffende het modulaire aanbod kan de vraag gesteld worden of de tekst in die zin dient begrepen te worden dat in de toekomst, na communautarisering, het bepalen van de aard van de maatregel zal herleid worden tot het bepalen van een module waarbinnen veel differentiatie aanwezig is, maar waarop de jeugdrechter verder geen vat meer zou hebben. Een jeugdrechter kan dan niet langer meer bepalen welke specifieke maatregel, behoudens bv. vrijheidsberovende maatregelen, hij oplegt, maar dient toe te vertrouwen aan een bepaalde module, waarbij hij niet meer kan bepalen welk specifiek aspect binnen de module zou worden toegepast? Of valt dit onder het begrip bandbreedte?

Het modulair aanbod biedt voor de jeugdrechter wel een meerwaarde. De jeugdrechter dient echter ten alle tijde geïnformeerd te worden omtrent alle schakelingen tussen modules of binnen een zelfde module in het hulpverleningstraject. Hetzelfde geldt tijdens de fase van het diagnostisch onderzoek.

Het is onvoldoende dat de jeugdrechter enkel bij substantiële schakelingen moet tussenkomen om beslissingen te nemen. In de tekst wordt niet bepaald wat substantiële schakelingen zijn, gaat het enkel om schakelingen van residentieel naar ambulante en omgekeerd.

De jeugdrechter dient over alle informatie te beschikken tijdens het hele traject zodat deze met kennis van zaken beslissingen kan nemen en desgevallend kan tussenkomen in het lopende traject zonder dat er sprake hoeft te zijn van een substantiële schakeling.

Uit de visietekst komt tot uiting dat er een grotere discretionaire ruimte komt voor voorzieningen. Deze situatie kan in conflict komen met de autonomie en onafhankelijkheid van de jeugdrechter en de rechten van minderjarigen in het gedrang brengen.

Een niet-vrijwillige jeugdbijstandsinterventie kan enkel zinvol werken indien de autonomie en onafhankelijkheid van de jeugdrechter wordt gerespecteerd.

Wanneer een traject wordt uitgewerkt en loopt kan enkel de jeugdrechter beslissen om dit traject te wijzigen. De grotere discretionaire ruimte van de voorzieningen is haalbaar binnen de vrijwillige jeugdbijstand maar niet bij de niet-vrijwillige jeugdbijstandsinterventies.

Het omgekeerd toestaan betekent de uitholling van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht. Wanneer voorzieningen zelf kunnen beslissen, wanneer zij hun samenwerking met een, door de jeugdrechter geplaatste, minderjarige wens stop te zetten betekent dit de facto dat de voorziening de beslissing van de jeugdrechter naast zich neer kan leggen.

Het modulair aanbod zal allicht fundamentele wijzigingen van de financieringsmodellen met zich meebrengen. Deze nieuwe financieringsmodellen zouden een demotiverende incentive kunnen inbouwen wanneer voorzieningen hun samenwerking éénzijdig verbreken. Op deze wijze verkleint de kans dat de onafhankelijkheid van de jeugdrechters wordt aangetast.

In de praktijk worden veel jongeren uit de instelling verwijderd omwille van hun gedrag, niettegenstaande zij, juist omwille van hun gedrag, werden toevertrouwd aan deze instellingen.

Vermits bij de niet-vrijwillige jeugdbijstandsinterventies of maatregelen die volgen op delinquentgedrag de tussenkomst van de rechterlijke macht vereist is zal men logischerwijze ook voorrang moeten verleend worden in de toewijzing van het aanbod. Er dienen voor de dossiers die -na indicering omwille van de maatschappelijke noodzaak gedwongen hulpverlening vergen, dan ook garanties te worden ingebouwd om deze afdwingbaarheid te realiseren. Het ondergraaft de hele zin van 'gedwongen' hulpverlening in POS dossiers als de jeugdrechters geen slagkracht krijgen. In die zin is voorrang in toewijzing en aanbod noodzakelijk

Volgt men deze piste niet dan kan er de facto geen sprake meer zijn van een gedwongen karakter. De voorrang bij toewijzing vloeit voort uit de autonomie en onafhankelijkheid van de jeugdrechter om beslissingen te nemen. Daaraan gekoppeld berust de eindverantwoordelijkheid van de genomen beslissingen ook bij de jeugdrechter.

## **8. Samenwerking Justitie – Jongerenwelzijn**

Er dienen ook oplossingen geboden te worden voor vlottere infodoorstroming van de Sociale dienst naar jeugdrechter en vice versa. In het kader van een performante samenwerking zou het aangewezen zijn om de databanken DOMINO (Jongerenwelzijn) en DUMBO (Justitie) aan elkaar te koppelen of minstens consulteerbaar te maken zonder schrijfrechten.

In de praktijk beschikken de consulenten van de sociale dienst en de jeugdmagistraten over dezelfde informatie.

De samenwerking tussen beide sectoren kan verhoogd worden door de continuïteit te waarborgen van opvolging door consulenten van de Sociale Dienst. Nu zorgt het personeelsverloop voor veel problemen.





## Vzw Roppov

Martelaarslaan 212 9000 Gent tel 09/224.09.15 fax 09/233.35.89  
e-mail [info@roppov.be](mailto:info@roppov.be) web [www.roppov.be](http://www.roppov.be)

---

Globaal gezien kunnen we, vanuit de ervaring die we hebben met wat ouders inbrengen rond de hulpverlening aan hun kinderen, stellen dat deze visietekst verschillende punten aanraakt die we ook van vele ouders als knelpunt aangereikt kregen de voorbije jaren:

- Nood aan meer transparantie en éénduidigheid.
- Vraag naar een nauwere betrokkenheid.
- Afstemming van de hulp op de vraag.
- Soepele inzet van aanbod waarbij over de grenzen heen kan gewerkt worden.
- Inzet naar jongeren en ouders, vertrekkend van de gegevenheid van het gezin, met de eigen krachten en grenzen.
- Een hulpverlening die inzet op samenwerking in functie van het welzijn van de jongere. Maar die ook correct reageert naargelang de zwaarte van de problematiek, die responsabiliseert, daar waar de verantwoordelijkheid ligt.

Deze principes worden zeker onderschreven vanuit de ouders die we horen binnen de Roppov ouderwerking. Evenwel wordt er vaak ook op gewezen dat een permanente alertheid nodig is opdat veranderde structuren niet het einddoel worden en na een tijdje voorbij gaan aan de vooropgestelde principes.

Enerzijds is duidelijkheid en begrijpbare hulp zeer belangrijk voor cliënten, anderzijds werken we met een complex, veranderlijk gegeven als ‘groeïende gezinnen’ met evoluerende jongeren (kind/puber/jongvolwassene) in een samenleving die alles behalve eenduidig is.

105

### Vandaar toch nog de volgende aandachtspunten:

- Modulering mag niet leiden naar nog meer ‘ingekapselde’ specialismen waarin de cliënt ronddraait. Met andere woorden, zie er op toe dat de hulp naar de jongere gaat en niet de jongere (letterlijk) doet verhuizen van module naar module.
- Bij de ruimere samenwerking en grote gehelen (die functioneren onder één multifunctioneel centrum) moet men beducht zijn op té vlotte informatiedoorstroming. Ouders merken op dat ‘je dossier je soms vooraf gaat’...Soms geeft een nieuwe start (tabula rasa) ook nieuwe mogelijkheden en een andere kijk op de relaties.
- Hou een brede kijk op gezinnen: ondersteuning bij groei, in falen en opstaan, is minstens een even belangrijk aandachtspunt bij gezinnen (systemen, contexten) als de ‘juiste module die past bij de juiste diagnose’.
- Blijf ruimte bieden aan het tempo en de complexiteit van een gezin. Empowerend werken en de regie in handen van de cliënt houden, kan slechts wanneer er tijd en ruimte is voor een permanente dialoog.
- Besef dat de samenleving zijn eigen crisissen kent. Trap niet in de hypocriete idee dat de maatschappij een ‘slagrijk’ profiel heeft waar de jongere zo dicht mogelijk naartoe moet groeien. Wetende dat sommige gezinnen, ouders en jongeren, zich buiten deze maatschappij voelen, in het idee dat deze samenleving niet op hen zit te wachten. Vermaatschappelijking van de zorg zal hopelijk ook leiden naar een zorgzamere maatschappij.

## Enkele bedenkingen bij specifieke thema's:

### Omtrent onderwijs:

De term 'moeilijk schoolbare jongeren' wordt door ouders niet goed onthaald. Men verwacht dat onderwijs zich blijft richten naar alle jongeren en jeugdhulp dient hierin ondersteunend te zijn. We hoorden meermaals de opmerking dat bij een tussenkomst door BJB (zeker bij residentiële maatregel) de schoolloopbaan te gemakkelijk op de achtergrond geraakt.

### Omtrent het decreet rechtspositie minderjarigen:

Dit werd door de ouders, waarmee we reeds vroeger het DRPmj bespraken, als een positieve verduidelijking beschouwd. Doch de vraag werd tegelijk gesteld om ook werk te maken van meer duidelijkheid omtrent hun positie; een duidelijkheid die ook richtlijnen geeft naar hulpverleners. Er werd melding gemaakt van het feit dat ouders (op verzoek van jongeren) soms te vlug buiten de informatie en begeleiding gehouden kunnen worden. Hierdoor worden hulpverleners niet uitgedaagd om de 'botsing' (zoals die vaak voorkomt tussen ouders en pubers) aan te gaan. Doordat beslissingen soms in handen van een derde persoon komen te liggen (de hulpverlening) vermijdt men het conflict maar ook het samen groeien door botsing.

Tenslotte willen we hier nog verwijzen naar een reeds vroeger geformuleerd advies (maart 2008) omtrent de idee van financiële 'ouderbijdragen' in de Bijzondere Jeugdbijstand:

106

(...)

*'De ouders die deelnemen aan de oudergroep hebben geen van allen de ervaring dat aan hen in het verleden ooit een extra bijdrage gevraagd werd. De ouders staan niet achter het principe om aan ouders, die hulp nodig hebben bij problematische situaties omtrent hun kinderen, nog een extra bijdrage te vragen. Ze waarschuwen dat dit als extra bestraffend zou overkomen. Het is immers geen plezier om bij de Bijzondere Jeugdbijstand terecht te komen.'*

(...)

22 mei 2012  
Ingrid Crabbe

namens de ouderwerking  
vzw Roppov



**Gezinsbond**

Troonstraat 125, 1050 Brussel

Tel. 02 507 88 77 - E-mail: [studiedienst@gezinsbond.be](mailto:studiedienst@gezinsbond.be)

---

Mei 2012

## **Visie op Jeugdzorg 2020**

### **Advies vanuit de Gezinsbond**

#### **Kader: een gedeelde verantwoordelijkheid en positieve beeldvorming**

De Gezinsbond beschouwt de visietekst jeugdzorg als een sterke startnota tot hervorming van de jeugdzorg. De voorliggende tekst gaat duidelijk in op de gesignaleerde knelpunten uit het werkveld en aanbevelingen gebundeld in de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg. Het zet krijtlijnen uit voor een jeugdzorg die dicht bij gezinnen staat, een jeugdzorg waar samen met jongeren en hun ouders een antwoord wordt gezocht op hun concrete vragen, en het al dan niet krijgen van hulp niet afhangt van 'geluk' of 'toeval'. Het werken aan één jeugdzorg met naadloze overgangen en afstemming tussen sectoren is daartoe een belangrijke stap.

De in de visietekst opgesomde principiële uitgangspunten 'transparant', 'empowerend', en 'ingebed in de ruimere samenleving' vormen de noodzakelijke kapstokken van dergelijke jeugdzorg. Om dit echt te kunnen uitbouwen, moeten er ook op andere beleidsdomeinen duidelijk engagementen worden genomen. Gezinnen moeten kunnen rekenen op een leefbaar inkomen, een betaalbare woning in een veilige omgeving, ondersteuning in de zorg en opvoeding, arbeidsomstandigheden die rekening houden met het gezinsleven, onderwijs dat kansen creëert in plaats van ongelijkheid bestendigt. Wanneer in de visietekst gesteld wordt dat jeugdzorg over onvoldoende hefboomen beschikt om effectief in te grijpen op hardnekkige maatschappelijke problemen, zou dit niet mogen leiden tot berusting, maar zou dit aanleiding moeten geven tot een concrete aanpak van die achterstellingsmechanismen binnen diverse beleidsdomeinen. De oververtegenwoordiging van kinderen uit sociaaleconomisch achtergestelde gezinnen in de jeugdzorg en in het buitengewoon onderwijs roept fundamentele vragen over uitsluiting op.

107

Ook willen we even stilstaan bij het overwicht van jongens in de (bijzondere) jeugdzorg en jongens met schoolse achterstand, leer- en gedragsproblemen. Hoe wordt er in onze samenleving gekeken naar kinderen in het algemeen en jongens in het bijzonder? Ouders van tieners blijven vaak op hun honger met specifieke vragen rond de opvoeding van pubers, terwijl hun aanwezigheid en gedragingen door de samenleving steeds gemakkelijker als overlast beschouwd worden. Er is nood aan meer positieve beeldvorming over jongeren in de samenleving, hun eigen manier van denken en zijn kan ook als kracht tot verandering worden gezien.

**De Gezinsbond ondersteunt dus de in de visietekst benoemde uitgangspunten en doelstellingen, maar wil tegelijk waarschuwen voor een mogelijk eenzijdige of enge interpretatie ervan.**

## **Zorgvraag versus zorgnood**

---

De Gezinsbond ondersteunt de 'zorgvraag' als het uitgangspunt voor jeugdzorg, maar stelt voor te spreken over 'zorgnood'. Een zorgnood heeft eveneens de concrete zorgvraag van een hulpvrager als vertrekpunt, maar kan na vraagverheldering door professionals en betrokkenheid van het netwerk rond de jongeren, verschillen van de initieel gestelde zorgvraag. Het is ook belangrijk om er steeds rekening mee te houden dat niet alle zorgvragen geuit worden. Het begrip zorgnood biedt ook ruimte voor aanklappende, outreachende en omvattende zorg. Het antwoord overstijgt de al dan niet gestelde 'vraag' en kijkt naar de werkelijke nood.

## **Empowerment, actorschap en responsabilisering**

---

De nadruk op de eigen kracht van jongeren en ouders is positief, in zoverre er niet de indruk wordt gewekt dat ze zelf altijd of volledig verantwoordelijk zijn voor de problemen die hen overkomen of voor de aanpak van deze problemen. We verwijzen naar de toenemende tendens tot sanctionering van ouders wanneer iets 'misloopt' of naar de kwetsbare positie van jongeren bij de gemeentelijke administratieve sancties en zelfs conditionering van de hulp. Empowerment mag niet in de plaats komen van recht op hulp. Een jeugdzorg die vragen van jongeren als uitgangspunt neemt, verengt 'versterken' niet tot het kunnen voldoen aan maatschappelijke verwachtingen zonder die verwachtingen en de context waarbinnen die moeten worden waargemaakt in vraag te stellen. Het streven naar actorschap mag ook niet te hoge druk leggen op de schouders van jongeren en hun gezin. Ogenschijnlijke onverschilligheid, zoals eerder al gebruikt als argument voor het opleggen van ouderstages, kan het resultaat zijn van niet aflatende teleurstellingen en tegenslagen.

108

---

## **Betrokkenheid van de context**

---

De klemtoon op het betrekken van de hele context van en rond de jongere is voor de Gezinsbond erg belangrijk. Tegelijk worden de termen 'netwerk, context, familie, gezin, ouders' gemakkelijk door elkaar gebruikt zodat niet altijd duidelijk is wat of wie ermee bedoeld wordt. De Gezinsbond vraagt een meer uitgesproken plaats voor de ruimere familie, broers, zussen, grootouders, en voor andere personen die dicht bij de jongere staan. Naar voorbeeld van de 'Eigenkracht Conferenties' waar zoveel mogelijk mensen onder leiding van een professional rond een hulpvraag worden verzameld en ingezet om samen een antwoord te zoeken en te begeleiden, moet ook het eigen netwerk rond de jongeren maximaal worden ingeschakeld. Zoals hoger gesteld, moet dit steeds gebeuren vanuit een versterkende, niet culpabiliserende ingesteldheid en aanpak.

## **Effectief en efficiënt**

---

De vraag naar effectiviteit en efficiëntie in de jeugdzorg is terecht. Beschikbare middelen moeten goed worden ingezet en ouders en jongeren hebben recht op werkzame en kwalitatieve ondersteuning. Anderzijds mag dit streven niet leiden tot het automatisch kopiëren van 'een bepaalde vraag' tot een 'een bepaalde' module van hulp. Ouders en jongeren geven zelf aan dat wat als ondersteunend ervaren wordt, erg verschillend kan zijn.

## **Vermaatschappelijking van de zorg**

---

Als gezinsbeweging ondersteunt de Gezinsbond de vermaatschappelijking van de zorg als een streven binnen de samenleving om samen verantwoordelijk te zijn voor zorg en samen zorg dragen. Netwerken, vrijwilligers en mantelzorgers krijgen hierbinnen een bijzondere plaats. Deze evolutie mag echter geen gedwongen 'alternatief' zijn bij gebrek aan middelen, plaatsen en mensen binnen de reguliere zorg. Ook netwerken, vrijwilligers en mantelzorgers die een positieve keuze hebben gemaakt om zorg te bieden, moeten kunnen rekenen op ondersteuning als het moeilijk gaat.

## **Coördinatie en regie**

---

Begeleiding bij en coördinatie van een zorgtraject is een belangrijk aandachtspunt voor gezinnen. In het belevingsonderzoek 'Focus op kinderen met een etiketje, een belevingsonderzoek bij ouders'<sup>17</sup>, melden ouders dat ze - ondanks contacten met diverse hulpverleners en voorzieningen - er vaak alleen voor staan. De door de ene voorziening of hulpverlener voorgestelde aanpak moet door ouders vaak zelf worden gedeeld met andere hulpverleners en bovendien nog vertaald worden naar de schoolcontext. Dit is een moeilijke opdracht, en ouders slagen er niet altijd in deze coördinatiefunctie te volbrengen. Ouders willen in de eerste plaats ouder zijn. Vooral voor de vertaling van de onderwijscontext, is een dicht bij de school staande instantie zoals het CLB of persoon zoals een zorgcoördinator hiervoor aangewezen.

## **Leerrecht**

---

De Gezinsbond vindt leerrecht een waardevol uitgangspunt. Het biedt perspectieven tot de uitbouw van een flexibel aanbod binnen een leernetwerk in plaats van de klassieke trajecten waarbinnen de uitval groot is. Maar leerrecht omvat voor ons ook het recht op continuïteit van het onderwijstraject, wanneer een jongere in een problematische opvoedingscontext (tijdelijk) niet in staat is om de lessen te volgen.

Om het leerrecht te realiseren is oog voor betaalbaarheid erg belangrijk. De kosten voor stages, alleen al aan verplaatsingen, lopen soms hoog op.

109

## **Diagnostiek**

---

De visietekst stelt duidelijk dat er geen sprake mag zijn van overdiagnosticering. Dit is een standpunt dat de Gezinsbond volledig ondersteunt: de zorgvraag, niet het hebben van een diagnose of label moet aanleiding geven tot hulp. Toch blijft de visietekst ook benadrukken dat diagnostiek en indicatiestelling belangrijk zijn bij 'complexe zorgvragen'. Diagnostiek biedt echter slechts antwoorden in zoverre die diagnostiek vertaald wordt in concrete zorg die afgestemd is op de specifieke zorgvragen en context waarbinnen die vragen gesteld wordt. Zo niet, opent diagnostiek geen deuren tot hulp, maar sluit het jongeren en ouders uit van volwaardige deelname aan een inclusieve samenleving (onderwijs, werk, vrije tijd...)

---

<sup>17</sup> Studiedienst Gezinsbond, december 2011

## **Toegankelijke en betaalbare hulp**

---

Voor de Gezinsbond mag een toekomstige jeugdzorg geen drempels hebben inzake betaalbaarheid. Vandaag ervaren veel gezinnen dat psycho-educatie en psychotherapie, een belangrijke vorm van preventie en versterking, financieel niet voor iedereen zijn weggelegd. Ook de prijs voor diagnostiek -vaak de expertise van gespecialiseerde centra- ligt voor gezinnen vaak hoog.

## **Rechtsbescherming**

---

De Gezinsbond ondersteunt het uitwerken aan een betere rechtsbescherming van jongeren. Het stigmatiseren en willekeurig bestraffen van jongeren via de gemeentelijke administratieve sancties illustreert de noodzakelijkheid van een duidelijker kader. Een meer positieve beeldvorming over jongeren, zoals we ook al in de inleiding aangaven, is hierbij een eerste stap.

## **Jeugddelinquentie**

---

Een breed maatschappelijk debat omtrent hervorming van het jeugdrecht naar aanleiding van de overheveling van het jeugdsanctierecht naar de gemeenschappen, zoals in de nota wordt voorop gesteld, is voor de Gezinsbond ook een vereiste. De krachtlijnen die in deze visietekst in hun algemeenheid worden geponeerd zijn dermate beknopt dat dit nog niet uitnodigt tot de formulering van pro's en contra's. Bij dit maatschappelijk debat zal het van groot belang zijn om de tendensen die zich in parallelle circuits en los van het jeugdrecht ontwikkelen mee te nemen in een globale visie. Ook hier refereren we onder meer naar de ontwikkelingen met betrekking tot de gemeentelijke administratieve sancties.



## REFLECTIES BIJ DE STELLINGEN STATEN GENERAAL BIJZONDERE JEUGDZORG

Brussel, 26 APRIL -20 MEI 2012

### INLEIDENDE TOELICHTING

Deze tekst kwam tot stand na een dubbele reflectie binnen de GGZKJ-sector. Zorgnet Vlaanderen nam het voortouw en nodigde de GGZ-koepels (ZnV, FDGG, ICURO) en hun leden uit te participeren aan een denkproces over de (voorzieningen) Bijzondere Jeugdzorg. Na het invullen van een schriftelijke enquête - op basis van een aantal stellingen in vier thema's die ons werden aangeleverd door het Agentschap Jongerenwelzijn - volgde een dialoogtafel. Hier werd ingegaan op de resultaten van de enquête. Daarnaast kregen we ook van de beroepsvereniging VVK (Vlaamse vereniging kinderpsychiaters) materiaal toegezonden, dat eveneens verwerkt werd.

111

#### Welke zorgvoorzieningen heeft de multidisciplinaire GGZ-sector (en werden dus actief betrokken)?

- GGZKJ-teams (= unit binnen een CGG)
- GGZKJ-diensten (= unit binnen een ziekenhuis)
  - o K-diensten binnen een PZ
  - o K-diensten binnen een AZ
- GGZKJ-conventies ( RIZIV): de psychosociale revalidatie-overeenkomsten

#### Werkwijze:

- enquête op basis van de stellingen BJZ
- dialoog- en reflectietafel GGZ op 26 april 2012
- verdere reflectie via mail
- verwerking binnen Zorgnet Vlaanderen

De resultaten zijn reeds overgemaakt aan de organisatoren van de staten-generaal. Een aantal reflecties op de voorliggende tekst werden hieronder nog neergeschreven.

Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

Zorgnet Vlaanderen vzw | Guimardstraat 1, 1040 Brussel | ondernemingsnr. 4176.598.28

T. 02 511 80 08 | F. 02 513 52 69 | post@zorgnetvlaanderen.be | www.zorgnetvlaanderen.be

## ALGEMENE KADERING VOORAF

1. Het valt ons op dat deze tekst de resultante is van een reflectieproces, waarbij zowel de identiteit van de huidige bijzondere jeugdzorg, als de toekomstige plaats en identiteit binnen integrale jeugdhulp, een sterk sturende invloed hebben gehad.

Dit is evident voor deze sector aangezien ze in hun geheel zullen overgaan in deze nieuwe beweging. Dit maakt de gedachtengang echter moeilijk voor domeinen die hier van buitenaf naar kijken.

Het is het goede recht van de voorzieningen Bijzondere Jeugdzorg om deze beweging te maken. Men moet er echter beducht voor zijn hiermee geen derde partijen te betrekken, die zelf met evoluties bezig zijn. Men moet kiezen: ofwel gaat het over het brede jeugd welzijn, en benoemt men dit als jeugdzorg; ofwel (wat we vermoeden dat gebeurt) neemt men ook onderdelen van andere sectoren mee. Dit gaat dan niet meer over welzijn, maar over ontwikkelzorg: culturele ontwikkeling, onderwijs, burgerschap, gezondheid,... Voor de sector gezondheidszorg is dit een brug te ver.

Het zou wel al een goede zaak zijn alle Jeugd'welzijn' in een betere afstemming te krijgen. De sector gezondheidszorg blijft hopen dat deze belangrijke welzijnssectoren

ten eerste: intern een goede jeugd welzijnszorg ontwikkelen en

ten tweede: een soepele schakeling (dezelfde kwaliteitseisen van tijdigheid, toegankelijkheid, overgangsbeleid... blijven gelden) realiseren met de andere jeugdsectoren: jeugdwerk, onderwijs, justitie, cultuur, gezondheid.

Zo blijft elke sector zijn domeinspecificiteit volwaardig uitbouwen, en ontstaan er toch geen onbedoelde hindernissen bij overgangen of coproducties.

De voorliggende visietekst geeft bijkomende argumenten (o.a. financieringsstromen harmoniseren, o.a. opdrachten kinderbijslag), voor bovenstaande visie van de GGZ-sector.

Jeugd welzijn meer integreren en afstemmen = JA

Alle zorg voor minderjarigen hiermee vatten en aansturen = NEEN

(het kan de ambitie van de Vlaamse bijzondere jeugdzorg niet zijn om bijvoorbeeld de ligdagprijzen of de RIZIV-financiering van de gezondheidszorg, de nomenclatuur, of de internaatskosten in onderwijs te harmoniseren).

### DUS: voorstel:

- spreken van '**Jeugd welzijn**' ipv Jeugdzorg. Dit is een veel helderder en correctere weergave van waarover het gaat. Het geeft jeugd welzijn de volwaardigheid die het verdient en zet het naast onderwijs, gezondheidszorg, justitie, cultuur,... wat andere rechten van kinderen zijn, en dus afzonderlijke domeinen blijven.
- '**Jeugdzorg**' wordt een generieke opdracht van alle domeinen, iets wat men 'binnen' zijn domein specifiek vorm moet geven (niet direct intersectoraal). Het moet de vorm aannemen van een kwaliteitsopdracht, een specificiteit van het **kwaliteitsbeleid** van al wie (waar dan ook, dus bv. ook in de pediatrie) met kinderen en gezinnen werkt.
- Hierbinnen kunnen er kwaliteitseisen aan de ketenzorg gesteld worden en kan dus **zorgschakeling** gehanteerd worden. Hierbij moet steeds uitgegaan worden van de inbreng van de betrokken sectoren. Deze **overgangen en coproducties** zullen bilateraal moeten vorm krijgen. Een algemeen model zal hier zijn specifiek doel missen omdat het te weinig de eigenheden van de domeinen in rekening brengt (zo zal een samenwerking tussen GGZKJ en VAPH er anders uitzien dan een tussen GGZKJ en bv. een OCMW of een CAW). De toetssteen is steeds het individuele traject van een kind/gezin.

Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

Zorgnet Vlaanderen vzw | Guimardstraat 1, 1040 Brussel | ondernemingsnr. 4176.598.28

T. 02 511 80 08 | F. 02 513 52 69 | post@zorgnetvlaanderen.be | www.zorgnetvlaanderen.be



2. Opgelet : er is maar 1 sector GGZKJ. De **GGZ en de kinder- en jeugdpsychiatrische sector zijn één en dezelfde sector**. De CGGKJ-teams zijn de ambulante multidisciplinaire KJpsychiatrie, de K-diensten is het (semi)residentiële onderdeel. In de tekst wordt het onderscheid gemaakt in en buiten de jeugdzorg. Dit klopt niet voor de GGZKJ. Congruent aan onze vorige opmerking stellen wij dat de GGZ 1 sector is, die buiten het jeugd'welzijn' zit om er des te intensiever mee te kunnen samenwerken. Bij afsplitsing van deeltjes van een sector, wordt dit al snel beleefd als accaparatie of opslorping, je trekt de identiteit in twijfel en dit geeft van nature wantrouwen en weerspanning. De GGZ wil ook de vervlechting over alle leeftijdsgroepen niet kwijt. Nu is er een vlotte samenwerking/ineenvloeiing mogelijk tussen KJ-zorg en volwassenenzorg. Dit wenst de sector expliciet te behouden.
3. Bovendien meent de sector GGZ dat bij dergelijke oefening **geen nieuwe verkokering mag ontstaan. Er zijn potentieel 2 risico's**:
- een Vlaamse koker: het toepassingsgebied eindigt bij de grens van de bevoegdheden. Er zijn (zorg)domeinen die niet in het blikveld genomen worden. Het risico is dat men vooral vanuit de sturende overheid kijkt (en organiseert) en niet vanuit de realiteit van kinderen en hun gezinnen in onze Vlaamse samenleving, die bevoegdheden overstijgt.
  - De jeugdhulpkoker:
    - o Hier wordt vergeten dat kinderen volwassen worden en dat 'gelukkig' een aantal domeinen op dit ogenblik géén schotten hebben tussen kinderen en volwassenen. Deze overgang wordt nu reeds als een probleem benoemd in sommige sectoren. De jeugdhulp zelf heeft niet het alleenrecht op deze scharnier. De overgang naar de volwassenheid is een samenspel tussen zorg voor kinderen en zorg voor (jong)volwassenen, en moet dus ook samen ontwikkeld worden.
    - o Kinderen hebben ouders. Goede zorg voor volwassenen in hun ouderrol is een gedeelde opdracht tussen de zorg voor volwassenen en de zorg voor kinderen. Deze competenties zijn van een andere orde dan de competenties in goede zorg voor kinderen. Beide competenties moeten aanwezig zijn in het werken met gezinnen. Dus niet enkel jeugdhulpsectoren zijn hier betrokken partij.

---

Hieronder geven we kort een aantal algemene bemerkingen, gevolgd door de tekstbespreking, waarbij we aangeven welke elementen door de GGZKJ-sector gevolgd worden en welke we willen nuanceren. Wij blijven hierbij vertrekken van onze bovenstaande uitgangspunten. De tekst is gelezen vanuit het standpunt van **de 'voorzieningen' Bijzondere Jeugdzorg**. Niet alle reflecties gaan dus op voor de voorzieningen VAPH of K&G, laat staan voor andere zorgvormen in het Jeugdwelzijnswerk.

## ALGEMENE BEMERKINGEN

- 1. Beide sectoren hebben elkaar nodig maar mogen niet vervloeien in elkaar:** schoenmaker, blijf bij je leest. Elke sector heeft zijn opdracht, de ene in welzijn (opvoeding en huisvesting), de andere in gezondheidszorg (behandeling, per definitie tijdelijk en niet globaal-omvattend).
- 2. De BJB-zorg moet transparanter, kwaliteitsvol en vergelijkbaarder zijn/worden**
  - De voorzieningen BJB moeten vooral werken aan het verhogen van hun 'interne' kwaliteit.
  - De 'inhoud' van de effectief geleverde zorg verschilt te sterk. Hier en daar zijn zeer goede initiatieven, maar in andere provincies is deze zorg dan niet voorradig. Wanneer de GGZ in het kader van ketenzorg beroep moet doen op de BJB, dan is het landschap té verschillend. Dit geeft onvoldoende kansen aan kinderen.
  - De BJB-voorzieningen hebben - gezien de complexiteit van de problematieken - ook intern meer en andere competenties nodig
  - MFC:
    - Waarschijnlijk een waardevolle evolutie, maar te weinig gekend buiten de sector zelf
    - Valkuil: wie zal bepalen welke module op welk moment kan/mag ingezet worden? Indien dit de directie zelf is, kan dit aanleiding geven tot interne optimalisatie van de bezettingsgraad zonder expliciete indicatie.
    - Dit lost het overduidelijke capaciteitsprobleem niet op, en blijft schuiven in de marge.
- 3. Met de GGZ dient er een 'bilateraal' overleg te zijn. We hebben elkaar nodig: de BJB heeft de GGZ nodig voor de GGZ-behandelaspecten van de problematieken, de GGZ heeft de BJB nodig voor de opvoedings- en huisvestingsaspecten van de behandelde kinderen.**
  - a. In de zorgprogramma's GGZ-KJ wordt geëxpliciteerd dat de GGZ geen opvang- of huisvestingsopdrachten heeft en geen opvoedingsopdrachten. Ook de blijvende ondersteuning van de herkomstgezinnen, is eerder een opdracht voor de BJB dan voor de GGZ (tenzij er psychopathologie aanwezig is die behandeling vraagt). Er moet dus duidelijk capaciteitsuitbreiding komen, snel accuraat inzetbaar (just-in-time), en dus niet via tijdrovende toegangspoorten. Indien dit niet gerealiseerd wordt dan blijven 'trajecten' en 'ketenzorg' dode letter.
  - b. De BJB heeft zelf een basis GGZ-opdracht (te ontwikkelen via goed HR-beleid en organigramhertekening) maar moet performant kunnen beroep doen op het (uit te bouwen) GGZ-programma GGZKJ. De GGZKJ moet dan zelf zorgen voor goede schakeling tussen residentiële (K) en ambulante zorg (KJ-teams).
- 4. De stellingen zijn zo breed, en kunnen dus weinig 'sturend' zijn voor het beleid**

Je kan moeilijk 'tegen' een aantal stellingen zijn, maar het zal de operationalisering en de realiteiten voor de betrokkenen zijn die de toets van de werkzaamheid zullen moeten doorstaan. Over de richting van de concretisering zijn weinig wegwijzers ingebouwd voor de overheid.

## Tekstuele bespreking

We volgen hier de indeling van de visietekst.

*We streven naar één transparante jeugdzorg. De jeugdzorg gaat verder dan het op elkaar afstemmen van de bestaande sectoren, het integreert de werking en organisatie van verschillende actoren.*

- De GGZ-sector is voorstander van geïntegreerde zorg op het niveau van het individu, niet van het integreren van structuren, (organisaties en werkingen)
- De sector Geestelijke Gezondheidszorg voor Kinderen en Jongeren (GGZKJ<sup>18</sup>) ziet zich in zijn totaliteit als partner<sup>19</sup> 'van' het Jeugdwelzijn, niet als partner 'in' het Jeugdwelzijn.
- De GGZ-sector wenst voluit mee te werken met het Jeugdwelzijn. De netwerken GGZKJ zullen zich moeten engageren efficiënte antwoorden te zoeken op de vragen van het Jeugdwelzijn. Dit is compatibel met wat in de visietekst staat: 'De jeugdzorg beroept zich eveneens op andere partners om kwaliteitsvolle zorg op maat te kunnen aanbieden. Samenwerking en expertisedeling blijven belangrijke pijlers in de jeugdzorg. Gezamenlijke verantwoordelijkheid is een sleutelbegrip.'

*We willen zorg op maat van de jongere en zijn context en/of van het gezin aanbieden. Om zorg op maat voor jongeren en hun ouders te organiseren moduleren we het aanbod.*

- Moduleren van het aanbod: akkoord indien hiermee de sectorspecificiteit gewaarborgd blijft. Het 'absoluut' willen intersectoraliseren in bepaalde termen en modules, leidt tot kwaliteitsverlies of verkleint de zichtbaarheid van wat er precies dan gebeurt.
- Dit standpunt vertrekt van de illusie dat elke hulpverlening mooi in modules kan opgedeeld worden en dat het een kwestie van techniek is. Gaat voorbij aan onderzoek in de GGZ dat de werkalliantie de belangrijkste werkzame factor is.

115

*Bieden het aan in een multifunctionele setting zodat combinaties van zorg mogelijk zijn. Het traject van de jongere en de zorgcontinuïteit staan centraal.*

- Een multifunctionele setting is een goede zaak, indien helder is wie de beslisser is om over te stappen op een andere zorgvorm. De minderjarige en zijn omgeving moeten hier een belangrijke stem in blijven hebben: het is hun probleem en hun leven. Het mag dus niet capaciteitsgedreven zijn.
- Naast multifunctionele setting (= binnen eenzelfde voorziening en dus intrasectoraal) moet er ook aandacht gaan naar de mogelijkheden tot intersectorale zorgkoppeling, sequentieel of gelijktijdig.

*Overheid als regisseur in een sociaal ondernemend landschap*

- Dit is slechts haalbaar indien men niet te veel gaat 'aansturen'. Dit moet de verantwoordelijkheid van de sociale ondernemers kunnen worden/blijven, zo niet wordt/blijft het een overheidsgebeuren.
- Sociaal ondernemerschap dient verder te gaan dan enkel 'responsabiliseren'. Gezien het klimaat van capaciteitstekort, zou dit kunnen geïnterpreteerd worden als het afwentelen van de verantwoordelijkheden van een overheid (o.a. investeren van voldoende middelen zodat de capaciteit toereikend is) op de sociale ondernemers die maar moeten beheren en zorgen

<sup>18</sup> De GGZKJ omvat o.a.: de KJ-teams CGG, de KJ-diensten PZ en AZ, de A-diensten van PZ en AZ (voor zover ze zich effectief richten op de 16-18 jarigen), de RIZIV-conventies (zowel verslaving als psy-revalidatie: TG's, CIC, CAR...)

<sup>19</sup> Zie tekst blz 2

dat het toereikend is. Dit kan niet de bedoeling zijn. Sociaal ondernemerschap is ook het krijgen van de ruimte om zelf accenten te leggen en opportuniteiten te benutten, verder dan de louter onderaannemerschap van de overheid.

*We streven naar één **empowerende** jeugdzorg met de jongere als actor en coproductent*

Volmondig akkoord met het “empowerende” en met de rol van de gebruiker. Waar de “één” wel en niet kan op slaan, is eerder al toegelicht in deze reflectie.

Toch aanvullend enkele kanttekeningen:

- Al te vaak wordt in het gedachtegoed vertrokken van ‘mondige’ ‘jongeren’. Er dient voldoende aandacht te komen voor de kleine kinderen en de latentietijd. Deze hebben minstens evenveel recht op volwaardige inspraak en co-actorschap. Er zal competentie moeten ontwikkeld worden om dit leeftijdspecifiek te operationaliseren. De leeftijdsgrens van 12 jaar mag geen alibi worden om enkel ‘over’ hen te onderhandelen en niet met hen.
- Voldoende aandacht voor kwetsbaardere subpopulaties, waar dit co-actorschap een specifieke kleur kan nodig hebben: kinderen met een handicap, justitiejongeren,...
- Diagnostiek krijgt hier wat een eenzijdige betekenis, als in te roepen wanneer de samenleving er meer verantwoordelijkheid voor moet opnemen (duurdere zorg of dwangzorg). Misschien moeten we hier toch het begrip ‘verdere’ inschatting’ gebruiken, omdat dit kan gaan over de afweging ‘probleem versus de (verantwoorde) kostprijs - voor cliënt en maatschappij - van de remedie’.
- We willen de nuancering aanbrenge dat vraaggericht werken niet eenvoudig het ingaan is op de vraag van het cliëntensysteem, het gaat altijd om een (tussen HV en cliëntensysteem) onderhandelde vraag.

116

*We streven naar één jeugdzorg binnen de ruimere **samenleving**.*

- We herhalen hier opnieuw een opmerking over één jeugdzorg, die in dit stuk terugkeert:
  - NIET akkoord met één jeugdzorg, wel akkoord met één Jeugdwelzijn (zuiver dus zonder gezondheid of onderwijs) en met een verplichte ‘jeugdzorgtoets’ voor alle zorg die in Vlaanderen aan minderjarigen geleverd wordt, vanuit welke overheid dan ook.
  - NIET akkoord met het uiteenknippen van de GGZ in een stuk IN en een stuk BUITEN de jeugdzorg. GGZ zit BUITEN het Jeugd’welzijn’ maar is in zijn geheel gehouden aan de brede Jeugdzorgtoets.
- Uiteraard is verbindend en herstellend werk, op gezins- én op samenlevingsniveau belangrijk. Toch is er ook een valkuil: wat zich momenteel als mainstream in de huidige maatschappij aandient, is niet steeds ethisch en verantwoord. Een gezond kritische houding t.a.v. het ‘maatschappelijk correct ideeëngoed’ blijft noodzakelijk.

## Doelstellingen jeugdzorg 2020

### 1. We gaan voor één jeugdzorg

- Niet akkoord.
- Wel akkoord om één Jeugdwelzijn te maken én bovendien alle georganiseerd werken met kinderen en hun gezinnen te onderwerpen aan de Jeugdzorgtoets ( cf. bovenaan stukje over kwaliteitsbeleid).
- Huisarts is voor de GGZ een onderdeel van de (geestelijke) gezondheidszorg, en is voor de GGZ de actor waar meest mee samengewerkt wordt, dus sectorintern.

**WE BLIJVEN VASTZITTEN OP DIE PREMISSE VAN ALLES-IN-DE-JEUGDZORG. OM TOCH CONSTRUCTIEF VERDER TE KUNNEN ADVISEREN EN NIET TELKENS VAST TE LOPEN HIER-OP ZULLEN WE VANAF HIER ALLES BEKIJKEN VANUIT EEN BRIL JEUGDWELZIEN ZOALS WE DIT EERDER DEFINIEERDEN** (d.i. de Vlaamse welzijnssectoren en dus zonder de sectoren onderwijs en (geest)gezondheidszorg).

- Gedeelde kwaliteitscriteria: gedeeltelijk kan dit, er zullen toch altijd domeinspecifieke zaken moeten blijven, zo niet zal de grens vervangen en dus ook de specialisatiegraad (wat een verarming wordt).
- Gelijke manier van financieren en erkennen: daarvoor kennen we de jeugd welzijnssectoren te weinig om dit te kunnen inschatten.

Sociaal ondernemerschap: gedeelde visie met de overheid. Uiteraard voor wat betreft de definitie en de contouren van SO, maar zeker niet in de inhoud, want dan wordt het een schijnondernemerschap, en zal het eigenaarsgevoel (= basis van ondernemerschap) snel weg zijn.

117

### 2. De jongere, zijn context en de maatschappij staan centraal in een empowerende, krachtgerichte jeugdzorg

Deze tekst wordt in grote mate onderschreven.

Bij de rollen van de zorgvrager (kennisbron en actor) missen we nog 'beslisser' en 'proceseigenaar'. We missen regelmatig het woord 'kinderen', nu heeft men vooral een 15-jarige voor ogen, hetzelfde moet in zijn volledigheid kunnen opgaan voor bv. een 6-jarige. Voor deze kleinere kinderen missen we bv. het zich veilig kunnen voelen (en het niet moeten) als voorwaarde tot actieve betrokkenheid.

Contextbegeleiding: het doet een beetje raar aan dat de evidentie om het perspectief van de context actief mee te nemen, onmiddellijk vertaald wordt in een parate zorgmodule(???) Moet dit niet eerder ingebakken zijn in alle interventies? Nu lijkt het alsof het iets is dat erbovenop komt.

De minderjarige moet niet stééds naar zijn context georiënteerd worden, en wel naar een andere (ook al is er nog een eigen context). We denken bv. aan situaties waar de context een negatieve invloed heeft, bv. verslavingsproblematiek. Er moet in elke situatie wel met alle betrokkenen ingeschat worden welke oriëntatie de meest aangewezen is.

Het is voor de GGZ een evidentie dat het gezin mee moet genomen worden in de zorg.

Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

Zorgnet Vlaanderen vzw | Guimardstraat 1, 1040 Brussel | ondernemingsnr. 4176.598.28

T. 02 511 80 08 | F. 02 513 52 69 | post@zorgnetvlaanderen.be | www.zorgnetvlaanderen.be

De GGZ heeft natuurlijk het voordeel dat er evengoed zorg voor volwassenen aanwezig is, binnen dezelfde organisatie. Dit is het voordeel van domeinspecifieke zorg en geen leeftijdsgebonden voorzieningen.

Elke keuze (domein of leeftijd) heeft voor- en nadelen. We moeten de mede-actoren niet in 1 bepaald keurslijf duwen, maar - hoe ook georganiseerd - vooral de functionele verbindingen kunnen leggen.

De GGZ ondersteunt de visie dat bestaande maatschappelijke steunnetwerken gemaximaliseerd ingezet moeten worden. Dit kan tijdige uitstroom bevorderen.

### 3. We bieden zorg op maat aan jongeren en hun ouders

Vooraf : het is niet noodzakelijk (en ook onvoldoende) hiertoe één jeugdzorg te hebben.

Niet noodzakelijk: de geest van gezamenlijke verantwoordelijkheid is belangrijker dan een structuur.

Onvoldoende: bovendien strekken de noden van gezinnen zich verder uit dan het Jeugdwelzijn. Ook huisvesting, financiën, werk,... spelen een rol hierbij. Ouders moeten hierin kunnen ondersteund worden, wil het welzijn van de kinderen kunnen verhogen.

Modulering: modulering is al te vaak in meerdere sectoren een steriel gegeven gebleven. Zelfs met een goede modulering moet voor goede zorg bij elke individuele zorgvraag de modules opnieuw op die-maat gesneden worden. Indien het in zeer globale termen is, biedt modulering wel vooral aan de overheid een houvast om o.a. de spreiding van zorgaanbod na te gaan en voor de financiering.

Ook de doelstelling van gemeenschappelijke taal is een valkuil, omdat de term niet steeds dezelfde concrete inhoud dekt. Uniformisering is dus een illusie die men moet loslaten.

118

#### Zorg op maat:

- Indien de verblijfsfunctie in de BJZ-voorziening een 'mogelijkheid' wordt, i.p.v. de normale standaard, dan zal zeker met de GGZKJ moeten samengezeten worden. Ook deze sector heeft immers geen 'verblijfsfunctie', maar enkel een behandelfunctie. In het kader van ketenzorg moet regelmatig beroep kunnen gedaan worden op deze huisvestingsfunctie. Wie gaat deze dan opnemen?
- Er zullen altijd kinderen zijn die een stabiel, lang verblijf nodig hebben en waar het niet aangewezen is om direct opnieuw naar huis te werken. Hopelijk wordt hier met de nodig zorgzaamheid omgegaan.
- Wat aangehaald wordt als de combinatietrajecten GGZKJ<sup>20</sup>- Jongerenwelzijn: dit is volledig conform met het programmadenken van de GGZKJ-sector. In de GGZKJ ziet men de getrapte uitwerking sectoraal/intersectoraal als volgt:
  - o **sectoraal** moet men het **ganse zorgprogramma** uitwerken,
  - o aan de **verbindingspunten** moet men met andere sectoren kunnen **coproducties** ontwerpen,
  - o op individuele maat moeten **zorgtrajecten** zo naadloos mogelijk lopen **over sectoren** heen. Hiertoe kunnen (basispatroon)trajecten uitgewerkt worden, die in een individuele casus dan nog moeten aangepast kunnen worden.

<sup>20</sup> Opgelet Geestelijke Gezondheidszorg voor Kinderen en Jongeren en de Kinder- en Jeugdpsychiatrie zijn SYNONIEMEN en omvatten allebei zowel de ambulante vormen als de (semi)residentiële vormen. Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

### Zorg op maat op vraag van de maatschappij

We gaan ervan uit dat deze visie ook getoetst is met de betrokkenen, en ook de jeugdrechters in de totstandkoming participeerden, zo niet is dit alles nog erg voorwaardelijk, want het is dan niet vanuit alle kanten benaderd.

Het is geen evidentie dat er door 2 circuits in een gezin gewerkt wordt wanneer er zowel een delict is als een POS. Laat ons hier ook het efficiëntieprincipe hanteren: wie best geplaatst is en de beste binding heeft met het gezin, is het meest aangewezen om de situatie holistisch aan te vatten.

Hier dient ook rekening gehouden te worden met de realiteit dat gedwongen 'behandeling' niet kan.

De GGZ-sector vraagt zich af waar het traject FOR-K hierop precies kan aansluiten. Een bilaterale dialoog tussen Jeugdwezijn en GGZKJ is hier noodzakelijk. Een For-K traject is immers per definitie tijdelijk en er moet een uitstroom uit de GGZ (en vervolgzorg binnen Jeugdwezijn) ingebouwd zijn.

### Traject

- Er moet nagedacht worden hoe jeugdzorgtrajecten kunnen samenlopen/inspelen op lopende trajecten binnen andere domeinen (bv. opvolgzorg na suïcidepoging, trajecten tussen GGZ en pediatrie waar op een bepaald moment Jeugdwezijnszorg nodig is, de combinatietrajecten met de verslavingszorg en verblijf binnen een Jeugdwezijnsvoorziening, vanuit een For-K-traject overschakelen naar een beschermde woonvorm of een MPI,...)
- Zorgcontinuïteit: er wordt **ernstig voorbehoud** gemaakt door de GGZ i.v.m. de verantwoordelijkheid tot het opvolgen van de zorg bij onmogelijkheid tot directe instroom in de correcte zorgvorm.
  - o Het is niet verantwoord om een kind en zijn gezin maandenlang aan het lijntje te houden, of de verantwoordelijkheid bij de 'ontoereikende' voorganger te laten. Wat gebeurt er wanneer dit bv. de huisarts is, de politie,.....
  - o Ook de professionelen kunnen deze zorg maar garanderen tot zover ze kunnen gaan binnen de eigen verantwoordelijkheid.
  - o Er kan ook maar een maximum aan verantwoordelijkheid opgenomen worden met de bestaande middelen. Dit houdt helaas ook in dat bepaalde situaties toch escaleren of dat bepaalde kinderen lang moeten wachten op de meest aangewezen hulp.
  - o Dit principe van verantwoordelijk blijven als aanvrager riskeert doorschuifoperaties tussen HV-ers: als je de verantwoordelijkheid opneemt om aan te melden, krijg je meteen een heleboel werk en verantwoordelijkheid bovenop.
  - o Moeten hiervoor dan geen extra middelen voorzien worden, anders gaat dit wegen op de 'reguliere' werking.
  - o Het 'aanbieden' van brugzorg kan niet steeds, het meedenken over het 'organiseren' ervan is een betere formulering

### Tijdige zorg en wachten op zorg

- Brugzorg: zal moeten uitgebouwd worden. De GGZ zal moeten kunnen rekenen op uitstroom uit haar GGZ-plaatsen om er nieuwe te kunnen aannemen. Zo niet is er verzanding van het systeem en tegelijk oneigenlijk gebruik van zeer dure zorgvormen voor de foute doelgroep.
- Er is geen definitie van 'redelijke wachttijd'. Dit moet samen met de betrokkenen uitgezocht worden (zowel structureel met gebruikers, als individueel als de situatie zich voordoet). Zo niet, is dit eigenlijk een alibi voor aanbodstekort! Dit is dan een politieke beslissing!

#### 4. We organiseren het zorgaanbod zodanig dat het mogelijk is om zorg op maat aan te bieden

##### Vooraf:

- Vernieuwing is goed, maar tegelijk moet men erover waken dat de dingen die nu al goed lopen en goed zijn, behouden blijven.
- Aandacht voor management dient evenwel niet te verglijden in een te centrale plaats van begrippen als efficiëntie, effectiviteit, productiviteit,...

##### multifunctioneel organisatiemodel

- Hiermee kunnen de voorzieningen inderdaad beter inspelen op de wisselende noden van hun cliënteel.
- De GGZ-sector heeft wel ook nood aan eenduidigheid naar intern aanbod van de BJZ. Sommige zorgvormen (modules?) zijn nu wel (al dan niet experimenteel) beschikbaar in sommige provincies (dit is de regio voor de GGZKJ), en in andere helemaal niet.
- Ook is er nog te weinig consistentie in de effectieve inhoud van het aanbod. We zijn een beetje sceptisch of dit met modulering opgelost kan worden.
- Tenslotte heeft de GGZ vooral nood aan stabiele verblijfsvormen voor hun patiënten, indien deze na behandeling niet terug kunnen naar het thuismilieu. Langetermijnszekerheid is hier belangrijk (o.a. voor hechtingsgekwetste kinderen). We zijn een beetje verontrust als we nu lezen dat dit 'bovenop' kan, voor ons is dit dé kern.

##### modulaire financiering

- Vlot kunnen schakelen tussen modules is inderdaad een cruciale factor
- In (een deel van) de GGZ is ervaring met globale opdrachtfinanciering (CGG, 107). Dit geeft inderdaad kansen. Hier zijn echter een aantal voorwaarden cruciaal:
  - het sociaal ondernemerschap mag niet gefnuikt te worden door een te grote (detailistische) regelgeving van overheidswege
  - bureaucratie moet absoluut verminderd worden, anders heeft het geen meerwaarde
  - er is een serieuze valkuil en inhoudelijk kwaliteitsverlies bij te grote rigiditeit en vervallen in instrumentalistisch (prestatie)denken, zie maar naar het Nederlands model
- Bovenop zal toch nog altijd een vorm van cliëntvolgende financiering moeten zijn, om te kunnen uitwerken van een specifieke niet-bestaande zorg-op-maat voor een specifieke cliënt.
- Gebruikersbijdragen voor de jeugdzorg: akkoord voor jeugdwelzijn zoals boven gedefinieerd. Indien het breder gaat dan zal er ineens een landelijke afstemming moeten komen met het verhaal van de remgelden, de MAF e.d. Kinderbijslagen spelen in de GGZ (residentieel) absoluut geen rol. In de (G)GZ gaat het verhaal over het sociaal statuut van het gezin, de zogenaamde omnio. Dit is dus weer een argument om voor 'jeugdwelzijn' te kiezen als geheel, en 'jeugdzorg' een inhoudelijk epitheton (een toegevoegde waarde) te maken waaraan alle zorgverstrekkers aan minderjarigen moeten voldoen.

##### sociaal ondernemerschap

- Er staan al een aantal belangrijke zaken opgesomd.
- Uiteindelijk zal het sociaal ondernemerschap verder moeten kunnen gaan dan het flexibel inzetten van de genereerde middelen. Een echte ondernemer moet creatief (nog niet bestaande) oplossingen kunnen zoeken voor (nieuwe) problemen, zonder hierop afgerekend te worden met een strak keurslijf van vaststaande modules of financieringsregels.
- We brengen ook graag de bijdrage van Raf De Rycke onder de aandacht die elementen aangeeft waaronder ondernemers effectief kunnen werken, en de relatie met de overheid: *Ondernemers in de zorg binnen de not for profit sector worden op de eerste plaats gedreven door maatschappelijke resultaten conform de verwachtingen van een aantal stakeholders*

Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

Zorgnet Vlaanderen vzw | Guimardstraat 1, 1040 Brussel | ondernemingsnr. 4176.598.28

T. 02 511 80 08 | F. 02 513 52 69 | post@zorgnetvlaanderen.be | www.zorgnetvlaanderen.be



*(cliënten, samenleving, overheden,...) (en niet door winstmaximalisatie zoals in de profitsector),... De overheidsreglementering moet eenvoudig, duurzaam, flexibel en coherent zijn. De uitdaging bestaat erin een goed evenwicht te vinden tussen overheidsoptreden en ondernemen zodat ieder zijn rol kan spelen. In de praktijk betekent dit dat welzijnsvoorzieningen verschillende rollen moeten kunnen combineren: de ene keer zullen ze zich moeten gedragen als uitvoeringsorganen van de overheid, de andere keer moeten ze zich profileren als echte ondernemers op de markt. Overheid en ondernemers in de zorg kunnen elkaar positief beïnvloeden door beiden de krachten te bundelen. Er bestaan een ganse reeks van motieven waarom de overheid een welzijnsbeleid voert. Ze hebben in essentie te maken met de finaliteit van welzijnszorg, meer bepaald is overheidsinterventie er op gericht een evenwichtige, betaalbare en kwaliteitsvolle zorg te verzekeren opdat eenieder die nood heeft aan zorgondersteuning deze ook zou kunnen bekomen. Door de financiële steun garandeert de overheid de leefbaarheid van de voorzieningen. Van de overheid verwachten we dat de creativiteit, het innovatief gedrag, de deskundigheid, het goed beheer,... binnen de welzijnsvoorzieningen wordt aangemoedigd en beloond. Het is kwestie van het ondernemerschap binnen de voorzieningen te faciliteren.*

- Uiteraard zal een goede dialoog met aangrenzende sectoren, niet enkel met onderwijs maar ook met (geestelijke) gezondheidszorg, cultuur, enz... de eventuele nieuwe (gezamenlijke) werkerreinen blootleggen. Entrepreneurschap moet in deze aangemoedigd worden met voldoende ontwikkelruimte.

#### regio

- Voor de GGZKJ is in Vlaanderen (itt Wallonië) waarschijnlijk de provincie een perfecte maat voor het zorgprogramma GGZKJ. De programmatie zal voor de GGZ dus ook op die schaal moeten gebeuren, met uitzondering voor de erg 'uitzonderlijke zorg' (bv. bij bepaalde erfelijke aandoeningen, of andere weinig voorkomende pathologie, waar men ineens de volledige Vlaamse context in rekening neemt).
- Aangezien in de tekst ook de provinciale schaal aangehaald wordt, is dit perfect matchbaar.
- Naast de grootstedelijke component hebben erg landelijke gebieden eigen problemen. Ze zijn van een andere aard, maar even aanwezig (bv. afstanden, isolement, brengzorg i.p.v. haalzorg,...).
- Indien het op een bepaald ogenblik, of voor een bepaalde problematiek/bepaald aanbod nodig zou zijn op een lager of een hoger niveau in te schalen, dan kan altijd nog het Vlaamse niveau of het niveau van de gemeente (een aantal gemeenten) genomen worden. Hier zal zich dus geen probleem stellen.
- Relativering: de GGZ blijft wel stellen dat de regio-afbakening geen nieuwe kokers/schotten mag creëren, en dat de zorg voor de patiënt altijd zal voorgaan op welke indeling dan ook.
- De GGZ-sector beaamt dat het bevragen van de zorgverleners maar een partieel beeld biedt van de noden. Tot op heden zijn echter al vele wetenschappelijke behoeftepeilingen op niks uitgelopen. Omzichtigheid is hier geboden.
- De GGZ-sector volgt de stelling dat er niet per definitie naar dure zorgvormen (zoals GGZ) moet gekeken worden bij problematische zorgtoewijzing. Vooral een 'correct' gebruik is belangrijker. Net zoals we zeggen 'schoenmaker, blijf bij je leest; zeggen we laat de schoenmaker schoenen maken en geen voeten verzorgen, ook al heeft het ergens met elkaar te maken'. We hebben én schoenmakers, én orthopedisten nodig; en dit zijn twee verschillende stielen, die je niet in dezelfde winkel vindt.

## 5. We streven naar een optimale kwaliteitsvolle jeugdzorg

- 1 Kwaliteitssysteem : akkoord voor het jeugdwezijn. Akkoord voor 1 kwaliteitssysteem voor de (jeugd)gezondheidszorg. Niet akkoord dat beide ook nog hetzelfde dienen te zijn. Zorginspectie dient erop toe te zien dat de vooropgestelde niveaus gehaald zijn.
- 2 De gezondheidszorg zit in een systeem van accreditering, waar nu ook de GGZ en dus de (Vlaamse) CGG op insteken. Indicatoren, benchmarking, ROM (uitkomstenmanagement) en peerreview zijn bekende systemen in de sector, vooral binnen eenzelfde zorgsoort. Uitbreiding naar de andere GGZ-zorgsoorten zou een verrijking kunnen zijn.
- 3 Registratie: dient eerst en vooral sectorintern afgestemd. De CGG hebben een zeer performant R-systeem. Dit wordt nu overgenomen in een aantal 107-projecten waar alle GGZ samen in zit, alsook in coproducties zoals VDIP. De overgang van het logge MPG-systeem naar een werkbare lightversie voor GGZ-intersectoraal samenwerken zal de eerste doelstelling worden.
- 4 Het is onrealistisch te verwachten:
  - a. dat andere sectoren (dan jeugdwezijn), breuken zullen organiseren in hun huidig registratiebeleid om af te stemmen op andere sectoren;
  - b. dat jeugdwezijnssectoren de (uitgebreide) GGZ-registratie zullen moeten uitvoeren, denk maar aan de Europese verplichting TDI (middelengebruik). Hiertoe is noch de competentie, noch de tijd voor beschikbaar.
- 5 Elke gezondheidssector zit binnen e-health. Mogelijks is daar te werken met een export of een extractie van gegevens, maar dan wel rekeninghoudend met de vigerende wetgeving ter zake.
- 6 Voor innovatie wordt in de tekst verwezen naar het Vlaamse VIA en Flander's Care. Uiteraard maakt ook nu al de gezondheidszorg daar gebruik van, waar mogelijk. Het zou wel goed zijn mocht er inderdaad geld voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek vrijkomen. Actieonderzoek gebeurt al vrij veel (VIGEZ, Steunpunt WVG, LUCAS, VVGG,...) maar het ontbreekt vooral aan een aantal fundamentele elementen.
- 7 Het thema evidence based werken geeft een vrij grote controverse in de GGZ. Zorgvuldige verdere uitklaring is hier nodig, want evidence based werken heeft verstrekkende en niet altijd gewenste consequenties (cf. Nederland).
- 8 Wil men een evidence based practice (of via practice based evidence) werken, dan moet er materiaal ontsloten kunnen worden op een stabiele basis. Tegelijk blijft het een illusie dat de wetenschappelijke norm objectief is, de 'ervaring' blijft belangrijk.
- 9 Een te extreme benadering en positieve bejeging van het wetenschappelijke, fruikt het relationele element binnen HV-ing. Studies (evenwel ook wetenschappelijk) stellen dat binnen de HV-ing voor 20% de methodiek en voor 80% de relatie invloed heeft.
- 10 Het aantal wetenschappelijk fundeerbare interventies/methodieken is veel te beperkt en zou een enorme verschraling teweeg brengen. Het is beter te spreken in termen van: professionaliteit ( o.a. teamreflectie), evenwicht in methodieken die practice-based en evidence-based zijn...
- 11 Men zou een keurmerk kunnen maken: wie voldoet aan de kwaliteitseisen van de Jeugd'zorg', krijgt dit label en mag het afficheren. Deze werkwijze is een krachtige dynamiserende hefboom in een sociaal ondernemende omgeving, veel sterker dan welke regelgeving of verplichting dan ook.

## 6. Samenwerking, gedeelde verantwoordelijkheid en expertisedeling

- De gezondheidszorg had het wel leuk gevonden om ook als aparte sector even belicht te worden. Er wordt constant verwezen naar de GGZ als belangrijke partner.
- Bij de inhoud van deze paragraaf, kunnen we volledig aansluiten. Aan de grenzen van het Jeugdwelzijn, zullen intensieve coproducties en gemeenschappelijke (model)trajecten moeten uitgetekend worden.
- In de individuele zorgsituatie, zal inroepbaarheid van elkaars deskundigheid aan de orde komen. Voorzieningen moeten dan ook in staat gesteld worden, hier effectief op in te gaan, in het belang van een minderjarige en zijn gezin.
- Over onderwijs kunnen wij weinig zeggen. Wel valt ons hier op dat het (alweer) vooral over + 12-jarigen gaat.
- De wijze waarop de samenwerking met de sector onderwijs beschreven wordt, zou eigenlijk analoog kunnen gebeuren voor de gezondheidszorg. Het is niet omdat het 'toevallig' dezelfde Minister is, dat deze articulatie niet dient gemaakt te worden.
- In het licht van de benodigde competenties, hebben Jeugdwelzijn en GGZKJ analoge bezorgdheden. Misschien is hier krachtenbundeling mogelijk, zij het dat het om andere beroepsgroepen gaat en dus ook om andere competenties. Het issue blijft echter hetzelfde.

## 7. We geven Vlaamse antwoorden op jeugddelinquentie

- Het is erg belangrijk hier tijdig de dialoog aan te gaan, vooral inzake de connectie van de Jeugdrechter met het FOR-traject. Hier raken Jeugdwelzijn, justitie en GGZKJ elkaar voortdurend
- De GGZ-sector gaat niet akkoord dat de beslissing tot noodzaak tot ingrijpen van de samenleving in concrete situaties er een van overheden is. Iedereen moet zijn rol hier kunnen spelen: overheden, professionelen, het parket dat net de maatschappelijke orde als opdracht heeft,...
- In de marge geven we ook mee dat kinderspsychiatrische zorg door de geëigende sector (GGZKJ) binnen het eigen zorgnetwerk en ingebakken in het zorgprogramma dient georganiseerd te worden. Het is dus geen goede zaak GGZ-eilandjes te maken (cf. orthopsychiatrische bedden binnen jeugdwelzijn). Dit moet onderdeel vormen van een volledig GGZ-traject, gecombineerd binnen de voorzieningen Jeugdwelzijn.
- Er zijn een aantal high-risk kinderen met high-care noden. Analoog aan wat zich i.v.m. geïnterneerden aftekent in ons land, zou de denkoefening moeten gemaakt worden voor een (zeer) kleine groep jongeren die hoogbeveiligde opvang nodig hebben (met bijzondere aandacht voor de veiligheid voor zichzelf én voor de samenleving bij de overgang naar volwassenheid). De GGZKJ zou dit graag verder uitwerken en nodigt alle direct betrokken actoren hier graag bij uit.
- De Jeugdrechter heeft meer opdrachten dan enkel bij substantiële schakelingen (van verblijf). Ook bij andere beslissingen kan de beslissing van de jeugdrechter gevraagd worden bv. bij contact van ouders (indien er bv. een vermoeden is van seksueel misbruik), contact vrienden (bv. jongeren met een drugverleden), bezoekmomenten en WE die uitgebouwd worden. De Jeugdrechter zou een onpartijdige spilfiguur bij verschillende beslissingen kunnen zijn. De sector GGZ zou het een verarming vinden mocht de functie van de Jeugdrechter dermate ingeperkt worden (cf. ook belangrijke rol in de forensische GGZ).
- Een bijsturing van het jeugdrecht is inderdaad aan de orde. Het zou wenselijk zijn dat men rekening houdt met feedback vanuit het werkveld, dat reacties van het 'brede' werkveld op de nieuwe jeugdwet in rekening worden gebracht en dat men geen beleid organiseert waar

men in andere landen van terugkomt. Een jongere blijft altijd meer dan enkel een pleger, is nog in ontwikkeling en verdient het om ruimer bekeken te worden, dus geen 'eng' sanctierecht!

**8. We geven aandacht aan de rechtsbescherming om jongeren tot hun recht te laten komen.**

- Een aangepaste rechtspositie van de minderjarige: in sommige situaties is verlengde minderjarigheid aangewezen, en dienen de rechten van de minderjarige bijgesteld te worden
- De Forensische GGZ heeft reeds eerder aangegeven dat het een niet-evident gegeven is dat er 'binnen' de beveiligde opvang nog een oriëntatie'centrum' komt. Dat er een oriëntatiefase is, is evident. We wensen echter te waarschuwen voor teveel trapjes en dus mogelijks in een individueel dossier teveel overgangen. Dit is steeds opnieuw een breuk en een schenden van veiligheid. Immers, niet elke jongere die voor een MOF binnenkomt, is een doorgewinterde jeugddelinquent. Vaak zij het slachtoffers van complexe sociale situaties waarin de (bijna) enige constanten, net de breuken in hun opvoeding, verblijf enz... zijn. Dit moet zoveel mogelijk vermeden worden.
- De sector is duidelijk ook voorstander van de rechtstreekse toegang tot de jeugdrechter. Dit is een basisrecht.

**9. We maken gebruik van de mogelijkheden van de informatiemaatschappij voor een betere jeugdzorg en een geïnformeerd beleid**

- Aangezien voor de GGZ ook de patiëntenrechtenwet en andere wetten inzake inzage gelden, kunnen we geen gefundeerde uitspraken doen over Jeugdwezijn.
- Verder gaan we akkoord met een antal evidenties die in de tekst aanwezig zijn: gebruik maken van nieuwere media.
- Voor het delen van gegevens zal voor de GGZ enkel e-health kunnen gebruikt worden, gezien alle info GGZ gelabeld is door de privacy-wet als 'medisch'. Dit is echter een medium met mogelijkheden.
- Het Jeugdwezijn kan een eigen informatiesysteem hebben, maar daar zullen dan geen gegevens uit andere sectoren (onderwijs, Gezondheidszorg) inzitten. Hiertoe moet een koppeling met e-health gebeuren, én bovendien de toestemming van de zorggebruikers.
- Pleidooi om geen nieuwe registratie te maken (creëert enkel weerstand) maar om de bestaande registraties te gebruiken (en back office te converteren indien nodig). Het is belangrijk dat elke actor een directe meerwaarde heeft aan de registratie, dan wordt de motivatie intrinsiek. Pleidooi voor een gebald registratiesysteem, het is niet relevant om teveel zaken continu te monitoren, met respect voor de persoonlijke levenssfeer en beroepsgeheim.

We willen eindigen met een uitgestoken hand :

Aangezien we samen voor (deels) dezelfde kinderen en hun gezinnen staan, elk met zijn eigen sterktes en opdrachten, willen we graag de dialoog bilateraal verder zetten om een volwaardig en performant geheel van zorg uit te werken.

Het Jeugdwezijn heeft zijn eigen evolutie, de geestelijke gezondheidszorg heeft zijn eigen evolutie, als we beide bewegingen op elkaar kunnen afstemmen en ineenklikken, bekommen we voor Vlaamse kinderen een zorggeheel waar kinderen beter van worden!

Brussel 25 mei 2012

Zorgnet Vlaanderen werkt samen met ICURO en MID

Zorgnet Vlaanderen vzw | Guimardstraat 1, 1040 Brussel | ondernemingsnr. 4176.598.28

T. 02 511 80 08 | F. 02 513 52 69 | post@zorgnetvlaanderen.be | www.zorgnetvlaanderen.be



## ADVIES VISIETEKST STATEN-GENERAAL JEUGDZORG

De visietekst aangaande de Staten-Generaal Jeugdzorg formuleert drie hoofdlijnen en negen doelstellingen die zeer fundamenteel zijn zoals het op de voorgrond plaatsen van de zorgvraag in plaats van het zorgaanbod, kind/jongere steeds binnen ruime context bekijken, enzovoort. De hoofdlijnen en doelstellingen zijn in die mate *fundamenteel* dat men er quasi onmogelijk kan 'tegen' zijn. Dit brengt ons meteen bij **twee reflecties**. Primo: **wat is het statuut van deze visietekst?** Er zijn immers een aantal 'grote initiatieven' lopende die (deels) betrekking hebben op jeugdzorg. Om er enkele te noemen: deze ontwikkelingen aangaande de (bijzondere) jeugdzorg, Integrale Jeugdhulp (IJH), Perspectief 2020, de evoluties inzake zorgcircuits en netwerken voor geestelijke gezondheidszorg (ggz) kinderen en jongeren. Maar in welk totaalplaatje past dit alles? Hoe verhouden deze ontwikkelingen zich tot elkaar? Hierover zou de overheid op diverse niveaus meer klaarheid kunnen brengen. In dezelfde lijn wordt in de visietekst niet geheel duidelijk wat het 'domein' is van de visietekst: over welke kinderen en jongeren gaat het? Over alle kinderen en jongeren? Nochtans menen we in de visietekst, bijvoorbeeld, te merken dat ggz-problematieken en de betrokken sectoren niet primordiaal bij het domein van de jeugdzorg worden gezien. Los nog van de vraag of een geünifieerde jeugdzorg de te bewandelen route is, kunnen dergelijke aspecten meer geëxpliciteerd worden. Een tweede reflectie heeft betrekking op het feit dat in de visietekst gekende, zeer belangrijke principes en strevens worden hernomen, doch **zonder aanzetten tot oplossing te geven voor de betreffende en al even gekende pijnpunten die meteen mee in het geding zijn**. Denken we maar aan het onmiddellijk opnemen van elke zorgvraag, minimale wachttijden, zorgcontinuïteit bij wachtlijsten en dies meer. In dezelfde sfeer kan men zich de vraag stellen of een eventueel 'masterplan' op vlak van jeugdzorg (veel) verder belooft te geraken dan IJH.

Laatstgenoemde reflectie leidt tot **drie algemene bedenkingen** over de visietekst. Ten eerste lijkt het ons **niet zo te zijn dat het werken in (sub)sectoren in de jeugdzorg per se problematisch is**. Elke (sub)sector heeft immers zijn eigen specifieke deskundigheid die van belang kan zijn bij het breed kijken naar en handelen naar/met kinderen/jongeren en hun contexten. Inzetten op deskundigheidsdeling en wederzijdse coaching, voldoende ruimte (kunnen) maken voor overleg op casusniveau en dergelijke meer – facetten die inderdaad in de visietekst naar voren worden geschoven – zijn de raakpunten waarop vanuit het beleid massaal dient ingezet. Immers, regelgevende of administratieve elementen spelen toch geregeld een rol in het belemmeren of alleszins niet bevorderen van dergelijke samenwerkingspraktijken? Dergelijke hindernissen dienen omgezet in faciliterende factoren en *incentives*. Met andere woorden en dit vormt de tweede algemene bedenking: **een vanuit (sub)sectoren en hun administraties gepoolde (substantiële) hoeveelheid middelen die wordt ingezet op de 'zorgdoorsneden', hand in hand met een diepgaande screening en bijsturing van de regelgeving op dit vlak kunnen ons inziens veel betekenen**. Is dat niet de ontschotting tussen sectoren waarop volop dient ingezet en die haalbaar is? Het spreekt voor zich dat dit niet in de plaats kan treden van een uitbreidingsbeleid en programmatie voor zorgsegmenten waar dit noodzakelijk is, noch van innovatiestimulansen. En tot slot onze derde algemene bedenking: wat in de visietekst door ons het meest gemist wordt, is een visie over **linken tussen volwassenenhulpverlening en kinderen- en jongerenhulpverlening, hier bedoeld als verbanden tussen hulpverlening respectievelijk aan volwassenen/ouders en hun kinderen**. Het belang ervan wordt aangehaald maar er wordt inhoudelijk weinig vermeld over deze vorm van IJH<sup>2</sup>.



Verder wensen we, meer puntsgewijs, volgende bedenkingen te formuleren:

- Als het opzet is om toe te werken naar één jeugdzorg, impliceert dit dan tevens dat men met een vorm van **'toegangsdeur'** tot de jeugdzorg zou werken (die zou communiceren met eventuele toegangsdeuren naar andere zorgsectoren) en binnenin de jeugdzorg het **onderscheidcriterium** op basis van o.a. de FID-parameters (frequentie, intensiteit, duur) plant los te laten?
- Waar het als haalbaar kan worden beschouwd om te vertrekken van gezamenlijke werkprincipes binnen één jeugdzorg, is maar de vraag of het even haalbaar is om te vertrekken van een gemeenschappelijk kwaliteitskader dat dan ook nog voldoende zegt over de realiteit van de zorg(kwaliteit) op de werkvloer.
- Hoe belangrijk het ook is om de rol van voorzieningen als sociale ondernemingen te beklemtonen en empowerment als basisprincipe te huldigen, de uitdagingen voor de jeugdzorg van morgen liggen ons inziens onder meer op de domeinen van enerzijds het in sommige gevallen kunnen afdwingen van zorgplicht door voorzieningen (die daartoe dan wel sterk geëquipeerd dienen te zijn!) en anderzijds het tijdig (in continue dialoog!) durven ingrijpen vanuit de jeugdzorg/samenleving, gegeven dat de voorzieningen met gemeenschapsmiddelen aan de slag zijn. Hieraan verwant, is er geen enkel probleem met het valoriseren van een empowerende, krachtgerichte werking en partnerschap maar men mag niet in een vorm van naïviteit vervallen en doen alsof er geen beperkingen zijn bij kinderen/jongeren en hun ouders (o.a. inzake ontwikkeling, handicap, pathologie). Dus graag meer een **én-én-verhaal naar tekortkomingen en krachten**. In dezelfde lijn zou het passender zijn om in de (af)gedwongen jeugdzorg sterker het onderscheid te maken tussen optreden tengevolge van misdrijven versus dwingend optreden omdat er een zorgwekkende opvoedings- of ontwikkelingssituatie is. Soms zullen deze zaken naast elkaar nodig zijn, maar laat dit duidelijk afgescheiden trajecten zijn: hulp in functie van het welzijn van de jongere (ook al is ze opgelegd) moet zorgverstrekking zijn; een 'tik op de vingers' omdat je verantwoordelijkheid te nemen hebt voor iets wat je 'mispeutert', is iets anders.
- **We hebben ten zeerste onze bedenkingen bij de stelling dat jeugdzorgaanbieders geen preventief aanbod te organiseren hebben.** Hoezo zou een jeugdzorgaanbieder, bijvoorbeeld, geen preventieve groep kunnen draaien voor kinderen die een ouder hebben met een psychiatrische problematiek? Dit voorbeeld is tevens exemplarisch voor de enorme verantwoordelijkheid en uitdaging die hier ligt voor zowel volwassenenhulpverlening als kinderen- en jongerenhulpverlening om verbinding te maken (zie hoger).
- De vraag of er meer dan wel minder regelgeving nodig is, kan wel eens een misleidende vraagstelling blijken. **Is er niet eerder nood aan een ander soort regelgeving, een regelgeving die op andere aspecten inzet?** Het inzetten van regelgeving op de 'doorsneden' van zorg en tussen zorg(sub)sectoren is een voorbeeld hiervan (zie hoger).
- **Het volwaardig valoriseren van het gebruikersperspectief begint op het niveau van de (beheerstructuren van de) voorzieningen** – waarmee niet is gezegd dat dit eenvoudig zou zijn m.a.w. er dient grondig nagegaan hoe dit te realiseren is – **en vraagt om goed georganiseerde (ook landelijke) en door de overheid ondersteunde ondersteuningsstructuren.**
- Hoewel een modulaire benadering een bijdrage kan leveren aan zorg op maat, houdt dit steeds ook een vorm van generalisering in. In elke casus waarin met zorg op maat wil bieden, is nodig: (a) probleemanalyse, (b) krachtenanalyse, (c) akkoord over de doelstellingen en (d) akkoord over



- de werkwijze. Indien geen akkoord over (c) en/of (d) kan – indien noodzakelijk geacht – de samenleving sturend/dwingend optreden.
- **Wanneer gesteld wordt dat geestelijke gezondheidszorg, kinder- en jeugdpsychiatrie en jeugdzorg een gezamenlijk beleid dienen uit te tekenen, wordt geen concretiserende voorzet gegeven over wat dit beleid dan zou moeten inhouden en hoe dat ‘uittekeningsproces’ zou kunnen verlopen. Hierbij wordt wel duidelijk dat de visietekst de ggz voor kinderen en jongeren (o.a. de cgg-kinderen- en jongerenteams) positioneert naast de jeugdzorg en de ondersteunende rol van de ggz naar de jeugdzorg beklemtoont, een visie waar de sector zich kan in vinden en die conform is met het advies van de Nationale Raad voor Ziekenhuisvoorzieningen (NRZ) aangaande de hervorming van ggz voor kinderen en jongeren naar zorgcircuits en netwerken.**
- **Waar de visietekst het heeft over het zich hoeden voor over-diagnosticeren, hebben wij als sector de vraag waarom toch steeds die angst opduikt. Ons inziens stelt zich evengoed een probleem van het niet (voldoende) (h)erkennen van kindfactoren en kindproblemen.** Of is deze angst ingegeven vanuit de verwarring dat een diagnose een stigma betekent? Waar we als sector wel sterk achter staan, is dat telkens minstens evenveel aandacht uitgaat naar de (onverkende, ondergesneeuwde) krachten en mogelijkheden bij alle betrokkenen en dat diagnostische informatie zeer respectvol en omzichtig en binnen dat bredere kader wordt gehanteerd. Dit mag er evenwel niet toe leiden dat er geen erkenning meer zou zijn voor beperkingen en dies meer (zie hoger). In die zin missen we in de visietekst een kader inzake brede waaier van kindfactoren, ouder-/gezinsfactoren en contextfactoren.
- **Een opdracht die kan weggelegd zijn voor belendende sectoren (vb. familiehelp, OCMW) mag geen doekje voor het bloeden (wachtljst) zijn, waar meer klassieke jeugdzorg terecht op zijn plaats zou zijn.**
- Een **incentivesbeleid** situeert zich idealiter op de verschillende niveaus: voorzieningen, personeel, jongeren.
- **Bij wetenschappelijk onderzoek dient men voldoende oog te hebben voor handelingsgericht en implementatie- en disseminatieflankerend onderzoek.** Er is immers nogal wat verschil tussen het vaststellen in een wetenschappelijke studie dat een interventie werkt en het in de dagdagelijkse praktijk werken ervan.

## Visie op de jeugdzorg 2020 Reactie vanuit Federatie Sociale Ondernemingen

De Federatie Sociale Ondernemingen (FSO) formuleert hierbij een reactie na de bespreking van de visietekst over de jeugdzorg in 2020 in het kader van de Staten Generaal die op 18 juni georganiseerd wordt. Wij baseren ons op een analyse van de tekst door het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk en een bespreking in de beleidsgroep CAW en de beleidsgroep VAPH van de Federatie Sociale Ondernemingen.

Voorafgaande opmerkingen:

- Het is positief dat de visie de uitgangspunten en de lopende operationalisering van de Integrale Jeugdhulp volledig onderschrijft. De visie gaat inderdaad een stap verder, maar pikt consequent in op het lopende proces van Integrale Jeugdzorg en benadrukt zelfs enkele thema's die in de loop van het proces wat onderbelicht werden (o.m. trajectbegeleiding, jeugd-delinquentie,...).
- Toch is het voelbaar dat de tekst is geschreven vanuit het referentiekader van de Bijzondere Jeugdbijstand. Dit doet niets af aan de duidelijke inhoudelijke keuze voor één transparante jeugdzorg, maar de wijze waarop dit in de tekst uitgedrukt wordt met taal, begrippen en concrete voorbeelden, refereert duidelijk naar de sector Bijzondere Jeugdzorg en een aantal interne debatten die daar momenteel aan de gang zijn. Daardoor mist de tekst in zijn huidige vorm nog de kracht om alle (niet bij naam genoemde) actoren aan te spreken. Ook op andere terreinen zijn debatten gaande over de organisatie van de welzijns- en gezondheidszorg. Denken we onder andere aan het maatschappelijk debat in het kader van perspectief 2020 binnen de gehandicaptensector en de discussies die lopende zijn binnen het kader van het samenwerkingsplatform eerstelijnsgezondheidszorg omtrent de versterking van de eerste lijn. Of de discussies binnen de strategische adviesraad omtrent integrale zorg. We wijzen er bovendien ook op dat, in tegenstelling tot wat in de uitnodiging voor de Staten Generaal wordt beweerd, de visietekst niet het resultaat is van een breed intersectoraal debat.
- We onderschrijven volledig de hulpverleningsvisie die in de tekst wordt geschetst, met de sterke nadruk op empowerment, participatie, zorg op maat, kwaliteitvolle zorg en zorgcontinuïteit en vermaatschappelijking van de zorg.

Adviezen:

1. Het belangrijkste punt in de toekomstvisie, is de keuze voor één transparante jeugdzorg, die verder gaat dan het afstemmen van de bestaande sectoren en die de werking en organisatie van verschillende actoren integreert. De principiële keuze voor het opheffen van de sectorale grenzen in de welzijns- en gezondheidszorg, kunnen we volledig onderschrijven. Wanneer echter deze keuze beperkt blijft tot de zgn. 'jeugdzorg', heeft dit als effect dat er paradoxaal een nieuwe 'sector' wordt gecreëerd, naast de 'volwassenenzorg', waarin bovendien de bestaande sectorale opdelingen in de welzijns- en gezondheidszorg behouden blijven. Daarom stellen we voor dat het perspectief naar 'één jeugdzorg' verruimd wordt naar een



perspectief naar 'één zorg'. De argumenten voor één jeugdzorg gelden immers ook voor het gebrek aan een 'integrale zorg' voor meerderjarigen. Bovendien is het soms erg moeilijk of kunstmatig om de grenzen tussen de jeugd- en de volwassenenzorg af te bakenen. Ook de visietekst benadrukt de gezinsgerichte werking en de relatie tussen problemen van kinderen én van hun ouders. Een zorg op maat en krachtengerichte hulpverlening kan ook niet anders dan vertrekken vanuit één zorg.

Deze eerste fundamentele bedenking moet bij de hierna volgende overwegingen steeds meege-  
nomen worden.

2. In de nota wordt gepleit voor een 'klimaat van sociaal ondernemerschap'. We kunnen dit volledig onderschrijven als hefboom om in de organisatie van de zorg de sectorale grenzen te doorbreken. Het concept van 'multifunctioneel centrum' sluit volledig aan bij het concept van 'polyvalent centrum' dat in de fusie- en reorganisatieprocessen van het Algemeen Welzijnswerk centraal staat en is conceptueel hetzelfde als de multifunctionele centra die binnen de gehandicaptensector worden opgericht. Als sociale ondernemingen bieden we op een innovatieve en flexibele manier in een welbepaalde regio een divers aanbod aan zorg- en dienstverlening aan en dit in nauwe samenwerking met andere lokale zorgaanbieders en als antwoord op een maatschappelijke behoefte of vraag vanuit het cliëntperspectief. FSO wenst dan ook dat zorgaanbieders benaderd worden als sociale ondernemers die voldoende managementruimte krijgen om intersectoraal te werken.

3. Het perspectief naar 'één jeugdzorg' is echter onlosmakelijk verbonden met de wijze waarop de Vlaamse overheid in de toekomst de voorzieningen zal aansturen met 'centen en reglementen'. In de nota wordt gekozen voor een 'modulaire financiering'. Het voorstel om 'enveloppenfinanciering' te koppelen aan 'de ingezette module' vraagt echter verdere verduidelijking: kunnen bijvoorbeeld in geval van onderbezetting de middelen tussen de modules verschoven worden? Modulaire financiering houdt ook gevaren in, zoals een 'jacht' op de best gefinancierde modules. Het houdt ook het risico in dat modules 'gebetonneerd' blijven door de eraan gekoppelde financiering, waardoor het bestaande aanbod het uitgangspunt blijft en innovaties en vraaggestuurd werken minder kans krijgen.

Maar ten gronde is het de vraag hoe deze modulaire financieringswijze zich verhoudt tot andere financieringsvormen, zoals de persoonsgebonden of persoonsvolgende financiering in het VAPH en de globale enveloppenfinanciering (op centrum- of ondernemingsniveau) van de CAW's. Eén jeugdzorg vraagt een coherente financieringswijze. In de nota (p. 2) wordt overigens gesteld dat de financieringsstromen 'compatibel' moeten zijn.

Samen met de 'centen' zijn ook de 'reglementen' een pijler voor de ééngemaakte jeugdzorg. Afgezien van onze voorafgaande bedenking over 'één jeugdzorg of één zorg', is het ontwikkelen van gemeenschappelijke kwaliteitsdoelen zeker een mogelijkheid. Een verdergaande integratie van regelgeving hangt echter samen met de financieringswijze.

4. In de inleiding van de nota wordt op p. 2 aangekondigd dat er "geen opsomming zal volgen van de actoren die zich moeten aangesproken voelen bij deze visie". Eén pagina verder worden de actoren die 'zich aangesproken moeten voelen' toch concreet opgelijst. De evolutie van een 'intersectorale jeugdzorg' naar 'één jeugdzorg', zal mee bepaald worden door de vraag of de positionering van sommige actoren al dan niet fundamenteel zal wijzigen. Dit geldt uiteraard voor actoren die momenteel aangestuurd worden door een ander beleidsniveau (federaal of lokaal). De keuze voor één jeugdzorg roept ook de vraag op of de

centravor leerlingenbegeleiding daar wel deel van kunnen uitmaken. Eén jeugdzorg kan niet zonder op beleidsniveau een homogeen bevoegdheidspakket te creëren.

5. We onderschrijven de keuze voor een vermaatschappelijking van de jeugdzorg. Voor een volwaardige participatie van jongeren is het inderdaad belangrijk dat er bruggen gebouwd worden tussen de jeugdzorg en het algemeen gezinsbeleid, jeugdbeleid, lokaal sociaal beleid, huisvesting,... Maar ook tussen de jeugdzorg en het zgn. 'algemeen preventieve veld' van jeugdwerk, opbouwwerk, preventieve gezinsondersteuning,... De nota maakt echter op geen enkele manier duidelijk op welke manier deze vermaatschappelijking vorm kan krijgen. Er wordt enkel gewezen op de 'signaalfunctie' van jeugdzorgaanbieders. Vermaatschappelijking veronderstelt een actieve benadering vanuit de jeugdzorg, met structurele acties, hechte samenwerkingsverbanden met basisinstituten en systematische projecten van algemene preventie. Om dat te activeren moet de jeugdzorg beschikken over professionele 'bruggenbouwers'. De afschaffing van de functie van de preventieconsulenten (sedert enkel jaren omgedoopt tot 'Vlaamse coördinatoren opvoedingsondersteuning') en de preventiecellen binnen de CBJ's, is op dit punt geen goed signaal.
6. In de nota vinden we geen visie op het onderscheid tussen rechtstreeks en niet-rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp. De keuzes m.b.t. dit onderscheid zijn echter bepalend voor de wijze waarop de jeugdzorg in de toekomst zal aangeboden worden. De actuele verhouding tussen beide is zeer onevenwichtig. In de nieuwe jeugdzorg zal het aanbod van rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp zeer sterk moeten verruimd worden door een uitbreiding van het rechtstreeks toegankelijke aanbod én door het verschuiven van hulpaanbod dat zich nu nog 'na de poort' situeert. Zonder dergelijke verruiming (kwantitatief en kwalitatief) van de rechtstreeks toegankelijke jeugdzorg, zullen de verwachtingen die het nieuwe decreet Integrale Jeugdhulp heeft geschapen, onmogelijk kunnen ingelost worden.
7. Het concept van 'brede instap' is in de nota niet uitgewerkt, maar is een essentieel bestanddeel van de nieuwe jeugdzorg. Jongeren, ouders en gezinnen moeten met hun hulpvragen terecht kunnen bij generalistische en laagdrempelige voorzieningen, met een aanbod van directe hulp en vraagverheldering op alle levensdomeinen. Het concept van de 'brede instap' moet daarom expliciet opgenomen worden in de visie op de jeugdzorg in 2020. We verwijzen hiervoor naar de teksten in de werkmap Integrale Jeugdhulp.
8. Om te vermijden dat er in het hulpverleningstraject een 'moratorium' in een wachtperiode ontstaat of andere breukmomenten, pleit de nota voor het versterken van een vorm van 'zorgregie', via een 'flexibel te activeren functie', die kan ingevuld worden door een jeugdhulpaanbieder of in sommige situaties een 'derde'. Ook op dit punt - het verzekeren van de hulpcontinuïteit - heeft het hulpaanbod in de 'brede instap' een belangrijke opdracht, want de startsituatie is een bepalende factor in de oriëntatie naar en de opvolging van 'één traject op maat' ('één vraag' en 'één traject').
9. Om de zorgcontinuïteit ook te waarborgen bij de overgang van minderjarigenzorg naar meerderjarigenzorg dient ook een regiefunctie voorzien te worden voor jongvolwassene en mag de jongvolwassene niet losgelaten worden tot de garantie er is dat kan voorzien worden in een gepast traject van hulpverlening vanuit de volwassenenzorg.
10. Om tot één jeugdzorg te komen zijn 'goed functionerende netwerken' nodig. De nota pleit in dat verband voor een grotere verantwoordelijkheid van de 'regio' (provincie of lager, met

aandacht voor de grootstedelijke component) zowel op het niveau van samenwerking als van programmatie. Dit valt moeilijk te rijmen met de schrapping van de ‘samenwerking’ in het zorgregiodecreet en de geplande afbouw van de regionale beleidsondersteuning in de Integrale Jeugdhulp. De Federatie Sociale ondernemingen steunt het idee van een grotere responsabilisering van de regio’s, maar het is erg onduidelijk wie het mandaat zal krijgen om dit aan te sturen. Het functioneren van regionale netwerken mag niet afhankelijk gemaakt worden van voluntarisme en zelfregie.

We kunnen ons vinden in de beschrijving en het proces waarop de gerechtelijke jeugdzorg vanuit een vraaggericht werken en een zorg op maat zal worden aangepakt: het de mogelijkheid creëert van een combinatie van een sanctionerend beleid met een hulpverleningstraject. Bij de gerechtelijke jeugdhulp wordt gesproken over het gevaar van over-diagnosticeren maar er bestaat even goed het gevaar van niet of onderdiagnosticeren en te veel de verklaring of oorzaak te zoeken en te leggen bij de context. Diagnostiek is ook de diagnose van het kind of de jongere zelf. Ook de mentale mogelijkheden en beperkingen van jongeren dienen meegenomen te worden. Nu ontbreekt dit bijna volledig of wordt het beperkt tot psychiatrische stoornissen.

De nota gaat terecht ook in op de Vlaamse antwoorden op jeugddelinquentie. De institutionele ontwikkelingen kunnen inderdaad mogelijkheden creëren om een Vlaams jeugdsanctierecht te schrijven en te organiseren. Bij het Vlaamse jeugdsanctierecht plaatsen we twee kanttekeningen. Vooreerst spreekt de nota zich niet uit over de vraag in welke mate de afhandeling van jeugddelinquentie deel zal uitmaken van de jeugdzorg. Voorts wijzen we erop dat het nieuwe Vlaamse jeugdsanctierecht op lokaal niveau steeds meer voorbij gestoken wordt door de invoering van gemeentelijke administratieve sancties en overlastboetes.

131

Om kinderen en jongeren met stoornissen of beperkingen ook te vatten binnen één (jeugd)zorg zou in de tekst best ook gesproken worden over observatie- en behandelingscentra (OBC’s) naast de OOC’s. Het onderwijs krijgt als bevoorrechte partner een aparte vermelding. Het verbaast ons enigszins dat omtrent de organisatie van het onderwijs dit zich hier beperkt tot een onderwijs op maat naar analogie van een zorg op maat dat flexibel moet kunnen ingezet worden. Wat verstaat men onder “een onderwijs op maat”? Is dit een vorm van inclusief onderwijs, een concept van brede school en hoe dient het buitengewoon onderwijs zich daartoe te verhouden.

Samengevat.

FSO onderschrijft de empowerende hulpverleningsvisie in de tekst en de keuze voor vermaatschappelijking van de jeugdzorg. In de geschetste blauwdruk van de jeugdzorg ontbreekt echter de cruciale rol van de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp en de voorzieningen die een ‘brede instap’ aanbieden. Als sociale onderneming kiest FSO voor het opheffen van de sectorale grenzen, maar met een ernstig voorbehoud bij de creatie van een nieuwe sector ‘jeugdzorg’.

Berchem-Antwerpen, 29 mei 2012

## **Reflectie en reactie op aanbevelingen uit de door het Vlaams Parlement aangenomen motie bij de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg 2011 (Jongerenwelzijn)**

Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin stelde aan het Raadgevend Comité en het agentschap Jongerenwelzijn de vraag een antwoord te formuleren op de aanbevelingen van het Vlaams Parlement. Dit antwoord is de visietekst. Evenwel weerhoudt dit Jongerenwelzijn niet een expliciet antwoord te formuleren op de vraag. Bijgevoegde sectorale reactie houdt de aanbevelingen tegen het licht van de visietekst van de Staten-Generaal Jeugdhulp en benoemt het beleid van Jongerenwelzijn bij die aanbevelingen waar gevolg aan wordt gegeven. Deze reflectie van Jongerenwelzijn pretendeert niet volledig te zijn.

## Reflectie en reactie op de aangenomen motie van aanbeveling betreffende de maatschappelijke beleidsnota jeugdzorg van 2011

Deze sectorale reactie houdt de aanbevelingen tegen het licht van de visietekst van de Staten-Generaal Jeugdhulp en benoemt het beleid van Jongerenwelzijn bij die aanbevelingen waar gevolg aan wordt gegeven. Deze reflectie van Jongerenwelzijn pretendeert niet volledig te zijn.

*1° in te zetten op een **beleidsdomeinoverschrijdende strategie** om op de problematieken adequaat te kunnen inspelen en een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen zowel regionaal als intersectoraal afgestemd en gedragen om de verhoogde instroom in de jeugdhulpverlening aan te pakken;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp spreekt de breed maatschappelijk gezamenlijke verantwoordelijkheid aan. De Staten-Generaal Jeugdhulp legt de nadruk op een gemeenschappelijke visie en op een regionale afstemming binnen een intersectoraal kader.

De Staten-Generaal Jeugdhulp is van mening dat de instroom in de jeugdhulpverlening wordt aangepakt door de empowerende en krachtgerichte benadering waarbij in het bijzonder de jeugdhulpaanbieders die als eerste worden aangesproken actief met de jongeren en hun context aan de slag gaan.

133

*2° inzake het **algemene gezinsbeleid**:*

*a) jongeren en gezinnen voldoende te informeren en te responsabiliseren over het ouderschap en het draagvlak en de draagkracht die dat veronderstelt;*

*b) de informatiedoorstroming van Kind en Gezin naar de centra voor leerlingenbegeleiding te optimaliseren en inhoudelijk te laten aansluiten op elkaar;*

*c) bijzondere aandacht te hebben voor de gevolgen van gezinsbreuken voor kinderen en jongeren, waarbij:*

*c1) ouders meer worden geïnformeerd over de gevolgen voor kinderen en jongeren van een relatiebreuk van de ouders, in het bijzonder conflictueuze relatiebreuken;*

*c2) de toegankelijkheid van de eerstelijns hulp wordt verhoogd;*

*c3) er bij de federale overheid op wordt aangedrongen om:*

*c3i) bij gezinsconflicten en familiale conflicten bemiddeling meer naar voren te schuiven;*

*c3ii) te overwegen om bij ontsparing bemiddeling op te leggen wanneer kinderen betrokken zijn bij gezinsbreuken;*

*d) het aanbod van voorschoolse en buitenschoolse opvang uit te bouwen;*

*e) bij de Federale Regering aan te dringen op:*

*e1) het blijven voorzien in afdoende verlofstelsels en flexibele loopbaanplanning zodat ouders voldoende tijd kunnen nemen voor de opvang en opvoeding van hun kinderen;*

*e2) het garanderen van het hoor- en spreekrecht van kinderen en het voorzien in de mogelijkheid daartoe op een kind- en jongerenvriendelijke wijze;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp onderschrijft uitdrukkelijk de gezins- en contextgerichte werking van de hulpverlening. Niet alleen de minderjarige, ook de ouders en/of de brede opvoedkundige context en/of het netwerk worden betrokken in de hulpverlening.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van linken met andere actoren en sectoren zoals het algemeen gezinsbeleid.

**3° inzake preventie:**

- a) preventie te zien als de maximale ondersteuning en omkadering om maatschappelijke uitsluiting te voorkomen;
- b) preventie buurtgericht, laagdrempelig en ook aan huis te maken met oog voor empowerment en emancipatie van ouders in hun opvoedingsrol;
- c) preventie uit te breiden met de ondersteuning van informele steun en het sociale weefsel;
- d) in te zetten op de bekendheid en toegankelijkheid van preventie;
- e) het medische onderdeel van preventie uit te bouwen en aan te wenden om de toegankelijkheid ervan te vergroten;

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van linken met andere actoren en sectoren zoals de preventieve gezinsondersteuning. Jeugdhulpaanbieders hebben een signaalfunctie betreffende preventie.

134

**4° inzake opvoedingsondersteuning:**

- a) opvoedingsondersteuning te zien als empowerment van gezinnen en wat ouders en ouderfiguren zelf als ondersteunend ervaren en wat deel uitmaakt van maatschappelijke dienstverlening;
- b) uit te gaan van de context van het opvoeden en de vaststellingen van de evaluatie van het decreet Opvoedingsondersteuning;
- c) het aanbod te versterken door:
  - c1) de lokale inbedding ervan uit te bouwen (dat wil zeggen opvoedingsondersteuning als onderdeel van de maatschappelijke dienstverlening);
  - c2) het lokale beleid een actieve rol te geven bij de invulling van opvoedingsondersteuning, waarbij het aanbod van opvoedingsondersteuning wordt afgestemd op de behoeften van de gezinnen met kinderen;
  - c3) bij de toekenning van middelen prioriteit te geven aan het basiswerk en te voorzien in een eenduidig aangestuurd subsidiesysteem;
  - c4) door zo sterk mogelijk in te zetten op eerstelijnsaanspreekpunten in de eigen buurt, met gezinsvriendelijke uren, en op de bekendheid ervan;

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van linken met andere actoren en sectoren zoals de opvoedingsondersteuning.

**5° inzake de materiële levensomstandigheden van kinderen en hun gezinnen:**

- a) wat het huisvestingsbeleid betreft:
  - a1) beschikbare middelen prioritair toe te leiden naar gezinnen met kinderen die in preciaire woonomstandigheden leven;
  - a2) de mogelijkheden te verruimen voor jongvolwassenen die uit de jeugdhulpverlening stromen om een gepaste woning te kunnen betrekken;

*b) wat het milieubeleid betreft: het onderzoek naar de impact van milieucondities op de incidentie van karakter- en gedragsstoornissen te intensifiëren;*

*c) wat ruimtelijke ordening betreft:*

*c1) de kennis over en toepassing van participatie van kinderen en jongeren bij planningsprocessen op het vlak van ruimtelijke ordening te laten toenemen;*

*c2) in de diverse plannen vanuit de verschillende beleidsniveaus te voorzien in voldoende openbare speel- en ontmoetingsruimte onder meer door specifieke voorzieningen en recreatief medegebruik, en daartoe ook de lokale overheden te sensibiliseren;*

*c3) bij het opstellen van ruimtelijke structuurplannen en ruimtelijke uitvoeringsplannen een specifieke paragraaf inzake ruimte voor kinderen op te nemen;*

*c4) lokale overheden op te roepen om:*

*c4i) bij het opstellen van gemeentelijke verkavelingsverordeningen of het afleveren van verkavelingsvergunningen verplichtingen op te nemen inzake openbare ruimte en ontmoetingsruimte vanaf een bepaald aantal kavels of vanaf een bepaalde grootte, waarbij kinderen en jongeren als volwaardige actor worden gezien in de publieke ruimte;*

*c4ii) bij het afleveren van bouwvergunningen voor grotere woonprojecten, inzonderheid ook sociale woonprojecten in ruimte voor kinderen en jongeren te voorzien;*

De interdepartementale cel Wonen-Welzijn behandelt de thema's die op het raakvlak liggen tussen woonbeleid en welzijnsbeleid. Een van de doelstellingen daarbij is dat er een meer gerichte aanpak is van de problematiek van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Binnen de projecten wonen-welzijn zijn er samenwerkingsprojecten voor kwetsbare jongvolwassenen opgenomen en deze jongeren gelden nu als voorrangsgroep in de sociale huisvesting. Ontvoogde minderjarigen of minderjarigen die met toepassing van het decreet bijzondere jeugdzorg zelfstandig wonen of gaan wonen, met begeleiding door een erkende dienst, krijgen prioriteit bij de toewijzing.

De Staten-Generaal Jeugdhulp spreekt de breed maatschappelijk gezamenlijke verantwoordelijkheid aan.

**6°inzake het onderwijsbeleid:**

*a) de rol van scholen en de centra voor leerlingenbegeleiding in het algemeen en in de integrale jeugdhulp in het bijzonder te expliciteren en een maximale afstemming te realiseren met de beleidsdomeinen Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Inburgering en Integratie;*

De rol van de centra voor leerlingenbegeleiding wordt geëxpliciteerd in het nieuwe decreet integrale jeugdhulp. Zij blijven een volwaardige actor in de jeugdhulp als één van de sectoren van integrale jeugdhulp.

De Staten-Generaal Jeugdhulp betrok Onderwijs (scholen en centra voor leerlingenbegeleiding) in de opmaak van de visietekst en legde de tekst tevens voor advies voor aan de Vlaamse Onderwijsraad. Centra voor leerlingenbegeleiding worden gevat onder het begrip 'jeugdhulpaanbieders'. Zij krijgen een bijzondere rol toebedeeld betreffende het omgaan met hulpvragen. Scholen worden aangesproken vanuit een brede maatschappelijke gedragenheid. Zij worden aangesproken in samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid.

- b) de overdiagnosticering en medicalisering in het onderwijs aan te pakken;*
- c) instrumenten te laten ontwikkelen voor scholen en centra voor leerlingenbegeleiding om preventief risicoleerlingen te kunnen detecteren en hen preventief te kunnen begeleiden;*
- d) in het kleuteronderwijs de omkadering te verhogen en scholen te stimuleren blijvende aandacht te hebben voor zorg in het basisonderwijs;*
- e) de multidisciplinaire en contextuele begeleiding van kinderen met ontwikkelingsmoelijkheden tijdens de kleuterleeftijd als prioriteit op te nemen in de opdracht van scholen en centra voor leerlingenbegeleiding;*
- f) evidence-based methodieken in verband met kleuterparticipatie en studieondersteuning in kansarme gezinnen structureel te erkennen;*
- g) scholen te erkennen en te gebruiken als kanalen om ouders te bereiken;*
- h) meer 'brede scholen' te realiseren, onder meer ook met betrokkenheid van de vrijetijdssectoren (Sport, Cultuur en Jeugdbeleid), om kinderen, jongeren en hun ouders maximale kansen te geven om zich op verschillende levensdomeinen volwaardig te ontplooien en om te participeren aan de samenleving;*
- i) wat de centra voor leerlingenbegeleiding betreft:*
  - i1) de positie en rol, onder meer op het vlak van welzijnswerk als verwijzer naar de jeugdhulp, van de centra te versterken;*

Binnen integrale jeugdhulp nemen zij een rol op in de brede instap. Zij bieden onthaal en vraagverheldering aan. Indien nodig verzorgen zij hulpcontinuïteit en begeleiden zij de jongere naar het gepast aanbod (nu comités voor bijzondere jeugdzorg, vanaf 2014 intersectorale toegangspoort en gemandateerde voorzieningen).

De Staten-Generaal Jeugdhulp beschouwt de centra voor leerlingenbegeleiding als jeugdhulpaanbieders. Dit houdt in dat zij worden aangesproken in het optreden als welzijnswerker, te begrijpen als activerend en empowerend de jongeren en hun context aanspreken.

*i2) het laagdrempelige basisaanbod van preventieve gezondheidszorg van de centra, met inbegrip van de vaccinaties en de medische consulten voor alle leerplichtige kinderen en jongeren te blijven garanderen;*

*i3) afspraken te maken met Kind en Gezin omtrent de informatieoverdracht rond opvoedingscompetenties van ouders en de ontwikkeling van kinderen met bijzondere begeleidingsbehoeften;*

*i4) de rol van de centra te herdefiniëren, onder meer op het vlak van het psychisch welbevinden van kinderen en jongeren, en met versterking van hun aanbod psychosociale hulp in de scholen;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp beschouwt de centra voor leerlingenbegeleiding als jeugdhulpaanbieders. Dit houdt in dat zij worden aangesproken in het optreden als welzijnswerker, te begrijpen als activerend en empowerend de jongeren en hun context aanspreken.

*i5) de zeer strikte modulering bij de centra te herzien;*



In 2012 wordt gestart met een nieuwe moduleringsoefening, de zogenaamde “modulering 2.0”. Deze oefening beoogt het rationaliseren van de modules, in functie van combineerbaarheid en het evolueren naar een reëel multimodaal aanbod. Deze oefening moet afgerond worden in 2013 zodat de intersectorale toegangspoort met de nieuwe modules aan de slag kan.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt de noodzaak van modulering ten behoeve van het aanbieden van zorg op maat. Om de modules te kunnen combineren is een differentiatie voorafgaandelijk aan de modulering noodzakelijk. De modulering moet het aanbod vereenvoudigen maar mag niet leiden tot een versnippering van het aanbod. Met andere woorden modulering is noodzakelijk maar er moet ook aandacht gaan naar het aantal modules (niet té veel of niet té weinig modules).

*i6) instrumenten te laten ontwikkelen en implementeren voor scholen en centra voor leerlingenbegeleiding om preventief risicoleerlingen te detecteren en ze preventief te begeleiden;*  
*i7) in te zetten op onderzoek, competentieontwikkeling en begeleiding van de medewerkers van de centra;*

In 2011 werden in alle regio's vormingscycli gestart om alle hulpverleners te vormen in het omgaan met verontrusting en maatschappelijke noodzaak. Doel is om alle hulpverleners tegen 2014 gevormd te hebben in deze thematiek. Het ondersteuningscentrum jeugdzorg en de vertrouwenscentra kindermishandeling zullen na 2014 bereikbaar zijn om via consult de hulpverleners concreet te ondersteunen in hun werking en hun omgaan met verontrusting.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt de noodzaak om jeugdhulpaanbieders op te leiden.

*j) werk te maken van kwaliteitsvolle verwijzingsprocedures voor kinderen die behoefte hebben aan buitengewoon onderwijs onder meer door te voorzien in een objectieve en onafhankelijke diagnosestelling;*

*k) met betrekking tot de onderwijsinternaten, rekening houdend met de gelijkschakeling van werkings- en omkaderingsmiddelen, aandacht te hebben voor:*

*k1) het bekrachtigen en versterken van hun rol op het vlak van opvoedingsondersteuning, in het bijzonder voor leerlingen met bijzondere behoeften;*

*k2) het garanderen van een volledige subsidiëring van het opvoedend personeel naar rato van het aantal internen per internaat, waarbij een gedeelte wordt toegewezen voor de extra ondersteuning van leerlingen met bijzondere behoeften;*

*k3) middelen en snellere procedures voor de renovatie en nieuwbouw;*

*k4) middelen voor nascholing en professionalisering van het personeel van internaten;*

*l) de psychosociale hulp in scholen te versterken en de projecten ‘coaches geestelijke gezondheidszorg’ in de scholen te evalueren en bij een positieve evaluatie te komen tot een uitbreiding wat de secundaire scholen betreft, en tot een invoering wat de basisscholen betreft;*

*m) werk te maken van een geactualiseerd spijbelactieplan, uitgebreid naar antisociaal gedrag en waarin de focus vooral ligt op preventie, en te komen tot een inventarisatie van andere problematische afwezigheden met een detectie van de oorzaken;*

Er lopen een aantal gezamenlijke initiatieven tussen Onderwijs en Jongerenwelzijn inzake spijbelen en absoluut schoolverzuim.

*n) in te zetten op de samenwerking met het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, de time-outprojecten structureel te verankeren en flexibele trajecten op maat aan te bieden;*

Behalve de gezamenlijke initiatieven tussen Onderwijs en Jongerenwelzijn inzake spijbelen en absoluut schoolverzuim (cf. 6<sup>m</sup>) werd een engagementsverklaring tussen Onderwijs en de gemeenschapsinstellingen van Jongerenwelzijn opgesteld met betrekking tot de opvolging van de schoolloopbaan van jongeren die in de gemeenschapsinstellingen verblijven alsook een engagementverklaring tussen de private voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand en Onderwijs met betrekking tot communicatie inzake het opstellen van een netwerkfiche.

De engagementsverklaring met de gemeenschapsinstellingen voorziet dat voor elk van hun leerlingen contact zal opgenomen worden met de school of het centrum voor leerlingenbegeleiding om samen met hen een onderwijstraject op maat van deze leerling uit te stippelen. Hierbij worden afspraken gemaakt om dit traject te realiseren, te evalueren en bij te sturen met het oog op een zo vlekkeloos mogelijke terugkeer naar school. Sleutelfiguren hierin zijn de nieuw aangeworven leerlingbegeleiders die voor elke leerling in de gemeenschapsinstellingen deze contacten en afspraken opvolgen en coördineren.

138 De engagementverklaring tussen de netten en de koepels van de scholen / centra voor leerlingenbegeleiding en de vertegenwoordigers van voorzieningen bijzondere jeugdbijstand voorziet in een aantal engagementen met betrekking tot het stimuleren van de samenwerking tussen scholen en centra voor leerlingenbegeleiding enerzijds en de residentiële voorzieningen binnen de bijzondere jeugdbijstand anderzijds met het oog op het optimaliseren van de begeleiding van de jongere die verblijft in een dergelijke voorziening.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt expliciet het belang van de samenwerking tussen Onderwijs en jeugdhulp. De directe link situeert zich op volgende terreinen: de opleiding van jeugdhulpaanbieders, het onderwijsaanbod in de jeugdhulp en de maatschappelijke positie van de scholen. Het delen van expertise en gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt naar voor geschoven.

*o) te investeren in schoolvervangende programma's voor die leerlingen die vanwege een verblijf in een residentiële voorziening voor een korte of langere periode niet naar school kunnen;*

Behalve de gezamenlijke initiatieven tussen Onderwijs en Jongerenwelzijn inzake spijbelen en absoluut schoolverzuim (cf. 6<sup>m</sup>) werd een engagementsverklaring tussen Onderwijs en de gemeenschapsinstellingen van Jongerenwelzijn en Onderwijs opgesteld met betrekking tot de opvolging van de schoolloopbaan van jongeren die in de gemeenschapsinstellingen verblijven alsook een engagementverklaring tussen de private voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand en Onderwijs met betrekking tot communicatie inzake het opstellen van een netwerkfiche (cf. 6<sup>n</sup>).

Een (interkabinetten)werkgroep van Onderwijs, Jeugd en Welzijn verzamelde kwantitatieve gegevens over jongeren die in voorzieningen verblijven en geen school of schoolvervangend programma hebben. Tevens werd via focusgroepen verkend welke initiatieven er bestaan in het ruime onderwijs- en welzijnsveld om moeilijk schoolbare jongeren of jongeren die tijdelijk geen school hebben alternatieven aan te bieden, telkens met het oog op de herintrede in het reguliere onderwijsaanbod.

Het is de betrachting om tijdens deze legislatuur op basis van al deze bevindingen een kader uit te tekenen voor Vlaanderen voor vermelde doelgroep.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt expliciet het belang van de samenwerking tussen Onderwijs en jeugdhulp. De directe link situeert zich op volgende terreinen: de opleiding van jeugdhulpaanbieders, het onderwijsaanbod in de jeugdhulp en de maatschappelijke positie van de scholen. Het delen van expertise en gezamenlijke verantwoordelijkheid wordt naar voor geschoven.

*p) in de diverse opleidingen voor beroepen waar men nadien in contact komt met kinderen en jongeren, de aandacht voor en detectie van problemen structureel in te bedden, alsook de manier van omgaan met kinderen en jongeren, en in de opleiding mee te voorzien in de manier waarop kan worden doorverwezen;*

**7° inzake het jeugdbeleid:**

*a) in te zetten op een doeltreffende ontsluiting en verspreiding van de beschikbare kennis over kinderen, jongeren, hun leefwereld en hun toekomstvisie en daarbij aandacht te hebben voor nieuwe trends en hun effecten;*

*b) sensibiliseringscampagnes te voeren:*

*b1) in verband met het aanvaarden van teleurstelling in het verwachtingspatroon van en ten aanzien van kinderen en jongeren;*

*b2) om de tolerantie ten aanzien van kinderen en jongeren te verhogen;*

*b3) om ouders en opvoeders te laten inzien dat het uitoefenen van ouderlijk gezag, het stellen van grenzen en het bieden van structuur noodzakelijk zijn in de wereld van kinderen en jongeren;*

*c) kind- en jongerenvriendelijkheid tot een centraal aandachtspunt in het Vlaamse stedenbeleid en het Brusselbeleid te maken, alsook de lokale besturen daartoe te stimuleren;*

*d) een beleidsdomeinoverschrijdend actieplan op te stellen om het pesten (fysiek, verbaal en digitaal) van en door kinderen en jongeren kordaat aan te pakken;*

*e) door samenwerking en coördinatie doelgerichter in te zetten op jeugdinformatie, die informatie te laten beantwoorden aan overeengekomen kwaliteitsprincipes en kwaliteitscriteria en werk te maken van een verhoogde deskundigheid over het toegankelijk maken van die informatie bij beleidsmedewerkers en jeugdinformatieverstrekkers;*

*f) toe te zien, met ondersteuning van organisaties uit het middenveld, op voldoende mogelijkheden voor kinderen en jongeren tot ontplooiing in de vrije tijd, en op lokaal vlak een optimaal gebruik van publieke accommodaties, onder andere voor kinderen en jongeren, te faciliteren;*

*g) met erkenning van de specifieke rol van de integratiecentra sterk in te zetten op competenties van mensen en organisaties die werken met kinderen en jongeren, om om te gaan met de groeiende diversiteit bij de jeugd;*

*h) in de monitoren cursussen voor jongerenbegeleiders specifiek te voorzien in vorming in verband met het omgaan met diversiteit en jongeren met problemen, alsook over de manier waarop en de instanties waar meldingen en doorverwijzingen kunnen gebeuren;*

*i) de vorming en het inzetten van jeugdadviseurs (jongeren geven jongeren advies) bij de jongerenadviescentra te vergroten;*

*j) jeugdcultuuractoren te stimuleren en te ondersteunen om in te zetten op maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp zet het kind en de jongere, samen met zijn ouders en/of context centraal in de jeugdhulp. Dit uit zich in een krachtgerichte, empowerende jeugdhulp maar eveneens in de gezins- en contextgerichte benadering. Het expliciet aanspreken van het maatschappelijke weefsel houdt eveneens het jeugdbeleid in.

**8° inzake sport en recreatie:**

- a) bij de vorming van begeleiders bij sportclubs oog te hebben voor de opleiding inzake omgaan met kinderen en jongeren, detectie van problemen, en de manier van doorverwijzen;
- b) een sportbeleid te voeren waarbij niet enkel de prestatie en de competitie naar voor worden geschoven, maar ook de erkenning van sportieve waarden en normen zoals fair play;
- c) werk te maken van de participatie van kinderen en jongeren, in het bijzonder kwetsbare kinderen en kansengroepen;

De Staten-Generaal Jeugdhulp zet het kind en de jongere, samen met zijn ouders en/of context centraal in de jeugdhulp. Dit uit zich in een krachtgerichte, empowerende jeugdhulp maar eveneens in de gezins- en contextgerichte benadering. Het expliciet aanspreken van het maatschappelijke weefsel houdt eveneens sport en recreatie in.

**9° met betrekking tot de opbouw van het sociale weefsel en het sociale kapitaal van de gezinnen:**

- a) op alle beleidsniveaus organisaties te ondersteunen die gebruik maken van methodieken op het vlak van informele ondersteuning voor en door gezinnen;
- b) de lokale overheden te sensibiliseren een ondersteunend beleid te voeren met betrekking tot de oprichting en de werking van buurtcomités en wijkraden;
- c) promotiecampagnes te voeren in verband met het buiten spelen van kinderen, in het bijzonder met betrekking tot de buitenspeeldag en de speelstraten;
- d) de lokale overheden op te roepen om, wanneer zij speelpleinwerking organiseren, te bekijken of hierin wijkgerichte activiteiten kunnen worden opgenomen en erop toe te zien dat ook kwetsbare kinderen eraan deelnemen;
- e) aan de federale overheid te vragen de buurtbemiddelingsprojecten te evalueren, en bij positieve evaluatie de invoering ervan te veralgemenen;
- f) aan de federale overheid te vragen te bestuderen hoe bemiddeling en het gebruik van de verzoeningsprocedure gepromoot of verplicht kan worden voor het inleiden van procedures inzake burenflicten bij de vrederechter;

De Staten-Generaal Jeugdhulp spreekt expliciet het maatschappelijke weefsel aan, zo ook de opbouw van het sociale weefsel en het sociale kapitaal.

**10° bijzondere aandacht te hebben voor en maatregelen te treffen voor:**

- a) kinderen in armoede, waarbij in het kader van een beleidsdomeinoverschrijdende aanpak en met ruggespraak met de verenigingen waar armen het woord nemen, structurele armoedebestrijdingsmaatregelen worden getroffen;

De Staten-Generaal Jeugdhulp stelt de jongere, zijn ouders en zijn context centraal binnen een empowerende en krachtgerichte jeugdhulp. Participatie is een sleutelwoord (zowel participatie op hulp-

verleningsniveau, als op organisatie- en beleidsniveau). De verenigingen waar armen het woord nemen kunnen desgewenst een partner worden op dit punt.

*b) allochtone jongeren met problemen, waarbij:*

*b1) de kennis en knowhow over verschillende etnisch-culturele achtergronden maximaal in de hulpverlening wordt ingezet;*

*b2) de inzet van tolken wordt gefaciliteerd, onder meer voor overleg met ouders die het Nederlands niet beheersen;*

In het nieuwe decreet integrale jeugdhulp is een legistische basis voorzien om organisaties te erkennen en te subsidiëren die de dienst- en hulpverlening van de intersectorale toegangspoort en het ondersteuningscentrum jeugdzorg ondersteunen. Op die manier kunnen de ondersteuningscentra voor allochtonen (OTA) worden erkend en gesubsidieerd als regulier aanbod.

Jongerenwelzijn maakt in zijn gelijke kansen- en diversiteitsplan werk van de inzet van onder meer allochtonen in zijn organisatie. Op die manier wordt hun kennis en knowhow vanuit etnisch-culturele achtergrond ingezet in de hulpverlening.

De Staten-Generaal Jeugdhulp onderschrijft het generalistisch karakter van de jeugdhulp, te begrijpen als jeugdhulp waar iedereen een antwoord moet krijgen op zijn vraag, zo ook allochtone jongeren in problematische leefsituaties. Dit belet evenwel niet dat er specifieke opvang kan worden georganiseerd gericht op deze doelgroep, rekening houdend met de specifieke noden van deze doelgroep en eventueel in samenwerking met andere actoren.

*c) niet-begeleide buitenlandse minderjarigen en jongeren zonder papieren voor wie de toeleiding naar voogden wordt gefaciliteerd;*

Er is in principe geen specifiek doelgroepenbeleid in de jeugdhulp. Elke minderjarige, ongeacht afkomst, overtuiging of verblijfsstatuut, heeft gelijke rechten op jeugdhulp en vanuit die optiek opteren we voor een niet-categoriale aanpak in de jeugdhulp. Toch maken we op basis van specifieke ondersteuningsnoden een uitzondering voor de NBBM. Zij worden momenteel overwegend opgevangen in de categoriale voorzieningen. Voor wat de toekomst betreft, is het afwachten op welke manier het categoriale aanbod zal worden vertaald in de modulering van het aanbod.

De Staten-Generaal Jeugdhulp beschrijft het generalistisch karakter van de jeugdhulp, te begrijpen als jeugdhulp waar iedereen een antwoord moet krijgen op zijn vraag, zo ook niet begeleide buitenlandse minderjarigen en jongeren zonder papieren. Dit belet evenwel niet dat er specifieke opvang kan worden georganiseerd gericht op deze doelgroep, rekening houdend met de specifieke noden van deze doelgroep en eventueel in samenwerking met andere actoren.

*d) jongeren met zware gedragsproblemen, verslavingsproblemen, psychiatrische en emotionele problemen, voor wie een specifieke, aparte opvang wordt georganiseerd, en waarbij jongeren met een psychiatrische problematiek niet langer in de bijzondere jeugdzorg worden ondergebracht;*

Voor een deelpopulatie binnen de gemeenschapsinstellingen van Jongerenwelzijn wordt vooropgesteld dat het realiseren van het hulpverleningsaanbod niet in leefgroepverband maar op een sterk

geïndividualiseerde wijze dient te gebeuren in specifiek daartoe bestemde eenheden. Het gaat dan om jongeren van wie de ernstige gedragsproblemen gecompliceerd worden door uitgesproken (ortho)psychiatrische zorgbehoeften, een mentale handicap, een primaire drugsproblematiek of een combinatie van deze kenmerken. Voor deze jongeren wordt zo snel mogelijk een intersectoraal hulpverleningstraject uitgetekend in samenwerking met de outreachteams van de gemeenschapsinstellingen, de psychiatrische dienst van De Grubbe of in het kader van intersectoraal regionaal overleg voor jongeren met prioritaire hulpvragen.

De gemeenschapsinstellingen bieden time-outmogelijkheden aan alle private partners in de diverse sectoren van de jeugdhulp die zich engageren ten aanzien van moeilijk te begeleiden jongeren. Dit time-outaanbod wil een vastgelopen begeleidings- of behandelingstraject deblokken door een korte afkoelings- en bezinningsperiode te bieden in een beveiligde setting. Einddoel is herstel van de hulpverleningsrelatie en heroriëntering van de jongere naar de voorziening van herkomst.

Deze time-outfaciliteiten fungeren als een hefboom om uitstroom van jongeren uit de gemeenschapsinstellingen te bevorderen én om instroom van een aanzienlijk aantal jongeren in een gemeenschapsinstelling te voorkomen doordat jongeren en begeleiders even op adem kunnen komen en op deze manier beter standhouden in trajecten van het private hulpaanbod.

In 2012 loopt een onderzoek naar werkzame methodieken binnen de bijzondere jeugdbijstand ter continuering van de hulpverlening die door agressie bedreigd wordt. Dit onderzoek wil in kaart brengen welke goede praktijken er in de sector zijn voor het voorkomen van en omgaan met agressie-incidenten van kinderen en jongeren in de hulpverlening. Daarnaast biedt het onderzoeksrapport aan de hand van fiches de voorzieningen inspiratie om goede praktijken te implementeren in de eigen werking.

142

Er zijn drie proeftuinprojecten waarbij gestructureerde begeleiding en opvang van minderjarige delictplegers wordt gerealiseerd. De Overstap richt zich tot delinquente jongens, Switch en Jez11 richten zich tot delinquente meisjes met een psychiatrische problematiek. De begeleiding is zeer gespecialiseerd, kortdurend en maakt gefaseerd de overgang van sterke structuur en intensiteit in een residentiële fase naar de context. Daarnaast loopt het experiment waarbij een initiatiefnemer de methodiek Multi Systemic Treatment of Therapy (MST) inzet voor minderjarige delinquenten, dit vanuit een sterk contextgerichte aanpak. Deze intensieve mobiele interventie richt zich tot minderjarigen met ernstig antisociaal en delinquent gedrag die dreigen uit huis geplaatst te worden en/of al herhaaldelijk werden geplaatst.

De Staten-Generaal Jeugdhulp beschrijft het generalistisch karakter van de jeugdhulp, te begrijpen als jeugdhulp waar iedereen een antwoord moet krijgen op hun vraag. Dit belet evenwel niet dat er specifieke opvang kan worden georganiseerd gericht op deze doelgroep, rekening houdend met de specifieke noden van deze doelgroep en eventueel in samenwerking met andere actoren.

*11° met betrekking tot de organisatie van de brede **jeugdhulpverlening**:*

*a) in te zetten op preventieve maatregelen die een lage drempel creëren voor ouders en hun kinderen om hulp en begeleiding te zoeken, en daarbij oog te hebben voor het emancipatorische en wenselijke karakter van die preventie;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp positioneert de preventie en preventieve gezinsondersteuning naast de jeugdhulp. Elke jeugdhulpaanbieder heeft een signaalfunctie. De Staten-Generaal Jeugdhulp schuift uitdrukkelijk een empowerende en krachtgerichte jeugdhulp naar voor. Daarbij ligt de focus op de jongere, zijn ouders en de context. Deze verwachte basishouding van alle jeugdhulpaanbieders ziet de Staten-Generaal Jeugdhulp ook als wenselijk voor trajecten die voor of parallel met de jeugdhulp lopen. Bovendien onderschrijft de Staten-Generaal Jeugdhulp de noodzaak van een lage drempel door het belang van de eerste jeugdhulpaanbieders te benoemen.

*b) een permanentiesysteem te garanderen op het eerstelijnsniveau en toe te werken naar een verbeterd permanentiesysteem voor de consulenten teneinde snel en gepast te kunnen reageren;*

Jongerenwelzijn voorziet geen initiatieven met het oog op een te wijzigen permanentiesysteem voor de consulenten. Het crisisnetwerk van integrale jeugdhulp is bereikbaar voor crisissituaties. Zij bieden een meldpunt aan dat desgevallend interventie, begeleiding of opvang kan bieden.

*c) te communiceren over de brede hulpverlening, wat inhoudt dat het voor jongeren en hun omgeving duidelijk moet zijn wie hun eerstelijnsaanspreekpunten zijn;*

Binnen integrale jeugdhulp is de bekendmaking van de brede instap een doelstelling en beleidslijn.

De Staten-Generaal Jeugdhulp onderschrijft het belang van de bekendheid, de toegankelijkheid en de rol van de brede instap. Immers, in een activerende en empowerende benadering gaat elke jeugdhulpaanbieder onmiddellijk actief aan de slag met de zorgvrager.

*d) een 'knipperlichtensysteem' te ontwikkelen waarbij de detectie van misbruik en geweld ten aanzien van kinderen wordt geoptimaliseerd, onder meer met betrokkenheid van pediatrie diensten in algemene ziekenhuizen;*

Jongerenwelzijn onderzoekt de mogelijkheid tot uitwerking van een instrumentarium voor het ondersteuningscentrum jeugdzorg inzake risicotaxatie. Integrale jeugdhulp werkt aan een zorgzwaarte-instrument (Izika).

In opdracht van de Vlaamse Regering werkt Sensoa een raamwerk 'Seksualiteit en beleid' voor de jeugdhulp en kinderopvang uit. De bijzondere jeugdbijstand is betrokken bij de doorontwikkeling van dit raamwerk met als finaliteit een instrument te hebben dat door elke voorziening gehanteerd kan worden bij de uitwerking van het eigen beleid inzake de aanpak van geweld op kinderen, meer specifiek kindermishandeling.

*e) werk te maken van gegevensverwerking en dossiervorming op het niveau van het volledige gezin en niet enkel op het niveau van het kind of de voorziening, waardoor een integraal dossier ontstaat;*

In Domino (het dossieropvolgingssysteem van de diensten van Jongerenwelzijn) ligt de focus niet enkel op het kind of de jongere, maar gaat er ook veel aandacht naar de gezins- en contextfactoren.

De Staten-Generaal Jeugdhulp refereert aan het belang van registreren (onder meer met het oog op reflecteren) en aan het gebruik van de mogelijkheden van de informatiemaatschappij voor een betere jeugdhulp en een geïnformeerd beleid waarbij informatiedeling gefaciliteerd wordt.

*f) de hulpvraag en gemeenschappelijke analyse ervan als uitgangspunt te nemen en niet de labeling van de hulpvraag;*

Dit is één van de voornaamste uitgangspunten van de hele integrale jeugdhulp: niet aanbodgericht, wel vraaggericht en op maat van de cliënt hulp aanbieden.

Het project 'positieve heroriëntering' werkt op de krachtgerichte manier. Kinderen, jongeren en hun gezin worden aangesproken op hun krachten en hun verantwoordelijkheden en worden ondersteund in het zelf zoeken naar oplossingen.

Binnen Jongerenwelzijn worden de verwijzende instanties gevormd in het krachtgericht en oplossingsgericht werken. Dit is een houding waarbij een gemeenschappelijke definiëring van de hulpvraag of hulpbehoefte centraal staat.

De Staten-Generaal Jeugdhulp formuleert in zijn visietekst het belang van krachtgericht en empowerend werken waarbij vraaggericht werken, het aanbieden van zorg op maat en participatie verondersteld worden.

144 *g) prioriteit te geven aan het aanbieden van emancipatorische hulp en die te laten stoelen op het gemeenschappelijke engagement om aan de hulpvraag een antwoord te bieden;*

Binnen de afdeling preventie- en verwijzersbeleid van Jongerenwelzijn wordt momenteel de basis gelegd om oplossingsgericht werken te implementeren binnen de werking van de teams hulpverlening. Dit denkkader en de daarbij aansluitende methodiek leggen de focus op krachten en competenties van het cliëntsysteem en stimuleren zodoende samenwerking en participatie.

Momenteel wordt binnen preventie- en verwijzersbeleid een visietekst uitgewerkt over het oplossingsgericht werken in het verwijzersbeleid. Daarbij wordt signs of safety naar voor geschoven als methodiek. Ook binnen de integrale jeugdhulp wordt de vermaatschappelijking van de zorg uitdrukkelijk opgenomen in het beleid. Niet de hulpverlener maar het cliëntsysteem of zelfs breder, de maatschappelijke context, moet worden aangesproken op zijn krachten om zelf en in samenwerking met de hulpverlening de problemen op te lossen.

Het project 'positieve heroriëntering' werkt op de krachtgerichte manier. Kinderen, jongeren en hun gezin worden aangesproken op hun krachten en hun verantwoordelijkheden en worden ondersteund in het zelf zoeken naar oplossingen.

De Staten-Generaal Jeugdhulp formuleert in zijn visietekst het belang van krachtgericht en empowerend werken waarbij vraaggericht werken, het aanbieden van zorg op maat en participatie verondersteld worden.

*h) te zorgen voor een duidelijke en wetenschappelijk onderbouwde intersectorale afstemming inzake diagnostiek en indicatiestelling, waarbij ook professionele ervaringsuitwisselingen worden georganiseerd;*



De stuurgroep indicatiestelling en diagnostiek buigt zich over intersectorale afstemming van diagnostiek en protocollen. De kerngroep multidisciplinaire teams, eveneens in de schoot van integrale jeugdhulp, legt de basis voor de erkenning van intersectorale multidisciplinaire teams. In de toekomst (2014) zal de diagnostiek die wordt aangeleverd aan de intersectorale toegangspoort vanuit erkende multidisciplinaire teams door het multidisciplinair samengesteld team indicatiestelling worden getoetst. Het ondersteuningscentrum jeugdzorg en sociale diensten voor gerechtelijke jeugdbijstand zullen aan dezelfde kwaliteitseisen moeten voldoen als de erkende multidisciplinaire teams. Binnen Jongerenwelzijn worden pistes verkend om dit te realiseren, zonder of met beperkte meerkost in personele middelen.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van wetenschappelijk onderzoek.

*i) in te zetten op een efficiënte en verantwoorde toewijzing van plaatsen in het belang van het kind en naar een duidelijke kwaliteitsverbetering te gaan van de doorverwijzing naar de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp;*

Dit is het primaire aandachtspunt bij het uittekenen van het concept van jeugdhulpregie. Dit concept staat nog niet helemaal op punt, maar nadert wel zijn finalisering.

*j) rekening te houden met de aanbevelingen uit de maatschappelijke beleidsnota omtrent de integrale jeugdhulpverlening en bij de implementatie van de intersectorale toegangspoort;*

145

*k) werk te maken van een inclusieve zorgbenadering met het oog op de diversiteit van de gebruikers van jeugdhulp;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp schuift het belang van één traject naar voor en daarmee samenhangend de expertisedeling.

*l) projectfinanciering enkel aan te wenden wanneer een beslissingsboom met een duidelijke timing wordt vooropgesteld, wat inhoudt dat passende gevolgen worden gekoppeld aan hetzij een negatieve (stopzetting subsidiëring), hetzij een positieve evaluatie (verankering);*

Het voorbije jaar werd een traject gelopen met de sector om een kader uit te tekenen om enerzijds lang lopende projecten te regulariseren en anderzijds de ontwikkeling van innovatieve ideeën en methodieken volgens een bepaald stramien te laten verlopen dat duidelijkheid schept voor initiatiefnemers. Dit concept werd reeds voorgelegd aan het Raadgevend Comité van Jongerenwelzijn. De komende jaren zal dit in de regelgeving worden verankerd.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van de mogelijkheid van innovatie in de jeugdhulp.

*m) een signaalfunctie met betrekking tot algemene welzijnsproblematieken toe te kennen aan alle voorzieningen van de jeugdhulpverlening;*

Binnen de afdeling preventie- en verwijzersbeleid van Jongerenwelzijn zal elke regio verstrekt worden met een signaal- en brugfunctie. Hun taak zal zijn om signalen in de hulpverlening te capteren alsook bruggen te slaan met andere welzijnspartners (OCMW) of andere sectoren buiten welzijn (onderwijs, etc.)

*n) onder meer in het kader van het Vlaams actieplan Jongvolwassenen werk te maken van een naadloze aansluiting, indien noodzakelijk en wenselijk, op de volwassenenhulpverlening onder meer door de samenwerkingsverbanden tussen de betrokken actoren te versterken en de informatie-uitwisseling te optimaliseren;*

*12° het aanbod van de **jeugdhulpverlening** op de volgende wijze kwalitatief en kwantitatief te versterken:*

*a) door het ambulante hulpaanbod verder uit te bouwen;*

De voorbije jaren werd aanzienlijk geïnvesteerd in de uitbreiding van het ambulante/mobiele private hulpaanbod. In 2011 is de totale capaciteit in de private voorzieningen met 2,18% gestegen. Momenteel wordt een experimenteel kader uitgetekend waarbij een deel van het residentiële private hulpaanbod wordt omgezet in ambulante/mobiel aanbod. Naast de betere benutting van de residentiële capaciteit moet dit een stimulus bieden om de contextwerking binnen de residenties beter uit te bouwen. Daarnaast wordt ingezet op een uitbreiding van de residentiële capaciteit.

146

*b) door vrijwilligers te betrekken in de uitbouw van de zorg- en dienstverlening voor gezinnen en hun kinderen;*

Al decennialang is pleegzorg het hulpaanbod bij uitstek waar vrijwilligers een zeer belangrijke rol opnemen in de zorg- en dienstverlening aan kinderen en jongeren. Hoewel de laatste jaren in mindere mate, is het een aanbod dat nog steeds een groei kent. Met het op stapel staande decreet pleegzorg en de modulering in het kader van integrale jeugdhulp zal het pleegzorgaanbod de komende jaren duidelijker gedifferentieerd worden.

Youth at Risk is een project dat sinds eind 2006 een gestage uitbouw kende en momenteel op jaarbasis 75 jongeren begeleidt. In dit project spelen vrijwilligers een prominente rol: zij treden op als coach voor de jongeren in het realiseren van hun doelstellingen. Belangrijk neveneffect is dat deze vrijwilligers het maatschappelijke draagvlak verhogen voor jongeren die in problemen komen en de maatschappelijke overlast die daarmee gepaard gaat. Ze zijn bereid om hier iets aan te doen.

Jaarlijks kunnen honderden jongeren uit de bijzondere jeugdbijstand terecht op een zorgboerderij voor uiteenlopende zaken: een time-out omdat het moeilijk loopt in het gezin of de voorziening van herkomst, om een zinvolle dagbesteding te hebben ingeval schoollopen tijdelijk onmogelijk is, om even weg te zijn uit drukke leefgroepen en te genieten van de rust van de boerenbuiten,....

De zorgboer-vrijwilliger is hierbij uitstekend geplaatst om jongeren kennis te laten maken met het ritme van het platteland. Ook hier wordt jaar na jaar een stijging vastgesteld van het aantal zorgboerderijovereenkomsten (en dus ook het aantal jongeren dat op dit aanbod beroep doet).

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt het belang van de vermaatschappelijking van de zorg in twee richtingen: enerzijds de jeugdhulp in de maatschappij plaatsen en beroep doen op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van elkeen, anderzijds het beroep doen op o.m. vrijwilligers in de uitbouw van de jeugdhulp.

*c) door uitgebreider in te zetten op de uitbouw en een duidelijke profilering en versterking van de rechtstreeks toegankelijke hulpverlening en het voorveld (onder meer onderwijs, jeugdwerk, straat-hoekwerk, opvoedingsondersteuning, telefonische of onlinehulpverlening en armoedebestrijdingsprojecten), dat wil zeggen buiten de bijzondere jeugdbijstand;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp beroept zich op de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de samenleving en alle actoren die daartoe behoren, al dan niet rechtstreeks betrokken op jeugdhulp.

*d) door te voorzien in flexibele trajectbegeleiding, gebaseerd op de hulpvraag en het afdoende hulpantwoord, die gericht is op het garanderen van continuïteit over het hele traject en die de risico's op herval en verzwaring van de problematiek beperkt (lifecoaching en casemanagement), en met aandacht voor de laagdrempeligheid van de reglementering en het zo dicht mogelijk bij de hulpvraag van het kind of de jongere brengen van de modules of combinaties van modules en hulpverleners te responsabiliseren in verband met de inzet van de middelen;*

In het lopende proefproject multifunctionele centra wordt het aanbod, los van erkenningscategorieën, omschreven in functies, zorgmodaliteiten en bandbreedtes om flexibele trajecten mogelijk te maken waar naadloos tussen residentiële, ambulante en mobiele zorg kan worden geschakeld. Een versterkte regie die op maat van het traject wordt ingezet, waakt over de continuïteit van het cliënttraject. De positieve ervaringen in dit proefproject, dat afloopt in december 2012, vragen een structurele inbedding in de sector van de bijzondere jeugdzorg. Vanaf 2013 zet Jongerenwelzijn dan ook de stap naar een fundamenteel hervormd aanbod dat gebaseerd wordt op deze principes van de multifunctionele centra en dat afgestemd wordt op de Integrale Jeugdhulp. Een aanzienlijk deel van de private voorzieningen zal in 2013 de stap naar een modulaire (erkende en gesubsidieerde) organisatie zetten, om dit in 2015 – mits eventuele bijstellingen – toe te passen op de volledige sector. De indeling in modules (1 module = 1 functie, met een differentiatie volgens frequentie, duur en intensiteit) is van dien aard dat intersectoraal samengestelde trajecten mogelijk worden.

De Staten-Generaal Jeugdhulp ziet een jeugdhulp waarbij zorg op maat, op vraag van het kind en de jongere kan worden aangeboden. Dit veronderstelt een gemoduleerd aanbod, de mogelijkheid om modules te combineren, en een traject waarbij aandacht gaat naar de continuïteit van de hulp.

*e) door samen met de sociale partners werk te maken van een verbeterd statuut en goede arbeidsomstandigheden voor alle hulpverleners;*

Jongerenwelzijn lanceerde eind 2009 het project loopbaanelixir. Op basis van een uitgebreide analyse waar ook de sociale partners aan deelnamen, werden sterke punten en aandachtspunten inzake personeelsbeleid in kaart gebracht. Ter remediëring werden een aantal concrete verandervoorstellen gedaan die in de loop van de periode 2010 - 2014 verder werden geïmplementeerd. Zo vormde loop

baanelixir reeds de start van een ondersteuningstraject voor leidinggevenden, de implementatie van wissellereen en een onthaalbeleid alsook de start van mentorschap in onze organisatie.

Jongerenwelzijn werkte eind 2009 een globaal preventieplan uit. In dit plan worden de activiteiten in het kader van welzijn op het werk gepland voor de periode 2010 - 2014. Dit plan resulteerde reeds in de actualisatie van de bestaande risicoanalyses voor consultant, opvoeder, leerkracht en administratief medewerker alsook de start van een agressiebeleid voor de gehele organisatie.

In samenspraak met de syndicale partners werd het protocol 274.908 afgesloten. Dit zal resulteren in een aanvaardbare werklast voor de consultants werkzaam in een comité voor bijzondere jeugdzorg of bij een sociale dienst voor gerechtelijke jeugdbijstand. Daarmee wordt een flexibele werklastnorm uitgebouwd. Dit houdt in dat wanneer het aantal minderjarigen in de jeugdhulp toeneemt/daalt het aantal consultants toeneemt/daalt. Men behoudt de aanvaardbare werklast.

De Staten-Generaal Jeugdhulp ziet het personeel als kracht van de jeugdhulp en hecht bijgevolg veel belang aan hun ondersteuning en werkomstandigheden.

*f) door te voorzien in ondersteuning (bijvoorbeeld onderling door ervaren consultants ten aanzien van nieuwe consultants), intervisie, supervisie en bijscholing bij consultants, opvoeders en hulpverleners, teneinde de complexiteit van problemen aan te kunnen;*

148 In het kader van het project loopbaanelixir startte Jongerenwelzijn eind 2011 voor zijn personeel (consultanten en opvoeders) met een proefproject rond mentorschap. De evaluatie staat in het najaar van 2012 gepland en kan resulteren in een globale implementatie van mentorschap in het onthaalbeleid van Jongerenwelzijn.

Jongerenwelzijn voorziet in een uitgewerkt vormingsplan voor zijn consultants en opvoeders. Binnen Jongerenwelzijn worden de verwijzende instanties gevormd in het krachtgericht/oplossingsgericht werken. Dit is een houding waarbij een gemeenschappelijke definiëring van de hulpvraag of -behoefte centraal staat. Een degelijk onthaalbeleid vormt hierbij een cruciale factor alsook specifieke maatopleidingen geënt op de realiteit van het dagdagelijkse werken.

In uitvoering van het globaal preventieplan van Jongerenwelzijn, startte de afdeling gemeenschapsinstellingen in 2011 met de introductie van de LSCI-methodiek. Dat is een verbale methodiek rond agressieregulering en woedebeheersing, specifiek gericht naar jongeren in crisis. Honderd personeelsleden volgden in 2011 een vijfdaagse training. In 2012 staan vervolgtrainingen gepland en wordt nagegaan welke bijkomende initiatieven nodig zijn om een effectieve implementatie van de methodiek te garanderen. In de afdeling preventie- en verwijzersbeleid worden de nodige voorbereidingen getroffen voor de uitwerking van een coherent agressiebeleid. Een beleidsvisie en projectplan zijn daarvan het resultaat. In 2012 volgt de uitrol van dat project.

Jongerenwelzijn initieerde verschillende wetenschappelijke onderzoeken om voorzieningen en hulpverleners te ondersteunen in verdere professionalisering. Momenteel lopen volgende onderzoeken: het onderzoek naar werkzame methodieken binnen de bijzondere jeugdbijstand ter continuering van de hulpverlening die door agressie bedreigd wordt, een onderzoek naar werkzame factoren en methodieken in de residentiële werkvormen van de bijzondere jeugdbijstand, een beschrijvend en praktijkgericht effectonderzoek van de kortdurende thuisbegeleiding binnen de bijzondere jeugdbijstand en onderzoek naar de ontwikkeling en implementatie van evidence-based trainingprogramma's voor pleegouders.

De Staten-Generaal Jeugdhulp ziet het personeel als kracht van de jeugdhulp en hecht bijgevolg veel belang aan hun ondersteuning en werkomstandigheden.

*g) door de opleiding van de consulent meer generalistisch te maken en ervoor te zorgen dat die ook een betere voorbereiding levert met betrekking tot armoede en culturele verschillen;*

Jongerenwelzijn voorziet in een uitgewerkt vormingsplan voor zijn consultants. Een degelijk onthaalbeleid vormt hierbij een cruciale factor alsook specifieke maatopleidingen geënt op de realiteit van het dagdagelijkse werken.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt expliciet het belang van de samenwerking tussen Onderwijs en jeugdhulp. De directe link situeert zich op volgende terreinen: de opleiding van jeugdhulpaanbieders, het onderwijsaanbod in de jeugdhulp en de maatschappelijke positie van de scholen. Dit moet mee antwoord geven op het generalistisch karakter van de jeugdhulp.

*h) door te anticiperen op de verwachte verhoogde uitstroom van het personeel in de jeugdhulpverlening;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp ziet het personeel als kracht van de jeugdhulp en hecht bijgevolg veel belang aan hun ondersteuning en werkomstandigheden.

*i) door, vertrekkende van de hulpvraag van het kind of de jongere, te zorgen voor een versoepeling van de mogelijke combinaties van zorg zonder al te veel administratieve en regelgevende belemmeringen;*

In het lopende proefproject multifunctionele centra wordt het aanbod, los van erkenningscategorieën, omschreven in functies, zorgmodaliteiten en bandbreedtes om flexibele trajecten mogelijk te maken waar naadloos tussen residentiële, ambulante en mobiele zorg kan worden geschakeld. De positieve ervaringen in dit proefproject, dat afloopt in december 2012, vragen een structurele inbedding in de sector van de bijzondere jeugdzorg. Vanaf 2013 zet Jongerenwelzijn dan ook de stap naar een fundamenteel hervormd aanbod dat gebaseerd wordt op deze principes van de multifunctionele centra en dat afgestemd wordt op de Integrale Jeugdhulp. Een aanzienlijk deel van de private voorzieningen zal in 2013 de stap naar een modulaire (erkende en gesubsidieerde) organisatie zetten, om dit in 2015 – mits de nodige bijstellingen – toe te passen op de volledige sector. De indeling in modules (1 module = 1 functie, met een differentiatie volgens frequentie, duur en intensiteit) is van die aard dat intersectoraal samengestelde trajecten mogelijk worden.

De Staten-Generaal Jeugdhulp ziet een jeugdhulp waarbij zorg op maat, op vraag van het kind en de jongere kan worden aangeboden. Dit veronderstelt een gemoduleerd aanbod, de mogelijkheid om modules te combineren, en een traject waarbij aandacht gaat naar de continuïteit van de hulp.

*j) door werk te maken van de verdere uitbouw van de multifunctionele centra, niet enkel beperkt tot de bijzondere jeugdbijstand;*

In het lopende proefproject multifunctionele centra wordt het aanbod, los van erkenningscategorieën, omschreven in functies, zorgmodaliteiten en bandbreedtes om flexibele trajecten mogelijk te maken waar naadloos tussen residentiële, ambulante en mobiele zorg kan worden geschakeld. De positieve ervaringen in dit proefproject, dat afloopt in december 2012, vragen een structurele inbedding in de sector van de bijzondere jeugdzorg. Vanaf 2013 zet Jongerenwelzijn dan ook de stap naar een fundamenteel hervormd aanbod dat gebaseerd wordt op deze principes van de multifunctionele centra en dat afgestemd wordt op de Integrale Jeugdhulp. Een aanzienlijk deel van de private voorzieningen zal in 2013 de stap naar een modulaire (erkende en gesubsidieerde) organisatie zetten, om dit in 2015 – mits de nodige bijstellingen – toe te passen op de volledige sector. De indeling in modules (1 module = 1 functie, met een differentiatie volgens frequentie, duur en intensiteit) is van die aard dat intersectoraal samengestelde trajecten mogelijk worden.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benoemt het multifunctioneel organisatiemodel om zorg op maat te kunnen aanbieden.

*k) door een duidelijke positionering en een duidelijk perspectief uit te tekenen voor de OndersteuningsTeams Allochtonen;*

Het nieuwe decreet integrale jeugdhulp voorziet een legistische basis om de ondersteuningscentra voor allochtonen (OTA) een reguliere erkenning te geven. Deze basis maakt het mogelijk om de OTA te erkennen voor de ondersteuning van de dienstverlening van ondersteuningscentra jeugdzorg en de intersectorale toegangspoort. Jongerenwelzijn wenst de OTA ook te erkennen voor de ondersteuning van voorzieningen bijzondere jeugdzorg en sociale diensten voor gerechtelijke jeugdbijstand.

150

*l) door verder in te zetten op de kwalitatieve en kwantitatieve uitbouw van de pleegzorg, in het bijzonder voor de jongste kinderen die behoefte hebben aan gezinsvervangende hulp, en waarbij voorzien wordt in:*

- 1) een versterking van de knowhow aangaande pleegzorg;*
- 2) de nodige begeleiding en ondersteuning van pleegzorgers en pleegkinderen;*
- 3) een voldoende omkadering en ondersteuning van de diensten voor pleegzorg, waarbij een stroomlijning van de dienstverlening wordt vooropgesteld;*
- 4) een versterking van de rechtspositie van pleegzorgers (bijvoorbeeld hoorrecht);*

In de beleidsbrief van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin is opgenomen dat het een uitdrukkelijke keuze is om bij uithuisplaatsing van jonge kinderen in eerste instantie voor pleegzorg te kiezen.

Het project pleegzorgpalet bracht een gedifferentieerd pleegzorgaanbod in kaart. Het rapport hiervan is de leidraad bij de uittekening van een modulair pleegzorgaanbod zoals dat de komende jaren zal geïmplementeerd worden. Het moet toelaten dat pleegzorg een zo breed en vraaggestuurd mogelijk antwoord kan bieden op uiteenlopende vragen tot uithuisplaatsing van kinderen en jongeren.

In een onderzoek naar het versterken van pleegouders bij langdurige plaatsingen van kinderen met gedragsproblemen, worden twee specifieke methodieken vertaald naar de Vlaamse pleegzorgcontext, geïmplementeerd en onderzocht naar hun effectiviteit en efficiëntie.

Vanuit het Steunpunt WVG is een onderzoek voorzien in de tweede onderzoekslijn inzake de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van een interventie gericht op het ondersteunen van pleegzorgouders, biologische ouders en begeleiders van de pleegzorggezinnen. Jongerenwelzijn is nauw betrokken bij dit onderzoek.

Er wordt een intersectoraal decreet voor pleegzorg opgesteld.

*m) door mogelijkheden te voorzien tot de uitbouw en de ondersteuning van gezinsvervangende tehuizen, die door de kleinschaligheid en een 'vaste opvoeder' het dichtst aansluiten bij het gezin;*

Uit het onderzoek dat werd gevoerd naar het gebruik en de gevolgen van de 'flexibele norm', die residentiële voorzieningen in staat stelt om effectief en meer in de context te werken, door, voor wat subsidiëring betreft, tot op zekere hoogte afwezigheidsdagen met aanwezigheidsdagen gelijk te stellen, blijkt dat voorzieningen kunnen onderscheiden worden in enerzijds initiatieven die de residentiële component als perspectiefbiedend (gezinsvervangend) inzetten en anderzijds initiatieven die de residentiële poot van de werking als contextondersteunend hanteren. De onderzoekers bevelen aan om dit onderscheid explicieter te maken. In de lopende (nieuwe) moduleringsoefening wordt dit door middel van een onderscheid tussen verblijfsmodules met een laag aantal nachten (gemiddeld 1-3 per week) en met een hoog aantal nachten (gemiddeld 4-7 per week) geëxpliciteerd. Voorzieningen zullen zich bijgevolg duidelijker moeten profileren over welk soort residentieel aanbod ze aanbieden. Er blijft bijgevolg ruimte voor de eerder gezinsvervangende invulling, maar omwille van het (uit internationaal onderzoek gebleken) belang van contextgericht werken zullen ook in deze voorzieningen expliciet modules worden erkend en gesubsidieerd om met en in de context te werken.

*n) door de crisishulpverlening in het kader van de integrale jeugdhulp, in het bijzonder wat de toewijzing en subsidiëring van crisisplaatsen betreft, te evalueren;*

*o) door bijzondere aandacht te ontwikkelen voor kinderen van ouders met psychiatrische problemen of met een afhankelijkheidsproblematiek;*

Uit de eerste analyses van de drugprojecten blijkt de afhankelijkheidsproblematiek bij ouders van jongeren begeleid binnen de bijzondere jeugdbijstand aanzienlijk. Binnen de projecten wordt gezocht naar methoden om deze ouders te bereiken en zo de zorg voor de kinderen te vergroten. Dit is echter geen evidentie aangezien ouders aan hulpverleners van de bijzondere jeugdbijstand niet steeds het mandaat geven om aan deze problematiek te werken.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg. De jeugdhulp is en blijft een generalistisch aanbod. Maar door een actieve bundeling van expertise (in expertisecentra/-fora en functionele samenwerkingsverbanden) worden trajecten waar nodig versterkt (bijvoorbeeld inzake geestelijke gezondheidszorg, diversiteitsvraagstukken, druggereleerde problematieken, etc.).

*p) door te investeren in een duidelijke uitbreiding van de basishulpverleningscapaciteit van de centra voor geestelijke gezondheidszorg, in het bijzonder wat de doelgroepen kinderen en jongeren betreft;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg.

*q) door in de heroriëntering van de geestelijke gezondheidszorg in Vlaanderen in te zetten op de uitbreiding van het aanbod ambulante consultatiezorg, thuisbegeleiding, outreachende zorg en crisishulpverlening, in het bijzonder voor en aan kinderen en jongeren;*

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg.

*r) door afstemming te bewerkstelligen met de kinderpsychiatrie in de K-diensten in het kader van een integraal hulpverleningsaanbod;*

Jongerenwelzijn organiseert op structureel niveau overleg met de brugfuncties (geestelijke gezondheidszorg, kinder- en jeugdpsychiatrie). In de gemeenschapsinstellingen worden op casusniveau zogenaamde netwerktafels georganiseerd waar ook vertegenwoordigers / artsen van de kinder- en jeugdpsychiatrische centra aanwezig zijn.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van samenwerking met de geestelijke gezondheidszorg.

152

*s) door langetermijnhulpverleningstrajecten te ontwikkelen;*

Het experiment prioritair toe te wijzen hulpvragen en de GES+-erkenningen (gedrags- en emotionele stoornissen) binnen het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap faciliteren het ontwikkelen van langetermijnhulpverleningstrajecten voor die jongeren bij wie dit moeilijk te organiseren valt.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van trajecten in de jeugdhulp.

*13°inzake de **rechtspositie** van de betrokkenen:*

*a) te waken over het recht op informatie en het recht op inspraak van kinderen en jongeren in de jeugdhulpverlening;*

De registratiesystemen van de diensten van Jongerenwelzijn hebben bijzondere aandacht voor het recht op inspraak van kinderen, jongeren en hun ouders in de jeugdhulpverlening.

De gemeenschapsinstellingen van Jongerenwelzijn maken gebruik van het participatiemodel van Harry Shier. In de dagdagelijkse praktijk zullen hulpverleners het gehanteerde participatieniveau en de concrete invulling daarvan moeten afstemmen op de geschatte mogelijkheden en beperkingen van de jongere en op de objectieve kenmerken van de betrokken hulpverleningsmodules, uiteraard rekening houdend met de vereiste minimale niveaus zoals aanbevolen door het Kinderrechtenverdrag.

Binnen de afdeling gemeenschapsinstellingen worden inspraak in het kader van handelingsplanning en bewonersraden minimaal als instrumenten gehanteerd om de participatiemogelijkheden van de jongere te bevorderen.



De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van participatie en geeft de rechtsbescherming van kinderen en jongeren bijzondere aandacht.

*b) bij de Federale Regering aan te dringen op de effectieve realisatie van een recht op bijstand van een minderjarige door een gekwalificeerde advocaat, en het hoorrecht en spreekrecht van de minderjarige in de gerechtelijke en administratieve procedures te garanderen;*

Jongerenwelzijn bekijkt op dit moment de implicaties van het SALDUZ-arrest voor het huisreglement van de gemeenschapsinstellingen.

Het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de bijstandspersoon wordt ten uitvoer gebracht.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van participatie en geeft de rechtsbescherming van kinderen en jongeren bijzondere aandacht.

*c) artikel 7 van het decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarige in de integrale jeugdhulp te evalueren, i.e. een evaluatie van het decretale vermoeden dat een minderjarige van twaalf jaar of ouder wordt vermoed in staat te zijn tot een redelijke beoordeling van zijn belangen, op grond waarvan een minderjarige het recht om geïnformeerd vrij in te stemmen met de buitengerechtelijke jeugdhulp of die hulp te weigeren, zelfstandig kan uitoefenen;*

Jongerenwelzijn stelde een rondzendbrief op voor zijn personeelsleden over welke stappen men moet ondernemen bij de start van een hulpverlening of bij gegevensuitwisseling.

153

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van participatie en geeft de rechtsbescherming van kinderen en jongeren bijzondere aandacht.

*d) de situatie van jongeren in voorzieningen in overeenstemming te brengen met internationale verplichtingen en werk te maken van een verdere implementatie van het genoemde decreet in de gemeenschapsinstellingen;*

Er vonden pedagogische inspecties plaats in de gemeenschapsinstellingen met het decreet rechtspositie minderjarigen als referentiekader. Hieruit volgen aanbevelingen ('werkpunten') voor de verschillende campussen.

Het Kinderrechtencommissariaat buigt zich momenteel over een klachtenconcept en -regeling specifiek voor de gemeenschapsinstellingen. In september 2012 wordt hierover een rondetafel georganiseerd.

De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van participatie en geeft de rechtsbescherming van kinderen en jongeren bijzondere aandacht.

**14° inzake gegevensverzameling en wetenschappelijk onderzoek:**

*a) verder werk te maken van de ontsluiting van gegevens over de instroom, doorstroom en uitstroom in de jeugdhulpverlening;*

Jongerenwelzijn hanteert registratiesystemen met het oog op het genereren en ontsluiten van informatie (Domino, Micado, CAP). Met het gemeenschappelijk registratiesysteem Binc van de private voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand verzamelen we gegevens over de instroom, begeleiding en uitstroom van de jongere.

*b) te investeren in wetenschappelijke kennis en onderzoek naar hulpverleningstrajecten.*

Jongerenwelzijn en het expertiseplatform jeugdzorg initieerden verschillende wetenschappelijke onderzoeken om voorzieningen en hulpverleners te ondersteunen in verdere professionalisering. Momenteel lopen vier onderzoeken, met name het onderzoek naar werkzame methodieken binnen de bijzondere jeugdbijstand ter continuering van de hulpverlening die door agressie bedreigd wordt, een onderzoek naar werkzame factoren en methodieken in de residentiële werkvormen van de bijzondere jeugdbijstand, een beschrijvend en praktijkgericht effectonderzoek van de kortdurende thuisbegeleiding binnen de bijzondere jeugdbijstand en onderzoek naar de ontwikkeling en implementatie van evidence-based trainingsprogramma's voor pleegouders.

Met het gemeenschappelijke registratiesysteem Binc willen we op termijn meer zicht krijgen op onder andere de doelgroep en de hulpverleningsprocessen en -trajecten van de jongeren.

154 De Staten-Generaal Jeugdhulp benadrukt het belang van wetenschappelijk onderzoek en het hantieren van trajecten in de jeugdhulp.

A young man with short dark hair and a goatee is looking upwards with a slight smile. He is wearing a dark blue t-shirt and a red beaded necklace. The background is a bright blue sky filled with green leaves and several colorful balloons in shades of yellow, orange, red, green, and pink. The word "Bijlagen" is overlaid in white text on the right side of the image.

# Bijlagen

# Bijlagen

## Overzicht documenten Staten-Generaal Jeugdhulp

Alle documenten van de Staten-Generaal Jeugdhulp kunnen online geraadpleegd worden.

[http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten\\_generaal/](http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten_generaal/)

Dit gaat voor de vier thema's over de volgende documenten:

- Startnota
- Themarapport
- Stellingen ter bespreking op de rondetafels
- Woordenwolk van de verslaggeving van de rondetafels

Thema 1: positionering van bijzondere jeugdzorg binnen integrale jeugdhulp en samenwerking

[http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten\\_generaal/thema1.htm](http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten_generaal/thema1.htm)

Thema 2: zorg op maat in het private aanbod

[http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten\\_generaal/thema2.htm](http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten_generaal/thema2.htm)

Thema 3: zorg op maat in het publieke aanbod

[http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten\\_generaal/thema3.htm](http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten_generaal/thema3.htm)

Thema 4: kwaliteit, effectiviteit, efficiëntie en participatie

[http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten\\_generaal/thema4.htm](http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/staten_generaal/thema4.htm)

## Woordenwolken verslaggeving rondetafels

De diversiteit, complexiteit en hoeveelheid van informatie afkomstig uit de rondetafels werkte remmend op het toegankelijk maken van de inbreng van de deelnemers. En daarom werd van de ruwe verslaggeving een woordenwolk gemaakt. Een woordenwolk is een verzameling van woorden op basis van een ingebrachte tekst (de verslaggeving per rondetafel), maar dan op een creatieve manier vormgegeven. Hoe groter de woorden in de wolk, hoe meer ze voorkomen in het verslag. Hierna volgen achtereenvolgens de woordenwolken per thema.











